

DE DANSKE SKATTEFUND
FRA
VIKINGETIDEN OG DEN ÆLDSTE MIDDELALDER
INDTIL OMKRING 1150
AF
ROAR SKOVMAND

INDHOLD

	Side
<i>Første Afsnit. De danske Skattefund</i>	5
Skattefundenes Art og Antal.....	5
Danefæ.....	8
Videnskabelig Bearbejdelse af Skattefundene	10
Datering.....	11
Mønter: arabiske	13
angelsaksiske	17
tyske	21
skandinaviske	23
De enkelte Skattefund.....	28
I. Ældste Gruppe (fra 800-Aarene):	
A. Fra nuværende Danmark.....	29
B. Fra Sydslesvig	37
C. Fra Skaane	39
Oversigt over Skattefundene af ældste Gruppe	40
II. Skattefund, nedlagt i Tiden 900—1016:	
A. Fra nuværende Danmark.....	43
B. Fra Sydslesvig	133
C. Fra Skaaneland	134
Oversigt over Skattefundene 900—1016.....	141
III. Skattefund, nedlagt i Tiden 1016—1150:	
A. Fra nuværende Danmark.....	147
B. Fra Sydslesvig	168
C. Fra Skaaneland	168
Oversigt over Skattefundene 1016—1150.....	172
IV. Andre Fund	176
 <i>Andet Afsnit. Skattefundenes Karakter og historiske Betydning</i>	 183
Aarsager til Skattenes Nedlæggelse	183
Skattefund og Krig. Haraldsborggruppen	183
Skattefund og Krig — efter 1150.....	184
Skattefund og Krig. Oversigt over Fundene ca. 950—1150.....	188
Andre Aarsager.....	196

Skattefund og Handelsliv	198
Skattefundenes Kildeværdi.....	198
De udenlandske Mønter i danske Skattefund.....	201
Udenlandsk Smykkesølv i danske Skattefund.....	214
Dansk Mønt og Smykkesølv i udenlandske Skattefund	217
Fra Vægtsølv til Møntsølv. Guldsager	221
Skattefund fra Danmarks Nabolande	225
Norske og britiske	226
Svenske og gotlandske	230
Slaviske	234
De danske Smykker af Sølv og Guld	243
Hjemligt Arbejde.....	243
Udenlandsk Arbejde	251
Øvrige Smykker.....	251
Guldsmedene og deres Teknik	254
Nordisk og fremmed Stil	258
Skattefundenes historiske Betydning	263

FØRSTE AFSNIT
DE DANSKE SKATTEFUND

Skattefundenes Art og Antal.

De danske Skattefund fra Vikingetiden (ca. 800—1050) og det følgende Hundredeaar indtil 1150 adskiller sig baade ved Indhold og Fundforhold skarpt fra andre arkæologiske Fundgrupper fra denne Tid (Bopladsfund, Gravfund).

Deres Indhold er næsten udelukkende Sager af bearbejdet Ædelmetal, især Sølv, undertiden Guld. Af Metallet er støbt Barrer eller smedet Ringe og Smykker; dertil kommer præget Mønt. Men der er handlet ilde med disse ædle Varer. Langt største Parten af de Sølv- og Guldsager, vi finder fra Vikingetiden, er sønderhugget eller klippet og skaaret itu; hvor Genstandene ikke ligefrem er ødelagt, er de mishandlet med Hak- og Snitmærker. Dette gælder Barrer og Ringe saavel som de øvrige Smykker, ja selv Mønterne er parteret i to eller flere Dele. De saaledes medtagne Sager kaldes derfor Brudsølv.

For den Velvilje, hvormed jeg er blevet mødt under Udarbejdelsen af nærværende Afhandling, navnlig ved Studiet i vore hjemlige Samlinger og i udenlandske Museer, vil jeg gerne bringe alle, der har bistaaet mig, min hjerteligste Tak. En særlig Tak vil jeg rette til Bestyrelserne for Japetus Steenstrups og Ludvig Zincks Legater, der i 1938 bevilgede mig Understøttelser til Studiet af Emnet, og til Museumsinspektør Georg Galster, der elskværdigt har gennemset Afhandlingen i Korrektur og berigtiget Enkeltheder deri.

Følgende Forkortelser er anvendt:

Aarb. = Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie, Kbh. 1866 ff.

Fornv. = Fornvännen, Meddelanden från Kgl. Vitterhets, Hist. och Antikvitets Akademien, Sth.

Grieg = Sigurd Grieg: Vikingetidens Skattefund, Universitetets Oldsaksamlings Skrifter II, S. 177—311, Oslo 1929.

Hauberg = P. Hauberg: Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146, Det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Skrifter 6. R. Hist.-fil. Afd. V, Kbh. 1900.

Mbl. = Kungl. Vitterhets, Hist. och Antikvitets Akademiens Månadsblad, Sth.

SM = Sophus Müller: Ordning af Danmarks Oldsager II. Jernalderen.

Det ejendommelige ved Fundforholdene er, at disse Sager næsten altid findes nedgravet eller henlagt paa Steder, hvor de let holdtes skjult for uindviede, medens for den indviede en stor Sten eller en nærliggende Kæmpehøj kunde være Vejledning nok, om han vilde hæve Skatten.

Til Skattefundene henregnes her: 1) alle samlede Fund af Ædelmetal fra det gamle danske Omraade¹, 2) alle Enkeltfund af Armringe, Halsringe, Spænder, Kædesmykker o. l. af Sølv eller Guld, hvor der er Grund til at formode, at disse Sager er nedlagt med Forsæt i Jorden og ikke tilfældigt tabt. I Praksis vil det sige, at her er medtaget alle enkeltfundne hele Arm- og Halsringe samt andre større Smykker, ikke derimod enkeltfundne Fingerringe og Barrer saalidsom rene Møntfund, der bestaar af under 5 Mønter².

De Skattefund, der indeholder Mønter, maa være nedlagt senere end Prægningsaaret for Fundets yngste Mønt. Et Fund, der ikke indeholder Mønter, kan kun dateres middelbart; det maa her blive afgørende, i hvor høj Grad Fundets Smykkearter og -former viser Lighed med Smykker i møntdaterede Fund. For enkeltfundne Sager vil det i Reglen være uforsvarligt at angive Nedlægningstid; det kan dog ofte efter Sagernes Form og Art afgøres, at de er nedlagt efter et vist Tidspunkt.

Fra det gamle danske Omraade kendes i alt omkring 270 Skattefund — ca. 185 samlede Fund og ca. 85 Enkeltfund. Af de 270 Fund stammer dog kun 178 fra det nuværende danske Statsomraade, nemlig 116 samlede Fund og 62 Enkeltfund. Fordelingen paa de enkelte Landsdele og indenfor de forskellige Perioder fremgaar af Tabel 1, der viser, at kun ganske faa Skattefund kan henføres til Tiden mellem 800—900, medens næsten 100 samlede Fund og en Række Enkeltfund stammer fra Tiden mellem 900—1016 (indenfor dette Tidsrum er sandsynligvis ogsaa nedlagt en stor Del af Fun-

¹ Heri indbefattes Sydslesvig til Ejderen samt Skaaneland (Skaane, Halland og Bleking). Fund fra disse Omraader er medtaget, men ikke behandlet saa indgaaende som Fund indenfor Danmarks nuv. Statsgrænser. Fund fra Færøerne er udeladt; der henvises til Grieg S. 269 f. (Skattefund fra de gamle norske Landskaber).

² M. H. t. Definition af Begrebet Skattefund henvises til Sture Bolin: »Fynden av romerska mynt i det fria Germanien« (1926) S. 98.

dene fra »uvis Tid«). Knap et halvt Hundrede tilhører Tiden mellem 1016—75, og kun ganske faa — i alt 17 — er nedlagt i Tiden 1075—1150.

Tabel 1. De danske Skattefund.

Tallene i Parentes = Møntdaterede Fund	800—900		900—1016		1016— 75	1075— 1150	uvis Tid		I alt	
	Saml. F.	Enkf.	Saml. F.	Enkf.	Saml. F.	Saml. F.	Saml. F.	Enkf.	Saml. F.	Enkf.
Nørrejylland.....	4	..	17 (11)	3	8 (8)	2 (2)	..	8	31 (21)	11
Nordslesvig.....	..	2	4 (3)	1	1	4	5 (3)	7
Sydslesvig.....	3 (2)	..	4 (4)	..	2 (2)	1	9 (8)	1
Fyn og Langeland	1	..	8 (7)	2	..	3 (2)	..	7	12 (9)	9
Loll., Falster, Møn.	3 (1)	1	5 (2)	1	1 (1)	1 (0)	1	7	11 (4)	9
Sjælland	1	..	12 (7)	..	13 (13)	4 (4)	1	19	31 (24)	19
Bornholm	1	12 (10)	1	11 (11)	1 (1)	2	5	26 (22)	7
Skåne	2 (1)	..	25 (24)	1	12 (12)	5 (5)	..	18	44 (42)	19
Halland	6 (5)	..	1 (1)	2	7 (6)	2
Bleking	7 (4)	..	1 (1)	1 (1)	..	1	9 (6)	1
I alt:										
Nuværende Danm.	9 (1)	4	58 (40)	8	33 (33)	11 (9)	5	49	116 (83)	62
Middelald. Danm.	14 (4)	4	100 (77)	9	49 (49)	17 (15)	5	71	185 (145)	85

Saa godt som alle Skattefundene fra det nuværende danske Statsomraade er opbevaret i Nationalmuseets danske Samlinger; største Parten er udstillet i Oldtidssamlingens Vikingetidsrum, en mindre Del i Middelaldersamlingens Lokaler. De fleste af Mønterne er dog havnet i den kongelige Mønt- og Medaillesamling, hvor man siden 1892 holder hvert Fund af Mønter for sig. I Danske Samling har man lige fra Begyndelsen af 19. Aarhundrede holdt Skattefundene samlede, hvert for sig; de ældste samlede Skattefund, der findes opbevaret her, er fremdraget 1811 (Hunderup- og Rømersdalfundene). Af Skattefund fra Tiden før 1808 er næsten intet bevaret. (Nogle faa enkeltfundne Sølvsager findes i Fyns Stiftsmuseum i Odense.)

Fundene fra Sydslesvig — og enkelte fra Nordslesvig — er opbevaret i Museet i Kiel, »Museum vorgeschichtlicher Altertümer«; de

skaanske Skattefund for største Delen i »Statens historiska Museum« i Stockholm — en mindre Part findes i Lunds Universitets historiska Museum, enkelte andetsteds i Skaane¹.

Danefæ.

Naar de danske og skaanske Fund, der indeholder Sølv- og Guld-sager, næsten alle er havnet i Hovedmuseerne i København og Stockholm skyldes dette fremfor alt den gamle nordiske Lovbestemmelse om at Danefæ² hører Staten til. Allerede i Eriks Sjællandske Lov fra omkring 1200 hedder det, at Guld, som bliver opgravet af Jord, det som Mænd kalder »danæt fæ« det tilhører »Kongen alene«³. Og i Jyske Lov fra 1241 siges det udtrykkeligt, at »hitter nogen Mand Sølv eller Guld enten i Høje eller efter hans Plov, eller paa nogen anden Maade, da skal Kongen det have.«⁴ Bestemmelsen gentoges i Chr. V.s Danske Lov 1683⁵; fra det følgende Aar var der i Sverige en lignende Lovgivning om Hjemfald til Staten af Oldtidsfund med ædle Metaller. Den eneste Undtagelse fra Danefæ-Reglen i Danmark var, at Greverne fra 1671 havde Privilegium paa, om der fandtes nogen Skat i Grevskabets Distrikt, skulde saadant Greven selv og ingen anden tilhøre. Dette Privilegium bortfaldt først ved Grundloven 1849⁶. — I 1737 udstedtes en kongelig Forordning om at »Guld, Sølv, Metal og anden Skat, som findes enten nedgravet eller forborget i Jord, Skov, Mark, Hus eller andensteds og ingen kender sig ved, det kaldes Danefæ og hører Kongen alene til og ingen anden.« En Plakat af 1752 føjede hertil, at den der finder Mønter og lignende skal mod Indsendelse deraf til Rentekammeret nyde Godtgørelse efter Metallets Værdi af Kongens Kasse. Hvis nogen tilbageholder et

¹ Jfr. O. Sundin i »Från Lunds Universitets hist. Museum«, 1918, S. 114 ff.

² Om Ordets sproglige Oprindelse (= »dødt Gods«) se Ordbog over det danske Sprog, Art. Danefæ.

³ Danmarks gl. Landskabslove V, Tekst I, III. Bog, Kap. 69.

⁴ Danm. gl. Landskabsl. II, Tekst I, II. Bog, Kap. 112.

⁵ V. Bog, 9. Kap., 3. Art.

⁶ De eneste Stykker Danefæ, der i nyeste Tid har været i Grevskabernes Besiddelse, er en Sølvvarmring, fundet 1846 paa Brahesminde (bortsolgt ved Auktion 1938), og en Sølvvarmring fra Samsø (S. 178).

Fund, skal han underkastes Straf. — Nu vurderes altid Sager af Guld og Sølv efter Indsendelsen til Nationalmuseet af Statsguardeinen, og Beløbet tilstilles Finderen fra Museet med et passende Tillæg i Forhold til Fundets arkæologiske Betydning og Finderens Omhu.

Trods disse ældgamle Bestemmelser om Kongens og Statens Ret til Danefæ er det dog kun yderst lidt der er bevaret heraf fra ældre Tid. Af henved 100 Stykker Danefæ fra Oldtid og senere Tid, som Nationalmuseet i 1844 modtog fra det kongelige Kunstkammer, var intet fundet før Chr. IV.s Tid. Hvad der tidligere har været indsendt til Kongerne af Danefæ maa være indsmeltet¹. Først i det 19. Aarhundrede — med Nationalmuseets hastige Fremvækst, med den stigende folkelige Oplysning og, vel ikke mindst, med de vældige Nyopdyrkninger — blev Danefæbestemmelsen Redning for et stort Antal af de gamle Sølvskatte.

Tabel 2. Skattefund fra Tiden 800—1150 indleveret til Nationalmuseet.

	Antal Fund				Antal Fund		
	Jylland	Øerne	I alt		Jylland	Øerne	I alt
Før 1808....	2	8	10	1871-80....	8	19	27
1808-20....	0	5	5	1881-90....	4	9	13
1821-30....	5	4	9	1891-1900..	4	4	8
1831-40....	3	9	12	1901-10....	4	3	7
1841-50....	3	9	12	1911-20....	5	7	12
1851-60....	6	19	25	1921-30....	2	4	6
1861-70....	7	16	23	1931-40....	3	4	7

Tabel 2 viser Antallet af Skattefund, der er indkommet til Nationalmuseet før 1808 og i de følgende Tiaar indtil 1940, fra Jylland og Øerne. Oldsager, der oprindeligt har været nedlagt sammen, men som er fundet med Aars Mellemrum, er i Tabellen opført som for-

¹ Jfr. G. Galster i Numismat. Forenings Medl.blad XIV, 1935, S. 175, og Nord. numismatisk Aarsskr. 1937, S. 39 ff. Endvidere: Axel Ernst: Dansk Numismatik, Num. For. Mbl. 1926, S. 143 ff.; Sophus Müller: Nationalmuseet, 1907, S. 73 ff.; Torben Lund: Danefæ-Lovgivning og andre Regler om Fund af hist. Værdi, Juristen 1942, S. 657 ff.

skellige Fund. Tabellen viser et stigende Antal Fund op gennem det 19. Aarhundrede, kulminerende i 1870'erne; siden da har Fundtallet været synkende for hvert Tiaar undtagen 1911—20. Af samtlige Skattefund i Nationalmuseet er over Halvdelen fundet i Tiden mellem 1851 og 1890¹.

Videnskabelig Bearbejdelse af Skattefundene.

De danske Skattefund fra Vikingetid og ældste Middelalder er hidtil kun i beskedent Omfang blevet videnskabelig bearbejdet, ja den største Del er ikke engang blevet tilfredsstillende publiceret. Kun et Par af de største Fund har været Genstand for indgaaende og fyldestgørende Behandling, nemlig det store Vaalse-Fund fra Falster (C. J. Thomsen i *Annaler for nord. Oldk.* 1842—43) og det rigeste danske Fund, Terslev. K. Friis Johansens Redegørelse for dette Fund i *Aarb.* 1912 behandler det i saa stor en Sammenhæng og med saa megen Hensyntagen til de øvrige danske Skattefund, at denne Fremstilling i snart en Menneskealder har staaet som den mest omfattende Behandling af vore Skattefund. Desuden maa nævnes Georg Galsters Publikation af det bornholmske Store Frigaard-Fund i *Aarb.* 1929 og af flere rene Møntfund andetsteds (særlig i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark« og »Numismatisk Forenings Medlemsblad«). Næsten alt, hvad herudover er skrevet om de danske Skattefund, indskrænker sig til korte Meddelelser om enkelte Fund, til Oversigter, som f. Eks. P. Haubergs i hans grundlæggende Arbejde »Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146« (1900), til Beskrivelse af enkelte Typer (Sophus Müller i »Ordnung af Danmarks Oldsager«) og Genstande (J. Brøndsted i flere Afhandlinger). Det er kun yderst sjældent, at danske Skattefund er blevet berørt i Afhandlinger med udenlandske Skattefund som centralt Emne (P. Paulsen: *Der Goldschatz von Hiddensee*, 1936).

Fundene fra Sønderjylland er omtalt af Vilh. la Cour i Sønder-

¹ Et lignende Forhold gør sig gældende i Sverige, hvor Antallet af angelsaksiske Mønter fundne før 1846 var 4200; 1881 var Antallet steget til 10500. B. E. Hildebrand: *Anglosachs. mynt funna i Sveriges jord*, 1881, S. V.

jyllands Historie I (1930); en fuldstændig Fortegnelse over de Skattefund, der findes i Kielermuseet, skyldes Johanna Mestorf (Mittheilungen des anthropol. Vereins in Schleswig-Holstein, 1895). Over Møntfundene i Særdeleshed har Erw. Nöbbe givet en Oversigt (Nordelbingen II, 1923).

De skaanske Vikingetids-Skattefund er samlet omtalt i Olof Sundins Artikel om Guld- og Sølvfund i »Från Lunds Universitets historiska Museum« 1918; Møntfundene specielt i Erik Persons »Svenska myntfynd från Vikingatiden«, 1935. De hallandske Skattefund er behandlet af Oscar Montelius i Hallands fornminnesförenings årsskrift 1869 og af Harald Wideen i Forbindelse med »En västsvensk silverskatt« i Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings årsskrift 1935.

Der savnes saaledes en samlet Redegørelse for Skattefundene fra det gamle danske Omraade. Der er Brug herfor, ikke blot fordi Fundgruppen er interessant i sig selv, men fordi den supplerer det i Forvejen saa magre Kildemateriale til en mærkelig og bevæget Tid i vor Historie.

En Forstaaelse af denne hele Fundgruppe er kun mulig paa Baggrund af en indgaaende Redegørelse for de enkelte Skattefund. Disse er her ordnet i tre kronologiske Hovedgrupper: Skatte nedlagt ca. 850—900; ca. 900—1016; ca. 1016—1150. Indenfor hver af disse tre Grupper behandles først Fund fra det nuværende danske Omraade, dernæst sydslesvigske Fund, sidst skaanelandske (jfr. Kort 1—3; de danske Fund i snæver Forstand er numereret 1, 2, 3 o.s.v., — de sydslesvigske a, b, c o.s.v., — de skaanelandske igen 1, 2, 3 o.s.v.). En sidste Gruppe rummer enkeltfundne Smykker og Ringe samt Fund, der ikke i Tid kan placeres sikkert.

Dateringen.

Mønter er overalt — umiddelbart eller middelbart — Grundlaget for Datering af Skattefundene. Af 185 samlede Fund fra det gamle danske Omraade indeholder de 145 et større eller mindre Antal Mønter, som det ses af Tabel 3.

Tabel 3. Møntmængden i 129 Skattefund fra det gamle danske Omraade.

Tabellen omfatter kun Fund, hvis Indhold af Mønter er præcist eller nogenlunde nøjagtigt optalt. Brudstykker af Mønter er her og overalt regnet for hele Mønter.

Antal Mønter pr. Fund	Antal Fund m. Mønter før 1016	Antal Fund m. Mønter 1016 -1150	Antal Fund i alt
5- 10.....	14	2	16
11- 25.....	13	4	17
26- 50.....	16	8	24
51- 100.....	4	3	7
100- 200.....	16	5	21
200- 500.....	8	9	17
500-1000.....	5	9	14
1000-2000.....	1	8	9
over 2000.....	1	3	4
I alt.....	78	51	129

Halvdelen af de Fund, som Tabellen omfatter, indeholder over 100 Mønter hver; kun 16 af de 129 Fund indeholder under 10 Mønter. I adskillige Tilfælde har man vel ikke kunnet bestemme alle de Mønter eller Stumper af Mønter, som Skattene indeholdt, og endnu tiere er en Del af Skattene eller den enkelte Skat gaaet tabt, uden at Mønterne var blevet bestemt; alligevel er der i de fleste af de Fund, der indeholder Mønter, saa mange der har kunnet bestemmes, at man med en vis Sandsynlighed kan beregne, hvornaar Skatten er bleven nedlagt.

Hvad den yngste Mønt i hvert enkelt Skattefund med Sikkerhed angiver, er terminus post quem: Tiden, efter hvilken Skatten er nedlagt. Der kan være løbet meget Vand i Stranden mellem den Tid, da en Mønt blev præget, maaske i fjerne Lande, og det Tidspunkt, da den naaede her til Landet, for ikke at tale om det endnu senere Tidspunkt, da den blev gravet ned i Jorden. Her er der Grund til at sammenligne Mønter fra forskellige Omraader i den enkelte Skat,

og navnlig betragte disse samme Mønters Fordeling paa forskellige Fyrsters Regeringstider. Med en Skats latitudo, Spændvidde, betegner man Afstanden i Tid mellem den ældste og den yngste af dens bestemte Mønter. Spændvidden kan undertiden være forbløffende stor. En Spændvidde paa indtil 250 Aar er ikke helt sjælden i store Fund (Sejrø 201, Vaalse 240, Terslev 245 Aar.) Her spiller naturligvis det Forhold en Rolle, at nogle Fyrster har præget mere Mønt end andre, og at ændrede Handelsforbindelser og Krigstilstande indvirkede paa Indholdet af Mønter i Omsætningen. I Løbet af 1000-Aarene indskrænkes Spændvidden i de enkelte Skatte stærkt; hvor den før strakte sig over et Par Aarhundreder, strækker den sig nu kun over ganske faa Aartier.

De Mønter, som er af Betydning for Datering af de danske Skattefund, kan i Hovedsagen deles i fire Grupper.

Arabiske eller »kufiske« Mønter.

De arabiske Mønter bærer i Modsætning til alle vesteuropæiske aldrig Billede. I Stedet forsynedes de siden Aar 696 med en Indskrift i det kufiske Alfabet, saaledes kaldet efter Byen El-Kufa ved Bagdad. Indskriften indeholder i Reglen en Paakaldelse af Allah og en Oplysning om, at »denne Dirhem (oprindeligt Forvanskning af græsk »Drachme«) er præget i den og den By i det og det Aar.« Hertil føjedes undertiden Navnet paa den regerende Kalif og den regerende Fyrste¹.

De arabiske Mønter angiver saaledes præcist Prægningssted og Prægningsaar. Det volder derfor ingen Vanskelighed at fastslaa Tiden efter hvilken Skatte med bestemmelige kufiske Mønter er nedlagt; men den store Spændvidde i disse Skatte tyder paa, at de

¹ Jfr. J. Østrup: Kufiske Mønter i Danmark. Numismatisk Forenings Medl.bl. 1927, S. 243 ff. — Hans Hildebrand: De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Hist. Studier tillägn. C. G. Malmström, Sth. 1897. — Sture Bolin: Muhammed, Karl d. St. och Rurik. Scandia XII, 1939, S. 203. — Et Kort over Møntstæder i Kalifatets centrale Provinser (ved Ulla Linder) findes i Nord. numism. Aarsskr. 1938, S. 123.

fleste af Mønterne har været i Omløb længe; Nedlægningstiden for Skatte, der kun indeholder arabiske Mønter, maa da ansættes med en ikke for snæver Margin.

Den ældste kufiske Mønt, der forekommer i et dansk Skattefund, er præget i Aaret 705 (paa de kufiske Mønter er Epoken, der regnes efter, naturligvis Hedjra), men den hører hjemme i et Fund med Mønter fra en langt senere Tid. Den ældste Skat, som indeholder kufisk Mønt, stammer fra Sdr. Kirkeby paa Falster (yngste Mønt: 846; Spændvidde 133 Aar), og et Par sydslesvigske Skatte indeholder Slutmønt fra Aarene 848—64, hvilket peger mod, at Nedlægningen af arabisk Mønt i Danmark tidligst er begyndt i anden Halvdel af 800-Aarene. Det samme Forhold træffes i vore Nabolande ved Østersøen: I Sverige forekommer kun ganske faa Fund med arabisk Slutmønt, der er ældre end Aar 850, og i Pommern og Østpreussen er de ældste Skatte med arabisk Mønt yngre end 813 og 831. Alt dette tyder paa, at Tilførslen af kufisk Mønt til Østersølandene først er kommet i Gang efter Aar 800, og at den først er naaet til Danmark ved Midten af 800-Aarene¹.

Hvor stærkt de kufiske Mønter præger Skattefundene i Tiden efter 850, men ganske særlig efter Aar 900, kan ses af Tabel 4. Denne Liste omfatter alle Skattefund, der indeholder et præciseret Antal kufiske Mønter². For at give det rette Indtryk af de kufiske Mønters overvældende Mængde omfatter den tillige de Skattefund med Slutmønt ældre end 1016, der ikke indeholder kufisk Mønt. Der er kun to. Efter 1016 er der kun 7 Fund, der indeholder kufisk Mønt, og kun i ringe Mængde.

Tabellen er kronologisk ordnet efter Fundenes Slutmønt. Efter den kan Skattefundene med arabisk Mønt deles i to kronologiske Grupper: Først en, hvis Mønter næsten udelukkende er arabiske, det er Fund med Slutmønt indtil ca. 970; denne Gruppe udgør henved en Snes Fund. (Hertil maa føjes enkelte Skattefund med Slutmønt fra ca.

¹ Jfr. Hauberg S. 22. — Hildebrand, anf. St. S. 9 f. — R. Beltz i *Baltische Studien*, N. F. XXIX, S. 173.

² Jfr. Østrups Liste over kufiske Møntfund i Danmark i *Catalogue des monnaies arabes et turques du cabinet des médailles*, 1938, S. 360 ff.

Tabel 4. Kufisk Mønt i danske Skattefund.

Tabellen omfatter kun Fund fra det nuværende danske Omraade. Foran hvert Findested er med Romertal, Bogstav og Arabertal angivet Fundets Plads i Beskrivelsen under Kap. 5.

Findested	Antal Mønter i alt	Kuf. Mønt	Yngste Mønt	Yngste kuf. M.	Ældste M.	pCt.- Mæng- de arab. Mønt
IA 9. Sønder Kirkeby (Falster)	97	93	846	846	713	96
IIA 13. Over Randlev (Jyll.) ...	237	233	910	910	459-84	98
- 42. Lerchenborg (Sjæll.) ...	4	2	ældste nord. M.	?	814-40	50
- 11. Englund (Jyll.)	33	33	932	932	?	100
- 36. Nørreballe (Loll.)	18	18	936	936	805	100
- 15. V.Vedsted (Jyll.)	10	10	913-42	913-42	892-902	100
- 23. Bovlund (Sønderjyll.) ...	39	39	942-54	942-54	895	100
- 45. Terslev (Sjæll.)	1751	1702	949-52	940-44	705	97
- 55. Rø (Bornholm)	36	31	954	954	899	86
- 24. Jyndevad (Sønderjyll.)..	146	134	954-55	954-55	902	92
- 5. Gravlev (Jyll.)	263	262	936-73	952	907-13	99
- 41. Sejro	143	97	953-65	942	764	68
- 3. Rørdal (Jyll.)	33	33	961-70	961-70	907	100
- 2. Aalborg Klostermark ...	43	41	958-75	970	815	95
- 31. Tarup (Fyn)	112	109	962-73	965	892-907	97
- 47. Bødstrup (Sjæll.)	124	118	976-82	967	775-85	95
- 61. Kongens Udmark (Bornh.)	124	76	965-91	968	117	61
- 6. Siem (Jyll.)	23	1	973-83	?	?	4
- 7. Grønnerup (Jyll.)	21	7	c.960	907	892	33
- 26. Harrendrup (Fyn)	129	2	c.960	907-13	?	2
- 28. Odense (Fyn)	33	23	c.960	?	?	70
- 44. Sorø (Sjæll.)	14	2	c.960	?	?	14
- 62. Nylarsker (Bornh.)	45	16	efter 978	?	?	35
- 48. Kulhusgaarden (Sjæll.)..	83	1	991-94	?	?	1
- 37. Vaalse (Falster)	c.685	c.300	991-94	971	750-51	43
- 9. Graagaard (Jyll.)	118	5	983-1002	944	907	4
- 9a. Pilhuse (Jyll.)	72	7	983-1002	913-42	907-13	10
- 4. Tolstrup (Jyll.)	174	1	983-1002	927	927	0,6
- 57. Munkegaard (Bornh.) ...	896	32	1002-24	961-75	900	3
- 32. Yholm (Fyn)	c.475	27	1002-24	1002(?)	632-36	6

Findested	Antal Mønter i alt	Kuf. Mønt	Yngste Mønt	Yngste kuf. M.	Ældste M.	pCt.-Mængde arab. Mønt
IIA 54. Rutsker (Bornh.)	32	1	1002-24	902	902	3
– 56. Hølgegaard (Bornh.)	217	0	1004-14	–	?	0
– 60. V. Marie (Bornh.)	34	0	c.1000	–	978	0
– 59. Brandsgaard (Bornh.)	152	67	c.1000-38	972	?	44
IIIA 10. Enner (Jyll.)	1318	3	1016-35	934-40	..	0,2
– 17. Kelstrup (Sjæll.)	1098	10	1018-35	?	..	0,9
– 39. Enegaard (Bornh.)	859	7	1037-55	913-42	..	0,8
– 24. St. Valby (Sjæll.)	631	1	c.1050-74	?	..	0,2
– 30. St. Taarnby (Sjæll.)	c.1200	2	c.1050-74	913-32	..	0,2
– 33. Tornegaard (Bornh.)	104	1	c.1050-74	904	..	0,9
– 37. St. Frigaard (Bornh.)	1163	24	efter 1106	913-42	..	2

960, hvor Tallet af kufisk Mønt er i Tilbagegang). Dernæst en Gruppe med Slutmønt efter ca. 980; her er de kufiske Mønters Antal forsvindende lille. Det er heraf klart, at Tilførslen til Danmark af kufisk Mønt i større Mængder maa være standset med de Mønter, der var præget omkring 971-72. Den yngste kufiske Mønt, der i det hele kendes fra danske Skattefund, er præget i Aaret 1002 (Yholm-Fundet). Men allerede paa det Tidspunkt, da denne Mønt blev præget, var kufiske Mønter for længe siden afløst af vesterlandske Mønter i Omsætningen herhjemme.

Skaanelands Skattefund er ikke medtaget i Tabellen, men deres S sammensætning svarer nøje til de i Tabellen opførte Fund. Fra 800-Aarene kendes ingen skaanske Skatte, der indeholder arabisk Mønt. Men fra Begyndelsen af 900-Aarene til ca. 970 bestaar Fundenes Møntstok næsten udelukkende af kufiske Mønter. (F. Eks. Filborna 132 M., y. M. 946-55, 98 % arab. M.; Bräcke 127 M., y. M. ca. 940-60, 98 % arab. M.; Pålstorp 37 M., y. M. 936-73, 94 % arab. M.). Derefter indtræder et Skifte. Alle Skattefund med Slutmønt yngre end 978 har kun en forsvindende Procent arabisk Mønt. (F. Eks. Sandby 157 M, y. M. 973-83, 16 % arab. M.; Assar-

torp 408 M., y. M. efter 978, 2 % arab. M.; Reslöf 545 M., y. M. efter 978, 0,5 % arab. M.; Igelösa 2057 M., y. M. 989—1029, 1 % arab. M.).

De arabiske Mønters Optræden i det gamle Danmark har her-efter været temmelig kortvarig. De synes først at have vundet nogen Udbredelse i Løbet af 800-Aarenes 2. Halvdel, og derefter er de skiftende Fyrsters og Kalifers Præg — samt Forfalskninger deraf — naaet til Danmark. Den store Spændvidde i Fundene med kufisk Mønt herhjemme fra er vel Udtryk for, at de ældre Mønter vedblev at være gængse, selv om der stadig kom nye til. Fra omtrent Midten af 900-Aarene og indtil henimod Aar 1000 er Mønterne i stort Tal blevet gravet ned i Jorden. Grundene hertil skal vi senere vende tilbage til. Og derefter er de gaaet af Brug. I Skatte med Slutmønt efter ca. 980 forekommer arabiske Mønter, som vi har set, kun yderst sjældent. Det er da næppe for meget sagt, at de arabiske Mønters Forekomst i de danske Fund er begrænset til saa kort en Periode, at man med disse Mønters Hjælp kan datere Nedlægningen af Fund, hvori kufisk Mønt forekommer i en vis Mængde, med en Fejlgrænse paa højst et Par Aartier. Det er herunder ikke glemt, at det har taget Tid, inden Slutmønten i et Fund er naaet fra Prægestedet i Østen til Skandinavien, og igen Tid, inden Mønten er kommet i Jorden.

Angelsaksiske Mønter.

De angelsaksiske Mønter er i sig selv knap saa præcise Tidsmaalere som de kufiske; medens de arabiske Mønter giver Oplysning om Prægningsaaret, er dette aldrig angivet paa vesterlandske Mønter fra Middelalderen. Derimod er de engelske Mønter altid forsynet med Kongens Billede og bærer hans Navn. Undertiden har Mønterne skiftet Præg gentagne Gange under en Fyrstes Regeringstid, hvorved det er blevet muligt at opstille en relativ Kronologi for visse Fyrsters Mønter, f. Eks. Ethelred II.s. Som Grundlag for Datering af Skattefundene er de angelsaksiske Mønter vigtige, ogsaa i Sammenligning med de arabiske, særlig fordi de stammer fra et Omraade, der ligger Danmark langt nærmere. I Tabellerne 5—6

er opført de Skattefund, der indeholder angelsaksisk Mønt, i kronologisk Orden¹.

Den tidligste Import til Danmark af angelsaksiske Mønter maa være begyndt efter Aar 900. Som det fremgaar af Tabel 5—6, er de engelske Mønter, der er nedlagt i Danmarks Jord før Slutningen af 10. Aarhundrede, hurtigt talt. De ældste angelsaksiske Mønter i vore Skattefund er en St. Edmunds-Mønt fra Østangel i Over Randlev-Fundet og en Alfred d. Store-Mønt i Terslev-Skatten. I Danmark med Skaane er der fundet i alt 10 Sølvskatte, der rummer angelsaksisk Slutmønt ældre end Ethelred II (978—1016); men Antallet af angelsaksiske Mønter i disse 10 Fund er kun 33².

Tidligt i Ethelreds Kongetid er der imidlertid foregaaet en Stigning i Importen af Mønt til Danmark. I flere Fund er B-Typen (med Guds Haand), der er præget under et tidligt Stadium af hans Regering, den yngste Mønt. Ethelreds senere Udmøntninger gør sig stærkt gældende i de danske Skattefund; Antallet af dansk-skaanske Skatte med Slutmønt fra Ethelred eller Knud den Store er 23, og disse 23 Fund indeholder henved 5000 angelsaksiske Mønter.

De angelsaksiske Mønter kom dog aldrig til at blive saa dominerende i Omsætningen som de arabiske en Tid havde været. Det er kun et enkelt og lille Fund, der rummer 100 % angelsaksisk Mønt, antagelig en Danegældbeholdning, der er gemt bort; ellers er de angelsaksiske Mønter overalt i Fundene blandet med andre vesterlandske Mønter, i Begyndelsen især tyske, senere med danske, som ved Midten af 1000-Aarene vinder større og større Udbredelse. En Række Skatte har Slutmønt fra Edward Confessor (1042—66).

I Tidsrummet fra ca. 990 til ca. 1060 har de angelsaksiske Mønter udgjort en væsentlig Bestanddel i de fleste Sølvskatte, der er gravet ned i Jorden herhjemme. Fra Slutningen af 1000-Aarene ophører Skattefundene at indeholde engelsk Mønt. — Den angelsaksiske

¹ Jfr. foruden Hauberg: B. E. Hildebrand: *Anglosachsiska mynt i Sv. kgl. myntkabinettet funna i Sveriges jord*, 2. uppl. 1881. — C. A. Nordman: *Anglo-Saxon coins found in Finland*, 1921.

² Jfr. N. L. Rasmusson: *Nordens tidigaste import af engelska mynt*, Fornv. 1934, S. 366 ff. Heri anføres Eksempler paa tilsvarende »tidlig« britisk Møntimport til Norge og Nordtyskland.

Tabel 5. Angelsaksisk Mønt i danske Skattefund.

Findested	Antal Mønter i alt	Ags. Mønt	Yngste Mønt	Yngste ags. Mønt	Ældste ags. Mønt	pCt.-Mængde ags. Mønt
IIA 13. Over Randlev (Jyll.) ..	237	1	910	efter 873	efter 873	0,5
- 33. Stengade (Langel.)	ukendt	1	912-42	925-40	925	?
- 45. Terslev (Sjæll.)	1751	10	949-52	949-52	871-901	0,6
- 24. Jynde vad (Sønderjyll.) ..	146	4	954-55	946-55	925-40	3
- 41. Sejro	143	10	953-65	946-55	940-46	7
- 2. Aalborg Klostermark ..	43	2	970	958-75	958-75	5
- 9. Graagaard (Jyll.)	118	2	983-1002	975-78	975-78	2
- 48. Kulhusgaarden (Sjæll.) ..	83	26	991-94	978-1016	958-75	31
- 62. Nylarsker (Bornh.)	45	1	efter 978	978-1016	978-1016	2
- 37. Vaalse (Falster)	c. 685	6	991-94	978-1016	940-46	1
- 60. V. Marie (Bornh.)	34	34	efter 978	978-1016	978-1016	100
- 57. Munkegaard (Bornh.) ..	896	169	1002-24	978-1016	978-1016	19
- 54. Rutsker (Bornh.)	32	4	1002-24	978-1016	978-1016	12
- 56. Holsegaard (Bornh.) ...	217	61	1004-12	978-1016	978-1016	28
- 32. Yholm (Fyn)	c. 475	231	1002-24	978-1016	958-75	49
IIIA 10. Enner (Jyll.)	1318	680	1024-39	1016-35	958-75	52
- 16. Overby Lyng (Sjæll.) ..	83	6	1024-39	1016-35	?	?
- 17. Kelstrup (Sjæll.)	1098	725	1018-35	1016-35	978-1016	66
- 3. Louns (Jyll.)	111	18	1035-40	1035-40	1016-35	16
- 39. Enegaard (Bornh.)	859	104	1037-55	1035-40	978-1016	12
- 8. Kongsø (Jyll.)	666	195	1037-55	1040-42	978-1016	30
- 31. Strøby (Sjæll.)	52	23	1042-47	1042-66	978-1016	44
- 36. Bolbygaard (Bornh.) ...	1001	19	1042-47	1042-66	978-1016	2
- 1. Munksjørup (Jyll.)	134	60	1047-74	1042-66	978-1016	43
- 2. Lyngby (Jyll.)	454	146	1047-74	1042-66	978-1016	32
- 9. Tørring (Jyll.)	2527	504	1047-74	1042-66	978-1016	20
- 18. Bonderup (Sjæll.)	240	149	1047-74	1042-66	958-75	62
- 20. Selsø (Sjæll.)	1297	44	1056-75	1042-66	978-1016	3
- 21. Ølsted (Sjæll.)	31	1	1047-74	1040-42	1040-42	3
- 23. Kirke Værløse (Sjæll.) ..	338	36	1059-86	1042-66	978-1016	11
- 24. St. Valby (Sjæll.)	631	405	1047-74	1042-66	978-1016	64
- 25. Roskilde (Sjæll.)	16	3	1047-74	1042-66	1042-66	19
- 30. St. Taarnby (Sjæll.)	c. 1200	153	1047-74	1042-66	975-78	13
- 32. Skørpinge (Sjæll.)	22	1	1047-74	1042-66	1042-66	4

Findested	Antal Mønter i alt	Ags. Mønt	Yngste Mønt	Yngste ags. Mønt	Ældste ags. Mønt	pCt.-Mængde ags. Mønt
IIIA 33. Tornegaard (Bornh.) . . .	104	9	1047-74	1042-66	978-1016	9
- 34. Rosendalegaard (Bornh.)	27	1	1047-74	1016-35	1016-35	4
- 35. Skellegaard (Bornh.) . . .	13	1	1047-74	1016-35	1016-35	8
- 37. St. Frigaard (Bornh.) . .	1163	121	1106-11	1087-1100	978-1016	10

Tabel 6. Angelsaksisk Mønt i Skattefund fra Skaaneland.

Findested	Antal Mønter i alt	Ags. Mønt	Yngste Mønt	Yngste ags. Mønt	pCt.-Mængde ags. Mønt
IIC 2. Bräcke	127	1	c.935	901-25	0,8
- 4. Filborna	132	1	c.950	946-55	0,8
- 10. Sandby	157	1	973-83	958-75	0,6
- 12. Ryd	20	1	efter 978	978-1016	5
- 6. Reslöf	546	161	991-94	978-1016	30
- 15. Assartorp	408	67	991-94	978-1016	17
- 16. Ö. Torp	110	69	991-94	978-1016	63
- 9. Igelösa	1058	900	989-1029	978-1016	85
- 14. Hököpinge	420	191	c.1000-22	978-1016	45
- 20. Glemminge	844	219	..	978-1016	26
- 33. Sturkö	312	110	1002-24	978-1016	35
- 29. Sölvesborg	21	4	..	978-1016	19
IIIC 11. Villie	936	230	1018-35	978-1016	24
- 13. Ö. Herrestad . .	375	117	1016-35	1016-35	31
- 10. Grönby	c.1500	755	1024-39	1016-35	50
- 1. Öja	369	125	1042-47	1042-66	34
- 9. Börringe	136	78	1047-74	1016-35	57
- 3. Espinge	c.8000	3046	1047-74	1042-66	40
- 8. Borup	c.190	30	1047-74	1042-66	15
- 14. Fjälkinge	635	72	1056-75	1042-66	11
- 15. Vanneberga . . .	c.250	174	1047-74	1042-66	70
- 18. Gärestad	1415	275	1047-74	1042-66	19
- 20. Hvitaby	127	40	1047-74	1042-66	31
- 19. Johannishus . . .	c.4000	480	1080-86	1066-87	12

Mønt i Skattene er selvfølgelig et meget vigtigt Dateringsmiddel for disse, selv om man maa tage i Betragtning, dels at Mønterne er dateret ikke til noget bestemt Aar, men til en Række kortere eller længere Perioder, dels at Mønterne kan have haft en længere Omløbstid, inden de er betroet til Jorden.

Tyske Mønter.

Medens de angelsaksiske Mønter i danske Fund kan deles i et meget begrænset Antal Typer, præget af de skiftende Konger, frembyder de tyske Mønter fra 900- og 1000-Aarene en overvældende Mangfoldighed af Typer, svarende til det tyske Riges dengang løse Sammenhæng. I det bornholmske St. Frigaard-Fund (kort efter 1100) har Galster optalt henved 1000 tyske Mønter, der fordelte sig paa ikke mindre end 56 Stæder, 9 Konger samt 14 verdslige og 27 gejstlige Fyrster¹.

Det har været svært at finde Rede i dette Virvar, og et meget stort Antal Mønter i de nordiske Skattefund er aldrig blevet bestemt tilfredsstillende. For de danske Funds Vedkommende foreligger der dog i Møntsamlingens Protokoller i de allerfleste Tilfælde sikre Bestemmelser; disse danner Grundlaget for Tabel 7, der giver en Oversigt over alle de danske Skattefund, hvor man har optalt de tyske Mønter.

Af Tabellen fremgaar tydeligt, at de tyske Mønter til at begynde med optræder faatalligt i Fundene. Den første Import til Danmark af tyske Mønter i Otto I's Tid (936—73) synes at have været ganske ringe. Foruden de øverste 9 Fund i Tabel 7 har kun et enkelt skaansk Fund (Pålstorp) Slutmønt fra Ottos Tid. Antallet af tyske Mønter i disse 10 Fund udgør i alt kun 27.

Men kort Tid efter, omtrent samtidig med at Stigningen i den engelske Møntimport giver sig Udslag i Fundene, er Antallet af tyske Mønter i vore Skattefund steget pludseligt og voldsomt. Af danske Skatte med Slutmønt fra de senere Ottoner, Henrik II og Konrad II (973—1039), er fundet 19 foruden en halv Snes skaanske; disse

¹ I Afhandl. om St. Frigaardf., Aarb. 1929, S. 288 f.

Tabel 7. Tysk Mønt i danske Skattefund.

Findested	Antal Mønter i alt	Tysk Mønt	Yngste Mønt	Yngste ty. Mønt	pCt.- Mæng- de ty. Mønt
IIA 45. Terslev (Sjæll.)	1751	11	949-52	936-62	0,6
– 5. Gravlev (Jyll.)	263	1	952	936-73	0,4
– 24. Jyndeved (Sønderjyll.)	146	5	954-55	936-73	3
– 55. Rø (Bornh.)	36	3	954	936-73	8
– 28. Nonnebakken, Odense	33	1	c.940-60	936-73	3
– 41. Sejro	143	1	953-65	953-65	0,7
– 7. Grønnerup (Jyll.)	21	1	c.940-60	936-73?	5
– 26. Harrendrup (Fyn)	129	1	c.940-60	936-73?	0,8
– 31. Tarup (Fyn)	112	2	965	962-73	2
– 6. Siem (Jyll.)	23	2	973-83	973-83	8
– 47. Bødstrup (Sjæll.)	124	3	976-82	976-82	2
– 62. Nylarsker (Bornh.)	45	28	efter 978	-982	62
– 61. Kongens Udmark (Bornh.)	124	20	965-91	965-91	16
– 37. Vaalse (Falster)	c.685	371	efter 978	991-94	54
– 4. Tolstrup (Jyll.)	174	171	991-94	991-94	98
– 27. Dallund (Fyn)	6	6	991-94	991-94	100
– 48. Kulhusgaarden (Sjæll.)	83	34	991-94	991-94	41
– 9. Graagaard (Jyll.)	118	23	983-1002	983-1002	20
– 9a. Pilhuse (Jyll.)	72	5	983-1002	983-1002	7
– 59. Brandsgaard (Bornh.)	152	18	c.1000-38	977-82	12
– 32. Yholm (Fyn)	c.475	163	1002-24	1002-24	34
– 53. Hallebrønd (Bornh.)	6	6	1002-24	1002-24	100
– 54. Rutsker (Bornh.)	32	27	1002-24	1002-24	84
– 56. Holsegaard (Bornh.)	217	146	1002-12	1002-12	67
– 57. Munkegaard (Bornh.)	896	588	1002-24	1002-24	66
IIIA 17. Kelstrup (Sjæll.)	1098	307	1018-35	1002-24	28
– 16. Overby Lyng (Sjæll.)	83	77	1016-35	1024-39	93
– 10. Enner Jyll.)	1318	568	1018-35	1024-39	43
– 3. Louns (Jyll.)	111	13	1035-42	1024-39	12
– 8. Kongsø (Jyll.)	666	386	1037-55	1037-1105	58
– 39. Enegaard (Bornh.)	859	701	1037-55	1036-56	81
– 36. Bolbygaard (Bornh.)	1001	944	1042-66	1036-56	94
– 31. Strøby (Sjæll.)	52	15	1042-66	1036-56	28
– 1. Munksjørup (Jyll.)	134	17	1047-74	?	13

Findested	Antal Mønter i alt	Tysk Mønt	Yngste Mønt	Yngste ty. Mønt	pCt.- Mæng- de ty. Mønt
IIIA 9. Tørring (Jyll.)	2527	1285	1047-74	?	51
- 2. Lyngby (Jyll.)	454	124	1047-74	1051-59	27
- 4. Laastrup (Jyll.)	9	3	1047-74	1051-59	33
- 18. Bonderup (Sjæll.)	240	6	1047-74	1027-54	2
- 20. Selsø (Sjæll.)	1287	350	1047-74	1056-75	27
- 21. Ølsted (Sjæll.)	31	16	1047-74	1039-56	51
- 24. St. Valby (Sjæll.)	631	94	1047-74	1035-56	15
- 30. St. Taarnby (Sjæll.)	c.1200	930	1047-74	1051-59	77
- 32. Skørpinge (Sjæll.)	22	8	1047-74	1056-75	36
- 23. Kirke Værløse (Sjæll.)	338	61	1047-74	1059-86	18
- 25. Roskilde (Sjæll.)	16	1	1047-74	?	6
- 33. Tornegaard (Bornh.)	104	77	1047-74	1039-47	74
- 34. Rosendalegaard (Bornh.)	27	24	1047-74	1036-56	88
- 35. Skellegaard (Bornh.)	13	9	1047-74	1039-56	69
- 44. Krusegaard (Bornh.)	9	8	1047-74	1046-54	89
- 43. Simblegaard (Bornh.)	28	26	1059-86	1059-86	93
- 37. St. Frigaard (Bornh.)	1163	947	efter 1106	1106-11	81

henved 30 Fund indeholder over 4000 tyske Mønter. Med Slutmønt fra Sven Estridsøns Kongetid (—1074) er nedlagt et lignende Antal Skatte, men med tre Gange saa mange tyske Mønter.

Importen af tyske Mønter har da fra Slutningen af 900-Aarene været i Stigning; Stigningen fortsattes til efter 1000-Aarenes Midte. Derefter ophører Skattefundene brat at indeholde udenlandsk Mønt; i Stedet træder hjemlig Mønt, der antagelig ogsaa i Omsætningen har fortrængt den tyske Mønt.

Skandinaviske Mønter.

De ældste skandinaviske Mønter (Haubergs »ældste Møntgruppe c. 870—900«) er ikke noget anvendeligt Dateringsmiddel, da det hverken vides sikkert, hvor eller naar disse Mønter er præget. Det er Hans Hildebrand, der først har hævdet, at disse Mønter var af

skandinavisk Oprindelse, skønt de for en stor Del var Efterligninger af Mønter, som Karl den Store havde ladet præge i den frisiske Handelsby Dorestad. Hildebrand mente, at disse Mønter — de ældste i Norden — var præget i Birka, hvor de forskellige Typer af disse Mønter er fundet i Grave¹. Heroverfor hævdede P. Hauberg, at disse Mønter var præget i Danmark, nærmere bestemt i Hedeby. Herfor talte, at Hedeby laa Frisland nærmere end Birka gjorde, og at Mønterne ikke blot fandtes i Birka, men ogsaa i Danmark, bl. a. i selve Hedeby².

Medens Mønter af den ældste Møntgruppe kun forekommer i ganske faa danske Skattefund, er de noget yngre »Halvbrakteater« af samme Type overordentlig almindelige i Skattefund fra anden Halvdel af 900-Aarene. Halvbrakteaterne, de næstældste nordiske Mønter, danner to Grupper: den ene bestaar af Efterligninger af Dorestadmønter, den anden synes at efterligne en byzantinsk Mønttype med Fremstilling af et Kors. Denne næstældste nordiske Møntgruppe dateredes af Hauberg til Tiden mellem ca. 940—60; for Korstypens Vedkommende er dog denne Datering muligvis lovlid tidlig. I hvert Fald er disse Mønter ældre end den store Invasion af engelsk og tysk Mønt, der giver sig Udslag i Skattefundene fra ca. 980—990³. Kun i ganske faa Skatte findes Halvbrakteaterne sammen med Ethelreds senere Mønter, og kun i eet Fund fra det nuværende Danmark forekommer de sammen med Knud den Stores Mønt. Halvbrakteaterne synes at være gaaet af Brug hurtigt efter Aartusindskiftet. Lige saa lidt som de ældste Mønter fortæller disse, hvor de er præget, men deres Udbredelse er størst indenfor det gamle danske Omraade og den synes at være begrænset til Omraader, som stod i Handelsforbindelse med Danmark. Denne Møntgruppe var allerede Hildebrand tilbøjelig til at henhøre til Hedeby⁴, og hertil har Hauberg og andre Numismatikere sluttet sig; det er

¹ Hildebrand: Nordens äldsta mynt, Mbl. 1885, S. 122 ff.

² Hauberg S. 35 ff. og særlig »Nordens äldste Møntsted«, Aarb. 1914, S. 76 ff.

³ N. L. Rasmusson har i en Afhandl. »Kring de västerländska mynten i Birka« i Festskr. til Rydbeck: »Från Stenålder till Rokoko«, Lund 1937, S. 128 ff. paavist byzantinsk Møntforbillede fra Tiden 963—69 for nogle Typer af Korsbrakteaterne.

⁴ Mbl. 1885, S. 134.

Tabel 8. Skandinavisk Mønt i danske Skattefund.

HH = Hedeby-Halvbrakteater; HHD = HH, som efterligner Dorestadmønt; HHK = HH med Kors.

Findested	Antal Mønter i alt	Dansk Mønt (sv. = svensk no. = norsk)	Yngste Mønt	Yngste skand. Mønt	Ældste danske Mønt	pCt.-Mængde nord. Mønt
IIA 42. Lerchenborg (Sjæll.)....	4	1	kufisk	Ældste Gr.	..	25
- 45. Terslev (Sjæll.)	1751	18	949-52	HHD	Æld. Gr.	1
- 33. Stengade (Langel.)	ukendt	11	925-40	HHD?	HHD?	?
- 41. Sejro	143	34	953-65	HHD	Æld. Gr.	24
- 55. Rø (Bornh.)	36	1	954	HHD	HHD	3
- 31. Tarup (Fyn)	112	1	965	HHD	HHD	0,8
- 7. Grønnerup (Jyll.)	21	13	936-	HHDK	HHDK	62
- 26. Harrendrup (Fyn)	129	125	936-	HHDK	HHDK	97
- 28. Nonnebakken, Odense..	33	9	936-73	HHD	HHD	27
- 44. Sorø (Sjæll.)	14	12	kufisk	HHDK	HHDK	85
- 6. Siem (Jyll.)	23	20	973-83	HHDK	HHDK	87
- 9. Graagaard (Jyll.)	118	83	983-1002	HHDK	HHDK	73
- 9a. Pihuse (Jyll.)	72	60	983-1002	HHDK	HHDK	83
- 22. Sommersted (Sønderj.)..	9	9	HH	HH	HH	100
- 47. Bødstrup (Sjæll.)	124	3	976-82	HHD	HHD	2
- 4. Tolstrup (Jyll.)	174	2	991-94	HHD	HHD	1
- 48. Kulhusgaarden (Sjæll.) .	83	6	991-94	HHK	HHK	7
- 37. Vaalse (Falster)	c.685	3	991-94	HHDK	HHDK	0,4
- 61. KongensUdmark(Bornh.)	124	3	965-91	HHD	HHD	2
- 59. Brandsgaard (Bornh.) ..	152	65	c.1000-38	HHDK	HHDK	43
- 32. Yholm (Fyn)	c.475	3 (18 sv.)	1002-24	(1000-22)	HHDK	4
- 57. Munkegaard (Bornh.) ..	896	6 (1 sv.)	1002-24	(1000-22)	HHDK	0,8
- 56. Holsegaard (Bornh.) ...	217	(1 sv.)	1004-12	(1000-22)	1000-22	0,5
IIIA 17. Kelstrup (Sjæll.)	c.1100	22	1018-35	1018-35	HHDK	2
- 10. Enner (Jyll.)	1318	24	1024-39	1018-35	1018-35	2
- 3. Louns (Jyll.)	111	79	1035-42	1035-42	1018-35	71
- 8. Kongso (Jyll.)	666	80	1037-55	1035-42	1018-35	12
- 39. Enegaard (Bornh.)	859	34	1037-55	1035-42	1018-35	4
- 31. Strøby (Sjæll.)	52	8 (1 sv.)	1042-66	1042-47	1035-42	17
- 36. Bolbygaard (Bornh.) ...	1001	13	1042-66	1042-47	1035-42	1
- 1. Munksjørup (Jyll.)	134	56	1047-74	1047-74	1018-35	42
- 2. Lyngby (Jyll.)	454	87	1051-59	1047-74	1018-35	19

Findested	Antal Mønter i alt	Dansk Mønt (sv. = svensk no. = norsk)	Yngste Mønt	Yngste skand. Mønt	Ældste danske Mønt	pCt.- Mæng- de nord. Mønt
IIIA 4. Laastrup (Jyll.)	9	6	1051-59	1047-74	1047-74	66
— 9. Tørring (Jyll.)	2527	440	1047-74	1047-74	1018-35	17
— 18. Bonderup (Sjæll.)	240	84	1047-74	1047-74	1018-35	35
— 20. Selsø (Sjæll.)	1287	892(1 no.)	1056-75	1047-74	1018-35	69
— 21. Ølsted (Sjæll.)	31	13(1 no.)	1047-74	1047-74	1042-47	42
— 23. K. Værløse (Sjæll.)	338	240(1 no.)	1059-86	1047-74	1018-35	71
— 24. St. Valby (Sjæll.)	631	26	1047-74	1047-74	1018-35	4
— 25. Roskilde (Sjæll.)	16	12	1047-74	1047-74	1047-74	75
— 30. St. Taarnby (Sjæll.)	c.1200	774(1 no.)	1051-59	1047-74	1018-35	64
— 32. Skørpinge (Sjæll.)	22	13	1056-75	1047-74	1047-74	59
— 33. Tornegaard (Bornh.)	104	16	1047-74	1047-74	1035-42	15
— 34. Rosendalegaard (Bornh.)	27	2	1047-74	1047-74	1047-74	8
— 35. Skellegaard (Bornh.)	13	3	1047-74	1047-74	1047-74	23
— 5. Jegstrup (Jyll.)	32	32	1080-86	1080-86	1080-86	100
— 7. Bjerregrav (Jyll.)	33	33	1080-86	1080-86	1080-86	100
— 19. Holsteinborg (Sjæll.)	c.450	c.436	1080-86	1080-86	1047-74	96
— 12. Særslev (Fyn)	23	23	1104-34	1104-34	1104-34	100
— 22. Græse (Sjæll.)	895	842(37 no.)	1104-34	1104-34	1047-74	100
— 28. Allerslev (Sjæll.)	524	524	1104-34	1104-34	1047-74	100
— 37. St. Frigaard (Bornh.)	1163	60(2 no.)	1106-11	1104-34	1018-35	6
— 26. Haraldsborg (Sjæll.)	628	628	1134-37	1134-37	1104-34	100
— 29. Tesebølle (Sjæll.)	590	590	1134-37	1134-37	1104-34	100

faktisk ogsaa det eneste rimelige at antage, at disse Mønter er præget i den store Handelsby ved Slien.

Omkring Aar 1000 begyndte den danske Konge Sven Tveskæg at slaa Mønt efter engelsk Forbillede. Samme Forbillede, Ethelreds engelske Mønter, havde Oluf Skötkonungs svenske Mønter fra omtrent samme Tid. Knud den Store slog Mønt herhjemme i stor Stil, og fra hans Tid udgør dansk Mønt en stadig stigende Bestanddel af vore Skattefund. Ikke blot absolut er Tallet af danske Mønter stigende; ogsaa i Forhold til fremmed Mønt stiger deres Mængde, indtil Skattefundene fra Slutningen af 1000-Aarene — med Undtagelse af et Par store østdanske Fund — kun indeholder dansk Mønt.

Tabel 9. Skandinavisk Mønt i Skattefund fra Skaaneland.

Findested	Antal Mønter i alt	Dansk Mønt (sv., no.)	Yngste Mønt	Yngste skand. Mønt	pCt.- Mængde nord. Mønt
II C 39. Halland	133	2	kufisk	Ældste Gr.	2
— 2. Bräcke	127	1	kufisk	HHD	0,8
— 5. Pålstorp	37	2	936—	HHD	5
— 36. Skåne	23	1	—947	HHD	4
— 10. Sandby	157	85	973—83	HHDK	54
— 12. Ryd	20	18	efter 978	HHDK	90
— 20. Glemminge	844	21	efter 978	HH	2
— 11. Kabbarp	ukendt	4	983—1002	HH	?
— 15. Assartorp	408	26	991—94	HHDK	6
— 33. Sturkö	312	10	1002—24	HHDK	3
— 38. Skåne	26	22	1002—24	HHDK	87
— 14. Hököpinge	420	(2 sv.)	c.1000—22	1000—22	0,5
III C 13. Ö. Herrestad	375	(1 sv.)	1016—35	1000—22	0,3
— 12. Gärnsås	ukendt	1	1016—35	1018—35	?
— 11. Villie	936	5	1018—35	1018—35	0,4
— 10. Grönby	1461	13 (1 no. + 1 sv.)	1024—39	1018—35	0,9
— 17. Fagered	ukendt	5	1042—66	1035—42	?
— 1. Öja	369	119	1042—66	1042—47	32
— 20. Hvitaby	127	32	1046—54	1047—74	25
— 3. Espinge	c.8000	c.1000	1047—74	1047—74	12
— 8. Borup	c.190	c.60	1047—74	1047—74	31
— 9. Börringe	135	29	1047—74	1047—74	21
— 14. Fjälkinge	635	200	1056—75	1047—74	32
— 15. Vanneberga	c.250	32	1047—74	1047—74	13
— 18. Gärestad	1415	34 (1 sv.)	1047—74	1047—74	2
— 2. Löddeköpinge	411	408	1074—80	1074—80	99
— 19. Johannishus	c.4000	134 (2 sv.)	1080—86	1080—86	3
— 16. Åkesholm	40	40	1137—46	1137—46	100

Svenske og norske Mønter er — som det fremgaar af Tabel 8—9 — sjældne i danske Skattefund.

Udover de Mønter, der tilhører en af de foran omtalte Grupper, har man i vore Skattefund af og til truffet karolingiske Mønter fra 800-Aarene, desuden byzantinske, ungarske, bøhmiske, italienske og irske Mønter. Deres Antal er ubetydeligt, men som Dateringsmidler har disse Mønter selvfølgelig samme Værdi som de øvrige vesteuropæiske.

En Del af Skattefundene indeholder, som tidligere nævnt, ikke Mønter; saadanne Fund kan ikke umiddelbart dateres, men maa tidfæstes indirekte ved Sammenligning med Smykkesager i direkte møntdaterede Skatte. Disse Fund er i det følgende enten indordnet under en af de tre kronologiske Hovedgrupper (800—900, 900—1016, 1016—1150) eller under en Gruppe for sig, der ikke lader sig datere nøjere.

De enkelte Skattefund.

I. Ældste Gruppe af Skattefund (fra 800-Aarene).

De faa Fund, der hører til denne Gruppe, adskiller sig stærkt fra de øvrige danske Skattefund ved deres egenartede Smykkeformer. Kun enkelte

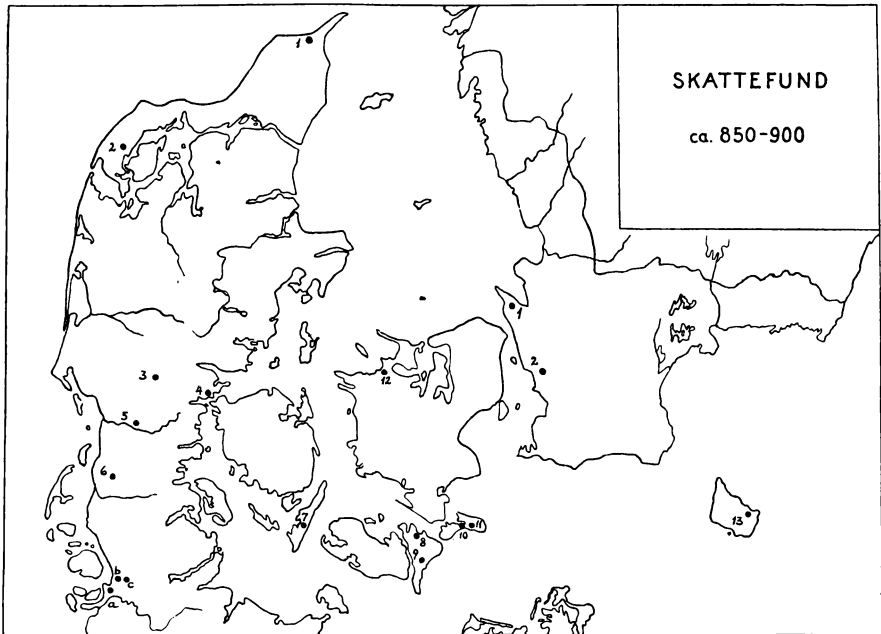

Fig. 1.

af Fundene er direkte møntdaterede. Fundenes Nummer- eller Bogstavbetegnelse svarer til Angivelser paa Kortet, Fig. 1: Skattefund c. 850—900. Numret efter Stedsangivelsen er, hvor intet andet er anført, Inventar-numret for de paagældende Genstande i Nationalmuseet. * foran Fundets Løbenummer angiver, at Fundet er møntdateret.

A. Fund fra det nuværende Danmark.

1. Skræm, Tversted S., Horns H., Vendsyssel. C. 257—58.

Ved Udjævning af fem smaa Høje paa en Mark fandtes 1868 2 Sølvringe. De laa tæt under Grønsværet i en af Højene, der kun bestod af Haandsten med Jord ovenpaa. Højene synes at stamme fra ældre Tid; fra samme Høj, hvor Ringene fandtes, haves Skaar af et Lerkar fra romersk Jernalder.

Spiralarmring, nærmest som fig. 4 t. v., afvekslende riflet (vredet) og facetteret. Paa den facetterede Del prydet med indslaaede Trekkanter. Vidde ca. 7 cm, Stangtykkelse 4 mm. — Baandformet Armring som Fig. 2 t. h., rudeformet udvidet paa Midten. Vidde ca. 6½ cm, Bredde ved Midten 1,2 cm. — Samlet Vægt 8³/₁₆ Lod (= 120 g).

2. Hørdum, Hassing H., Thy. 16055—57.

I 1856 indkom til Museet 3 Sølvarmringe, fundet under Harvning af en lille Høj paa en Mark i Hørdum. De fandtes hele, siddende paa Harvetanden, men Finderen sønderbrød dem for at se, om de var af Sølv. De er siden sat sammen igen. Se Fig. 2.

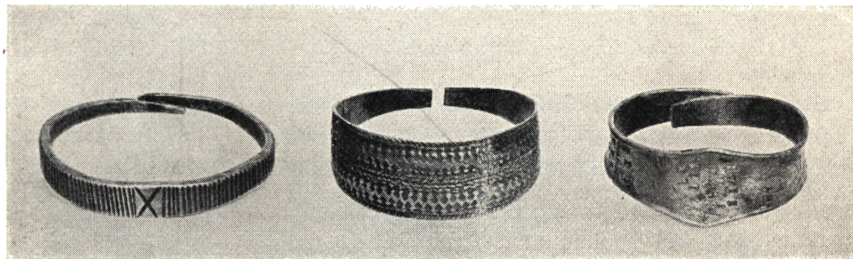

Fig. 2. Hørdum. Ca. 1/s.

Massivt baandformet Ring med indhugne Tværrifler paa Ydersiden. Vidde ca. 7 cm. — Baandformet, tynd og bred Ring, prydet med geometriske Mønstre i vandrette Bælter. Vidde ca. 6 cm. Bredde 2,8 cm. (Tidligere afb. Arkeologiska Studier tillägn. Kronpr. Gustaf Adolf, Sth. 1932, S. 110.) — Baandformet Ring med rudeformet Udvidelse paa Midten, prydet med simple indslaaede Ornamenten i Tværbælter. Bredde 2,8 cm. — Samlet Vægt 8⁷/₈ Lod (130 g).

To af Ringene tilhører Typer, der kendes fra andre Fund i Danmark eller dets Nabolande. Den massive Ring med Tværriflerne forekommer —

udenfor den Gruppe af Skattefund, der her behandles — i det langlandske Fund fra Stengade (f. sammen med Mønter ældre end 940) og i det skaanske Fund fra Holmö (yngste Mønt: 949). En Ring af nøjagtig samme Type kendes fra det vestnorske Fund Torvik (Grieg Nr. 92), fundet sammen med en baandformet Ring med rudeformet Udvidelse og Ringe med facetteret Endeknop; dette Fund er ikke møntdateret, men svarer i sin Sammensætning ganske til den ældste Gruppe af danske Skattefund. Lignende tværriflede Ringe, ofte med indslaaede Cirkler mellem Riflerne, træffes dog ret almindeligt i norske Skattefund helt op til Midten af 1000-Aarene¹. De forekommer ogsaa i sene vest- og østpreussiske Skatte². I Danmark træffes disse Ringe ikke i Skatte, der er yngre end Midten af 900-Aarene. — Den baandformede Ring med den rudeformede Udvidelse paa Midten forekommer udelukkende i Skatte, der maa henføres til den ældste Gruppe af Skattefund. I Norge findes denne Type foruden i Torvik-Fundet i et Fund fra Tønsbergegnen (Grieg Nr. 50) samt i Fundet fra Grimestad (med arabisk Mønt, ca. 950)³; i disse Fund er Ringene tværriflede ligesom den ovenfor omtalte Ringtype. — Den brede baandformede Ring, der er helt dækket af Ornament, har ikke mange Sidestykker. En lignende, men uornamenteret Ring, tilhører S. Kirkeby-Skatten, der er nedlagt efter Midten af 800-Aarene.

Hørdum-Skatten hører utvivlsomt til den ældste Gruppe af Skatte; den er sikkert nedlagt efter 850 og inden 950. Nøjere Datering er ikke mulig.

3. Randbøl, Tørrild H. C. 1074—76.

I 1871 indleveredes til Museet 3 Sølvarmringe, fundet ved Pløjning i Hofmandslyst, Randbøl Sogn.

Ringene er smaa Spiralarmringe som fig. 4 t. v., paa 4—5 Omgange. Hver af Ringene er delvis vredet, spiralriflet, delvis glat med indslaaede Trekanter. Enderne er ombøjet til Kroge. Vidde 3,3—4 cm. — Samlet Vægt $10\frac{1}{4}$ Lod (= 150 g).

4. Erridsø, Elbo H. C. 5329—34.

Denne Skat, som er afbildet Fig. 3, optoges i 1884 af en Landmand i Erridsø ved Dræning paa en lavtliggende Mark Øst for Vejen Erridsø—Snoghøj. Marken var ikke tidligere dyrket. Sagerne laa samlede i et Spadestiks Dybde. Skatten bestod af 4 Sølvringe og 5 tildels sammenbukkede Sølvbarrer. — Fundet er tidligere publiceret i Aarb. 1892, S. 339 f. (Carl Neergaard).

De fire Sølvringe er Spiralarmringe. I den ene Ende er de alle afsluttet med en profileret Knop; den anden Ende er ombøjet til en Krog (undt. een af Ringene). Rin-

¹ Eksempler: Rygh: Norske Oldsaker Nr. 717—18. Grieg Nr. 80, 113, 61, 15.

² H. Kemke: Der Silberfund von Kiwitten, Prussia XXIX, 1931, S. 144 ff. Endv. Fund fra Londzyn (12. Aarb.) og Marienhof. Schriften des phys.-økon. Gesellsch. zu Königsberg, XXXVIII, 1897, S. 79.

³ Universitetets Oldsaksaml. Aarbok 1935—36, S. 268 ff.

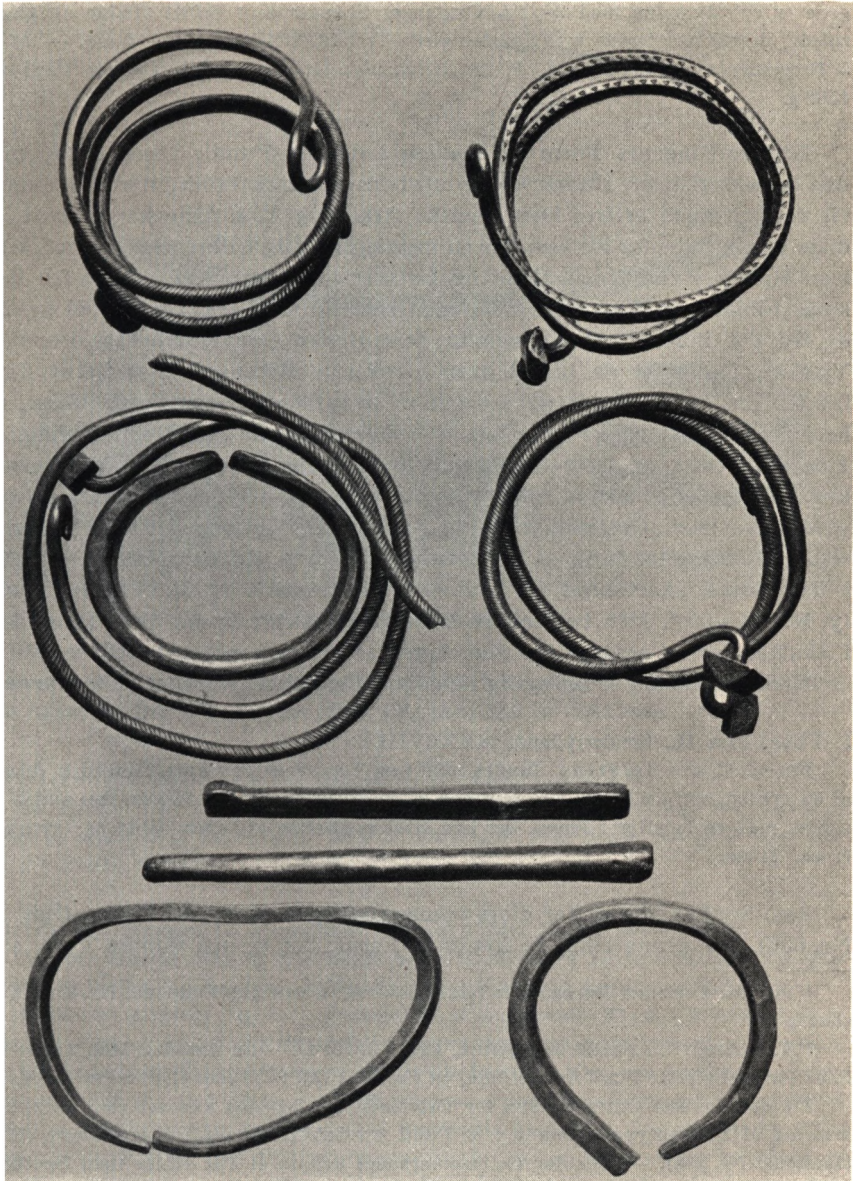

Fig. 3. Erridsø. Ca. 1/2.

gene er spiralvundne med $2-2\frac{1}{2}$ Omgange; Stængerne er delvis vredne og spiralrifledede, delvis facetterede med indstemplede Trekkanter. Vidde $8\frac{1}{8}$ —10 cm. — Af de 5 Barrestænger er de to lige, de tre sammenkrummede. — Sølvsagernes Vægt var 1308 g.

Erridsø-Ringenes Form er sjælden i danske Fund¹. Disse Ringe med den karakteristiske Endeknop er utvivlsomt Importgods, der er kommet til vore Strande østfra. Den svenske Arkæolog T. J. Arne har paavist, at disse Ringe indenfor Norden har en udpræget østlig Udbredelse; de optræder i en Række Fund fra Gotland og Østsvrige, desuden kendes de fra Estland, Finland og Ladoga-Egnen, men i særlig stort Tal (over 100) kendes de fra det indre Rusland, nemlig de tidligere Gouvernementer Perm og Vjatka². Derfor er de blevet kaldt »permiske Ringe«. I disse fjerne Egne laa Bulgar, et af de vigtigste Punkter paa Handelsvejen langs Volga, og herfra maa disse Ringe være ført til Østersø-Egnene (jfr. Kortet, Fig. 45)³. I de gotlandske og østsvenske Fund forekommer de hyppigt sammen med kufiske Mønter (Skarpa Alby, Öland, y. M. 894—95; Fardume, Gotland, y. M. 919; Ockes, Gotland, y. M. 911—12; Botels, Gotland, før 951; Vimarka, Östergötland, efter 936). — En Stump af en Ring af Erridsøtypen er truffet i de danske Skattefund fra Aalborg Klostermark (y. M. 971) og Vaalse (y. M. 991—94)⁴. Men bortset fra disse Brudstykker findes disse Ringe kun i Skatte, der er nedlagt fra Slutningen af 800-Aarene og indtil ca. 950.

Erridsø-Skatten er antagelig nedlagt i Tiden kort før eller efter Aar 900.

5. Fole, Frøs H., Sønderjylland. MMXCVIII.

En enkelt stor Sølvring, fundet 1830 i en Tørvegrav ved Fole. Ringen er dannet af en vreden, spiralriflet Stang; dens ene Ende er ombøjet til en Øsken, den anden afsluttes med en facetteret Knop, der kan stikkes gennem Øskenen. Ringens Tværmaal er ca. 21 cm.

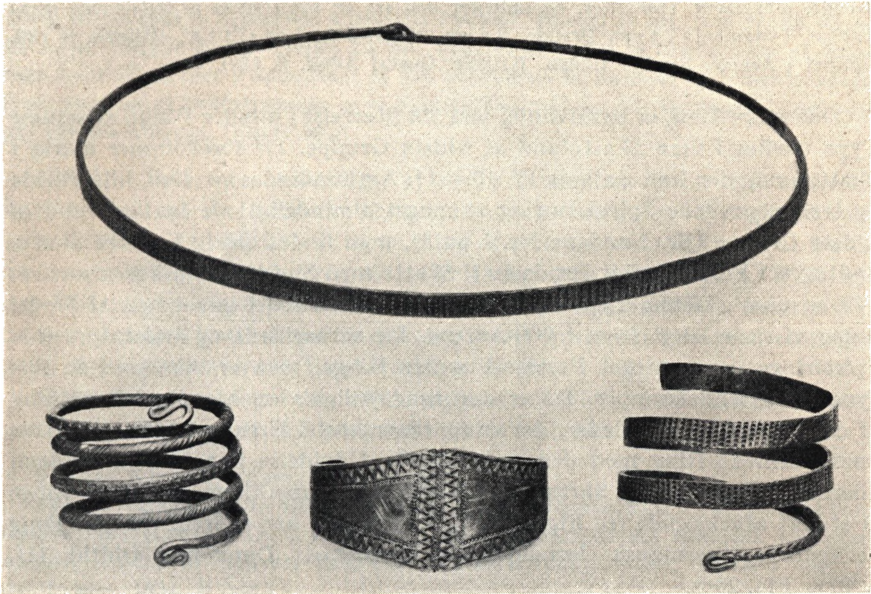
Som Sophus Müller har gjort opmærksom paa (Ordn. af Danm. Olds. II, Nr. 636), har denne Ring en fremmed Form; det er den samme Type, som

¹ Jfr. fra Perioden før ca. 950: Nr. Alslev- og Witzworth-Fundene, Nr. 8 og Syd-slesvig a.

² T. J. Arne: *La Suède et l'Orient*, 1914, S. 166 f. — Se desuden *Mbl.* 1903—05, S. 97 (om det største Fund fra Gotland) og *Fornv.* 1925, S. 77 (om et Fund fra Estland).

³ I det slaviske Omraade Syd for Østersøen har jeg dog kun set een hel Spiral-armring af Erridsøtypen, nemlig i et Fund fra Schwerinsburg i Forpommern (*Stettinermus.* Nr. 288). — Udenfor Østersøomraadet kendes et Par Ringe med facetteret Knop fra det norske Torvikfund (*Grieg* Nr. 92).

⁴ Hertil maa føjes et ikke nærmere lokalbestemt Fund fra Skaane (*Lunds Univ. Mus.* 3618), hvori en Stump af en Ring af Erridsøtype indgaar; dette Fund er mønt-dateret til Tiden efter 1002 (*Sundin i Från Lunds Univ. hist. Mus.* 1918, S. 125 ff.).

Fig. 4. Illebølle. Ca. $\frac{1}{2}$.

vi mødte i Erridsø-Skatten, men Formatet er større. Ogsaa denne Ring maa stamme fra 800-Aarene eller Begyndelsen af 900'erne.

6. Søllested, Abild S., Lø H., Sønderjylland. Kielermuseet 6337.

Her fandtes i en Tørvemose 1886 en Sølvring, en Spiralarmring, der delvis er vredet og spiralriflet, delvis glat, med to Vindinger. Den ligner ganske Ringen paa Fig. 5 i Midten fornedet.

7. Illebølle, Lindelse S., Langelands Sdr. H. 11248, 15603, 19443, 16429.

I Aarene mellem 1850 og 1860 indleveredes til Museet 4 Sølvringe, der Tid efter anden var fundet paa en Mark i Illebølle, efter Sigende paa samme Sted.

Ringene er gengivet Fig. 4. — Den største af dem maaler 23 cm i Tværmaal og er dannet af et smalt Baand, der udvendig er prydet med indslaaede Trekanter og navnlig med smalle lodrette Gruber, hvori ses udhævede Punkter. Midt paa Ringen ses et fordybet X. Vægt $6\frac{1}{2}$ Lod (95 g). — To af Ringene er Spiralarmringe; den ene er delvis vredet, spiralriflet, delvis facetteret med indslaaede Trekanter. Den er vundet i fire Omgange og afsluttet med S-Slyng. Tværmaal: $5\frac{1}{2}$ cm. — Den anden Spiralring er baandformet ligesom den store Ring; al dens Prydelse er et simpelt Punkteringsmønster. Tværmaal: $6\frac{1}{2}$ cm. Vægten er $5\frac{5}{32}$ Lod (= 75,4 g), men den ene Ende er afbrudt. — Den fjerde af Ringene er ligeledes en Armring, baandformet og rudeformet udvidet paa Midten. Langs Kanten og tværs over Midten er den prydet med en Bort af mod-

stillede, indslaaede Trekanten, og indenfor den ses en Perlerække af indslaaede smaa Kredse. Tværmaal: 7,2 cm. Bredde: 3,9 cm. Vægt: $5\frac{3}{18}$ Lod (73,1 g). (Ringen er tidl. afbildet i Arkeol. Studier tillägn. Kronpr. Gustaf Adolf, S. 110).

Den store Ring er usædvanlig ved sin Størrelse; mindre Ringe af samme Type træffes i flere Skattefund af ældste Gruppe. De forekommer aldrig i Skattefund, der kan dateres til 10.—11. Aarhundrede. — Den lille riflede og trekantprydede Spiralarmring er meget almindelig i de faa Sølvfund af ældste Gruppe (jfr. Fundene Nr. 1 og 3), men findes aldrig i senere Skatte undtagen i Form af slidt Brudsølv (i Skatte med Slutmønt fra Tiden mellem 949 og 994)¹. Denne Type af Spiralringe er aabenbart gaaet helt af Mode, inden vi naar langt frem i 900-Aarene. De skraariflede og trekantprydede Spiralringe ligner meget Erridsø-Fundets Ringe, men er ikke som de forsynet med Endeknopper. De er dog sandsynligvis en hjemlig Efterligning af de fremmede Forbilleder, der er repræsenteret i Erridsø-Skatten. — Den baandformede Ring med den rudeformede Udvidelse paa Midten forekom allerede i Fundene fra Skræm og Hørdum. Ornamentikken paa disse Ringe et stærkt afvekslende (se Fig. 2, 4, 5, 6); Formen har allerede været i Brug herhjemme i germansk Jernalder (se Brøndsted: Danmarks Oldtid III, S. 278, Fig. 256).

Heller ikke denne Skat kan dateres nøjere end til Tiden før ca. 900—950.

8. Nørre Alslev, Falster Nr. H. $\frac{26}{04}$, $\frac{27}{04}$, $\frac{6}{13}$, $\frac{9}{13}$, $\frac{25}{18}$.

I 1904 fandtes paa Matr. Nr. 38 af Nr. Alslev nærved Gaabense Vig 1 Sølvhalsring og Brudstykker af en anden. De hang paa Tænderne af en Radrenser. Paa Findestedet er et Højdepunkt, »Højens«, der hæver sig et Par Alen over den omgivende flade Mark. I 1896—97 havde man fundet en lignende Ring paa samme Sted, men den blev solgt til en Guldsmed. Ringene var sammenbøjede og sammenfiltrede, da de fandtes. — I 1913 fandtes paa samme Matr. Nr., i Randen af »antagelig en Kæmpehøj«, altsaa paa samme Sted som Ringene fra 1904, 2 Sølvvarmringe. — Endelig fandtes i 1918 2 Brudstykker af Sølvvarmringe paa samme Mark; de hører utvivlsomt til samme Skat som de i 1904 og 1913 fundne Ringe.

Halsringen er dannet af en vreden, spiralfilet Stang, delvis med indslaaede Trekanten, der danner et Rudemønster. Enderne er ombøjet til Hager. Ringen er 42 cm lang. — 3 Brudstykker af en lignende Halsring (Længde: 27, $22\frac{1}{2}$ og 3 cm). — Af de to hele Armringe er den ene massivt baandformet med Tværrifler paa Ydersiden og et paa Midten indmejslet Kryds (jfr. Fig. 2 t. v.). Tværmaal 7,2 cm. Bredde 1.4 cm. Vægt 50 g. — Den anden er af samme Type, med kraftigt Kryds i Midten og 4 Krydser nærmest Enderne, hvor den er lige afskaaret. I de smalle Tværfurer og i de fordybede

¹ Stumper af vrede, spiralfilede Ringe kendes fra følgende danske Fund: Aalborg Klostermark (y. M. 971), Tarup (y. M. 965), Rø (y. M. 954), Vaalse (991—94), Bødstrup (y. M. 976—82), Jyndeved (y. M. 954) og det skaanske Holmö (y. M. 949). Et enkelt helt Stykke kendes fra Halmstad-Fundet (y. M. 932) samt et Brudstykke.

Kryds ses en Række tætstillede udhævede Punkter. Ringen er hel, men vredet ud af sin Form. Længde 20 cm. Bredde 1,4 cm. Vægt 47 g. — De to Brudstykker af Armringe hører til en eller 2 Spiralringe af den sædvanlige skraarifledede og trekantprydede Type. Det ene af Brudstykkerne er et Endestykke med en lille facetteret Knop som paa Erridsø-Ringene. (Vægt: 36 g).

Det kan ikke være tilfældigt, at de to tværrifledede Armringe vejer 47 og 50 g. I det norske Fund fra Helgelandsmoen (Grieg Nr. 15) vejer ganske lignende Ringe 24,4 og 25,4 g, og en Ring af omtrent samme Type i et Fund fra Tønsberg-Egnen (Grieg Nr. 15) vejer 48,1 g. 24,5 g er ifølge A. W. Brøgger's Undersøgelser netop Gennemsnitsværdien for Vikingetidens Vægtøre¹. De to Armringe i dette Fund er da uden Tvivl »justerede« Ringe, Betalingsringe, der repræsenterede Vægt-Værdien: 2 Øre.

Skatten maa antages at være omtrent samtidig med Erridsøfundet, maaske fra 800-Aarene, i hvert Fald ældre end 950.

*9. Sønder Kirkeby, Falster Sdr. H. 8433.

Ved Tørvegravning i en Mose nær Sønder Kirkeby fandtes 1827 2 Sølvringe i Forbindelse med Mønter. (J. C. Lindberg: A P. O. Brøndsted sur quelques médailles cufiques, récemment trouvées dans l'île de Falster, 1830. — Jfr. Galster i Aarb. f. Loll.-Falster, 1924, S. 109.)

Begge Ringe er Armringe. Den ene haandformet og glat, bredest paa Midten, men uden rudeformet Udvidelse; Enderne lige afskaarne; Tværmaal 5 cm, Bredde 1,3 cm. Den anden, hvoraf kun en Stump er bevaret, er en Spiralarmring af sædvanlig Type: delvis vredet, skraariflet, — delvis med indslaaede Ornamenten. Tværmaal 7—8 cm.

Ved Ringene laa 97 Mønter, deraf 4 persiske samt 17 hele og 76 Brudstykker af arabiske Dirhem'er. Den ældste arabiske Mønt var fra 713, den yngste fra 846.

Skatten — den ældste møntdaterede Skat fra Vikingetiden indenfor nuværende dansk Omraade — maa være nedlagt i anden Halvdel af 800-Aarene.

10. Tostrup, Kjeldby S., Møn. 8427—31.

Her fandtes (før 1826) 4 Sølvringe og Brudstykke af et Remendebeslag af Sølv. Skatten blev opgravet af en Mose. Se Fig. 5.

De tre af Ringene er Spiralarmringe. Den ene er dannet af en trind, delvis skraariflet Stang, dens ene Ende er afbrudt (Tværmaal 8½ cm). De to andre Spiralringe er ligeledes ufuldstændige; de er massivt baandformede med Tværrifling paa Ydersiden; nærmest Spidserne smalner de af og er prydet med indslaaede Ornamenten. Tværmaal 7—7½ cm. — Den fjerde Ring er et Armbaand, der er rudeformet udvidet paa Midten. Det tyndt udhamrede Baand har en fortykket Kant; langs denne og tværs over Midten gaar et Bælte af indslaaede Ornamenten. Ringen fandtes sønderbrudt i fire Stykker, som siden er samlede igen. Tværmaal 7 cm, Bredde 2,9 cm. — Den lille Remtunge er prydet med et stiliseret vegetabilsk Relief, paa sølvforyldt Bund. Paa

¹ A. W. Brøgger: Ertog og Øre, 1921, S. 96. Jfr. Nord. Kultur XXX, S. 12 ff. (S. O. Jansson), S. 77 ff. (Brøgger). — Sml. ogsaa Fundene fra Witzworth og Rantrum nedenfor.

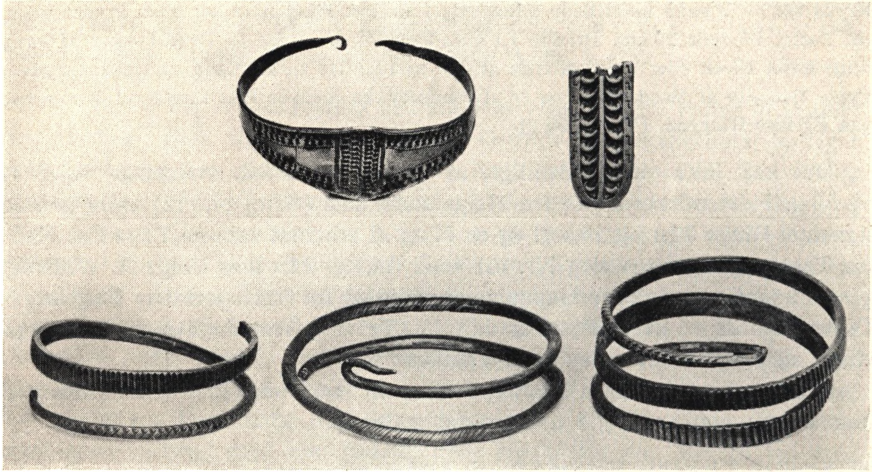

Fig. 5. Tostrup. Ca. 1/2.

Stykkets Bagside er indgraveret to Rækker rudeformede Ornamentter. Overkanten af Stykket er afbrækket. Længde 4,3 cm, Bredde 2 cm.

De Former, der findes i denne Skat, er kendt fra de øvrige Skattefund af den ældste Gruppe. Remendebeslaget er dog en Sjældenhed. Lignende kendes fra de skaanske Fund Gössarp og Heljarp, indførte karolingiske Arbejder, der er omdannet til Smykker. I denne Skat, hvor alle Genstandene var sønderbrudt, har det maaske blot tjent som Værdimetal.

Skatten tilhører samme Tidsgruppe som de foregaaende.

11. Raabylille, Elmelunde S., Møn. MMCLV.

I 1831 indleveredes til Museet 1 Guldarmring, som var fundet i Raabylille »et Spade-
maal under Jorden ved Grøftegravning«.

Fig. 6. Raabylille. Ca. 1/2.

Armringen, der er afbildet Fig. 6, er dannet af et bredt, paa Midten rudeformet Baand, der bliver tyndere henimod Enderne. Ydersiden er dækket af symmetriske Ornamentter og opdrevne Buler. Ornamentterne bestaar i punkterede Trekanter, med Kors paa Siderne; over hver Trekant ses et stiliseret Træ. Tværmaal 8 cm, Bredde 4,4 cm.

Dette Stykke slutter sig i Formen til lignende Ringe i en Række Sølvfund af ældste Gruppe, men Ornamentiken er, saavidt jeg ved, uden Sidestykke.

(Ringene er tidligere omtalt i Nord. Tidsskr. f. Oldk. I, S. 186 (1832) og af Frede Bojsen: Af Møns Hist., S. 124.)

12. Bjerresø, Vallekilde S., Ods H., Sjælland. C. 1079—86.

Ved at søge efter Mergel fandt man i 1871 paa et fladt, lavtliggende Jordsmon 6 Sølvringe og Brudstykker af en syvende samt 1 Sølvstang. Ringene laa i det øverste Jordlag, som blev afgravet; i de to underliggende Lag fandtes intet uden Sand og Smaasten.

Den firkantede Sølvstang er bøjet sammen til en simpel Halsring, Tværmaal 13 cm. De øvrige Ringe er Armringe. En er baandformet og rudeformet udvidet paa Midten, uornamenteret, Tværmaal 7 cm, Bredde 2,1 cm. Resten af Ringene er Spiralarmsringe, hvoraf kun 3 er hele med $1\frac{5}{8}$, $2\frac{2}{3}$ og $3\frac{1}{2}$ Vindinger; Typen er den sædvanlige med vredne, skraarifledede og trekantprydede Stænger. Tværmaal 6,6 og $7\frac{3}{4}$ cm. Ringene er afsluttet ved simple Ombøjninger af Enderne. — 2 af Ringene er defekte, men iøvrigt som de andre (2 og 3 Vindinger, Tværmaal $5\frac{3}{4}$ og $6\frac{1}{2}$ cm). — Endelig fandtes 2 sammenbøjede Brudstykker af en eller to Ringe af samme Type; Længde 10 og 15 cm. — Skattens samlede Vægt var $29\frac{1}{4}$ Lod (427 g).

Ringformerne i denne Skat svarer ganske til de foregaaende. Den vredne, skraarifledede Spiralarmsring og den brede, baandformede Armring er næsten fast Inventar i denne Fundgruppe. Den baandformede Armring i dette Fund er i sin hjemmegjorte Tarvelighed et fuldstændigt Modstykke til den fornemt udførte Guldring fra Raabylille.

13. Lundegaard, Østermarie S., Bornholms Ø. H. C. 6656.

Ved Skovrydning paa Lundegaards Hovedlod ca. 600 m Vest for Gaarden fandt en Arbejdsmand i 1891 i et Spadestiks Dybde 1 Sølvring. Umiddelbart op til det Sted, hvor Ringen fandtes, er der nu Eng, som tidligere utvivlsomt har staaet under Vand.

Ringene, der var overhugget i to Stykker, er en Spiralarmsring med $4\frac{1}{3}$ Vindinger, med skraarifling og indslaaede Trekanter. Ringens Ender er tilbagebøjet som Hager. Tværmaal 8 cm, Vægt 97,3 g.

B. Fund fra Sydslesvig.¹

a. Witzworth, Ejdersted. Kielermuseum 7007.

I 1888 indkom til Museet i Kiel et Sølvfund, der (ifølge en senere tilføjet Meddelelse i Museets Inventarprotokol) stammer fra Witzworth mellem Tønning og Frederikstad. Fundet bestaar af følgende Genstande²:

¹ De slesvigske Skattefund er tidligere behandlet af J. Mestorf: Die Hacksilberfunde im Museum vaterländischer Altertümer zu Kiel. Mitteil. des Anthropol. Vereins in Schleswig-Holstein VIII, 1—12, Kiel 1895. — H. Handelsmann: Der Krinkberg bei Schenefeld und die holsteinischen Silberfunde, 1890. — Erw. Nöbbe: Münzfunde des 8.—10. Jahrhunderts aus Schleswig-Holstein. Nordelbingen II, 1923. — Herpaa og paa Kielermuseets Samling af Skattefund og dets Inventarprotokoller er den følgende kortfattede Beskrivelse af disse Fund baseret. Vægtopgivelserne stammer fra Museumsprotokollerne.

² Fundet er omtalt af Mestorf S. 8, Handelsmann S. 20.

1) Armringe: Spiralarmring med omtrent 2 Vindinger, vredet, skraariflet og med indslaaede Ornamente. Enderne er ombøjet til en Krog. — 5 Brudstykker af lignende Ringe. — Brudstykke af Spiralarmring af samme Type som Erridsø-Ringene, skraariflet med en stor facetteret Endeknop. Ringens anden Ende er afhugget. — Afhugget Endestykke af en massiv, baandformet Armring med et kraftigt tunget Reliefmønster paa Ydersiden. (Afbildet i Jankuhn: Die Wehranlagen der Wikingerzeit zwischen Schlei und Treene, 1937, S. 75, Abb. 9, d.) Denne Ringform er sjælden paa vestskindnavisk Omraade; et stort Brudstykke af en ganske lignende Ring kendes fra det udaterede norske Lahell-Fund (Grieg Nr. 45, Fig. 50); jfr. de danske Ringe fra Meelse (Fig. 41 her) og Brahesminde.

2) Barrer. 1 ringformet bøjet Barrestang af firkantet Tværnsnit, 20 cm lang, Vægt 50,5 g. — 6 smalle firsidede, bøjede og afhuggede Stænger. Vægtopgivelser: 49, 50¹/₂, 51¹/₂, 101¹/₂ g. — 24 aflange støbte Barrer, med flad Underside og hvælvet Overside (lign. Fig. 20). De 10 af dem er hele, 6—14 cm lange og vejer: 24, 49¹/₂, 51, 51, 51, 57¹/₂, 76¹/₂, 100, 100 og 102 g. Af de øvrige 14 er de 10 afhugget for den ene Ende, de 4 for begge Ender. Vægt: 6, 9, 11¹/₂, 16 16¹/₂, 16¹/₂, 17¹/₂, 42¹/₂, 44¹/₂, 48¹/₂, 50, 50¹/₂, 62 og 127 g. — Hele Skatten vejede ca. 1800 g.

I Kraft af sine Former — navnlig Spiralarmringenes — hører dette Fund til den ældre Gruppe af Skattefund; ved sit Indhold af Barrer staar det det følgende Skattefund fra Rantrum, der er dateret til 800-Aarens anden Halvdel, meget nær. De mange Barrer og Brudstykker af Ringe — Skatten indeholdt kun een hel Ring — giver Fundet Præg af en Værdimetalbeholdning. Dette Indtryk bekræftes af den Omstændighed, at man har givet alle de hele Barrer (paa nær een) og en Del af Brudstykkerne en Vægt, der staar i simpelt Forhold til en Vægt-»Øre« paa ca. 24,5 g — ligesom i Nr. Alslev-Skatten.

*b. Rantrum, Mildsted S. og H. Kielermuseum 4691.

I 1881 indleveredes til Museet i Kiel en Sølvskat, der var fundet i en sortagtig Krukke, ca. 1 Fod under Jordoverfladen, i Rantrum, Mildsted Sogn. »Findestedet laa paa Geesten, men tæt ved Marskens Grænse«. Fundet bestaar af følgende Genstande¹:

1) 6 Brudstykker af Ringe: Overhugget Stykke af en Halsring, dannet af 3×2 snoede Stænger. Vægt 49¹/₂ g. — 2 Stykker firsidede overhuggede Stænger, 5—6¹/₂ cm lange. Vægt 5¹/₂ og 17 g. — Ende af Stang, ombøjet til Hage, med indslaaede Trekanter, 3¹/₂ cm lang, Vægt 3 g. — Overhugget Stang, med Trekantmønstre, 11 cm lang, Vægt 24 g. — Tilspidset Stangende fra et Ringspænde, med facetteret Overflade, prydet med indslaaede Trekanter, 8 cm lang, Vægt 23 g.

2) 34 Sølvbarrer. Heraf var de 16 hele, aflangt firsidede eller med hvælvet Overside, 4—11 cm lange. Deres Vægt var 29, 34, 48¹/₂, 49, 49, 50, 51, 51, 51¹/₂, 78¹/₂, 98¹/₂, 98¹/₂, 99¹/₂, 100¹/₂, 101 og 102 g. — Paa 13 Barrer var den ene Ende afhugget; de vejede

¹ Omtalt af Mestorf S. 8, Handelsmann S. 20, Nöbbe S. 280. Zeitschr. f. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Geschichte, XVI, S. 406 ff.

9^{1/2}, 22^{1/2}, 23, 24^{1/2}, 26^{1/2}, 30, 41^{1/2}, 45, 48, 48, 50, 51 og 66^{1/2} g. — Paa de sidste 5 Barrer var begge Ender afhugget, deres Vægt var: 17, 18^{1/2}, 22^{1/2}, 25^{1/2} og 42 g.

3) 8 arabiske Mønter, hvoraf de to var gennemboret til Ophængning. Kun 6 af Mønterne var hele, de 2 var Brudstykker. Den ældste Mønt stammede fra Omayyaden Marwân II (744—50), den yngste fra Abbasiden Al-Musta'in (fra 864).

Fundets samlede Vægt var 1845 g.

Ligesom i det foregaaende Fund er i dette de hele Barrer (paa 2 nær) tilpasset til et Multiplum af »Øren« paa ca. 24,5 g. Dette gælder aabenbart ogsaa nogle af de afhuggede Barrer og Ringfragmenter. — Skatten bestaar iøvrigt udelukkende af Betalingssølv, for en Del af sønderbrudte Ringe, der ikke er af den i denne Tidsgruppe sædvanlige Form: vredne Spiralringe, men stammer fra Ringe dannet af firsidede Stænger eller fra snoede Ringe. Det er det ældste sikre Eksempel paa denne Ringform, der ellers er saa karakteristisk for Skattefundene fra 900-Aarene og 1000-Tallet.

*c. Rantrum. Kielermuseet 14707.

Fra en Mark i Rantrum stammer efter Indsenderens Opgivelse følgende lille Sølvfund, der fremkom først i 1880'erne og muligvis hører til foregaaende Fund.

1) Halsring, dannet af en vreden, skraariflet Stang, hvis ombøjede Ender griber ind i hinanden. Nærmest Enderne er Ringen prydet med indslaaede Ornament. Tværmaal 13,8 cm, Vægt 48 g.

2) 5 arabiske Mønter, den ældste fra 777/78, den yngste præget af Tahiriden Tahir II ibn Abdallah 848/49.

C. Fund fra Skaane.

1. Gössarp, Väsby S., Luggude H. Statens hist. Mus., Stockholm, 2930.

Ved Stenbrydning fremkom et Skattefund¹, bestaaende af:

1) Trelliget sølvforyldt Spænde, med stiliseret Planteornamentik.

2) Firkantet Brudstykke af et Rembeslag (?) af forgyldt Sølv med Niello, med Akanthusornamentik.

3) 18 Perler af Bjergkrystal, Karneol, Glas, Mosaik, Glasflus og Fajance.

Sølvsaagerne i denne Skat er utvivlsomt frankiske Arbejder, der er importeret til Norden i tidlig Vikingetid.

*2. Heljarp, Tofta S., Rönnebergs H. Lunds Universitets hist. Mus. 15035.

Ved Pløjning fremkom i 1905 et Skattefund², bestaaende af:

1) 3 ens Sølvvarmringe, baandformede med rudeformet Udvidelse paa Midten og uden Ornament.

¹ Se H. Arbman: Schweden und das karoling. Reich, 1937, S. 148; Tavle 46,1.

² Publiceret af Otto Rydbeck i Fornv. 1906, S. 186 ff. med Billeder. — Jfr. Sundin i Från Lunds Univ. hist. Mus. 1918, S. 122 ff.; Arbman: Schweden S. 148 f., 163 ff. (Tavle 52,3); N. L. Rasmusson i »Från Stenålder till Rokoko«, 1937, S. 121; E. Person: Svenska myntfynd, 1935, S. 18.

- 2) Trefliget sølvforgylt Beslag med Nielloindlægning og rig Bladornamentik.
- 3) Brudstykke af et sølvforgylt Remendebeslag med Niello og stærkt stiliserede Plantemotiver.
- 4) Rund Sølvperle med Dobbeltspiraler i Filigran i karolingisk Maner.
- 5) Ca. 30 frankiske Mønter, fra Ludvig den Fromme (814—40).

Dette er det største Fund af frankiske Mønter i Skandinavien, hvor de ellers forekommer saa sjældent. Men ikke blot Mønterne er frankiske. Arbman har paavist, at det trefligede Beslag stammer fra Nordøstfrankrig eller de nederrhinske Egne¹. Den lille Sølvperle er det ældste Eksempel i danske Fund paa en Type af Perler, som vinder stor Udbredelse i Skattefundene fra 900-Aarene; den er desuden paa gammel dansk Omraade det ældste Eksempel paa den Filigranteknik og ornamentale Stil, som præger de fleste af 900-Aarenes Skattefund. Friis Johansen har paavist denne Tekniks og Stils nære Forbindelse med frankisk karolingisk Kunst².

Skønt Heljarp-Skatten maa være nedlagt allerede ved Midten af 800-Aarene eller snart derefter, viser den saaledes Sammenhæng med Skattene fra det følgende Aarhundrede.

Oversigt over Skattefundene af ældste Gruppe.

Hvad der skiller de foran omtalte Fund ud fra vore øvrige Skattefund som en særlig kronologisk Gruppe, er navnlig to Ting:

1) Blandt disse Fund er nogle — ganske vist kun enkelte — ledsaget af Mønter, hvoraf de yngste tilhører Tiden mellem 814 og 864. De Skatte, der indeholder disse Mønter, er antagelig nedlagt inden 800-Aarenes Udgang.

2) De fleste af de omtalte Fund har det tilfælles, at en væsentlig Del af deres Indhold er Ringe, Hals- og navnlig Armringe, og det af Former, som ikke genfindes i de Skattefund, der kan henføres til 900-Aarene og senere; omvendt træffes de Ringformer, der er karakteristiske for de senere Fund (særlig de snoede Ringe), ikke i denne Gruppe af Fund (undtagen dog en enkelt snoet Ring i Rantrum-Fundet). Da en Del af disse ældre Ringe forekommer i de til 800-Aarene møntdaterede Fund, udskilles her — saaledes som allerede Sophus Müller har gjort det i sin »Ordning af Danmarks Oldsager, Jernalderen« — de omtalte Fund som en »ældste Gruppe« af vore Skattefund.

M. H. t. Hensigten med Nedlæggelsen af disse Sølv-sager er særlig to Forhold af Vigtighed: Skattens Sammensætning og Hengemningens Karakter. (Jfr. Tabel 10.)

De her omtalte Funds vigtigste Bestanddele er Ringe. Disse Ringe var,

¹ Arbman, anf. St. S. 163 ff.

² Sølvskatten fra Terslev, Aarb. 1912, S. 235 ff. — Jfr. Arbman anf. St. S. 196 f.

Tabel 10. Ældste Gruppe af danske Skattefund.

Findested	Yngste Mønt	Skattens Hoveddele	Fundforhold	Ringformer			
				brede baandf. (SM 640)	»per- misk«	vredne Spiral- ringe (H = Halsring)	smalle baandf. tvær- rifl.
1. Skræm	u. M.	Armringe	Kant af Høj	1	..	1	..
2. Hørdum	—	Armringe	Kant af Høj	2	1
3. Randbøl	—	Armringe	3	..
4. Erridsø	—	Armringe + Barrer	Eng	..	4
5. Fole	—	Stor Ring	Eng	..	1
6. Søllested . . .	—	Armring	Mose	1	..
7. Illebølle . . .	—	Hals- og Armringe	..	1	..	1	2
8. Nr. Alslev . .	—	Hals- og Armringe	Ved en Høj	..	(1)	(1 H.)	2
9. Sdr. Kirkeby	846	Armringe	Mose	1	..	1	..
10. Tostrup . . .	u. M.	Sønderbrudte Ringe	Mose	1	..	1	2
11. Raabylille . .	—	Guldarmring	..	1
12. Bjerresø . . .	—	Armringe	Eng	1	..	6	..
13. Lundegaard .	—	Armring	Ved Eng	1	..
a. Witzworth . .	—	Armr.+Fragm.+Barrer	(1)	1	..
b. Rantrum . . .	864	Brudstykker, Barrer
c. Rantrum . . .	848	Halsring	(1 H.)	..
1. Gössarp	u. M.	Spænde, Perler
2. Heljarp	814-40	Armringe, Spænder	..	3
				11	7	16(+2H.)	7

dengang de fandtes, oftest hele, men undertiden var de istykker, og i flere Tilfælde bestod hele Fund af Brudstykker samt af Barrer. Af de 18 Skatte, der tilhører ældste Gruppe, bestaar de 9 for en Del af enten Mønter, Barrer eller Brudstykker og faar derved Karakter af Værdibeholdninger.

Fundforholdene er ikke i alle Tilfælde tilfredsstillende oplyst. I tre Tilfælde er en Sølvskat nedgravet i Randen af en Høj eller Højning, aabenbart fordi man derved vilde sikre sig at kunne finde den igen. I eet Tilfælde fandtes Skatten samlet i en Krukke. I de andre oplyste Tilfælde er Skatten fundet paa flad Mark eller paa lavt, sumpet Terræn, hvor man skulde synes det maatte være forbundet med Vanskeligheder at finde den igen. Alligevel maa en Del af disse Skatte paa Grund af deres Indhold formodes at være Depotfund, henlagt med senere Optagelse for Øje. Kun Nr. 5, 6, 11, 13 — altsaa de enkeltfundne Ringe — er sandsynligvis ikke Depotfund. Disse Ringe kan være tilfældig tabt, eller de kan være henlagt som Offer paa det Sted, hvor de senere er fundet.

Sølvskattenes Indhold viser ingen Formrigdom. Det er en bestemt Art Genstande, der gaar igen fra Fund til Fund, især Ringe. Og selv Ringene forekommer kun i et stærkt begrænset Antal forskellige Typer. De kan ikke karakteriseres bedre end Sophus Müller har gjort det: »Fremtrædende Enkeltheder i den undertiden ret fine og rige Ornamentik er navnlig: indslagne Trekanter forbundne med en lille Kreds eller modstillede, saaledes at der mellem dem fremkommer rudeformede Felter eller Zikzaklinjer, fremdeles indslagne Parallellinjer, glatte eller punkterede i Bunden, undertiden ogsaa krydsvis lagte Linjer, punkterede, halvmaaneformede Figurer, samt en svagt fremtrædende Vridning af en rund Stang.«¹

Et lige saa vigtigt som vanskeligt Spørgsmaal er, om disse Smykker er lavet her i Danmark, eller de er indført fra fremmede Lande. I det foregaaende er det under Omtalen af de enkelte Fund nævnt, i hvilke Tilfælde man med Sikkerhed kan paavise fremmede Importsager. Saa faa Sager det drejer sig om, kan man dog tydeligt udskille to Grupper af Importsager.

Den ene repræsenteres af de to skaanske Fund fra Gössarp og Heljarp. I det ene af disse Fund forekom en Række frankiske Mønter fra 1. Halvdel af 800-Aarene; i dem begge fandtes Smykker, der maa stamme fra frankiske Guldsmedeværksteder. — I denne Forbindelse maa ogsaa nævnes Remendebeslaget fra Tostrup, der enten er et indført frankisk Arbejde eller et hjemligt Produkt efter frankisk Forbillede. — Ad to Veje kan disse frankiske Smykker og Mønter være naaet til Norden. De kan enten være Bytte erhvervet af Vikinger; netop ved Midten af 800-Aarene tog danske Vikinger i stor Udstrækning Del i Normannertogene til Frankerriget. Eller de kan være naaet til Norden gennem Handel; Fundene fra Hedeby i Syd-slesvig og fra Birka i Sverige vidner om stærk Handelsforbindelse mellem Norden og Rhin-Egnene. — De Smykker af frankisk Oprindelse, der findes i Sølvskattene, er dog ikke gængse Handelsvarer. Det er sandsynligt, at vi her staar overfor fremmede Produkter, der er kommet til Norden gennem Vikingehøvdingers Hænder.

Anderledes med alle de Sager, der hører til den anden Gruppe af fremmede Varer. Det er de arabiske Mønter, der forekommer i enkelte af Fundene, og de »permiske« Ringe, der forekommer i andre. Skandinaviske Vikinger drog i 800-Aarene ogsaa mod Øst og satte sig fast paa strategiske Punkter i det vestlige Rusland; men de arabiske Mønter og de permiske Ringe er ikke kommet hertil gennem Vestrusland, men ad Volgavejen gennem det indre Rusland. Langs Volga har der fundet en udstrakt, mere eller mindre fredelig Handel Sted, hvorved arabiske Mønter i stort Tal naaede helt til Norden som Bytte for Varer.

Tilbage bliver en Række Typer og Genstande, der ikke kan paavises

¹ SM S. 69 f.

at stamme fra fremmede Lande. Om nogle af disse gælder, at de nok kan være hjemligt Arbejde, men at deres Mestre i saa Fald har været paavirket af udenlandske Forbilleder. F. Eks. staar de Spiralarmringe, der er dannet af en trind Stang, der paa nogle Partier er vredet, skraariflet, og paa andre prydet med indslaaede Trekanter, de »permiske Ringe« af Erridsø-Typen saa nær og optræder herhjemme saa samtidigt med dem, at der maa være en Forbindelse mellem dem. Her kan der næppe være Tvivl om, at det er de indførte Ringe med den facetterede Knop, der er Forbilledet for de hyppigere forekommende og enklere, sikkert hjemlige nordiske Ringe uden denne Prydelse. — De brede, baandformede Ringe med den rudeformede Udvidelse paa Midten har, som tidligere nævnt, været i Brug herhjemme allerede før Vikingetiden.

Særlig nordiske Træk kan vel iøvrigt ikke paavises ved de Genstande, der indgaar i den ældste Gruppe af Sølvfund. I Nabolandenes Skattefund, der kun for en ganske ringe Dels Vedkommende er ældre end 900, forekommer tilsvarende Former sjældent, mest i enkelte norske Fund, hvor man har truffet den smalle baandformede Ring med Tværrifling helt op til Midten af 1000-Aarene.

De danske Skattefund af den ældste Gruppe er saa faa, at det ikke er raadeligt paa Grundlag af dem alene at drage Slutninger om de dybere Aarsager til Nedlæggelsen af disse Sølvskatte. Til en nærmere Drøftelse af dette Problem maa Skattefund fra senere Tider tages med i Betragtning.

II. Skattefund, nedlagt i Tiden 900—1016.

Denne Gruppe omfatter alle Skattefund med Slutmønt præget før 1016. Fundenes Nummer- eller Bogstavbetegnelse svarer til Angivelser paa Kortet, Fig. 7: Skattefund 900—1016. En Stjerne foran Fundets Løbenummer angiver, at Fundet er møntdateret. Dette gælder største Delen af de Fund, der er beskrevet under denne Gruppe. De, der ikke er møntdaterede, staar ved deres Indhold af Smykkesager eller Brudsølv de møntdaterede saa nær, at de kan henføres til samme Tidsrum. Grundlaget for Beskrivelsen er Genstandene selv og Nationalmuseets Protokoller. Den topografiske Orden er følgende: Nørrejylland — Nordslesvig — Fyn — Langeland, Lolland, Falster, Møn — Sjælland — Bornholm — Sydslesvig — Skaaneland.

A. Fund fra det nuværende Danmark.

1. Nordskovhus, Hørby S., Dronninglund H. 15418—19.

I 1856 indleveredes til Museet 4 Sølvringe, der var fundet af en Husmand fra Nordskovhus, da han gravede nogle mindre Sten op af en lille Høj tæt Syd for sit Hus. Ringene laa i Jordens Overflade.

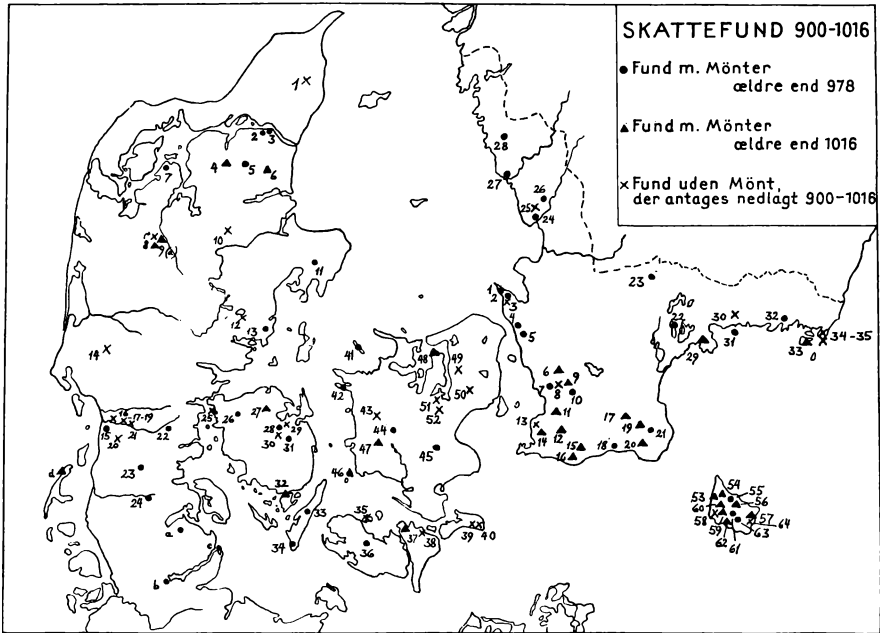

Fig. 7.

Alle de 4 Ringe er snoede Sølvvarmringe. Hver af dem er dannet af to omkring hinanden snoede Stænger. Den ene er dannet af to svære kantede Stænger, hvorimellem er lagt fin snoet Traad. Enderne af de enkelte snoede Stænger er hamret sammen og derefter viklet om hinanden. Tværmaal fra 7 til 8 cm.

Der fandtes ingen Mønter i denne Skat, men de snoede Ringe hører især hjemme i Skattefundene fra 900-Aarene; de forekommer ikke — med Undtagelse af et lille Brudstykke i Rantrum-Fundet (ældste Gruppe, Sydslesvig, b) — i Skattefundenes ældste Gruppe. Skatten fra Nordskovhus er da utvivlsomt nedlagt efter Aar 900, men nogen nøjere Datering kan ikke gives.

*2. Aalborg Klostermark. 4039—47. Møntsaml. XXX, 1775.

I 1837 opgravedes paa Almenkirkegaarden ved Aalborg (den tidligere Klostermark) en Sølvskat, bestaaende af itubrudte Sølvsaager (»Brudsølv«), Barrer og Mønter. Skatten, hvoraf en væsentlig Del er gengivet Fig. 8, er tidligere omhandlet af J. C. Lindberg i *Annaler for nord. Oldk.* 1842—43, S. 141 ff.

1) 43 Stykker Ringsølv. Heraf stammer 4 Stumper fra vredne, skraariflrede Spiralringe, og 1 Stump har en facetteret Knop, ganske som de »permiske Ringe« (Fig. 8 foroven t. h., jfr. Fig. 3). Resten er Stumper af overhuggede snoede Ringe.

2) 5 Stykker Ringsølv. Heraf er de 2 Stumper af flade baandformede Ringe

Fig. 8. Aalborg Klostermark. Ca. 2/s.

som SM 648, prydet med indslaaede Trekanter langs Randen. De andre er Stumper af massivt baandformede Ringe med facetteret Yderside, der er dækket af indslaaede Trekanter. Overfladen er stærkt slidt, og Stumperne er meget smaa.

3) Brudstykke af Sølv armbaand, dannet af en tynd Sølvplade med dybe Stempler paa tværs (Fig. 8 foroven paa Midten). Brudstykket er 5 cm langt, $3\frac{1}{2}$ cm bredt.

4) Brudstykke af Torn til Ringspænde. Den brede Ende af Tornen, der har været viklet om Ringen, er prydet med indslaaede Trekanter. Længde 6 cm.

5) Hovedet af et Thorshammersmykke. 2 cm langt. Skaffet er afhugget.

6) Oval granuleret Sølvperle (Type: SM 655). 2,2 cm lang.

7) Lille baandformet Sølvring af tarvelig Udførelse. Tværmaal 1,5 cm.

8) 16 afhuggede smalle firkantede Sølvstænger.

9) 2 hele og 8 fragmentariske Sølvbarrer af firsidet Gennemsnit. Paa 4 Stykker er kun den ene Ende afhugget. 1—5,7 cm lange.

10) 43 bestemmelige Mønter. Heraf var:

41 kufiske, deraf 21 hele. Af de kufiske Mønter var den ældste en abbasidisk Mønt præget i Ispahan 815, den yngste en samanidisk Mønt fra Samarkand 970 e. Kr. Af de 41 Mønter tilhørte 2 (815—92) Abbasiderne, 34 (892—970) Samaniderne, 5 (939—55) Bujiderne.

2 Mønter var engelske, fra Eadgars Kongetid (958—75).

(1 tysk »Venderpenning«, indsendt 1931 som hørende til Skatten.)

Skatten er antagelig nedlagt i Slutningen af 900-Aarene. Den indeholder ingen Ethelred-Mønt, der optræder saa hyppigt i Fundene, der er nedlagt efter ca. 990.

Skatten fra Aalborg Klostermark er en ren Værdimetalbeholdning; praktisk talt indeholder den kun Brudsølv, Barrer og Mønter; ingen af Tingene fylder mere, end at de bekvemt har kunnet anbringes paa en Vægt. — De fleste af Brudstykkerne stammer fra de snoede Ringe, der var paa Mode i 900-Aarene. Kun enkelte stammer fra Ringe, der var i Brug i det foregaaende Aarhundrede: de vredne, skraariflede Ringe med den facetterede Dop. Brudstykket af det brede Armbaand er stilistisk beslægtet med en Stump af et mere massivt Armbaand med bølgede Reliefbælter i Fundet fra Witzworth (ældste Gruppe, Sydslesvig a); men lignende Stumper af mere spinkle Armbaand træffes i flere danske Sølvfund fra denne Periode (f. Eks. Bovlund, Tarup, Vaalse, Munkegaard). (Jfr. Montelius: Svenska fornsaker, Nr. 599.) Selv det hellige Thorshammer-Smykke har man ikke respekteret; ogsaa det er »gjort i Penge«. Det er ret almindeligt, at der træffes Thorshamre i danske Sølvskatte fra 2. Halvdel af 900-Aarene, men dette Stykke er det eneste Eksempel i danske Skattefund paa, at dette Smykke eller Symbol ligefrem er ødelagt¹.

¹ Jfr. om Thorshamre iøvrigt S. 63 f. — I det norske Skattefund fra Tråen (Grieg Nr. 17), der er nedlagt omkring Aar 1000, findes et afhugget Brudstykke af et Thorshammer-Smykke.

Fundet fra Aalborg Klostermark maa iøvrigt ses i Sammenhæng med det følgende Fund:

*3. Rørdal, Nr. Tranders S., Fleskum H. 3864—67. Møntsaml. XXIX.

I 1836 indleveredes til Museet et Sølvfund, der var opgravet af en Tjenestekarl paa Rørdal Mark. Fundet bestod af Brudsølv og Mønter. Det er omhandlet af Lindberg i *Annaler f. nord. Oldk.* 1842—43, S. 141 ff.

1) Lille baandformet Sølvring. Tværmaal 1,8 cm.

2) Brudstykke af Torn til Ringspænde. Omtrent som paa Fig. 8. 2,9 cm lang. — Hovedet 1,5 cm bredt.

3) 13 afhuggede Stykker af snoede, runde og firkantede Sølvstænger fra Ringe, deriblandt største Delen af en Armring som SM 644.

4) 3 Stykker af smaa ituklippede glatte runde Sølvplader.

5) 33 Brudstykker af kufiske Sølv mønter. Kun 9 kunde bestemmes. Af disse er den ældste fra 907 (Samaniden Ahmed ibn Ismail, Schasch), den yngste fra Tiden 961—70 (Samaniden Mansur ibn Nuh). Af de 9 Mønter var 1 abbasidisk (938), 7 samandiske (907—70), 1 bujidisk (951).

Skatten maa være nedlagt ved samme Tid som den foregaaende.

Denne Skat svarer i sin S sammensætning ganske til Skatten fra Aalborg Klostermark. Begge Fund er rene Værdimetalbeholdninger. Det eneste Stykke af ejendommelig Karakter i Rørdalfundet er Brudstykket af en Torn til et Ringspænde. Et ganske lignende Fragment forekommer i Aalborgfundet, men hele Ringspænder af den Type, som disse Brudstykker tilhører, kendes ikke fra Danmark Vest for Øresund; derimod er saadanne Ringspænder almindelige i svenske og navnlig gotlandske Fund; de kendes endog fra russiske Skattefund¹. Noget lignende gælder de smaa Brudstykker af smalle, massivt baandformede Armringe med facetteret Yderside, der fandtes i Aalborgskatten. Saadanne Ringe findes aldrig hele i danske Skatte, men derimod forekommer ikke sjældent Endestykker af dem (f. Eks. Gravlevfundet, Fig. 11), formet som et stiliseret Ormehoved. Hele Ringe af denne Art kendes i uhyre Mængde fra gotlandske Fund.

Disse Forhold viser, at ikke blot Mønterne i Skattene fra Aalborg og Rørdal er af fremmed Oprindelse, men at ogsaa en Del af Brudsølvet stammer

¹ Et typisk Eksempel paa denne Form er det svenske Skattefund fra Skavsta, Sörmland (afb. i Ekholm: *Fortid och fornforskning i Skandinavien*, 1935, S. 322. — I flg. danske Skattefund er truffet Brudstykker af disse mindre Ringspænder med fortykkede eller spiraloprullede Ender: Aalborg, Rørdal, Englund, Jyndeved, Yholm og Onsevig. I to skaanske Fund: Kabbarp og Näsby findes hele Ringspænder af denne Type. — I Norge findes de kun i ganske faa Eksemplarer (Rygh: *No. Oldsaker Nr. 677*; Jan Petersen: *Vikingetidens Smykker*, S. 188 f.). — I Nordtyskland findes de kun brudstykkevis i enkelte Fund (H. A. Knorr i *Mannus* 1936, S. 204). — M. H. t. Rusland se Ouvaroff: *Les Mériens*, St. Petersburg 1875, S. 39, Tavle VIII.

fra Ringe og Smykker, der aldrig har været i almindelig Brug i Danmark, medens de har været stærkt udbredt i det østlige Sverige og navnlig paa Gotland. En Del af Brudsølvet i disse to Limfjordsfund er da kommet til Danmark som Brudsølv udefra — vel med den samme Strøm af Købmandsskibe, som førte de kufiske Mønter hertil.

*4. Tolstrup, Aars S. og H. C. 6668—80. Møntsamling 595, 688.

I 1891 fandtes ved Anlæg af Løgstørbanen paa Matr. Nr. 4 af Tolstrup By en Lerkrukke, der indeholdt Sølvsaager, overvejende Brudsølv, samt Mønter. Krukken fandtes 8—9 Tommer under Jorden. Fundet, der er gengivet Fig. 9, er publiceret i Aarb. 1892, S. 340, af Carl Neergaard.

1) Stort rundt Spænde som SM 660. Tværmaal 8,2 cm. Spændet er dannet af to over hinanden lagte Plader af Sølvblik, hvoraf den underste er glat; den øverste, som forbindes med den underste ved et bredt Bælte af Filigrantraade langs Randen, er smykket med paaloddede baandformede Figurer i Filigranarbejde. Disse forestiller 3 ens Dyr med stærkt bugtede og i hinanden indfiltrede Kropper, der udfylder hele Fladen. Dyrehovederne, der ses i Profil, vender ind mod Spændets Midte. Fig. 10 viser et af Tolstrupspændets tre Dyr isoleret fra Omgivelserne. Den stærkest fremtrædende Del af Dyret er det kraftige Hoved med tydeligt markeret Øje, Snude, Kæft og Nakketop. Fra den bugtede, slangelignende Krop udgaar to Lemmer, et slankt Forlem med kløftet Afslutning og et enkelt Baglem, der forbindes med Kroppen ved et fortykket Laarparti; endelig afsluttes Kroppen med en elegant slynget Hale. — I alle Mellemrum mellem Dyrefigurerne er Grundfladen uddybet. — Bagsiden af Spændet er forsynet med Øsken, Charnier med Torn og Naaleskede, dannet af paaloddede flade eller riflede Baand. — Smykket er beskadiget i den ene Side.

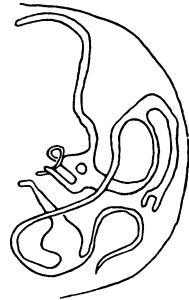

Fig. 10.

2) 1 helt og 3 fragmentariske korsformede Hængesmykker, som SM 659. Hvert Smykke er dannet af to sammenloddede Sølvplader, hvoraf den øverste er stærkt opdrevet og belagt med Filigrantraade og Granulation (smaa Korn), hvorved der dannes et Korsmønster, sammensat af eet Kors i Midten, to ved Siderne og eet fornedet, medens Smykkets øverste Del bestaar af et Rør, hvori Smykket sammen med lignende Smykker har været ophængt paa en Snor. Dette Rør er filigransmykket saaledes, at det danner et stiliseret Fuglehoved med Angivelse af Øjenbryn og Næb. — De 4 Stykker har været omtrent lige store; det hele Stykke er 4,2 cm langt. Paa de 3 Smykker er de smaa Kors tydeligt fremtrædende med en lille udstaaende Knop i Midten af hvert Kors. Paa det fjerde Smykke er der i Stedet for Kors Filigransløjfer. Paa Bagsiden af dette Smykke ses en paaloddede riflet Plade flankeret af to fine snoede Traade, der afsluttes i Spiraloprulninger.

3) Havdelen af lille rund Plade af Sølvblik. I Pladen er indgraveret baandformede Dyrefigurer; — eller rettere: Pladen er prydet med en Ring, hvorom en fortløbende Række Dobbeltspiraler slynger sig, — disse Dobbeltspiraler er forsynet med Dyrehoveder. Kompositionen er strengt symmetrisk. Diameter 4,3 cm.

4) 2 hele Perler af Sølv og 2 Brudstykker. De tre af Perlerne er dækket med Dobbeltspiraler eller S-Spiraler i Filigran. De er stærkt slidt. 1,1—1,4 cm store. — Af den fjerde Perle er et kegleformet Brudstykke tilbage, prydet med Trekantmønstre i Granulation.

5) 2 ringformede Perler af rød Masse, indtil 1 cm i Diameter.

6) Sølvørering (SM 661), hvis halvkredsformede Plade er belagt med radiært paaloddede Filigrantraade. I fine Huller langs Pladens Rand sidder Stumper af Kæder. Diameter 2 cm.

7) Lille Smykke (?) dannet af en Plade med en opstaaende Kant, der i den ene Side er tunget udad; i det udtungede Parti sidder en afbrækket Øsken. Den udtungede Kant er prydet med en lille Baandslyngning, indlagt med Niello: en Ring, der er slynget ind i et liggende 8-Tal. Størrelse: 1,2 cm.

8) Baandformet Armring (som SM 648) med indslaaede Trekanter og Cirkler langs Randen. Ringen er sammentrykket og beskadiget.

9) 4 Stykker overhugget Ringsølv, dels af snoede Sølvringe, dels af en Ring, der har været prydet med indslaaede Cirkler.

10) Randfragment af et rundt Spænde, med Randbælte af Filigransnore.

11) 2 afhuggede, tværhamrede Sølvbarrer. Bredde 1,3 cm.

12) 174 Mønter. Af disse var:

1 kufisk (gennemboret) samanidisk Mønt fra Nasr ibn Ahmed, 927.

2 Halvbrakteater (danske Efterligninger af Dorestad-Mønter).

171 tyske. Af disse var 59 præget i Köln (Otto I—III), 30 i Mainz (Otto II—III), 23 i Speyer, 5 i Strassburg (Otto III), 54 var Otto-Adelheid-Mønter (ca. 991—94).

(1 frankisk Mønt (Ludv. d. Fromme, 814—40) indsendtes 1895 som hørende til Fundet.)

Skatten er antagelig nedlagt kort efter Aar 1000.

Der var kun eet ubeskadiget Smykke i denne Skat; Resten af Smykker og Ringe har været i ødelagt Stand allerede dengang Skatten blev nedlagt i Jordan. Brudsølv, Barrer og Mønter er dens Indhold. Medens det ikke er sært, at der kun findes een arabisk Mønt i denne Skat, der indeholder Mønter præget saa sent som i 990'erne, er det besynderligt, at den fuldstændigt mangler Ethelred-Mønter; de indgaar jo ellers i næsten alle Sølvskatte, der indeholder Mønter yngre end 978.

De Smykkeformer, der optræder i dette Fund, hører alle hjemme i 10. Aarhundrede. Kun een Form, den lille Sølvperle med Filigranspiraler efter karolingisk Mønster, kendes fra en enkelt Skat, der er nedlagt før Aar 900, men ogsaa den er almindelig herhjemme i Fund fra 900-Aarene.

To Stykker i dette Fund er dog sjældne paa dansk Grund. Det ene er det lille halvkredsformede Øresmykke (Fig. 9 foroven); det kendes foruden i dette Fund fra følgende Skattefund herhjemme: Terslev, Sejro, Vaalse og Munkegaard. Øringer af denne Type kendes ikke fra det øvrige Skandinavien, men er overordentlig stærkt udbredt i Skattefundene fra de slaviske Egne Syd for Østersøen, særlig omkring Odermunden. De er sandsynligvis

blevet fremstillet i disse Egne, hvorfra enkelte Eksemplarer er naaet til Danmark. Smykkeformen er imidlertid ikke slavisk af Oprindelse; dens Forbillede er utvivlsomt byzantinske Øresmykker¹. — En lige saa sjælden Prydelse er det lille Smykke med ophøjet, udtunget Kant og Øsken; det kendes fra 3 danske og et gotlandsk Fund (nemlig: Tolstrup, Gravlev (Fig. 11) og et bornholmsk Fund samt det gotlandske Fund: Björke Föhlhage (yngste Mønt: 991—94), afbildet hos Montelius: Svenska fornsaker 572 a-b). Dets Oprindelse kendes ikke.

Den baandformede Armring (SM 648) er en sjælden Foreteelse i jyske Fund, men den er ret almindelig i Fund fra de danske Øer og især i Fund fra Skaaneland fra 900- og 1000-Aarene; den har i dette Tidsrum været udbredt over hele Norden og Dele af Nordtyskland (jfr. S. 65).

Et ejendommeligt Stykke er den lille runde Plade af Sølvblik med de indgraverede korte baandformede Dyrefigurer. Pladen minder i sin Form ganske om lignende Sølvblikplader fra andre samtidige Skattefund med Fremstilling af et »løbende Hjul« eller lignende (se f. Eks. Fig. 22, Sejro-Fundet), medens dens Motiv: det baandformede Dyr med det gabende Hoved er udpræget nordisk, men uden nøjagtigt Sidestykke iblandt Skattefundenes Sølvsmykker. Ved nærmere Iagttagelse viser det sig imidlertid, at Motivet er dobbelt: dels det nordiske baandformede Dyr, dels et Motiv, som vi Gang paa Gang møder paa Skattefundenes Filigransmykker fra 900-Aarene: Hvor der gennem fortløbende kringelformede Slyng er lagt et Cirkelbaand (jfr. Fig. 12 foroven). Motivet paa Filigransmykkerne er — som Friis Johansen har vist — kopieret efter frankiske karolingiske Forbilleder; den lille ufuldstændige og i sin Udførelse ubehjælpssomme Plade i Tolstrup-Fundet er da et Eksempel paa Omformning af dette fremmede Motiv til nordisk Stil.

Medens dette lille Smykke ikke hidtil har været bemærket, har man med Rette fremhævet det skiveformede runde Spænde og de smaa korsformede Hængesmykker. Disse Smykker svarer i deres Form ganske til de Pragtsmykker af Guld, der ved Stormfloden i 1872 kom for Dagen paa den lille Ø Hiddensee ved Rügen og som nu findes i Museet i Stralsund: Et stort rundt Spænde med Dyrefigurer i Filigran og en Krans af ikke mindre end 10 korsformede Hængesmykker samt flere mindre Perler af Guld. Peter Paulsen har i sin Monografi »Der Goldschatz von Hiddensee« undersøgt de store runde Spænders og de korsformede Hængesmykkers Udbredelse og hævdet deres nordiske Oprindelse². De to Former er efter Fundene at dømme

¹ Jfr. Friis Johansens Redegørelse for denne Smykkeform i Aarb. 1912, S. 248 ff. — Jfr. endvidere C. A. Nordman: Karelska järnålderstudier, 1924, S. 89; R. Beltz i Baltische Studien 1927, S. 201 ff.; H. A. Knorr i Mannus 1936, S. 215; W. Lega i Kultura Pomorza S. 154 ff. (oversat til Tysk i Ostlandschriften 5, Danzig 1933).

² Führer zur Urgeschichte, Bd. 13, 1936, S. 48 o. fl. St., desuden i Mannus, 1934, S. 82 ff. og særlig S. 93.

omtrent samtidige og tilhører 2. Halvdel af 900-Aarene og Begyndelsen af 1000-Tallet.

Af de store runde Spænder kendes 10 hele og fragmentariske fra Danmark med Skaaneland, kun 1 fra Norge, men 10 fra Sveriges Fastland og 9 fra Gotland. Fra det slaviske Nordtyskland kendes mindst 7, endvidere nogle Fragmenter fra Polen. Kun to af disse Spænder ligner nøjagtig Tolstrup-Spændet, nemlig et Spænde fra Traaen i Norge (Grieg Nr. 17) og et gotlandsk Smykke (fra Södra Byrummet i Visby, udstillet i Gotlands Fornsal, afbildet i Svenska folket genom tiderna I, S. 281). Paa disse Smykker ses Dyrehovederne i Profil, medens de paa alle de andre Smykker af denne Type ses en face. Da Paulsens Liste ikke er helt fuldstændig, meddeles her kort Findestederne for Spænder af Typen SM 660. I Parentes efter Findestedet angives Fundets yngste Mønt; et F betegner, at Smykket er et Brudstykke:

Nuværende Danmark: Jyndeved (F, 954—55), Odense (936—73), Vaalse (F, 991—94), Graagaard (983—1002), Tolstrup (991—94), Hunderup, Sperrestrup, Frederiksborg, Kongsø (F, efter 1040).

Skaaneland: Sandby (F, 973—83).

Norge: Traaen (983—1002).

Sverige: Näsby i Sörmland (961—77), Horda i Småland (973—1011), Östjädra i Västmanland (F, 983—1002), Eskilstuna i Sörmland (F, c. 1000—22), Stockholm (1016—35), Stige i Medelpad (1016—35), Allmänninge i Gästrikland (1016—35), Undrom i Ångermanland (F, 1016—35), Möldal i Västergötland (1000-Aarene), Maspelösa i Östergötland (F, efter 1066).

Gotland: Valdarve (F, 1002—24), Halsarve (F, c. 1000—22), Grötlingbo (1018—35), Stale (F, 1000-Aarene), Visby, Barlingbo (F), Högrån (F), Saigs (F), 1 uden angivet Findested (St. h. M. 119).

Nordtyskland: Hiddensee, Pritter-Wollin, Paatzig (F, 960), Plötzig (F, efter 1000), Buggenthin (F, c. 1000), Panknin (F, 1000-Aarene), Gralow (F, c. 1060).

Polen: Gr. Lenki, Kosten (F), Dzirzchnicha, Schroda (F, c. 1060), Jarotchin (F, c. 1000), Raschewy, Gostyn (F).

Af denne Oversigt (jfr. Kortet, Fig. 46) ses, at Smykker af Typen SM 660 har været udbredt over hele Norden, og at de tidligst har været i Brug i Danmark og paa Sveriges Fastland; Fundene fra Gotland og Nordtyskland er gennemgaaende noget yngre end Fundene med disse Smykker i Danmark og Østverige. — At disse Spænder virkelig er blevet smedet i Norden, fremgaar af, at man baade i Sigtunas ældste Kulturlag og i Malmö har fundet Matricer til saadanne Smykker. Paa disse Matricer udhamredes de tynde Sølvplader til Smykkerne saaledes, at der skabtes et tydeligt Relief til Underlag for Filigranudsmykningen¹. Paa Matricen fra Malmö ses tre

¹ I alt kendes fra Sverige 3 Matricer til Spænder af Typen SM 660. Se H. Arman: Några guldsmedmatriser från Vikingatid och äldre medeltid, Fornv. 1933, S. 341 f.

baandformede Dyr i Profil; Relieffet er meget fladt og Udformningen skødesløs, men det er tydeligt, at Malmöatricens Motiv er nøjagtig det samme som Tolstrup-Spændets. Det kan da anses for givet, at Tolstrup-Spændet er et nordisk Arbejde fra Midten eller vel snarere Slutningen af 900-Aarene.

I sin Behandling af Hiddensee-Skatten har Paulsen gjort opmærksom paa den slaaende Lighed, der er mellem Tolstrup-Spændets Profildyr og det baandformede Dyr paa Jelling-Bægret¹. Tolstrup-Spændets Stil er »Jelling-Stil« omsat i Filigranteknik. Peter Paulsen har utvivlsomt Ret i, at Dyremotivets Anvendelse paa Filigransmykker er et nordisk Træk; derimod berettiger det arkæologiske Materiale ikke en saa snæver Lokalisering, som Paulsen antager: at denne Stil skulde høre hjemme i et »jysk Kunstcentrum«.

De korsformede Hængesmykker af Hiddensee-Typen kendes fra følgende Skattefund:

Nuværende Danmark: Terslev (F, 936—62), Jyndeved (F, 954—55), Siem (973—83), Tolstrup (991—94).

Bleking: Johannishus (F, efter 1086).

Sverige: Horda i Småland (F, efter 978).

Gotland: Kulte (F, c. 1000), Skäggs (F, 1018—35), St. Bjärs (F, 1047—74), Fund uden angivet Findested (St. h. M. 4126).

Tyskland: Hiddensee, Gralow i Brandenburg (F, c. 1060).

Polen: Katki i Posen (F), Lang Goslin, Obornik (F, c. 1010).

Island: 1 Fund (i Þjóðmenjasafn Íslands i Reykjavík).

England: York.

Rusland: Kiew. (Helt Smykkesæt)².

Er ogsaa denne Smykkeform af nordisk Oprindelse? Paulsen mener ubetinget ja, og han betragter Kiew-Smykkesættet som »et tydeligt Bevis paa, at ikke blot Indflydelser er gaaet fra Sydrusland til Norden, men at ogsaa Indflydelse fra Norden gjorde sig gældende overfor sydrussiske Kunstcentrer.« Paulsen skylder os imidlertid Bevis for, at Kiew-Smykkesættet er af nordisk Oprindelse. Derpaa tyder intet. Paulsen har derimod Ret i, at Tolstrup- og Hiddensee-Korsene maa være smedet i Norden; det fremgaar f. Eks. af det stiliserede Fuglehoved, som findes paa disse Kors' Øskener og som genfindes paa flere Thorshamre (saaledes den skaanske Thorshammer, der er gengivet hos Paulsen, Taf. XVII, 2). Forholdet maa dog utvivlsomt være det, at selvom de Kors, der er fundet i Skattene fra Tolstrup, Hiddensee og flere Steder paa nordisk Grund, er af nordisk Arbejde, er dog Motivet saa fremmed herhjemme, at de Kors, der er lavet her, maa være kopieret

¹ Mannus 1934, S. 97 f.

² Jfr. Paulsens Liste. Gralow-Fragmentet er afbildet i Mannus 1936, S. 201, det islandske Smykke i Gammel islandsk Kultur i Billeder, 1929, Nr. 40.

efter udenlandske Forbilleder. Et af disse har vi utvivlsomt i Korsene fra Kiew. Der er Slægtskab mellem denne Korsform og det Korsmotiv, der kendes fra byzantinske Mønter og som paa dansk Grund er kopieret i »Hedebym-Halvbrakteaterne« fra ca. 960¹. Vi har da i Tolstrup-Hiddensee-Korsene efter al Sandsynlighed Vidnesbyrd om østeuropæisk-byzantinsk Indflydelse paa nordisk Kunsthaandværk.

I det Øjeblik Tolstrup-Skatten blev nedlagt i Jorden, havde dens Indhold kun Karakter af Omsætningsmidler; tidligere havde disse Sølvsager dog været baaret som Smykker, og de fortæller om kulturel Paavirkning fra flere Sider.

*5. Gravlev, Hornum H. $\frac{3}{04} - \frac{24}{04}$. Møntsamling 1494.

I Foraaret 1904 stødte man ved Afgravning af Sydøstskraaningen af et Bakkedrag, »Jordbakken« ved Gravlev (Matr. Nr. 13 af Gravlev By og Sogn) i et Spadestiks Dybde paa et Lerkar. Da en Del af Indholdet væltede ud af Karret saas øverst to Sølvarmringe; Resten af Indholdet var overvejende Brudsølv og Mønter. Det væsentligste af Fundet, hvis samlede Vægt var 362 g, er gengivet Fig. 11.

1) 2 Armringe af Sølv. Den ene (som SM 644 a) er dannet af en trind spinkel Stang, hvis Ender er viklet sammen. Tværmaal 8,1 cm. Paa Ringen sidder to Smaaringe samt en lille Plade, der er rullet omkring Ringen som et Rør. Vægt 23 g. — Den anden (som SM 646) er dannet af et smalt profileret Baand. Tværmaal 7 cm, Vægt 18 g.

2) Rundt Hængesmykke med Baandmønstre i Filigran. Diameter 3,7 cm. Smykket er dannet af to Plader, der holdes sammen ved et smalt Bælte af Filigrantraade langs Smykkets Kant. Den øverste Plade er dels gennembrudt, dels opdrevet; de opdrevne Partier er belagt med Filigrantraade: Gennem fortløbende kringleformede Slyng er lagt et Baand i Firkant. Disse Filigranbaand omslynger en Korsfigur, der er indrammet af Filigrantraad og udfyldt med Granulation. Hele Kompositionen er strengt symmetrisk. — Paa Bagsiden er paaloddet tre smalle riflede Baand, der danner Øsken til Ophængning samt Charnier og Skede til en Torn som mangler. — Stykket er noget beskadiget i Kanten.

3) Lille Thorshammer, dannet af en tyndt Sølvplade 3 cm lang. Skaffet er foroven oprullet til en Øsken, der er stærkt slidt paa det Sted, hvor Hamren har været baaret.

4) Lille Hængesmykke, dannet af et kort Rør, hvori er indsat en rund Plade. Prydet med Filigranmønstre, bl. a. Dobbeltspiraler, og forsynet med Øsken til Ophængning. Største Maal 1,5 cm.

5) Perle, dannet af en tenformet Spiral af Sølvtraad, 2,9 cm lang.

6) 2 afhuggede Endestykker af massive baandformede profilerede Armringe. Ringenes Yderside er prydet med indslaaede modstillede Trekanter, der danner et Rudemønster; Ringene afsmalnes henimod Enderne, der er udformet som stiliserede Ormehoveder med punkterede Øjne. Brudstykkernes Længde er 4 og 5 cm. Begge Ringstumperne er rettet ud, og Overfladens Mønster er udvisket ved Hammerslag.

7) 4 afhuggede Stykker Kædefletning, indtil 8,5 cm lange.

¹ Jfr. Rasmusson i *Från Stenålder till Rokoko*, 1937, S. 128 ff.

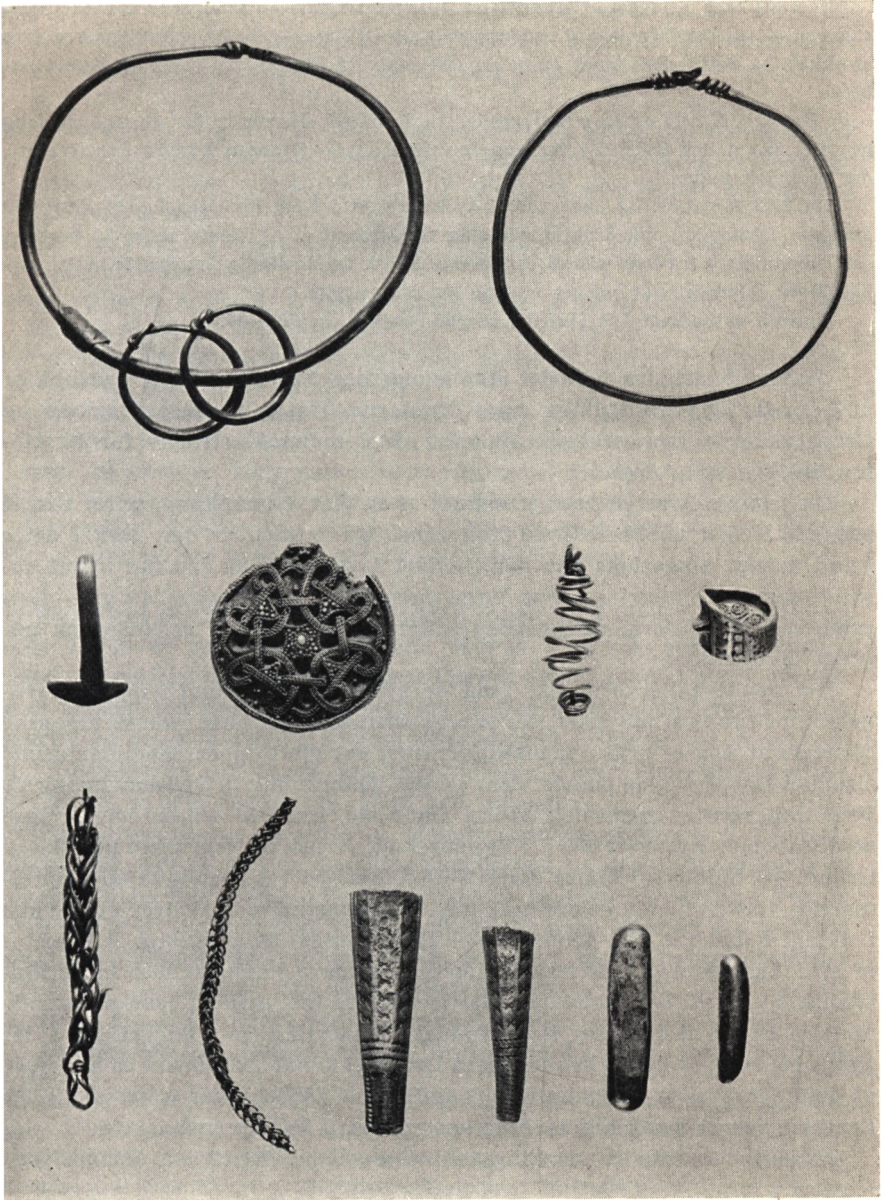

Fig. 11. Gravlev. Ca. 2/s.

8) 3 Stykker afhugget Ringsølv fra snoede Ringe. — 6 afhuggede kantede Sølvstænger. — 45 Brudstykker af runde Stænger fra Ringe. — 25 Smaabrudstykker, især af enkelt og flettet Sølvtraad, samt Smaastumper af Plader med snoet og kornet Arbejde.

9) Barrer, 2 hele og 13 overhuggede. Af de to hele Barrer er den ene 3,8 cm lang og vejer 15,8 g, den anden 2,7 cm lang og vejer 6,1 g. — Desuden 2 smaa »Sølvdraaber«, der er slaaet flade.

10) 263 Mønter. Af disse var: 1 tysk, præget i Köln for Otto I (936—73); 262 arabiske Dirhem'er, alle ituklippede eller sønderbrudte. Af Mønterne er 25 bestemt som samanidiske fra Samarkand, Enderaba, Shash og Buchara; den yngste bestemmelige Mønt i Fundet var præget af Nuh ibn Nasr i 952.

Skatten er nedlagt i 2. Halvdel af 900-Aarene, ca. 970—80.

Gravlev-Skatten indeholder ikke mange hele Smykker, højest 6 ved Siden af henved 100 Brudstykker samt Mønterne. Baade de hele Smykker og Brudstykkerne repræsenterer Former, der er karakteristiske for Skattefundene fra 900-Aarene.

Den simple Armrings, der er dannet af en glat, trind Stang, er ret stærkt udbredt i Skattefundene fra 900-Aarene. Undertiden er der, som i dette Fund, hængt Smaaringe paa den, hvilket tyder paa, at den har været anvendt som Betalingsring; dens Vægt nærmer sig »Øren« paa 24,5 g. — Den profilerede baandformede Armrings tilhører en Type, der er knap saa udbredt herhjemme.

Det runde Filigransmykke med de symmetriske Baandslyngninger tilhører en Gruppe af Smykker, der er ret stærkt repræsenteret i dansk-skaanske Skattefund. Det er Friis Johansen, der først har gjort opmærksom paa denne Gruppes Betydning og paavist dens særlige Tilknytning til Sydskandinavien¹. Friis Johansen savnede dog endnu Materiale, hvorved det kunde bevises, at disse smaa Mesterværker i Filigranteknik er blevet fremstillet paa dansk Grund. — Imidlertid findes der i Nationalmuseet i København en Bronzematrice (uden Inventarnummer) med Baandmønstre i Relief; et Stykke Sølvblik udhamret paa denne Model vilde komme til at udvise et Mønster af stor Lighed med Gravlev-Smykkets. Desværre foreligger der ingen Oplysninger om den københavnske Matrices Findested, men en ganske lignende Matrice er for et Par Aar siden fundet i Kulturlag fra Vikingetiden i det gamle Hedeby, og herfra kendes ogsaa Brudstykker af Støbeforme til Smykker af denne Art². Der kan ikke være Tvivl om, at Hedeby har været et vigtigt Centrum for Fremstilling af Filigransmykker i 900-Aarene.

Findestederne for runde Filigranbrocher med symmetriske Baandslyng-

¹ Sølvskatten fra Terslev, Aarb. 1912, S. 189 ff.

² Jeg skylder Udgravningernes Leder, Dr. Herbert Jankuhn, Tak for velvillig Oplysning herom.

ninger er: (F betegner Brudstykke; de anførte Aarstal gælder for Slutmenten i det enkelte Fund; det eencifrede Tal viser Antal Eksemplarer af Smykkeformen i Fund, hvor der er mere end eet).

Nuv. Danmark: V. Vedsted (913—42); Englund (F, 932); Terslev (4, 940—44); Sejro (3, 953—65); Gravlev (952); Bovlund (F, 942—54); Jyndeved (2 F, 954—55); Vaalse (F, 991—94); Ø Mose; Snoldelev (F, Gravfund, afbildet *Acta Archaeologica* VII, 1937, S. 202).

Skaane: Lackalänga; Oppmannasjön (925); Filborna (946—55); Bräcke (F, c. 950); Grönby (F, 1024—39).

Sverige: Ekelunda p. Öland; Tryggestad p. Öland (2); Jämjö p. Öland; Torsta i Hälsingland; Birka (F, Bopladsfund).

Gotland: Lilla Klintegårda (slidt, ca. 1020—30); Skägss (F, 1016—35); Sigsarve (slidt, 1047—74); Saigs (slidt, 1000-Aarene).

Nordtyskland: Waterneversdorf i Wagrien (F, 1002—24); Werle i Mecklenburg (F, 1004—37); Paatzig i Pommern (F, ca. 960); Wiskiauten i Østpreussen (Vikingegrav); Slawoschin i Vestpreussen; Klein Roscharden i Oldenburg (919—1059)¹.

Rusland: Fund fra meriske Grave i Gouv. Wladimir (Ouvrøff: *Les Mériens*, Pl. IV). (Fortegnelsen omfatter kun Smykkerne af Sølv og Guld; dertil kommer enkelte Fund af Smykker med samme Motiv udført i forgyldt Bronze.)

Filigransmykkerne af Gravlev-Terslev-Typen er saaledes udbredt over største Delen af Østersøomraadet (jfr. Kortet, Fig. 46), men der er den Forskel, at medens de i Danmark med Skaane udelukkende findes i Skatte, der er nedlagt i 900-Aarene (bortset fra et Par ubetydelige Brudstykker), optræder de paa Gotland og i Nordtyskland først i Skatte, der er nedlagt hen i 1000-Aarene (undtagen dog Paatzigfundet), og Filigransmykkerne i disse Skatte er alle stærkt slidt eller helt ødelagt.

Filigransmykket er saaledes et sikkert hjemligt Element i Gravlev-skatten. Det samme gælder den lille Thorshammer. Men i Modsætning til de fleste andre Thorshamre af Sølv er den et tarveligt Arbejde; i Teknik og Stil er der et Svælg mellem den lille skæve Thorshammer og det elegante symmetriske Filigransmykke, men begge er blevet til i danske Sølvsmedes Værksteder, — saa stor var altsaa Forskellen mellem det bedste og det ringeste af hvad der udgik fra de hjemlige Værksteder².

I Gravlev-Skatten indgaar ogsaa Brudsølv indført fra Udlandet. Her

¹ Waterneversdorf, se Jankuhn: *Die Wehranlagen der Wikingerzeit*, S. 75 f. med Billede; Werlefragmentet findes i Museet i Schwerin; Paatzigfragmentet afbildet *Balt. Studien*, NF VI, Taf. V; Wiskiautensmykket er gengivet i W. Gaerte: *Urgeschichte Ostpreussens*, 1929, S. 351, Abb. 283; Slawoschinfragmentet findes i *Mus.-f. Vor- u. Frühgesch.*, Berlin, Inv. Nr. II, 3819; Klein-Roscharden-Smykket, der ligner et af Terslevmykkerne, er afbildet hos P. Paulsen: *Der Goldschatz v. Hiddensee*, Taf. XIX.

² Thorshamrene er nærmere omtalt S. 63—65 i det følgende.

skal fremhæves de to Endestykker af massive, baandformede Ringe, der er afsluttet i krokodillelignende Dyrehoveder, de saakaldte Ormehovedringe. Lignende Brudstykker kendes fra følgende danske Skattefund: Aalborg — Vaalse — Jyndeved — Bovlund — Graagaard — Kongens Udmark — Munkegaard og endnu et bornholmsk Fund. Endvidere fra de skaanske Provinser: Sandby, Filborna og Assartorp i Skaane; Gräsvik i Bleking; Kvibille og Torstorp i Halland. — Disse Brudstykker er næsten altid stærkt ødelagt af Hammerslag, der har været rettet mod de svære Ringe for at bringe dem ud af deres krumme Form. Men de hele Ringe ser man aldrig i Fund fra Danmark saa lidt som fra Egnene Syd for Østersøen¹ og fra det svenske Fastland². Paa Øland har man i et Par Skattefund truffet hele Ringe af denne Art, men deres Hjemsted er først og fremmest Gotland, hvor der træffes forholdsvis faa Brudstykker af disse Ringe i Fundene, men hvor de hele Ringe optræder i Mængde i Skattefundene. Ormehovedringene forekommer i over 30 gotlandske Sølvfund fra 900- og 1000-Aarene, i et Antal af henved 70 Eksemplarer. Og dertil kommer omtrent et halvt Hundrede enkeltfundne Ringe³. — Disse Ringe maa antages at være fabrikeret paa Gotland, hvor der har været rigeligt med Sølv forhaanden til svære Ringe, og de har antagelig været anvendt som Betalingsringe. Men de er aldrig naaet hele til Danmark; naar de optræder i Gravlev-Skatten, er det som gammelt Betalingssølv, der sikkert er fulgt med Strømmen af arabiske Mønter hertil.

*6. Siem, Hellig H. 7052—53.

I 1842 fandtes i Siem følgende Sølvsgager i en Tørv, der var bragt hjem i Hus fra en Mose i Nærheden af Byen:

1) 4 Brudstykker af korsformede Hængesmykker (jfr. Fig. 9). Et af Smykkerne er næsten helt bevaret og ligner det bedst bevarede Korssmykke i Tolstrup-Skatten; dets Bagside er glat, Maal 3,7 cm. — Det samme gælder det andet Brudstykke; det mangler Øskenen foroven. — Paa et tredie Stykke, der bærer Spor af Forgyldning, har der været to runde Gennemboringer mellem de nederste Kors. Ogsaa dette Stykke mangler Øskenen, som er afbrudt. — Endelig foreligger et Brudstykke af en rørfornet Øsken, prydet med et stiliseret Fuglehoved i Filigran (med markerede Øjne og Næb). — De sidstnævnte Brudstykker maaler 1,4—3,3 cm.

¹ Brudstykker af Ringe af denne Art har jeg set i følgende nordtyske Fund: Franzen, Witznitz, Quatzow, Polzin, Buggenthin, Schöningen (alle i Pommern); og Leissower Mühle (Brandenburg), alle fra Tiden ca. 1000—1050. — Jfr. H. A. Knorr i Mannus 1936, S. 183—86.

² Brudstykker i nogle faa Fund fra Ångermanland, Sörmland, Västergötland og Värmland.

³ Optalt ved Besøg i Statens hist. Museum i Stockholm og i Gotlands Fornsal i Visby. — En hel Ring af denne Art er afbildet hos Montelius: Svenska fornsaker Nr. 597 (fra Föhlagen).

2) 7 runde Sølvperler. De 6 af Perlerne, der alle er gennemboret for at kunne trækkes paa en Snor, er smykket med Dobbeltspiraler i Filigran; deres Maal er 1—1,3 cm. Den syvende Perle er mindre, 0,6 cm, og prydet med enkelte Grupper paa 4 smaa Korn i hver.

3) 23 Mønter. Af disse var:

1 kufisk;

2 tyske ottonske (den ene en Kölnermønt for Otto II, 973—83);

20 Hedeby-Halvbrakteater (Efterligninger af Dorestad-Mønter og Brakteater af Korstypen).

Siem-Skatten er antagelig nedlagt omkring 990—1000.

*7. Grønnerup, Sæby S., Harre H. 6679—80. Møntsamling 15.

Da en Gaardmand i 1842 var ved at opskære en Porsbunke i Søkær Tørvemose nærved Grønneeng Sø, fandt han omtrent en halv Alen under Grønsværet en Skat, som bestod af:

1) 18 Perler, hvoraf 5 af Bjergkrystal, 5 af Glasmosaik, 1 blaa og 1 grøn Glasperle samt 6 af rød og gul Lermasse;

2) 1 lille afhugget Sølvbarre, kun 1 cm lang;

3) 21 Mønter, heraf var:

7 kufiske Brudstykker, samanidiske fra Tiden 892—907;

1 tysk, fra Mainz;

13 Hedeby-Halvbrakteater (Efterligninger af Dorestad-Mønter, Brakteater af Korstypen).

8. Store Graasand Mark, Haderup S., Ginding H. C. 5037—38.

I 1883 fandt en Tjenestedreng i en Mose paa Store Graasand Mark 2 Guldarmringe, der tilsammen vejede 86 g.

Begge Armringerne var snoede af flere Stænger; den ene som SM 649 (3 Stænger + Traad); den anden af 2×2 fine Guldstænger. Paa begge Ringe er Enderne forenet i en rhombisk Plade med indstemplede Figurer. Tværmaal 7,6 og 7,8 cm.

Der fandtes ingen Mønt i Forbindelse med disse Guldringe. De var nedlagt hele og uskadte, ligesom i Nordskovhus-Skatten (Nr. 1).

*9. Graagaard, Haderup S., Ginding H. C. 5865—67, 6096. Møntsamling 552.

I 1887 indleveredes til Museet en Skat af Sølvsaager, der var fundet ved Pløjning i en Mose. Sagerne fandtes tæt ved det faste Land, lige under Overfladen, der gentagne Gange var afbrændt. De laa samlede paa ét Sted, ca. 1½ Alen i Kvadrat. Ved Fundet ligger en Stump Tøj, hvori Sølvsaagerne vistnok har været gemt. Fundet er beskrevet af C. Neergaard i Aarb. 1892, S. 341, og (Mønterne) af Galster i Nord. numismat. Aarskr. 1940, S. 161 f.

1) Rundt Spænde, dannet af to hvælvede runde Plader, hvoraf den øverste er dækket af baandformede Dyrefigurer i Filigran (afbildet SM 660). Dyrehovederne ses en face paa svagt forgyldt Grund. Diameter 4,6 cm. Paa Bagsiden danner riflede Baand Charnier, Naaleskede og en Øsken, hvori sidder en lille Ring.

2) Smaa Randbrudstykker af 2 lignende Smykker.

3) 2 ens Beslagstykker af svagt buet Sølvblik, 3,5 cm store. Beslagene er trekantformede med trappelignende Hak i Siderne; midt i hvert Beslag er en T-formet Gennembrydning til en Hank eller lignende. Beslagene er prydet med indslaaede Cirkler.

4) Halvdelen af en lille kugleformet Perle af Sølv med Granulation, 1,4 cm stor. — En Snes ubetydelige smaa Brudstykker, deriblandt Torn til et Spænde.

5) Ringsølv: 17 afhuggede Stænger fra snoede eller glatte Ringe, delvis med ovale Endeplader. — 7 Brudstykker af Ringe, snoet af 2—6 tynde Traade. — Bundter af tynd Sølvtraad. — 5 Brudstykker af Armringe som SM 646, 648 og af den massive gotlandske Type. — Smaa Brudstykker af 2 Ringe dannet af snoede Stænger og Traade. — 35 afhuggede firkanterede Stænger fra Ringe, tildels prydet med indslaaede Trekanter.

6) 11 flade overhuggede Sølvbarrer med Spor af Tværhamring, 2—8 cm lange.

7) 118 Mønter. (Heri er ikke medregnet et stort Antal ubestemmelige kufiske Brudstykker). Af de bestemmelige Mønter var:

5 kufiske (4 samanidiske 907—44, 1 bujidisk 934—40).

2 engelske (Edw. Martyr 975—78).

24 tyske (7 fra Köln, 2 Mainz, 12 Speyer, 2 fra Bayern: Henrik II og Otto 976—82), 1 fra Strassburg). Yngste Mønter: Otto III (983—1002).

3 fra Italien (Pavia, Berengar II og Adalbert, 950—61).

1 fra Böhmen (Boleslaus II, 967—99).

83 Hedeby-Halvbrakteater (Dorestad-Efterligninger og Korstyper).

Graagaard-Skatten er da antagelig nedlagt kort før Aar 1000.

Det interessanteste Stykke i Graagaard-Skatten er Spændet SM 660. I Form og Motiv svarer det til Tolstrup-Spændet; den eneste væsentlige Variation er, at Dyrehovederne ses en face. Denne Variation er den almindeligste i danske Skattefund, og Smykkerne af denne Type er saa stereotype, at man kunde fristes til at tro, at de var udført i samme Værksted. At dette ikke er Tilfældet, fremgaar af, at Matricer til Smykker af denne Art er fundet flere Steder i Norden. Denne Smykkeform og dette Dyremotiv har en Tid været paa Mode i Danmark og Sverige. De danske Fund, hvori Smykker af Typen SM 660 forekommer, har gennemgaaende yngre Slutmønt end Fundene med Smykker af Gravlev-Terslev-Typen. De dansk-skaanske Skattefund med hele Hængesmykker af sidstnævnte Type har Slutmønt fra Aarene 932—82, — Fundene med de store runde Spænder har Slutmønt fra Aarene 954—1002. Disse kraftige Spænder med de glubske Dyrehoveder synes da i Slutningen af 900-Aarene at have fortrængt de elegante smaa Filigranhængesmykker med symmetriske Sløjfer.

Bortset fra dette Spænde var Graagaard-Skattens Indhold ikke andet end Brudsølv, Barrer og Mønter, altsaa en ren Værdimetalbeholdning.

*9a. Pilhuse, Grove S., Ginding H. 662/39. Møntsamling 1990.

I September 1939 fandtes ved Tørvegravning i Gaarden Pilhus' Mose (Matr. 3b af Graagaarde) — ca. 250 m SØ for det Sted, hvor den foregaaende Sølvskat 50 Aar tidligere var fundet — en lille Skat af Brudsølv og Mønter. Den blev opdaget i en Klump

Mosejord. Mønterne havde været tattet. Ved Eftergravning konstaterede en af Nationalmuseets Embedsmænd i Tørvelaget en cirkelrund, 20 cm bred Plet i Tørvelaget $\frac{1}{2}$ m under Jordoverfladen, Stedet for Nedgravningen af Skatten. Hele Fundet vejede 148 g. Sølvholdigheden af et Par Traade, der undersøgte, var 935—955 ‰.

1) 3 meget smaa Brudstykker af et Filigransmykke, indtil 1,3 cm.

2) Ringsølv. 9 overhuggede og forvredne runde Stænger. — 1 overhugget firkantet Stang. — 3 overhuggede Stykker af snoede Ringe. — 13 Stykker Sølvtraad, delvis snoet.

3) Barresølv. 2 flade, overhuggede Sølvbarrer, med Hammermærker. Indtil 2 cm. — 1 lille Plade af afhugget Sølvblik, 1,3 cm stor.

4) 75 Mønter. Heraf var:

7 Brudstykker af kufiske Mønter (samanidiske, æ. M. 907—13, y. M. 913—42);

5 samt nogle smaa Brudstykker tyske fra Köln og Mainz (y. M. 983—1002);

60 Hedeby-Halvbrakteater (25 Dorestad-Efterligninger, Resten Korstyper).

Denne Skat er antagelig nedlagt paa samme Tid og i samme Situation som den foregaaende. (Jfr. G. Galster i Nord. numismat. Årsskr. 1940, S. 160 ff.).

10. Ø Mose, Viskum S., Sønderlyng H. $\frac{10-24}{18}$.

I 1918 fandtes i Mosen midt mellem Ørum og Ø, paa Matr. 4 k af Ø By, nogle Sølvringe og -smykker samt Brudstykker af Sølv- og Guldsager, tæt samlet i en Klump. Finderen hævdede, at Sagerne kun laa 6 Tommer under den græsroede Overflade, ca. 500 Alen fra fast Land, i Nærheden af et Vandløb. Der blev gravet videre i Bredden og Dybden, men intet fundet. Sølv-sagerne vejede 213 g, Guldet 25,8 g. Skatten er afbildet Fig. 12.

1) Stor Sølvring, dannet af to spinkle snoede Stænger, afsluttet i Hager. Tværmaal 11,3 cm.

2) 4 Sølvvarmringe. De to er dannet af en simpel trind Stang, som SM 644. Største Tværmaal 8,5 cm. — Den tredje er dannet af to snoede Stænger, Tværmaal 7,8 cm. — Den fjerde (som SM 645) er dannet af en glat rhombisk Stang, Tværmaal 7,4 cm. — Alle 4 Ringe er lukket ved at Stængerne er snoet omkring hinanden i en kort Spiral.

3) Rundt Sølvfiligransmykke med Baandmønstre grupperet omkring en granuleret Korsfigur. Diameter 3,5 cm. Den filigransmykkede Plade er stærkt gennembrudt imellem de symmetriske Slyng, saaledes at der fremkommer en kraftig Reliefvirkning. Smykket er et særdeles fint og omhyggeligt udført Miniaturearbejde. Paa Bagsiden er paaloddet Charnier og Naaleskede, dannet af et riflet Baand, samt en Øsken, hvori sidder en lille Ring af Sølvtraad.

4) Størstedelen af en lille rund Plade af Sølv med en enkel Filigranudsmykning. Pladen, der er 2,6 cm i Diameter, er ved koncentriske Snore delt i et Randbælte og en Indercirkel. Randbæltet er prydet med en Række korte Sølvtraade lagt i U-Mønstre; Indercirklen er udfyldt af fire korte Spiraler (lign. 6-Tal), der er indbyrdes forbundne ved smaa Tværbaand.

5) Lille Thorshammer-Smykke, 2,3 cm langt, med skarpkantet, paa Oversiden kileformet Hoved. Det trinde Skaft er afsluttet i en kort Spiral, der danner Øsken til Ophængning i en Ring.

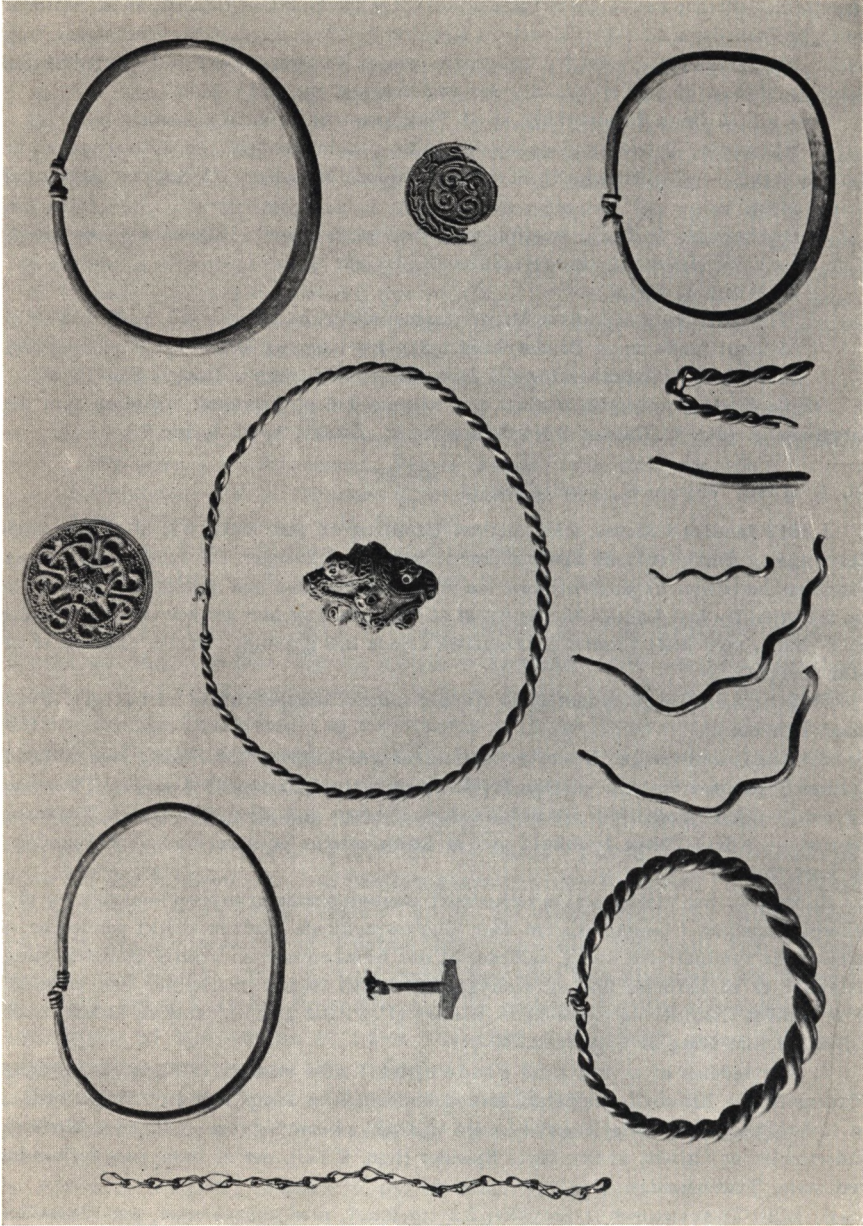

Fig. 12. Ø Mose. Ca. 1/2.

6) Tenformet Sølvperle, 3,8 cm lang og 2,5 cm bred, med uddrevne Bukler; disse er besat med smaa Traadringer, og i Mellemrummene mellem Buklerne slynger sig Bælter af bølgede eller snoede Sølvtraade.

7) Ringguld. Afbrækket Stykke af Guldring, dannet af 2 snoede Stænger, 8 cm lang. — Afhugget Stykke af trind Guldstang, 4,4 cm lang.

8) Ringsølv. 3 afhuggede Stænger fra snoede Sølvringe, $3\frac{1}{2}$ —10 cm lange.

9) Brudstykke af fin Sølvkæde, 14 cm lang.

Denne Skat indeholdt ingen Mønter. For en væsentlig Del bestod den af hele Ringe og Smykker. Baade de hele Ringe og Ringbrudstykkerne tilhører Typer, der er de almindeligste i vore Skattefund fra 900-Aarene. — Det gælder derimod ikke den runde Sølvplade og den tenformede Perle. Begge disse Stykker er uden Sidestykke i danske Skattefund. Filigrantechnikken og Ornamentmotiverne paa den runde Smykkeplade er dog nært beslægtet med hvad vi ellers kender fra Smykker af hjemligt Arbejde fra Tiden før Aar 1000; Spiralerne i Midten af Pladesmykket har vi før mødt paa Kanten af det store runde Spænde fra Tolstrup (Fig. 9). — Den tenformede Perle staar mere isoleret; den ligner slet ikke de Sølvperler, vi ellers træffer i Skattefundene; en lignende Perle er truffet i et pommersk Skattefund (Horst v. Püritz, Stettiner Landesmuseum 2158), med Mønter fra omkring Aar 1000, men ogsaa den synes at staa alene. Mindre, bukledede Perler kendes fra Terslev-Fundet.

Medens disse Sølv-sager ikke giver noget Bidrag til Tidfastelse af Skatten, er der dog to Stykker i Fundet, der kan dateres ganske nøje. Det ene er det lille fornemme Filigranhængesmykke, der er af samme Type, som kendes fra Gravlev-Fundet og en Række andre Sølv- og Guldskatte, der er nedlagt omkring 950—75. (Jfr. S. 56 f.)

Det andet er Thorshammeren. Sølvsmykker af Form som Thors Hammer kendes fra en Række nordiske Fund. (I nedenstaaende Oversigt betegner F Brudstykke; Aarstallet Fundets yngste Mønt; det eencifrede Tal Antallet af Eksemplarer i Fund, hvor der er mere end een.)

Nuværende Danmark: Gravlev (952); Sejro (953—65); Aalborg (F, 970); Vaalse 2 (991—94); Rømersdal 2 (kuf. M.); Ø Mose; Mandemark 2. Enkeltfundne: Knudsker, Fønsskov, 1 uden angivet Findested (NM 8421).

Skaaneland: Bräcke (ca. 935); Pålstorp (Hedeby-Halvbr. ca. 960); Sandby (973—83); Halmstad 2 (kuf. M.); Assartorp (978—1016); Kabbarp (983—1002); Gärsnäs (1018—35); 1 uden angivet Findested (Statens hist. Mus. 9822:810).

Sverige: Erikstorp, Östergötland (957); Horda-Moheda, Varend (983—1002); Läby, Uppland; Stens Præstegaard, Östergötland 2; Ölands alunbruk (kuf. M.); Bred-sätra, Öland; Birka, Uppland (Gravfund).

Gotland: Alveskog (1042—66); Gerete (1042—66); Mickels.

Norge: Vela, Ryfylke 2 (kuf. M.); Bråtveit, Rogaland (978—1016); Tråen, Buskerud (983—1002); Gjulum, Rakkestad; Verdalen.

England: Cuedale.

Nordtyskland: Wollin; Lupow i Pommern (F)¹.

Sølv-Thorshamrene fra det gamle danske Omraade forekommer da i Skatte, der maa være nedlagt i Tiden 960—1030, men hyppigst i Skatte, der er nedlagt før Aar 1000. I gotlandske og nordtyske Fund optræder de først længe efter Aar 1000, og de er her kun faa i Forhold til det store Antal Fund vi kender fra disse Omraader. Hammersmykkernes Udbredelse tyder altsaa paa, at de hører hjemme i Sydsandinavien og Norge. (Jfr. Kortet Fig. 46).

De danske Thorshammer-Smykker er af meget forskellig kunstnerisk Kvalitet; de viser alle Overgange fra et Mesterstykke som den skaanske Hammer med det stiliserede Rovfuglehoved og den fornemme Filigranudsmykning² til det tarvelige Stykke fra Gravlev (Fig. 11)³.

At disse Thorshamre er smedet herhjemme, kan anses for givet. Paa Øen Egholm i Storebælt er fundet en Støbeform af Vegsten beregnet til Støbning af 4 korte Barrer og en Thorshammer, hvor Hovedet og Skaftet har netop den Form og Størrelse, som almindeligt træffes ved Hængesmykkerne⁴. Dertil kommer, at Thorshamre ikke blot lavedes af Sølv. Fra alle Nordens Lande kendes Thorshamre af Jern, der er fundet nedlagt i Grave; i Hedeby har man fundet Thorshamre af Bronze, i en jysk Grav et Thorshammersmykke af Rav⁵. Paa Læborg-Runestenen (900-Aarene) er Hammermærket — af lignende Omrids som Sølvhamrenes — indristet som et fremtrædende Symbol; det samme gælder yngre Runestene fra Sverige og Danmark. Hammeren var Gud Thors Attribut, og Symbolet paa Runestenen maa have haft samme Hensigt som Formlen »Thor vie disse Runer«, der forekommer paa Glavendrup-Runestenen (900-Aarene) og andre danske Runestene. Ligesom Paakaldelsen eller Hammermærket paa Runestenen

¹ Oversigt over de danske Thorshamre findes i Tilskueren 1938, II, S. 170 ff. (M. B. Mackeprang). — Oversigt over Thorshamre fra nuværende Sverige findes i Mbl. 1872, S. 49 ff., 1877, S. 504 ff. (H. Hildebrand). Jfr. Mbl. 1882, S. 103; 1895, S. 102; Hallström: Birka I, 1913, S. 56 f. — Oversigt over de norske Thorshamre i Univ. Oldsaksaml. Skr. II, 1929, S. 303 f. (Grieg). Desuden Bergens Mus. Aarb. 1934, Tilvækstfort., S. 35. — Vedr. England (Cuedale) se H. Shetelig: Vikingeminder i Vest-Europa, 1933, S. 148. — Vedr. Nordtyskland se Mannus 1936, S. 200, 202 (H. A. Knorr) og Paulsen: Der Goldschatz v. Hiddensee, Taf. XIX, 4.

² Afbildet i Ekholm: Forntid och fornforskning i Skandinavien, S. 304.

³ Jfr. Mackeprang i Tilskueren II, 1938, S. 170 f. (Billedet).

⁴ NM C. 7698. Soph. Müller: En Støbeform til Thorshamre, Aarb. 1900, S. 189 ff.

⁵ Mackeprang anf. St. S. 172; H. Jankuhn: Haithabu, eine german. Stadt, 1937, S. 25, 125.

skulde vie og værne Mindet om den døde, og ligesom Jernhammeren i Graven skulde beskytte den døde selv, saaledes har ogsaa Sølvhammeren haft sin magiske Betydning — ved Siden af mange andre mystiske Tegn; her skal blot nævnes dem vi træffer blandt Sølv-sagerne: Korsets Tegn, Ildstaalsmykket og Amuletten med det løbende Hjul. De hører alle hjemme i Skattefund fra Slutningen af 900-Aarene.

Disse to Smykker af hjemligt Arbejde, det runde Hængesmykke og Thorshammeren, tyder paa, at Ø Mose-Skatten er nedlagt omtrent ved 970. Den Skat, der kommer den nærmest i Sættelse og Smykkeformer, er Sejrs-Fundet, hvis yngste Mønt er fra 953—65 og som maa være nedlagt omkring 970.

*11. Englund, Nødager S., Randers Sdr. H. $\frac{7-24}{10}$ og $\frac{4-6}{12}$. Møntsamling 1244.

I 1910 var en Gaardejer i Færd med at planere et Stykke Jord i Kanten af sin Eng ved Bugtrup Bæk (Englund Matr. 15c), paa Skraaning til en tidligere Arm af Kollindund. Han fik da Øje paa noget hvidt sølvglinsende, der stak frem af den sorte Muld. Ved at grave omkring Stedet fandt han Skaarene af et Lerkar samt en Del Sølv-sager. Disse laa tæt sammen ca. 60 cm under Overfladen — uden Forbindelse med Lerkarret. Der var ingen Sten i Nærheden af Skatten. I 1912 fandtes flere Sølv-sager — vistnok paa samme Sted. — Skatten, der næsten udelukkende bestod af Brudsølv, vejede 196 g.

1) Lille rektangulær kapselformet Perle, der bestaar af to over hinanden lagte Plader af Sølvblik, der er lukket for Enderne. $2\frac{1}{2} \times 1,6$ cm stor. Den ene Side er glat, den anden prydet med Tværbaand, der er dækket af Filigrantraade; i disse Tværbaand er der en Aabning, gennem hvilken man har kunnet trække en Perlesnor. (Jfr. S. 81 under Jyndeavad-Fundet.)

2) Brudstykke (Randfragment) af rundt Hængesmykke med Baandmønstre i Filigran og Granulation (jfr. Gravlev-Fundet).

3) Rund Sølvperle med Dobbeltspiraler i Filigran. Tværmaal 1,6 cm. Stærkt slidt.

4) 2 Fingerringe, dannet af trinde Stænger, 2,4 cm i Tværmaal, og 1 helt lille Ring, 1,1 cm i Tværmaal.

5) Afhugget Ende af Ringspænde, der bestaar af en trind Sølvstang, fortykket og facetteret henimod den lige afskaarne Ende. Nærmest Enden er indslaaet Polygoner, hvori ses udhævede Punkter. Stangen er 4 cm lang. — Afhugget Stump af facetteret Sølvstang, 1,2 cm lang.

6) Ringsølv. Afhugget aflang Endeplade fra Halsring, 5 cm lang. — 5 afhuggede Stænger, runde eller facetterede, fra Ringe. — 4 afhuggede Stænger fra snoede Ringe. — 12 Stumper af tynde sammenbøjede Stænger. 4 Brudstykker af snoede Ringe, spinkle med mellemlagte Traade. — Trind Sølvstang fra lille Ring med Spirallukke. — Brudstykke af Armring, dannet af tre snoede Stænger samt Traad, med fladt udhamret Endestykke og Krog. — 5 Brudstykker: af fladt Baand, af trind Sølvring, tynde Sølvtraade m. m. — Afhugget Ende af massiv Ring. — 2 smaa Brudstykker af glatte Sølvbaand.

- 7) Afhugget støbt Barre, 2,8 cm lang.
- 8) 2 afklippede Stykker Sølvblik; 2 afklippede Møntblanketter.
- 9) 33 fragmentariske kufiske Mønter. Heraf er kun 4 bestemt; den yngste er fra 932 (præget i Shash). 3 af Mønterne er gennemborede.

12. Hylke, Vor H. C. 221—23, 316, 1333, 3698.

I Aarene 1868—69, 1871 og 1880 fandtes paa Hylkegaards Mark 4 Sølvarmringe, Dele af en Halsring samt en Kæde, formodentlig paa samme Sted. 2 af Sølvringene og Kæden fandtes ved Pløjning, hængende ved Plovjernet; de var trukket et Stykke hen gennem Jorden, inden de blev opdaget. Da Gaardmanden, som fandt dem, tog Kæden op, hang der en lille oval Genstand af meget tyndt Guldblik ved den, men den blev i samme Øjeblik borte for ham og har ikke senere kunnet findes. — Aaret efter fandtes en Ring ved Høstarbejde, liggende mellem Stubbene. — Den fjerde Armring fandtes to Aar senere af en Husmandskone, der var ved at hyppe Kartofler. — Halsringen fandtes en halv Snes Aar senere ved Pløjning paa et Sted, hvor der tidligere har staaet en Gravhøj. — Ringenes og Kædens samlede Vægt var 210 g.

1) 2 Armringe og Dele af en Kæde. Den ene af Ringene er dannet af to snoede Stænger; Tværmaal 7,5 cm. — Den anden er dannet af en enkelt rund Stang, og paa den sidder en lille Ring (som SM 644 a). Tværmaal 8,4 cm. — Den ene Ende af en flettet Sølvkæde; Kæden afsluttes med et rørfornet Beslag, der ender i en Hage. Længde 29,5 cm, Tykkelse 0,5 cm. — Disse tre Genstande vejede tilsammen $6\frac{31}{32}$ Lod (102 g).

2) Armring, dannet af to tynde snoede Stænger. Tværmaal 6,8 cm. Vægt $1\frac{25}{64}$ Lod (20 g).

3) Armring, dannet af en glat rhombisk Stang (som SM 645). Tværmaal 8,2 cm. Paa Ringen sidder en lille Ring. Vægt $3\frac{5}{16}$ Lod ($48\frac{1}{2}$ g).

4) Brudstykke af Sølvhalsring, dannet af to tynde snoede Stænger, hvorimellem er lagt fin Sølvtraad. Ringen er afbrudt i begge Ender og sammenbøjet. 30 cm lang. Vægt 39,5 g.

Efter Ringformerne at dømme stammer denne Skat fra 900-Aarene.

*13. Over Randlev, Randlev S., Hads H. Møntsamling 1798.

I 1932 fandtes ved Pløjning en Møntskat, der laa i Bunden af en Lerpotte, ca. 20 cm under Jordoverfladen. Mellem Pottens Bund og Mønterne laa ubetydelige Rester af Birkekork. Fundet er publiceret af Georg Galster i Numismatisk Forenings Medlemsblad XIV, S. 18 ff. og 33 ff., med Billede. Skatten bestod af:

237 Sølvmonter, nemlig:

2 sassanidiske Drachmer (459—84 og 558), begge gennemborede.

233 kufiske Mønter. Heraf var 4 ommejadiske (ældste Mønt 737, yngste Mønt 755, 119 abbasidiske (760—900), 49 samanidiske (894—910); ca. 40 Mønter var Efterligninger af kufiske Mønter, antagelig slaet paa Handelsvejen fra Centralasien til Norden.

1 italiensk Mønt (Kejser Lambert 895—98).

1 østangelsk Mønt (St. Edmunds Mindepenning, efter 873).

Fundets yngste Mønt var præget i 910, i Shash. Omtrent Halvdelen af Dirhem'erne før 854 var gennemborede.

Dette Fund danner en Undtagelse fra den Regel, at Skattefundene fra 900-Aarene foruden Mønter indeholder Brudsølv eller hele Genstande af Ædelmetal.

14. Hornelund, Horne S., Øster Horne H. C. 7144—46.

I 1892 fandt en Tjenestekarl, der var ved at harve en Mark ved Foden af en lavere Bakkeskraaning, et stort rundt Spænde af Guld samt en Guldring, der hang fast ved Harvetanden. Dagen efter fandt han paa den samme lille Mark endnu et Spænde af Guld. Sten eller Lerkarskaar bemærkedes ikke. Fundets samlede Vægt var 215,8 g. — Hornelund-Smykkerne er afbildet og beskrevet af J. Brøndsted i *Acta Archaeologica* V, 1934, S. 181 f.

1) Rundt, hvælvet Spænde af Guld, 8,6 cm i Tværmaal, 2,5 cm højt, dannet af to kuplede Guldplader, hvoraf den øverste er rigt prydet med Baandmønstre i Filigran. Smykkets stærkest fremtrædende Ornament er tre kringleformede Figurer, dannet af brede Baand, der holdes sammen af en Krans i Smykkets Midte. Mellemmummene mellem Baandene er udfyldt af kortere Baand, der er anbragt som Sløjfer omkring Kringlerne eller som pæreformede Figurer i Vinklerne; Resten af Smykkets Midterparti er dækket af smaa Ringe eller Kugler. I stærk Modsætning til det overlæssede Midterparti staar Randbæltet langs Smykkets Kant, der er afgrænset af snoede Traade og smykket med en Bort af hjerteformede Palmetter, paa glat Bund. — Paa Spændets Bagside er fastloddet tre rudeformede Baand med en Kant af snoet Guldtraad, der afsluttes i Spiral- og Pæremønster som paa Forsiden. Disse Baand danner Øsken til Ophængning, Charnier og Naaleskede; Tornen mangler. — Smykket er et helt igennem ualmindelig fint og omhyggeligt udført Arbejde. Vægt 75,7 g.

2) Spænde af Guld, som det foregaaende, 8,5 cm i Tværmaal, 2,3 cm højt. Den øverste Plade er indenfor et 1 cm bredt Randbælte delvis stærkt gennembrudt, delvis ophøjet; de ophøjede Partier er dækket med symmetriske Baandmønstre i Filigran. Fra disse Baandmønstre strækker 4 stiliserede Dyrehoveder i Relief sig ind mod Smykkets Midte; denne bestaar af en firkantet Indfatning til en nu manglende Glasflus. Dyrehovederne, der ses en face, er stærkt stiliserede, udfyldt af smaa Korn; Øjnene er markeret ved større Kugler. Dyrehovederne fremhæves ved, at de omgives af fire gennembrudte Felter, hvorover er spændt elegant slyngede Filigrantraade; i Midten af hvert Felt sidder en Indfatning til en lille Glasflus. Randbæltet er ligesom paa det andet Spænde prydet med en Bort af symmetrisk spiralslyngede Ranker. — Bagsiden er forsynet med paaloddede riflede Baand der danner Øsken, Charnier og Naaleskede, — af ret tarvelig Udførelse. Vægt 62,5 g.

3) Guldarmring, dannet af fire snoede Stænger, hvis Ender er gemt i et aflangt, profileret Rør, der er loddet fast til Ringen. Tværmaal 7 cm. Vægt 77,5 g.

Hornelund-Skatten indeholdt ikke Mønter. Skattens Nedlægningstid maa da udelukkende bestemmes paa Grundlag af Smykkernes og Ringens Karakter. Den sidste er af typisk 900-Tals Form. — De runde Smykker er uden Sidestykke i danske Fund. De er utvivlsomt de fornemste Ædel-

metal-Arbejder, der overhovedet er bevaret fra Danmarks Oldtid. Navnlig det første af de to Spænder er udført med en forbavsende Sikkerhed og Akkuratesse. Dette viser sig f. Eks. ved den næsten usynlige Maade, hvorpaa de to Plader er fastgjort til hinanden ved mikroskopisk smaa Hager, eller ved den omhyggelige og pyntelige Udførelse af Indretningerne paa Bagsiden. — Det andet Smykke staar ikke ganske Maal med det første i haandværksmæssig Udførelse. Eller rettere: det er ikke saa pertentlig nøjagtigt udført, f. Eks. er Indretningerne paa Bagsiden sjusket lavet. I Ornamentikens Elementer, f. Eks. de pæreformede Figurer, er der en Forskel paa de to Spænder, der maa skyldes, at de er udført af forskellige Mestre. Herpaa tyder ogsaa den vidt forskellige Helhedsvirkning af Spænderne — det ene harmonisk behersket, det andet præget af voldsomme Kontraster i Reliefvirkningen og i Motiverne.

J. Brøndsted hævder, at disse Spænder er fremmede Arbejder, der er indført til Norden. Han bestemmer dem som frankiske Originalarbejder i den karolingiske Renæssances Stil, fra Midten af 800-Aarene. »Den rene klassiske Linjeskønhed«, der kendetegner Hornelund-Spænderne, har nordiske Kunstnere i Vikingetiden efter Brøndsteds Opfattelse ikke kunnet naa. Brøndsted anfører ogsaa, at Dyrefigurene ikke er i udpræget nordisk Stil.

Saa enestaaende disse to Smykker er i danske Fund, synes de dog at have dannet Skole i Norden. I hvert Fald kendes der fra nordisk Omraade Smykker, der i Enkeltheder staar Hornelund-Spænderne saa nær, at disse eller stærkt beslægtede Arbejder maa have været Forbillede for dem.

I det norske Skattefund fra Årstad i Rogaland¹, der bl. a. indeholdt Mønter til og med Knud d. St. og altsaa ikke kan være nedlagt før ca. 1030, indgaar et rundt Smykke af Sølv, 5 cm stort, smykket med Baandmønstre i Filigran paa nøjagtig samme Maade som det første Hornelund-Spænde. Vi ser her igen de tre Kringler, der holdes sammen af en Krans i Stykkets Midte, Sløjferne omkring Kringlerne og »Pærerne« i Krogene; om det saa er den lille Kugle paa Midten, er den fælles for begge Smykker. Overensstemmelsen i Komposition og Motiver er da saa stor som den kan være. Det eneste, som Årstad-Smykket mangler, er Anvendelse af Granulation og Randbæltet med Palmetborten. Dertil kommer det norske Smykkes tarveligere Kvalitet i det hele. Ligheden kan kun bero paa, at Årstad-Smykket er en direkte Efterligning efter Hornelund-Spændet eller et Smykke af ganske samme Karakter.

Det samme gælder et enkeltfundet Sølvspænde fra Kalkstad, Torslunda S. paa Øland (St. h. M. 15737, afbildet i Fornv. 1917, Till. S. 39). Dette Smykke, der er lige saa stort som det første Hornelund-Smykke, har ikke blot samme Komposition som Årstad-Spændet, men det har i Til-

¹ Se Jan Petersen: Vikingetidens Smykker, S. 121, og hos Grieg, S. 219, Fig. 48.

gift det Randbælte, som findes paa Hornelund-Spænderne, men som det norske Smykke mangler. Dette Bælte, som er adskilt fra Kanten og Midterpartiet ved koncentriske Kredse af snoet Traad, er paa glat Grund prydet med en rundtløbende Række af 6-Tal-formede Slyng i Filigran.

Disse Smykker tyder paa, at Mesteren for det første Hornelund-Smykke har dannet Skole i Norden. Det kan vel tænkes, at denne Paavirkning har fundet Sted udenfor Norden, paa frankisk Grund, men den simpleste Forklaring er dog, at en frankisk Mester er hentet til Norden, f. Eks. til Hedeby eller til Kongsgaarden i Jelling og har udøvet sin Kunst der. Det vides, at nordiske Fyrster i Tiden omkring Aar 1000 indkaldte fremmede Specialister til at udføre Opgaver, der var over Evne for hjemlige Kræfter. Sven Tveskæg, Knud den Store og Oluf Skötkonung brugte engelske Møntmestre til at præge Mønt for sig i Norden; det maa have været en udenlandsk Mand, der henimod Aar 1000 konstruerede den store Vikingeborg Trelleborg, der er enestaaende herhjemme ved sin nøjagtige symmetriske Udformning; og det maa antages, at det var en angelsaksisk Mester, som Kong Harald Gormsøn fik til at udforme Fremstillingerne paa Runestenen i Jelling, der i Stil og Komposition er uden Sidestykke i Norden. Paa samme Vis maa det antages, at det første Hornelund-Spænde er smedet af en fremmed, frankisk Guldsmed, der vel henimod Midten af 900-Aarene er blevet kaldt til Danmark og har dannet Skole her.

I denne Forbindelse maa nævnes et interessant Smykke fra et gotlandsk Skattefund, fra Saigs, Hellvi S.-Skatten indeholdt et lille stærkt slidt Filigransmykke af Gravlev-Terslev-Typen, foruden Spirallinge, Brudsølv, Barrer og arabiske og vesteuropæiske Mønter (fra 1000-Aarene). I dette Fund forekommer desuden et Brudstykke af et stort rundt Sølvspænde, gengivet her Fig. 13¹. Paa dette Smykke genfinder vi Kompositionen fra det første Hornelund-Spænde og Årstad-Smykket, med Tredelingen af Overfladen omkring en Krans og et ophøjet Punkt i Centrum; man genfinder videre de samme Baandslyngninger, pæreformede Figurer i Krogene og smaa Ringe; ligesom paa det norske Smykke mangler Randbæltet med Palmetterne, og Granulation er ikke anvendt. Det paafaldende ved

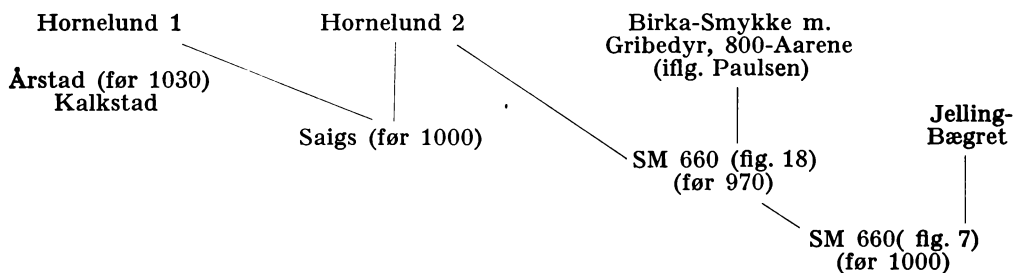
Fig. 13. Saigs, Gotland.
³/₄.

¹ Statens hist. Mus. Inv. Nr. 20879. Fotografiet er velvilligt overladt mig til Benyttelse af Museet.

dette Brudstykke er, at det ikke blot har Motiver tilfælles med det første Hornelund-Spænde, men ogsaa med det andet. De tre kringleformede Baand er paa det gotlandske Smykke afsluttet i Dyrehoveder, der ses ovenfra og vender ind mod Midten. Disse Hoveder er ligesom paa det andet Hornelund-Spænde uden Krop eller Hale, men opløses bagtil i symmetriske Baandmønstre. Saigs-Spændet synes da at have haft til Forbillede et Smykke, der maa have været en Art Krydsning mellem de to Hornelund-Spænder.

Det er et Spørgsmaal, om der ikke er en Sammenhæng mellem Dyrehovedmotivet paa det gotlandske Smykke og Dyremotiverne paa de runde Spænder af Typen SM 660. Paa disse utvivlsomt nordiske Smykker ses altid tre eller fire baandformede Dyr, hvis Hoveder symmetrisk er rettet ind mod Centrum. (Jfr. Fig. 16). Det er rigtigt, at der er Træk ved disse Smykker, som ikke staar i Forbindelse med Saigs- og Hornelund-Spænderne, men den ret pludselige Optræden af Smykkerne af Typen SM 660 efter Midten af 900-Aarene maa vel skyldes, at der er sket en Kombination af Motiver fra forskellig Side, dels de klassiske, fremmede, som er repræsenteret i Hornelund-Smykkerne, dels de mere hjemligt fortrolige, som var præget af Jelling-Stilen. Det er dog de sidste, der helt dominerer Spænderne af Typen SM 660¹.

Den sandsynlige typologiske Forbindelse mellem de her omhandlede Smykker kan illustreres ved følgende Skema:

Der er dog ogsaa Slægtskab mellem Hornelund-Spænderne og Spænder fra 1000-Aarene som Kollund-Spændet og Frederiksborg-Spændet (Fig. 40 og 43).

Hornelund-Spænderne staar da ikke isoleret i 900- og 1000-Aarenes Smykkekunst. Brøndstedes Paavisning af, at disse Smykker, eller Arbejder fra samme Værksteder, har paavirket dansk Kunsthaandværk i 900-Aarene, bekræftes ikke blot af det enkelte Eksempel, som Brøndsted anfører: det kringleformede Guldsmykke fra Gaabense, men af en Række Eksempler fra

¹ Jfr. P. Paulsen i *Mannus* 1934, S. 97.

hele Norden, og man tør haabe, at fremtidige Fund vil føje flere til. Disse Eksempler viser formentligt, at Hornelund-Smykkernes Mestre har dannet Skole i Norden.

Under disse Forhold er det ikke sandsynligt, at Hornelund-Smykkerne er direkte indført til Danmark — Handelsvarer er de ikke, og det er yderst sjældent, at vi ser røvede Kostbarheder kopieret af Nordboerne — vi staar snarere overfor de ypperlige Frembringelser af fremmede Guldsmede i dansk Tjeneste.

*15. Vester Vedsted, Ribe H. 18272—83, 18374—78, 18571—73, $\frac{12}{33}$. Møntsaml. 194.

I 1859 fandt Gaardejer Cl. Mikkelsen i V. Vedsted en Del Guld- og Sølv-sager i noget Jord, som fra Marken var hjemkørt til Oplydning. Jorden var opgravet af Pløjeland, og Findestedet laa 1 à 2 Alen under Jordens Overflade. — I 1933 fandtes i en Have, paa samme Sted, hvor man i 1859 havde fundet Guld- og Sølv-sagerne, et lille Guldfiligransmykke. — Vedsted-Skatten vejede i alt ca. 780 g; dens Guldindhold er usædvanligt stort, i alt 749 g. Næst efter den norske Hon-Skat, hvis Guldindhold er over 2500 g, er Vedsted-Skatten den rigeste Guldskat fra Vikingetiden i Nordeuropa; det berømte nordtyske Guldfund fra Hiddensee vejede kun ca. 600 g.

1) 2 Guldhalsringe, den ene dannet af 3×2 tæt sammennoede Stænger; afsluttet med Hage og Øsken. Tværmaal 12,8 cm. Fandtes sammenbøjet, men er udrettet igen. Vægt 195,9 g. — Den anden er dannet af 2×2 sammennoede Stænger, der nærmest Enderne er udhamret til aflange Plader, hvoraf den ene afsluttes i en Hage, den anden i et Øje. Tværmaal 12,5 cm. Var sammenbøjet, men er udrettet. Vægt 100,9 g.

2) 5 Guldarmringe. Af disse er een dannet af to snoede Stænger, hvis Ender er viklet om hinanden i Spiral. Tværmaal 7,2 cm. Vægt 48,8 g. — 2 af Ringene er dannet af en enkelt Stang af rhombisk Tværnit (som SM 645). Den ene af disse Ringe er prydet med indslaaede Trekanter, og dens Lukke dannes af et kort profileret Rør. Paa den anden Ring, som er spinklere og uden Dekorationer, er de tilspidsede Ender viklet om hinanden i en kort Spiral. Ringenes Tværmaal 7,5 og 7,6 cm. Vægt 97,5 og 27,3 g. — Den fjerde Ring er dannet af et 1,2 cm bredt profileret Baand (som SM 646), med brutalt afhuggede Ender. Tværmaal 7,3 cm. Vægt 103,6 g. — Den sidste Ring er en lille Haandleddring, dannet af en spinkel trind Stang, hvis Ender er viklet om hinanden. Tværmaal 7 cm. Vægt 24,1 g.

3) Brudstykke af Guldkæde, 26 cm lang, 0,25 cm tyk. Til Kædens ene Ende er fastgjort en lille spinkel Guldring, 1,8 cm i Tværmaal. Vægt 13,5 g.

4) Rundt Smykke af Guld, 4 cm i Diameter, med stiliserede Dyrefigurer i Filigran (Fig. 14). Fra Smykkets opdrevne Midterparti vender tre aflange Dyrehoveder, der ses en face, ud mod Smykkets Kant. Store Kugler markerer Dyrehovedernes Øjne. Bag Hovedet udgaar et Baand til hver Side, og til dette Baand er knyttet brede, tværstribede, stærkt krummede Lemmer, der er forsynet med Fingre eller Kløer. Langs Smykkets Rand løber en Perlesnor og udenfor den en smal riflet Kantsnor, hvormed Smykkets øverste Plade forbindes med den nederste. Paa Bagsiden findes Øsken til Ophængning, samt Charnier og Skede til en nu manglende Torn. Vægt 22,7 g.

5) Rundt Guldhængesmykke, 3,4 cm i Tværmaal, dannet af en enkelt rund

Plade, hvis Rand er smykket med en Række runde Bukler, hvorpaa er fastloddet Smaaringe (Fig. 14). Smykkets Midterparti fremhæves af en trefliget Figur med en indskrevet Trekant. Smykkets Flade mellem Randbuklerne og Midterpartiet er dækket med to Rækker koncentriske Bølgelinier i Filigran. Filigranbaand, der er 1 mm brede, er lagt paa Højkant, hvorved der opnaas kraftig Reliefvirkning. Smykket er forsynet med en rørformet Øsken; ogsaa den er smykket med Smaaringe. Øskenbaandet er fastloddet til Bagsiden af Smykket. Vægt 9,1 g.

6) Lille Guldhængesmykke (fundet 1933; Fig. 14). Det bestaar af en oval, næsten rund Plade, der er smykket med Filigran indenfor en dobbelt Rand af Perlerader. Filigrantraadene danner et Mønster: En Kvadrat med fire symmetriske Felter, der er omslynget af fortløbende Spiraler. Alle Mellemrum er udfyldt af smaa Traadkranse. Et Stykke af Randen med Øsken er afbrudt og mangler. Tværmaal 2,8 cm. Vægt 4,7 g.

7) 2 afhuggede Guldbarrer, af rundt Tværnsnit, 7,8 og 9,5 cm lange. Vægt 50 og 51,1 g.

8) 2 Sølvperler. Den ene med facetteret Overflade, der er dækket med Filigranspiraler i karolingisk Stil; Diameter 2,4 cm. — Den anden Perle er dannet af to ens Halvkugler; dens Diameter er 2,3 cm. Den er prydet med et Rankemotiv i Filigran, der gentages i fire Zoner paa hver Halvkugle. — Begge Perler var slet bevarede og har maattet sammensættes.

9) Brudsølv. Afhugget Stang af rhombisk Tværnsnit med indslaaede Trekanter. — Lignende Stang, uden Ornamente. — Stumper af Kædefletning af Sølv. — Stump af to sammensoede Sølvtraade. — Ca. 10 Stumper af Sølvplader med Filigranornamente, deriblandt Randfragment af et rundt Hængesmykke med Rankeornamentik. Paa en anden Stump ses Nielloindlægning.

10) 10 kufiske Sølvmonter, hvoraf 6 er bestemt. De er samanidiske, 3 præget under Fyrsten Ismail ibn Ahmed (892—907), 2 under Ahmed ibn Ismail (907—13) og 1 under Nasr ibn Ahmed (913—42), fra Samarkand.

Skatten er altsaa nedlagt nogen Tid efter 913.

I Vedsted-Skatten findes netop de Ringformer, der er almindeligst i Fundene fra 900-Aarene. Det er bemærkelsesværdigt, at alle disse Guldringe har en Vægt, der staar i simpelt Forhold til den gamle Vægt-Øre paa ca. 24,5 g, som vi tidligere har truffet som Norm ved Ringe, der indgaar i den ældste Gruppe af Skattefund (jfr. S. 35). Ringene i Vedsted-Skatten vejer 196, 103¹/₂, 101, 97¹/₂, 49, 27 og 24 g, de to Barrer 50 og 51 g, altsaa 8, 4, 2 og 1 Øre. Det samme Forhold kendes fra talrige andre danske Guldringe fra Vikingetiden og — som A. W. Brøgger har paavist — fra en Mængde norske Fund¹. Disse Ringe har da ikke blot været Smykkringe, men tillige Betalingsringe i stor Stil (jfr. S. 222).

Vedsted-Skattens ejendommeligste Stykker er imidlertid de tre runde Guldsmykker, der er gengivet særskilt paa Fig. 14. Smykket længst til venstre er uden Sidestykke i nordiske Fund. Ejendommeligt for dette Smykke er den rige og forskelligartede Anvendelse af Filigranteknik, med

¹ Brøgger: Ertog og Øre, S. 40.

perlet og med snoet Traad og med Baand, der er lagt paa Højkant over en glat Underflade. I Midterpartiet ses Indfatninger til tre udfaldne Stene. Iøvrigt minder Midterpartiet med Trekantkompositionen omkring en Perlekrans stærkt om Guldsmykker i det norske Hon-Fund af utvivlsomt fransk Arbejde¹. Det er et Spørgsmaal, om vi ikke her staar overfor et indført fransk Arbejde. — Smykket i Midten er i sit Motiv stærkt beslægtet med den lange Række af Filigransmykker med Baandmønstre, som kendes fra Sydsandinavien og som her er omtalt i Forbindelse med Gravlev-Fundet (foran S. 56 f.). I mere end een Henseende adskiller Vedsted-Smykket sig dog fra de øvrige Smykker med samme Motiv: Det kantes af

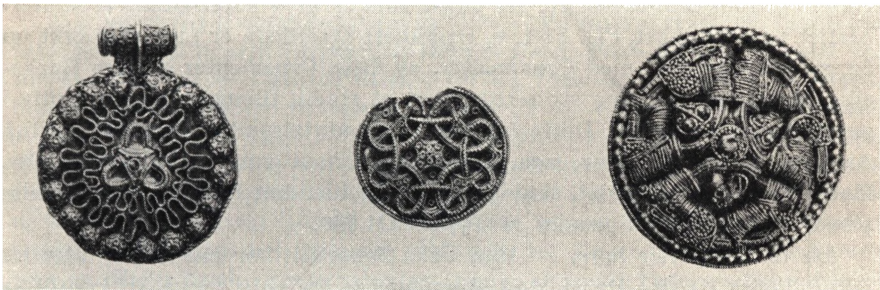

Fig. 14. Vester Vedsted. Ca. $\frac{3}{4}$.

en Perlesnor; Filigrantraaden er stærkt kornet, som en Perlesnor, men iøvrigt er Granulation ikke anvendt. Smykket har ingen dobbelt Bund, og Filigrantraadene hviler direkte paa Bundpladen; derved kommer Smykket til at savne det kraftige Relief, som udmærker de øvrige, — til Gengæld er Helhedsvirkningen blevet nok saa rolig og harmonisk. En Broche som Gravlev-Fundets (Fig. 11) virker som en ikke helt vellykket Kopi af Vedsted-Smykket. Da Vedsted-Fundet er det ældste, hvori Smykker af denne Type forekommer, vil det være rimeligt at antage, at dette Smykke eller andre lignende har været Forbillede for de Brocher med Baandmønstre, der forekommer i sydskandinaviske Skattefund fra 900-Aarene. Om Vedsted-Smykket selv er et nordisk Arbejde, maa anses for tvivlsomt; trods Overensstemmelsen i Motiv med de tilsvarende nordiske Smykker er der — som anført — afgigende tekniske Træk, der vel kunde tyde paa, at dette Smykke ikke er af nordisk Oprindelse. I saa Fald er det uden Tvivl Import fra det karolingiske Frankerrige eller smedet af en fransk Mester paa dansk Grund².

¹ Jfr. H. Arbman: Schweden u. das karol. Reich, S. 186 ff. og Taf. 60:3—6.

² Jfr. Friis Johansens Paavisning af karolingisk Metalkunst som Forbillede for nordisk Filigrankunst, i Afhandlingen om Terslevfundet, Aarb. 1912, S. 247.

Det tredje Guldsmykke med Dyrefigurerne (Fig. 14 t. h.) adskiller sig med sin grove Karakter stærkt fra de to andre Hængesmykker i Fundet. Jeg kender kun eet nøjagtigt Sidestykke til dette Smykke, et Sølvsmykke i et stort gotlandsk Skattefund fra Snäckarve, Stenkumla S. (St. h. M. 16184, omtalt Fornv. 1919, Till. S. 18, afbildet hos P. Paulsen: Der Goldschatz v. Hiddensee, Taf. XXII, 2. Snäckarve-Smykket er stærkt slidt; i Stedet for Perlerand langs Kanten har det glatte og snoede Traade; en Filigran-»Snabel« forlænger Dyrehovederne ud mod Smykkets Rand). Denne Skat indeholdt kufiske og vesteuropæiske Mønter og maa henføres til Tiden kort før Aar 1000. Det er ikke for meget sagt, at dette Vedsted-Smykke virker barbarisk i Sammenligning med de to andre — trods den elegante Rand og trods Midterpartiet, der virker som en grov Efterligning af Midterpartiet paa Smykket Fig. 14 t. v. Smykkets Overflade er presset stærkt op og ganske overfyldt med Ornament, og disse Ornament er ikke Ranke- eller Spiralmotiver, men stiliserede Dyr, et stadig tilbagevendende Motiv i gammel nordisk Kunst. Dette Smykke er da utvivlsomt et hjemligt nordisk Arbejde, men af en Type, som ikke synes at have vundet stor Udbredelse. Motivet, som her er valgt, skulde dog senere i ændret Form faa Anvendelse paa de store runde Spænder af Typen SM 660.

De to Sølvperler hører — som Friis Johansen har paavist — hjemme i »karolingisk Kreds«. De ældste Eksempler paa Perler af denne Art i nordiske Fund er anført af Holger Arbman i hans Værk om Sverige og det karolingiske Rige. De hidrører fra gotlandske Skattefund fra 800-Aarene, og Arbman antager, at de er »hjemlige Produkter under meget stærk kontinental Indflydelse¹. Perler af denne Art forekommer saa hyppigt i danske Fund fra 900-Aarene, at det maa antages, at de virkelig er lavet i Danmark; i saa Fald er de Eksempler paa, at vore Forfædre forstod at tage ved Lære af de fremmede Mestre, i hvis Skole de gik.

Vedsted-Skattens Smykker har som Helhed en Karakter, der er noget afvigende fra de fleste andre danske Skattefunds. Deres Form og Dekoration synes at staa paa et ældre Trin, ligesom nærmere Kilden. Smykket med Dyrefigurerne er ældre end Smykkerne af Typen SM 660, og det lille Filigransmykke med de slyngede Baandmønstre maa anses for at være Prototype til Hængesmykker af Gravlev-Terslev-Typen. Dette stemmer godt med de ganske vist faa Mønters Alder. Vedsted-Skatten er utvivlsomt den ældste større Skat indenfor den Gruppe, der er nedlagt i Tiden efter Aar 900.

¹ Friis Johansen i Aarb. 1912, S. 235 (m. Note 5), S. 245. — Arbman: Schweden, S. 196 f. og Taf. 53—55. — Sml. Fig. 13 i Midten med ganske tilsvarende Sølvperler fra Dorestad, Hovedknudepunktet i den karolingiske Forbindelse med Norden. Dorestad-Perlerne er afbildet i Oudheidkundige Mededeelingen, Leiden, NR XI, S. 83.

16. Ribe Nørremark. $\frac{15-21}{08}$.

I 1908 fandtes ved Harvning paa Ribe Nørremark (Matr. 465b) et Sølvbæger og 6 mindre Sølvskaale. Disse Sager vejede tilsammen 648 g. Bægret er beskrevet og afbildet i J. Brøndsted: *Early English Ornament*, S. 330, Fig. 216.

1) Bæger af svært Sølv (Vægt 440 g), med stejl, buet Væg og med flad Bund. Bægret er bredest ved Bunden. Højde 8 cm, Diameter ved Mundingen 8,5 cm. Ydersiden er smykket med Ornament, der forestiller Vinranker; langs Mundingen og Bunden ses Borter med Efeu. Vinrankerne udfolder sig symmetrisk under brede Bue-slag; i Mellemrummet mellem disse og den øverste Bort er en Skældekoration. Stok og Ranker er angivet ved dybere indgraverede Furer, der er belagt med Guld; de øvrige, fint graverede Linjer er udfyldt med Niello. Bægret er slidt og noget beskadiget.

2) 5 Sølvskaale og Brudstykke af en sjettede: — En Skaal af tyndt Sølv (som Aarb. 1912, S. 191, Fig. 2) med fortykket, indadbøjet Rand. Højde 3,5 cm, Diameter ved Mundingen 5,5 cm. — Lignende Skaal, 3 cm høj, Diameter 7,8 cm, med to Rækker Ornament langs Randen: Kredse og Z-Figurer. I den opdreve Bund er indslaaet et Kors af Kredse. — Skaal af tyndt Sølv med profileret, udadbøjet Rand; Bunden er slaaet ud; Diameter 5,8 cm. Langs Randen er indgraveret en Række Zigzagornamenter med dobbelt Kontur. — Skaal, 3,8 cm høj, Diameter 7,3 cm. Bunden er afrundet og Randen foroven svagt indbøjet. Langs Randen løber en stejl Zigzaglinje. Daarlignende bevaret. — Skaal som de forrige, men kun 2,2 cm høj, 6,8 cm i Diameter, med buede Sider og afladet Bund. Var sammenkrøllet, men er nu bragt i Form. — Bund af noget større Sølvskaal.

Det store Bæger i Ribe-Skatten er, som J. Brøndsted har paavist, et karolingisk Metalarbejde fra Begyndelsen af 800-Aarene¹. De smaa Skaale er derimod utvivlsomt nordiske Arbejder. De svarer ganske til Sæt af Skaale, som findes i andre danske Skatte, der er nedlagt i 900-Aarene: Fundene fra Fejø, Lejre og Terslev. Fra det følgende Aarhundrede kendes lignende Stel fra upplandske Fund, paa Steder, hvor der har ligget Kongsgaarde (eller Templer) i gammel Tid, f. Eks. Gl. Uppsala og Älvkarleby. Friis Johansen, der har gjort opmærksom paa disse Sæt af Skaale i nordiske Skattefund, mener at de i Danmark fundne Stel har tjent et kultisk Formaal².

I hvert Fald er det ikke nogen Værdibeholdning af den sædvanlige Art, der her er skjult i Jorden. Ribe-Skatten indeholder ingen Ringe, intet Brudsølv, ingen Mønter; den er en Skat af usædvanlig Ensartethed. De smaa Skaale stammer antagelig fra 900-Aarene (jfr. Terslev-Fundet), og indenfor dette Aarhundrede er Skatten sandsynligvis nedlagt.

¹ *Early Engl. Ornament*, 1924, S. 328 ff.

² Aarb. 1912, S. 223 f. og 259 ff. — Vedrørende de svenske Skaale se: Mbl. 1891, S. 142, 156 og Fornv. 1919, Till. S. 22, Fig. 4—8. Jfr. Lindqvist: *Gl. Uppsala Fornminder*, S. 32 ff.

17—19. Øst for Ribe.

$\frac{3}{19}$

Guldarmring, dannet af to snoede Stænger (som Aarb. 1912, S. 196, Fig. 8). Tværmaal 7,8 cm. — Denne Ring, der vejede 83,8 g, fandtes i 1919 paa Matr. 5a af Tved, St. Catharinæ Landsogn, Ribe H., knap 100 m Syd for Tved Aa, ved Harvning paa lav, flad Jord.

C. 5031. Guldarmring, hvis ene Halvdel er dannet af en svær kantet Guldstang og den anden Halvdel af to snoede Guldstænger, der bliver tyndere ved Enderne, hvor de er viklet om den første Stang. Tværmaal 9 cm. Vægt 101,8 g. — Fundet 1883 af en Tjenestedreng i en Grøft i en af »de smaa Fenner« i Tved.

C. 1736. Guldarmring, dannet af to snoede Stænger, hvis Ender er viklet om hinanden. Tværmaal 7,8 cm. Vægt 48,7 g. — Fundet 1874 af en Mand fra Rødding paa en $\frac{1}{4}$ Mil Øst for Ribe liggende Eng, der havde været oversvømmet af en noget forinden indtruffet Vandflod.

Fundomstændighederne udelukker ikke, at disse tre Ringe kan være nedlagt paa omtrent samme Tid og Sted. De er alle af den Type, der var stærkt udbredt i 900-Aarene, selvom en af dem viser en enestaaende Variation indenfor denne Type.

20. Roager (?), Hviding H. 19167—68.

I 1860 indleverede en gammel stammende Mand fra Agtrup ved Kolding 2 Sølvringe, som han havde fundet en Snes Aar tidligere ved at pløje et Stykke Mosejord, der tilhørte en Gaardmand af Roager Kirkeby i Nærheden af den Vej, som gaar fra Ribe gennem Spandet og langs den østlige Side af Lindet Skov. Ringene blev forlagt og fundet igen i en Sprække paa Bunden af en gammel Kiste. Den gamle Mand fortalte, at han i 1809 paa samme Sted havde fundet en lignende, men endnu større Sølvring, som han havde indleveret til Kunstammeret i København¹. De to Ringes Vægt var $9\frac{1}{4}$ Lod, d. v. s. 136 g.

Begge Ringe var Armringe, den ene dannet af to snoede tykke Stænger, hvis Ender er viklet omkring hinanden i fire Spiraler. Tværmaal 8,8 cm. Den anden er dannet af to snoede Stænger, hvorimellem er lagt snoet Traad. De tilspidsede og sammenhamrede Stangender er viklet om hinanden. Tværmaal 8,2 cm.

21. Fæsted, Hygum S., Frøs H. $\frac{90}{11}$.

I 1911 indleveredes til Nationalmuseet en Guldkæde, der var fundet ved Pløjning paa flad Mark »nær Grænsen mellem Nørre- og Sønderjylland«. Den er vistnok fundet i Fæsted.

Guldkæden, som er gengivet Fig. 15, er 59 cm lang og 4 mm tyk. Til hver af dens Ender er fastgjort et plastisk Dyrehoved. De to ens Dyrehoveder er stærkt stiliserede med Filigranbelægning; deres Gab eller Næb danner en Øsken, hvori der har siddet en Ring; paa det ene Dyrehoved er denne Øsken afbrækket. Kædens Vægt er 67 g.

¹ Denne Ring kendes ikke, medmindre den er identisk med MCMXXXI, en snoet Sølvvarmring indleveret 1828 af en Bonde som fundet »ved Bjert By nær Apenrade«. Agtrup ligger i Bjært S. Ringen fra Bjært er her medtaget i Fortegnelsen over enkelt-fundne Ringe.

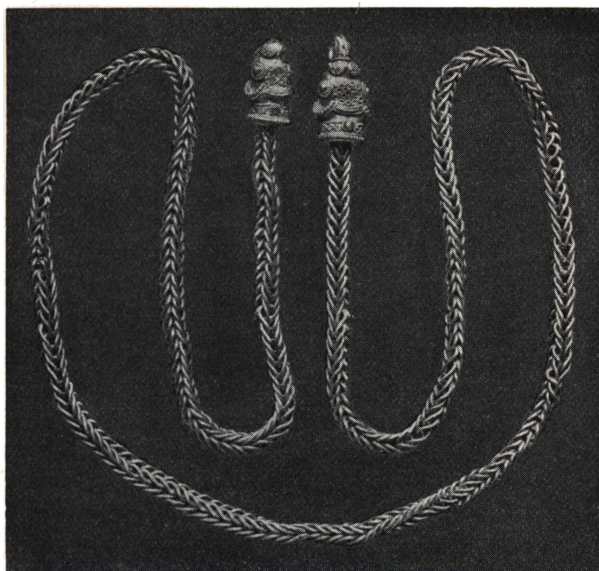

Fig. 15. Fæsted. Ca. $\frac{3}{4}$.

Fæsted-Kæden er et hjemligt Guldsmedearbejde, der i Stil og Teknik staar Terslev-Kæden nær¹.

*22. Sommersted, Gram H. Møntsaml. Gaveprotokol 440.

I 1859 indleveredes en lille Skat af Mønter, der var fundet for flere Aar siden under en Sten paa en Mark i Sommersted. Skatten bestod af

9 Sølvmønter, danske Halvbrakteater (tildels Efterligninger efter Dorestad-mønter).

*23. Bovlund, Agerskov S., Nr. Rangstrup H. C. 3601—33.

I 1879 indkom til Museet et Sølvfund, der var opgravet i et Spadestiks Dybde i en naturlig Banke paa en Lod i Bovlund (Dyrlæge Schmidts Samling). Skatten bestaar udelukkende af Brudsølv og Mønter.

1) Rundt Smykke med Filigranmønstre, 3,5 cm i Diameter, delvis ødelagt. Indenfor en Kant af fine Traade er paaloddet en Række 6-Tal-formede Baand; midt paa Pladen ses Spor efter en ophøjet Knop i et Cirkelfelt. Stykket er forkert sammensat.

2) Brudstykke af bredt Armbaand; kun den ene Ende, 8 cm lang, er bevaret. Armbaandet er dannet af en Sølvplade med tunget Rand. Baandets Yderside er dækket af et stærkt bælget eller tunget Relief med smaa ophøjede stiliserede Ormefigurer, der

¹ Jfr. Friis Johansens Redegørelse for Kæder med plastiske Dyrehoveder og deres særlige Tilknytning til Sydskandinavien, Aarb. 1912, S. 208 f. — Jfr. ogsaa E. Wrangel i Hist. Tidskr. f. Skåneland VII, 1921, S. 290 ff.

skyder sig ind og ud mellem hinanden. »Kroppene« er dækket af Punkter, Mellemrummene af indslaaede Smaacirkler eller Trekanter.

3) Lille Dobbeltknap af Sølv, 1,7 cm stor. Dens øverste Plade er svagt hvælvet og formet som en stiliseret Dyrefigur med fremspringende Næb og to Par bagud strakte baandformede Lemmer. Dyrets Hale fortsættes i en baandformet Stang, der er overbrudt. Stykket er stærkt slidt.

4) Brudstykke af Kugle til Ringspænde (jfr. det hele Ringspænde Fig. 18). Kuglen er afsluttet med et kort cylindrisk Rør, der er fladt lukket for Enden, men senere gennemboet med Vold. Kuglen er brutalt ødelagt.

5) Sølvtraad, 2 cm lang, hvis ene Ende er oprullet i Spiraler; i den anden Ende er anbragt 6 bittesmaa Sølvtraadsringe.

6) Ringsølv: Brudstykke af Halsring, 10 cm lang, dannet af flere snoede Stænger og med Øsken for Enden. — Afhugget Endeplade til Halsring, med indslaaede Trekanter langs Randen. — Stump af lignende men tykkere Plade. — 6 afhuggede Stykker af Sølvarmringe; eet af den massive baandformede gotlandske Type med Rudemønster (Ormehovedtypen); to som SM 646; to Brudstykker af ottekantede Stænger med indridsede Tvæstreger over Kanterne; eet Brudstykke af sekskantet Stang med indslaaede Trekanter. — 4 afhuggede Stumper af snoede Ringe. — 15 Smaastumper af Sølvstænger og -traade, fra Ringe. — Afhugget Stump af snoet Sølvstang med ombøjet Ende. — Endestykke af Armrings som SM 644. — Torn fra et Spænde, 3,2 cm lang. — Lille Spiral af riflet Sølvtraad, $\frac{1}{2}$ cm i Tværmaal. — 25 bittesmaa Stumper, deriblandt Randfragment af et rundt Smykke. — 2 afhuggede Sølvstænger af rundt Tværsnit, indtil 3 cm lange. — 3 afhuggede firsidede forvredne Stænger, indtil $5\frac{1}{2}$ cm lange.

7) Barresølv: 3 afhuggede Barrer, indtil $2\frac{1}{2}$ cm lange. — Enden af en lige, facetteret Stang med stump Afslutning, 5,2 cm lang.

8) Lerkar med Zigzaglinje langs Overkanten; har antagelig været Beholder for Sølvagerne.

9) 39 kufiske Mønter samt nogle Brudstykker. Iflg. Østrups Bestemmelser i Nationalmuseets Arkiv (1. Afd.) var

1 fra Samaniden Ismail ibn Ahmed, præget i Shash 895; 1 fra Ahmed ibn Ismail, Shash 910; 32 fra Nasr ibn Ahmed, 913—42; 3 fra Nuh ibn Nasr, 942—54. 2 var præget af Bujiden Muizz-ed-daulah, 932—67. Dertil kom samanidiske Brudstykker og 1 fra Tuster-min-el-Ahwaz (Aarstallet bortskaaret).

Skatten maa da være nedlagt nogen Tid efter ca. 950.

Bovlund-Skattens mange Brudstykker, særlig af Ringe, tilhører næsten alle de i 900-Aarenes danske Skattefund almindelige Typer.

Nogle af de Former, der ses paa Fig. 16, er dog sjældne her til Lands. Det gælder Brudstykket af den gotlandske Ormehovedring (jfr. foran S. 58) og Armbaandet med det tungede Relief (jfr. foran S. 46). — Den lille Knap med den stiliserede Dyrefigur er — som Friis Johansen har paavist¹ — nært beslægtet med Dyrefiguren paa en Neglekradser i Terslev-Skatten,

¹ Aarb. 1912, S. 213 f.

der er »et typisk nordisk Arbejde fra 10. Aarhundrede.« — Det mishandlede Brudstykke af et Ringspænde har sine Sidestykker i flere danske Skattefund fra omtrent samme Tid; i alle disse Tilfælde er der kun sørgelige Rester tilbage af dette stolte Smykke. Kun eet fuldstændigt Ringspænde af denne Type med store Kugler for Enderne og paa Naalehovedet kendes fra det gamle danske Omraade, nemlig Ringspændet fra Odense, der er gengivet Fig. 18. Som det i Forbindelse med dette Smykke nærmere skal omtales, er den Form for Ringspænder, som Bovlund-Brudstykket tilhører, fremmed i Danmark og stammer sikkert fra Norge.

Ligesom det er Tilfældet i saa mange andre Skatte stammer Brudstykkerne i Bovlund-Skatten da fra forskellige Omraader; de har aabenbart cirkuleret som blot og bart Værdimetal i nogen Tid, inden de er blevet lagt i Jorden. Ingen af Formerne tyder paa, at Skatten er synderlig ældre eller yngre end den Tid, de yngste arabiske Mønter i Fundet angiver. Vi tør da antage, at Skatten er nedlagt omkring 970.

*24. Jynde vad, Burkal S., Slogs H. 20952—60. Møntsamling 247.

I 1863 indleveredes til Museet et stort Fund af Brudsølv fra Jynde vad. Omtrent Halvparten af Sølvsagerne blev senere afgivet til den slesvigske Oldsagssamling i Flensborg. Talopgivelserne gælder i det følgende Fundet som Helhed. Det er tidligere omtalt i Aarb. 1868, S. 141 og Sønderjyllands Hist. I, S. 310. En Del af Fundet er gengivet i Danm. Oldtid III, S. 322. Sølvsagernes Vægt var $50\frac{1}{2}$ Lod, Mønternes $68\frac{1}{2}$ Lod (738 og 1001 g).

1) Størstedelen af et rundt fladt Smykke med baandformede Slyngninger i Filigran, Tværmaal 3,6 cm. I Midten ses et granuleret Kors, der omgives af regelmæssige kringleformede Slyng, der griber ind i et ringformet Baand. Paa Bagsiden ses Spor af Charnier og Øsken. — Lille Brudstykke af lignende Smykke med kringleformede Slyng og Granulation.

2) Lille Brudstykke af Filigransmykke af Typen SM 660, med karakteristisk Laarspiral.

3) Lille Randfragment af Filigransmykke med Dobbeltspiral indenfor 3 Kanttraade.

4) Brudstykke af et lille rundt skaalformet Filigransmykke (2 cm i Diameter) med tre Dobbeltspiraler indenfor et Randbælte bestaaende af to Rækker smaa Kugler. Spiralerne er forbundet med hinanden ved flade Tværbaand.

5) Brudstykker af 2 korsformede Hængesmykker af Tolstrup-Hiddensee-Type. Det ene Kors er tæt granuleret, med en lille Kugle i Centrum; det andet Kors er opløst i Baandfletninger.

6) 2 smaa kapselformede rektangulære Perler med smalle Rør til Ophængning i en Snor. De er dannet af to over hinanden liggende Plader, der er lukket ved Siderne. Den øverste Plade er paa det ene Stykke prydet med horisontale Baand og Bølgelinjer i Filigran; paa det andet med to smaa fladtrykte museagtige Dyrefigurer af Sølvblik.

7) 7 ubetydelige Fragmenter, deriblandt en afklippet Bukkel af Sølvblik, en Perle af Sølvblik (jfr. SM 655); Brudstykke af Ørering; Resten er ubestemmeligt.

8) Brudstykke af plastisk Dyrefigur, 2 cm stor; af det firføddede Dyr er Hoved, Ben og Hale delvis afhugget. Antagelig fra et Spænde.

9) Brudstykke af et Ringspænde; tilbage er kun det yderste af Ringen; paa den fladt udhamrede Stang er indslaaet Punkter, Trekanter og Cirkler. — Kort Stump af rund Sølvstang med indgraverede, nielloindlagte Ornament, antagelig fra et Ringspænde.

10) Afklippet Stump af Sølvplade med Niello-Ornament.

11) Korte Brudstykker af 5 Sølvkæder, den ene grov og svær, de andre fine; i den ene af disse hænger en lille trekantet Plade af tyndt Sølvblik med pressede Ornament.

12) Ringsølv: 2 smaa spinkle Sølvringe, den ene af glat, den anden af riflet Traad (2 og 3 cm i Diameter). Enderne var revet fra hinanden og er først samlet paa Museet. — 11 Brudstykker af Hals- og Armringer af snoede Sølvstænger: 7 afhuggede Sølvstænger, 4 afhuggede Endestykker. — 10 afhuggede Stykker af tykke og massive Hals- eller Armringer med indslaaede Trekanter o. l. 8 Brudstykker af skraariffede eller vredne Ringe. — Stump af massiv Armring med tresidet Overflade, hvorpaa indslaaede Trekanter.

13) Barresølv: Helstøbt Sølvbarre, 3,2 cm lang. — 25 større og mindre Stykker, afhugget af lignende Barrer. — 3 størknede »Sølvdraaber«. — 15 Stykker afhugget af hamrede firkantede og flade Barrer og Stænger.

14) 146 Mønter, foruden en Mængde Stumper af Mønter. Heraf var:

134 (kun 14 hele, 120 halve og en Mængde kvarte) kufiske. De bestemmelige var samanidiske (ældste Mønt 902, yngste Mønt 954—55) eller bujidiske. Endvidere var:

4 angelsaksiske (Æthelstan 925—40, St. Peters Penge, Eadred 946—55).

1 frankisk (Ludvig IV, 936—54).

1 italiensk (Pavia, 926—47).

5 tyske (Otto I, 936—73).

1 byzantinsk (Constantin X og Romanus, 948—59).

Hertil kom flere vesteuropæiske Fragmenter.

Skatten er altsaa nedlagt nogen Tid efter 955.

Jyndeved-Skatten minder i sin Sammensætning stærkt om Bovlund-Skatten. Begge bestaar de udelukkende af Brudsølv og Mønter; i Bovlund-Skatten er den yngste Mønt fra Tiden 942—54, i Jyndeved-Skatten fra 954—55. Begge Fund indeholder Fragmenter af Filigransmykker af Gravlev-Terslev-Typen; i begge Fund indgaar snoede og glatte Armringer, der er typiske for 900-Aarene. Fremmede Former som den gotlandske Ormehovedring og Ringspænder er ogsaa repræsenteret i begge Skatte. Alle eller de fleste af Mønterne er arabiske; der er ingen af de senere Ottoners eller Ethelreds Mønter, saalidt som Halvbrakteater fra Hedeby. De to Skatte maa da antages at være nedlagt ved samme Tid, antagelig indenfor Tiaaret 970—80. Vilh. la Cour har sandsynligvis Ret, naar han mener, at disse Skatte er ned-

lagt paa Grund af den politiske Uro i Aarene 974—83; blot nævner han ikke alle de Skatte, der i saa Tilfælde maa sammenstilles¹.

Foruden de Brudstykker af Hængesmykker, der er karakteristiske for 900-Aarenes danske Skattefund: Filigransmykkerne af Gravlev-Terslev-Typen og af Typen SM 660 samt de korsformede Smykker, forekommer der i denne Skat Brudstykker af Smykker, der ellers aldrig — eller i hvert Fald yderst sjældent — findes i vore Sølvskatte fra Vikingetiden. Det gælder saaledes det lille runde skaalformede Hængesmykke med Dobbeltspiraler i Filigran. Nogle ganske lignende kendes fra Grave i Birka i Sverige, hvor denne Type iøvrigt er lige saa sjælden som i Danmark. Dens Oprindelse kendes ikke; disse Smykker maa dog enten være vesteuropæiske Importsager eller paavirket af frankisk karolingisk Stil².

De smaa kapselformede rektangulære Perler er i hvert Fald fremmed Import; tilsvarende kendes fra det store Vaalsefund, Englundfundet, de bornholmske Fund: Rø, Munkegaard og St. Frigaard, samt i Fundet fra Enner (1000-Aarene); hertil kommer 3 skaanske Fund (Bräcke, Glemminge og Sandby). I andre skandinaviske Fund er de overordentlig sjældne. Derimod vrimler det af dem i de nordtyske Skattefund fra gammelt slavisk Omraade; de forekommer her i et stort Antal Fund fra Mecklenburg i Vest til Vestpreussen, Posen og Schlesien i Øst, men i særlig stort Tal i Fundene fra Brandenburg og Pommern. H. A. Knorr, der omtaler dem i sin Afhandling om de pommerske Skattefund, mener vel ikke, at de har deres Oprindelse i det slaviske Omraade ved Østersøen, men her er de i hvert Fald blevet fremstillet, og herfra er de blevet ført til Danmark³. De fleste af de Smykker, der er truffet herhjemme af denne Type, stammer fra Skatte, der er nedlagt i Egnene nærmest Østersøen, f. Eks. Bornholm og Falster.

Fra den samme Kreds stammer den lille trekantede Plade af Sølvblik. Lignende Plader kendes kun fra et Par andre danske Skattefund, og i det øvrige Skandinavien er de uhyre sjældne. Derimod forekommer de hyppigt i de slaviske Sølvfund Syd for Østersøen, navnlig i Pommern; i et Fund fra Slawoschin i Vestpreussen (Mus. f. Vor- und Frühgesch., Berlin, II 3819) findes et Stykke ganske svarende til Jydevadfundets. Disse Plader har været anbragt som Rasleplik i fine Kæder, der har været fastgjort til Øreringe eller lignende Smykker. Ogsaa dette lille Stykke er fulgt med Østersøhandelen til Danmark.

¹ Sønderjyll. Hist. I, S. 310. La Cour nævner ikke Bovlund-Fundet.

² Se G. Hallström: Birka I, 1913, S. 55, Fig. 48. — Jfr. H. Arbman: Schweden u. das karol. Reich, S. 209 og Taf. 65, 4.

³ Knorr i Mannus 1936, S. 214. Jakimovicz mener derimod, at disse Smykker er slaviske (Congressus sec., Riga 1930, S. 264). Jfr. her S. 237.

25. Fønsskov, Føns S., Vends H. $\frac{14}{38}$.

I 1903 fandtes ved Pløjning paa Gaarden Risbros Marker en Thorshammer af Sølv. Den blev først indleveret til Nationalmuseet i 1938. Smykket er beskrevet og afbildet i en Meddelelse af M. B. Mackeprang i Tilskueren II, 1938, S. 170 ff.

Thorshammer-Smykket, der er 4 cm langt, er dannet af en tynd Sølvplade; heraf er udskaaret et bredt Hoved med stumpvinklet Overkant og et uforholdsmæssig kort Skaft; Skaftenden er oprullet til en Øsken. Smykkets Forside er prydet med indslaaede Kredse i et Mønster, der ganske minder om Korsmønstret paa en stor Del af Hedeby-Halbbrakteaterne.

Thorshammeren maa da henføres til samme Tid som disse, d. v. s. ca. 960. Den kan naturligvis være tilfældigt tabt, og i saa Fald er den her med Urette henregnet til Skattefundene.

*26. Harrendrup, Vends H. 11126—28. Møntsamling 86.

I 1850 fandt to Børn, der legede i Harrendrup Grusbanke, omtrent tre Alen under Bankens Overflade en stor Sølvring og en Del Mønter; Sagerne fandtes paa en ca. 1 Kvadratalen stor Plads; længere nede mellem nedrullet Grus og Sand fandtes flere Sølvsaager. Desuden fandtes Rester af et stort Lerkar, der hensmuldrede ved Berøring; nogle enkelte smaa Kampesten omgav det hele. En stor Del af Mønterne spredtes straks omkring blandt Harrendrups Beboere; det lykkedes Læreren paa Stedet at faa det meste samlet igen; endnu i 1855—57 indleveredes til Møntsamlingen Efterslæt fra Fundet. Omtalt i Antiq. Tidsskr. 1850, S. 123. Skatten bestod af følgende Dele:

1) Sølvhalsring, dannet af to snoede Stænger, der er afsluttet med rhombiske Endeplader og Hager, der griber ind i hinanden. Endepladerne er prydet med indslaaede Trekanter (paa den ene af Pladerne gælder dette ogsaa Bagsiden). Tværmaal 11,9 cm.

2) Sølvarmring, baandformet som SM 648, med to Rækker indslaaede Trekanter, der danner et Zigzagmønster. De tilspidsede Ender er viklet om hinanden i Spiral. Tværmaal 7,1 cm.

3) Brudstykke af lille hjerteformet Hængeplade af Sølvblik med indpressede Smaacirkler langs Randen. Kun den øverste Del af Pladen med Hul til Ophængning i en Ring er bevaret, 1,6 cm stort.

4) Nogle Stykker fin dobbeltsnoet Sølvtraad, der er overklippet. Største Maal 2,5 cm.

5) 129 Mønter. Af disse var:

3 kufiske (y. M. en samanidisk Mønt, præget for Ahmed ibn Ismail under Muktadir billah, 907—13);

1 tysk Mønt (fra Köln);

125 danske Halbbrakteater, hvoraf de 12 er Efterligninger af Dorestadmønter, de 113 af Korstyperne.

Skatten er antagelig nedlagt nogen Tid efter ca. 960—70.

De to hele Sølvringe svarer ganske til Ringe, der findes i andre danske Sølvskatte fra den senere Vikingetid. Den snoede Halsring med Endepladerne er den almindeligste Form for Armringe i denne Periode. — Den

flade baandformede Armring med Trekantmønstret (SM 648) kendes i hele Eksemplarer fra flere Fund paa de danske Øer og i Skaaneland; dertil kommer et enkelt Eksempel fra Jylland. Disse Ringe stammer alle fra Skatte, der maa være nedlagt i Tiden kort før Aar 1000 eller i 1000-Aarene. (Tolstrup, y. M. 991—94; Vaalse, y. M. 991—94; Yholm, y. M. 1002—24; Hunderup; Kattinge; Reslöf i Skaane, y. M. 991—94; et andet skaansk Fund, y. M. 1002—24; Fjelkinge; Gärestad i Bleking, efter 1042; Johannishus, efter 1080.) Ringe af denne Type kendes ogsaa fra det øvrige Skandinavien og fra enkelte nordtyske Fund fra 1000-Aarene¹. Om denne simple baandformede Ringtype er nordisk eller fremmed af Oprindelse, er ikke let at afgøre. Trekantmotivet, der gerne smykker dens Yderside, kendes i Norden allerede paa de permiske Ringe og andre Spiralringe, der var i Brug før Aar 900; dette Motiv blev i 900-Aarene optaget og anvendt stærkt af nordiske Sølvmede, f. Eks. paa Thorshamre. Det synes rimeligt at antage, at denne simple Ring er blevet fremstillet herhjemme.

Det lille hjerteformede Hængesmykke er derimod ikke noget nordisk Arbejde. Stykket i dette Fund er kun et Fragment, men et helt Stykke af denne Type kendes fra det bornholmske Munkegaard-Fund (Fig. 27). Disse Stykker minder om de smaa trekantede eller rudeformede Hængeplader af Sølvblik, der findes i Skattene fra Jyndevad og Kongens Udmark og som er nærmere omtalt foran S. 81. Deres Hjemsted er utvivlsomt Egnene tæt Syd for Østersøen, hvor de findes i Mængde.

Fig. 16. Nonnebakken. ¹/_i.

¹ Eksempler: Fra Island: Reykjavikmuseet Nr. 10891, afb. i Bløndal og Sigtryggson: Gl. isl. Kultur i Billeder, 1929, Nr. 40, 7. — Norge: Helgelandsmoen (y. M. 1047—74); Brøholt (1047—74). — Sverige: Stens Præsteg., Østergötl.: 8 Ringe af denne Type i eet Fund; Horda, Småland (efter 978). Nordtyskland: Werle ved Schwaan i Mecklenburg (y. M. 1004—37).

*27. Dallund, Sønderø S., Skovby H. Møntsamling 222.

Ved Bredden af en Aa, der flyder forbi Dallund Hovedgaard, fandt nogle Børn i 1861

6 tyske Mønter samt nogle Brudstykker af tyske Mønter. De stammede alle fra Otto og Adelheid (991—94).

*28. Nonnebakken, Odense. C. 6271—73. Møntsamling 565.

Paa Nonnebakkens Terræn i Odense fandtes i 1889, da man var ved at grave en Kælder i Allegade (Matr. Nr. 302 cn), et Sølvspænde, lidt Brudsolv og enkelte Mønter.

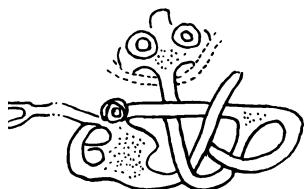

Fig. 17.

1) Rundt Filigranspænde (Fig. 16), 6,2 cm i Diameter, dannet af to svagt hvælvede runde Plader, der er sammenholdt ved 8 jævnsides liggende fine Randsnore. Den øverste, kraftigt opdrevene Plade er prydet med fire baandformede Dyrefigurer i Filigran. Deres brede Hoveder med de kegleformede, udstaaende Øjne mødes en face paa Midten af Spændet. Fig. 17, hvor et af Dyrene er udløst af de omgivende Figurer, viser, at disse Dyrefigurers »anatomiske« Opbygning er nøjagtig den samme som hos Dyrene paa Tolstrup-Spændet (Fig. 10).

Hoved og Forkrop minder om en Slange, men fra den bugtede Krop udgaar et Forlem og fra det fortykkede Laarparti til venstre for Forkroppen strækker et Baglem og en Hale sig hver til sin Side. Hoved og Forbindelsesled er paa hvert Dyr udfyldt med smaa Korn. — Paa Undersiden af det smukt bevarede Spænde er paaloddet aflange Sølvplader; heraf er dannet Charnier med Torn og Naaleskede samt en Øsken, hvori er indstukket en lille Ring. Hver af de aflange Sølvplader er kantet af en Filigrantraad, der ender i Spiraloprulninger.

2) Brudsolv: 1,8 cm stor Stump af tynd Sølvbarre. — Stump af Stang fra en Ring. — 1 cm stort Brudstykke af Plade af Sølvblik med indslaaede Trekanter og Cirkler.

3) 9 Mønter. Heraf er:

4 Brudstykker af kufiske Mønter,

5 Hedeby-Halvbrakteater (Efterligninger af Dorestad-Mønter).

Anm. I Fyns Stiftsmuseum, Odense, findes under Nr. 7021 et rundt Filigranspænde af Typen Fig. 16; 7,7 cm i Diameter. Det opgives fundet blandt Nonnebakke-ejeren cand. theol. Rasmussens Efterladenskaber (før 1901).

*28a. Nonnebakken, Odense. Møntsamling 1138.

I 1909 fandtes ved Gravningsarbejde paa Nonnebakken i en Dybde af ca. 4 Fod under Overfladen og i et rødbrunt Jordlag:

24 Sølv mønter. Heraf var:

19 Brudstykker af kufiske Mønter,

1 Mønt var tysk (Otto I, 936—73), og

4 Hedeby-Halvbrakteater.

Muligvis er her Tale om een Skat. Forholdet minder om Forholdet mellem Rørdal- og Aalborg-Skattene (Nr. 2 og 3) og mellem Graagaard-

og Pihuse-Skattene (Nr. 9 og 9a). Nedlægningen skyldes da utvivlsomt samme Situation og muligvis samme Mand. Nedlægningen har antagelig fundet Sted engang i Slutningen af 900-Aarene.

29. Møllerløkken, Odense. 16370.

I 1857 fandt nogle Teglværksarbejdere, der var ved at grave i Nærheden af et Teglværk ved St. Jørgensgade paa »Møllerløkken«, et Ringspænde af Sølv. Det fandtes paa Skraaningen af en Bakke ned mod Odense Aa, 1½ Alen dybt, nede i en af Muld fyldt Fordybning. Der fandtes intet andet mærkeligt paa Stedet.

Ringspændet, der er afbildet Fig. 18, er af Sølv med Forgyltning og Nielloindlægning paa enkelte Partier. Det bestaar af en Ring, der er aaben i den ene Side, hvor den afsluttes med Kugler. Paa Ringen sidder en bevægelig Torn, hvis Hoved dannes af en gennemboret Kugle, der er anbragt som Skyder paa Ringen. Ringens Tværmål er 11 cm, Tornens Længde 31,3 cm. Kuglernes Diameter er ca. 3 cm. Paa Kuglefladerne ses Medailloner med Fremstilling af et krummet Dyr med Rovfuglenæb i Guldfiligran. Spændets Vægt var 24³/₈ Lod (356 g).

Dette fornemme og velbevarede Spænde er enestaaende i sin Art indenfor de danske Skattefund fra Vikingetiden. Fra et skaansk Skattefund (Holmö) kendes vel et lignende Spænde, men uden Torn. Hvad vi ellers har set af Ringspænder af denne »Kugletype« i danske Sølvskatte er kun usle Brudstykker: i Fundene fra Bovlund, Sejro, Vaalse og det skaanske Filborna-Fund. Ringspænder med Kugler for Enderne og paa Tornen kendes derimod i ret anseligt Tal fra Norge og de britiske Øer i Egne, hvor Nordmænd gjorde sig stærkt gældende. I Norge har Kuglespændet utvivlsomt været den mest udbredte Form for Ringspænde; der kendtes i 1928 ca. 60 Eksemplarer fra Norge af denne Type, dels fra Skattefund (dog kun en Snes Stykker), dels fra Gravfund, hvor Spænder af denne Type

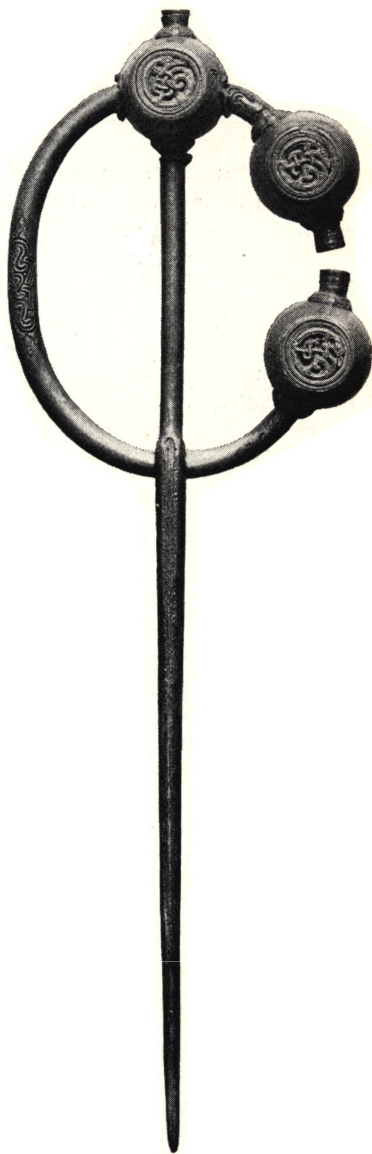

Fig. 18. Møllerløkken. 1/2.

udelukkende findes i Mandsgrave. De norske Fund tyder paa, at Kuglespændet har været stærkest udbredt i første Halvdel af 900-Aarene¹. Nogle enkelte hele Ringspænder af denne Type kendes fra et Par svenske Skattefund². — Odense-Ringspændet er dog sandsynligvis af norsk Oprindelse.

30. Hunderup, St. Knuds Landsogn, Odense H. 636 a—b.

I 1811 fandtes ved Grusgravning i en Bakke paa Hunderup Bys Mark en Armring og et Spænde af Sølv.

1) Rundt Filigranspænde, 6 cm i Diameter, som SM 660 og Fig. 18, med 4 Baanddyr, der vender Hovedet ind mod Spændets Midte. Hovederne ses en face, ovent fra. Kanten er noget beskadiget. Paa Bagsiden findes Charnier og Naaleskede, danne af riflede Baand.

2) Baandformet Armring som SM 648, med indslaaede Cirkler i en Række langs begge Rande. Enderne er tilspidset og viklet om hinanden i Spiral. Tværmaal 7,3 cm. Ringens Bredde er 1,2 cm.

Baade Ringen og Spændet tilhører Former, der først optræder i Skattefund nedlagt efter ca. 970.

*31. Tarup, Sdr. Næraa S., Aasum H. 20100—20111. Møntsamling 234.

I 1862 stødte en Husmand paa sin Mark (Tarup Mark) paa et Lerkar, der indeholdt en stor Del hele og sønderbrudte Mønter. Lerkarret stod paa en lille Sten, og omkring det laa en Del ituhuggede Sølv-sager. Over Sagerne laa en Del større og mindre Sten, de fleste af Størrelse som Brosten. Skatten laa i den østre Side af en bortpløjet Høj, der havde været omsat med Sten; Sagerne laa en lille Smule lavere end det omgivende Jordsmon. Deres samlede Vægt var ca. 1380 g, hvoraf Mønterne vejede ca. 570 g. Foruden Mønter indeholdt denne Skat, hvoraf en væsentlig Del er gengivet Fig. 19, kun Brudstykker og nogle enkelte hele Stykker, nemlig:

1) Lille Hængesmykke af Sølv (som SM 658), formet som et Ildstaal, med indslaaede Kredse og Trekanter paa Forsiden. Stykket er forsynet med en Øsken til Op-hængning. Største Maal 3 cm.

2) 2 smaa runde Plader af Sølvblik, 2,1 cm i Diameter, med en opdrevet Bukkel paa Midten (paa det ene Stykke gennemboret). Begge Plader er prydet med et Hjul-mønster med 5—6 krumme Eger, der er dannet af bittesmaa indslaaede Cirkler.

3) Lille plastisk Dyrefigur, der oprindeligt har siddet paa et Sølvspænde. Største Maal 2,5 cm. Dyrets Krop er aflang med skarpkantet Ryg, fire Ben, der delvis er afhuggede, Hoved og Hale. Hovedet er bagudbøjet, og den udspilede Tunge slikker Ryggen. Der ses fem Huller, hvorigennem Dyret har været fastgjort til et Spænde.

¹ Rygh: Norske Oldsager Nr. 680 og 687. Jan Petersen: Vikingetidens Smykker, S. 172 og 194. Shetelig: Vikingeminner i Vest-Europa, S. 149. Et Eksempel paa, hvor stærkt Ringspænderne kan dominere norrøne Skattefund, er det store Skaill-Fund fra Orkneyøerne med 9 store Ringspænder (afbildet bl. a. hos Arbman-Stenberger: Vikingar i Västerled, S. 56).

² Vårby i Sörmland og Råsta i Närke. (Vårby-Spændet er afbildet i Nord. Kultur, Bd. XXVII, S. 158, Fig. 12a.)

4) Brudstykke af et lille rundt Filigranpladesmykke. Kun en Stump af den underste Plade med Rest af Kantsnor og Granulation er bevaret. Største Maal 2,5 cm. Paa Bagsiden Spor af Charnier.

5) Brudstykke af et sølvforgylt, graveret Smykke. Største Maal 1,5 cm. Paa Bagsiden ses en Stump af en Krog.

6) Spidsoval Plade, 4,5 cm lang, der fortsættes i to $6\frac{1}{2}$ cm lange Stænger. Pladens ene Side er tæt dækket med indslaaede Trekanter, Rhomber o. s. v. Stykket er bøjet sammen og Stængerne viklet om hinanden. — Brudstykke af lignende Plade med vedhængende Stang.

7) 2 Stykker Kædefletning, den ene grov, den anden fin. Længde 10 og 9,5 cm.

8) Ringsølv: Lille Brudstykke af bredt Armbaand med tunget Rand og Ydersiden dækket af Mønstre i lavt Relief: indslaaede Kredse, Trekanter m. m. Største Maal 2,3 cm. — Lignende Brudstykke, afhugget paa alle Sider. Største Maal 1,5 cm. — Overhugget Brudstykke af flettet Halsring, med Hage. — Brudstykke af lignende Ring, dannet af 6 tæt sammenflettede spinkle Stænger. Afsluttet med Øsken. — Endeplade med indslaaede Trekanter fra Halsring. — Brudstykker af Ring, snoet af Stænger og Traade. — 17 dobbelte, 32 enkelte afhuggede Stykker af snoede Ringe. — Afhugget Ende af en Ring, dannet af en sekskantet Stang, hvis Yderside er dækket af modstillede indslaaede Trekanter. Ringen afsluttes i en bred flad Øsken. 5,3 cm lang. — 9 afhuggede Stykker af Ringe, der er dannet af tre- eller firkantede Stænger; 1 har profileret Yderside som SM 646; de øvrige er prydet med indslaaede Trekanter. — 76 afhuggede Stykker af runde, tre- og firkantede Sølvstænger til Ringe, uden Ornament. Nogle af dem er Endestykker med Hage eller Øsken. 4 Stykker er vredne, skraarifledede (800-Aars-Form).

9) Barresølv: Lille hel Barre af trindt eller nærmest trekantet Tværsnit, 7,1 cm lang. Vægt 22,9 g. — Lignende afhugget Barre. Vægt 22,8 g. — 8 afhuggede Stykker af aflange Barrer af firkantet Tværsnit eller flade, hamrede Barrer.

10) 112 Mønter. Heraf var:

109 kufiske. Af disse var 15 abbasidiske (893—938), 85 samanidiske (13 Ismail ibn Ahmed 892—907, 6 Ahmed ibn Ismail 907—13, 29 Nasr ibn Ahmed 913—42, 11 Nuh ibn Nasr 942—54, 5 Abdulmalik ibn Nuh 954—61, 10 Mansur ibn Nuh 961—76, 11 var falske Mønter), enkelte bujidiske (935—52) og 1 hamdanidisk, fra 964 (Nasir-eddaulah). Yngste Mønt var fra 971 eller 976.

2 tyske (Otto I, 962—73).

1 dansk Halvbrakteat. Efterligning af Dorestadmønt.

Skatten maa da være nedlagt efter 971.

Tarup-Skattens Indhold af Brudsølv adskiller sig ikke væsentlig fra andre større Skattefunds Sølvindhold fra 900-Aarene. Det der er karakteristisk for denne Skat, er Ring- og Barresølv af de gængse Former. Enkelte Stykker maa dog udskilles som tilhørende sjældnere Former.

Det lille ildstaalformede Hængesmykke, der utvivlsomt har tjent som en Amulet (Symbol for Ilden), kendes fra et Par andre danske Skattefund (2 Stykker i Vaalse-Fundet, 991—94; 1 Stykke i St. Taarnby-Fundet, efter 1050; 1 Stykke i det skaanske Glemminge-Fund, efter 978); iøvrigt kendes

det fra flere norske Fund og enkelte vestsvenske Fund. De ældste Eksemplarer af denne Amulet stammer fra Grave i Birka, der henføres til Slutningen af 800-Aarene. Desuden har man truffet disse Smykker i flere ølandske Skattefund og i enkelte Fund fra Gotland og de Egne af Rusland, hvor Skandinaverne naaede hen. Fra Egnene Syd for Østersøen kendes denne Form ikke; et enkelt Stykke i det brandenburgske Fund fra Leissower Mühle er langt større end de tilsvarende i skandinaviske Fund. Dette simple Hængesmykke, som saa nøje efterligner et af Dagliglivets mindste, men samtidig uundværligste Redskaber: det lille »Ildstaal« af Jern, er antagelig fremstillet herhjemme¹.

De skjoldformede Plader af Sølvblik med det »løbende Hjul« er uden Tvivl hjemlige Arbejder. De findes i flere danske Sølvskatte (Vaalse, 991—94; Yholm, efter 1002; Terslev, efter 940; Rø, efter 954; Sejrø, efter 953; de skaanske Glemminge; Sandby, efter 996; Pålstorp, efter 916); de kendes fra Grave i Birka, fra flere østsvenske Fund, og nogle faa Stykker fra Rusland. Derimod kendes de ikke i Finland og i Egnene Syd for Østersøen; fra Norge haves kun et enkelt Stykke af denne Type — i Bronze. Motivet: det løbende Hjul, er gammelkendt i Norden, bl. a. fra gotlandske Billedsten, og Udbredelsen af disse Prydelser, der er begrænset til den skandinaviske Østersøkyst, tyder afgjort paa, at de er hjemlige Arbejder fra 900-Aarene². Kvaliteten af disse Stykker er stærkt varierende — fra det skødesløst udførte Stykke i Tarup-Skatten (Fig. 19, Nr. 2 fra venstre) til det fornemme Filigranhængesmykke i Terslev-Skatten med samme Motiv. Smykkerne er tit forsynet med et lille Hul eller en Øsken til Ophængning ved eller Fastgøring til Klædedragten. Ligesom det ildstaalformede Smykke har ogsaa Smykket med det løbende Hjul utvivlsomt tjent som Amulet.

¹ Eksempler fra Norge: Jan Petersen: Vikingetidens Smykker S. 144 f. og Fig. 168. — Vestsverige: Sølvfundet fra St. Ryk (Arbman: Silverskatten fr. St. R., Hembygden 1937, S. 10 ff., efter 908) og Gravfundet fra Hov (Fornv. 1938, S. 363). — Øland: Klinta, afb. Montelius: Sv. fornsaker 585; Kinsta og Ölands alunbruk. — Med Hensyn til russiske Fund se Aspelin: Antiquités du Nord finno-Ougrien, 220 (Nr. 1074) og Ouvaroff: Les Mériens, Pl. VII, Nr. 39. — Leissow: Friedell: Hervorrag. Altertümer im Märk. Mus., Die Hacksilberfunde, Taf. III—IV.

² Jfr. Friis Johansen i Aarb. 1912, S. 231 f. (og Pl. II foroven). — Eksempler fra Birka: Hallström: Birka I, 1913, Grav 58, Pl. VI. Arbman: Schweden, Taf. 65, 5 (Birka Grav 660). — Østsvenske Fund: Östjädra i Västmanl. (St. h. M. 16217, y. M. 982—85); Näsby i Sörml. (Mbl. 1892, S. 167 ff., y. M. 961—77); Kinsta p. Öland (St. h. M. 128, samm. m. ildstaalf. Hængesm.); Sigsarve, Gotl. (St. h. M. 16200, efter 1047); Nora, Ångermanl. (St. h. M. 655, 11. Aarh.). — Rusland: Ouvaroff: Les Mériens, Pl. IV. Jfr. Arbman: Schweden, S. 197, Note 4 (Gnezdowo-Fundet). — Finland: Nordman: Karelska järnåldersstudier, S. 74. — Norge: J. Petersen: Vikingetidens Smykker, S. 139, Fig. 165.

Foruden disse tre Amuletter, som er de eneste hele Stykker i Skatten, indeholder Tarup-Skatten nogle Brudstykker, der afviger fra de sædvanlige Former i samtidige danske Skattefund. Den plastiske firfødde Dyrefigur, der har siddet som Dekoration paa et Sølvspænde (af Form som Sv. Fornsaker 567 eller Nord. Kultur XXVII, S. 160, Fig. 13), har kun eet Side-stykke i danske Skattefund, et lille Fragment i Jyndevad-Skatten. — Det lille sølvforgylde Smykkefragment: tilsvarende hele Smykker kendes ikke fra vore Skattefund. — De to smaa Brudstykker af baandformede Armringe med tunget Kant og indslaaede Ornament er fremmede i danske Fund. Lignende Brudstykker kendes dog fra Bovlund- og Kongens Udmark-Skattene (jfr. S. 77 f).

Endelig er der de to spidsovale Plader af Sølvblik, hvis Ender fortsættes i en tynd Stang. De ligner ganske en Form, der er stærkt udbredt i nordtyske Fund paa gammelt slavisk Omraade; den forekommer ogsaa i enkelte syd-danske Fund. Se nærmere under det bornholmske Rø-Fund, S. 120 f.

Disse Brudstykker, som er mere eller mindre fremmede i danske Fund, er antagelig kommet som Brudsølv — som blot og bart Betalingssølv — til Danmark. Kun om den spidsovale Sølvblikplade kan det med Sikkerhed siges, at den er kommet ad Østersøvejen til Danmark.

*32. Yholm, Bregninge S., Sunds H. 13594—608, C. 1837. Møntsamling 128, 368, 393 og G. P. 2004.

I 1853 opdagedes en Sølvskat paa den lille Ø Yholm i Svendborg Sund. Anledningen til Fundet var en Mønt, der var skudt op i et Muldvarpeskud og blev fundet af en Arbejder fra et Teglværk paa Taasinge, der i Forening med flere en Søndag var taget over til den ubeboede Holm. Ved at rode i Jorden med en Pind fandt han i alt 15 Mønter — og gravede dem ned igen af Frygt for Ulykke. Dette kom Teglblænderen for Øre, og i Forening med Fæsteren af Holmen lod han Pladsen, hvor Mønterne var fundet, omhyggeligt undersøge i 12—14 Fods Omkreds og til en Dybde af 3 Fod. Herved fremkom Resten af Fundet. Findestedet var paa Midten af den henimod et Par Tdr. Land store Holm, og Sølv-sagerne laa omtrent 8—10 Tommer under Jordens Overflade. Alle Sølv-sagerne var nedlagt i en Læderpung. Paa fire forskellige Steder omkring den — omtrent en Alen paa hver Side fra den — fandtes 450 hele, ituklippede og itubrudte Sølv-mønter. — I 1874 indleveredes til Museet nogle afbrudte Stykker af forskellige Sølv-smykker (C. 1837), som rimeligvis hører til samme Skat. Sølv-sagernes Vægt var dermed i alt $67\frac{1}{8}$ Lod (c. 980 g); med Mønterne var Fundets samlede Vægt oppe paa ca. 2000 g.

1) 4 Armringe. Af disse er 1 baandformet, som SM 648, med indslaaede Trekanter og Cirkler paa Ydersiden, Tværmaal 7,4 cm. — En anden er dannet af tre snoede Stænger. Tværmaal 8,7 cm. — 2 af Ringene er ligesom SM 644 dannet af en enkelt trind Stang. Tværmaal 7,3 og 8 cm.

2) Afhugget Stump af et lille Ringspænde med oprullet Ende, 3 cm langt. — Udrettet Stang fra et Ringspænde med den ene fortykkede Ende bevaret; prydet

med indslaaede Punkter. — Brudstykke af lille spidsoval Plade af Sølvblik med Øsken. Langs Randen er indslaaet smaa Trekanter. Største Maal 2 cm. — Randfragment af lille rund Plade af Sølvblik, hvis ene Side er prydet med et Hjulmønster med krumme Eger. Hver anden Ege er angivet med indslaaede Cirkler, hver anden med smaa Punkter. Ved Randen ses et lille Hul til at bære Smykket i. Største Maal 2 cm. — Afklippet Stump af Plade med opdrevet Bukkel. — Randfragment af Sølvblikplade med indgraveret, fliget Baandmønster. 1,8 cm stor. — Ca. Halvdelen af Ørering af flettet Arbejde. — 13 Brudstykker af fine Sølvfletninger.

3) Ringsølv: Overhugget Plade fra Armbaand med Trekantmønstre, 2,4 cm bred. — Lignende Plade fra Arm- eller Halsring, med indslaaede Trekanter og Cirkler. 1,4 cm bred. — Stump af Armbaand af Typen SM 646. — Stump af Endeplade til en Ring, med indslaaede Cirkler. — Lignende, med Cirkler langs Randen. — Stump af Sølvring med indslaaede geometriske Figurer. — Brudstykke af firkantet Sølvstang med indslaaede Cirkler. — 25 overhuggede Stykker af snoede Ringe, alle udrettede. En Del af dem har ornamenterede Endeplader med Hager eller Øskener. I alle Stængerne er der Hak eller Snit. — 29 overhuggede Stykker af Ringe af rundt Tværsnit, alle udrettede. Paa en af dem er indslaaet en Række Cirkler. I alle Stykkerne er der Snitmærker. — 16 overhuggede Stykker af firkantede Sølvstænger fra Ringe, alle udrettede. Eet Stykke er vredet, et andet bærer indslaaede Trekanter paa to Flader, der grænser til hinanden.

4) Barresølv: Baandformet Fingerring(?), dannet af lille sammenbøjet Barre. Tværmaal 2,8 cm. — 2 overhuggede flade Barrer. — 24 overhuggede, tværhamrede Barrer, indtil 5 cm lange. — 10 overhuggede Plader af Sølvblik; kun een er ornamenteret, med flygtigt punkterede Bølgelinjer.

5) De i 1874 indkomne Sølvsaager udgjorde: a) Brudstykke af snoet Halsring med Endeplade, hvorpaa er indslaaet Ringprydelser. — b) Brudstykke af Fletning, dannet af fine Sølvtraade. — c) Tyk Sølvsoning, dannet af tre flade, snoede Sølvbaand. — d) Stump af Ørering(?) af gennembrudt Arbejde med 4 smaa Øskener ved den ene Ende.

6) Brudstykke af den Læderpung, hvori Sølvsaagerne var nedlagt. Til Pungens ene Side var fastsyet et forgyldt ovalt Læderstykke, 3,5 cm langt, med udhuggede Mønstre.

7) Ca. 475 Mønter, nemlig:

1 persisk Fragment: Sassanidisk Mønt fra Khusrau II eller Jezdegerd III (592—636).

27 kuifiske. Heraf er 17 nøjere bestemt. Af disse var 6 abbasidiske (Al-Mohamed al-allah 870—92 (2), Al-Muktadir billah 908—32, Ar-Radi billah 934—40, Al-Mutaki billah 940—44, At-Tai 978). 10 var samanidiske (2 fra Ismail ibn Ahmed 905, 4 fra Nasr ibn Ahmed 913—42, 1 fra Nuh ibn Nasr 953—54, 1 fra Abdulmalik ibn Nuh 959, 1 fra Mansur ibn Nuh 963, 1 fra Nuh ibn Mansur 977—97). 1 var bujidisk, fra Beha-ed-daulah, præget af Marraniden Mumehed-ed-daulah, formodentlig 1002.

1 byzantinsk (Basilios og Constantin XI Porfyrogenetos, 975—1025).

173 tyske. Yngste Mønt Henrik II, 1002—24. — 99 Otto-Adelheid-Mønter; desuden er repræsenteret 4 verdslige Fyrster (Henrik af Bayern, Bern-

hard af Sachsen o. fl.); 2 er slaet af Bisp Bernward af Hildesheim (994—1024). 29 er præget i Stæderne Köln (11), Costrutz (1), Dortmund (3), Magdeburg (3), Mainz (5), Quedlinburg (1), Strassburg (3), Worms (2). 2 er præget af Henrik af Stade.

2 karolingiske.

8 bøhmiske (Boleslaus I, 931—67, og Boleslaus II, 967—99).

249 engelske (deraf 2 fra Eadgar, 959—75; 229 fra Ethelred, Type A—D).

18 svenske (Oluf Skötkonung, ca. 1000—22).

3 danske Halvbrakteater; de 2 Efterligninger af Dorestadmønt, den 3. med Kors.

Den yngste Mønt i Skatten stammer fra Tiden kort efter 1002, og Skatten maa antages at være nedlagt ret kort efter denne Tid.

Oldsagerne i Yholm-Skatten er, bortset fra de fire Armringe, lutter Brudstykker, mest af Hals- og Armringe. Kun enkelte af disse Stumper lader sig sikkert stedfæste. De to Brudstykker af Ringspænder hører ikke hjemme i Danmark, men i de østlige Østersø-Egne (jfr. foran S. 47), og det lille Brudstykke af en spidsoval Plade af Sølvblik med Øsken i den ene Ende er utvivlsomt Import fra de vendiske Kyster (jfr. S. 121). Selv i de fire Armringe sidder der Hak- og Snitmærker, hvormed man har villet prøve Sølvets Renhed; saaledes har hvert eneste Stykke i denne Skat blot været Betalingsølv og intet andet.

***33. Stengade, Tullebølle S., Langelands Nr. H. MDCLXXIX—LXXXV.**

I 1827 fandtes en Del Sølv-sager og nogle enkelte Mønter, da man var ved at bryde Sten i en Høj, som næsten ene bestod af sammendyngede Sten, paa en Mark ved Stengade. Finderen samlede med største Omhu de forefundne Stykker op. (Antiquariske Annaler IV, 1827, S. 596 ff.).

1) 3 Armringe. Af disse er een baandformet, massiv, med flad, tværriflet Yderside, bredest paa Midten (1,4 cm). De tilspidsede Ender er viklet om hinanden. Tværmaal 7,8 cm. — En anden er dannet af en rund, glat Sølvstang, der er lukket i en kort Spiral; den ene Ende er dog afbrudt. — Den tredje er dannet af to snoede Stænger, der ved Enderne er sammenhamret til een Stang, hvis Ender er snoet om hinanden. Tværmaal 7,1 cm.

2) Fingerring, dannet af en trind Stang, hvis Ender er snoet omkring hinanden. Tværmaal 2,1 cm.

3) 2 firsidede Kædestumper, 5—6 cm lange, 0,5 cm tykke.

4) Ringsølv. Halvdelen af en Armring, snoet af to Stænger, 12,5 cm lang. — Sønderhuggede Stænger og Traade fra Ringe.

5) Barresølv. 3 afhuggede Stykker af en lille Sølvbarre.

6) Ukendt Antal Mønter. Heraf var 1 samt nogle Brudstykker kufiske (Nasr ibn Ahmed under Kalifen Al-Muktadir, 912—32). 1 var angelsaksisk (Æthelstan, 925—40). 11 var danske, Efterligninger af Dorestad-Mønter (Halvbrakteater).

Denne lille Skat er antagelig nedlagt kort efter Midten af 900-Aarene.

*34. Magleby, Langelands Sdr. H.

Ifølge »Efterretninger om nordiske Oldsager«, 1808, S. 64 f., fandtes, vistnok i Bagnkop, før 1808 ca. 40 kufiske Mønter og 4 Sølvstykker.

35. Fejø, Fuglse H. C. 1458—59.

Da en Gaardmand fra Østerby paa Fejø i 1872 gik hen over en nylig pløjet og harvet Mark (Østerby Matr. 49), opdagede han et stort Sølvbæger, der laa paa Marken. I det store Bæger, der var fyldt med Jord og ikke indsvøbt eller indlagt i noget, laa fem smaa Skaale. Marken, hvorpaa der ikke ses nogen Høj, skraaner nedad imod Nord, saa at dens nordlige Parti udgør en Del af en Lavning, der kun hæver sig lidt over Havfladen og strækker sig mod Øst ud til Stranden ca. 800 m derfra. Stedet synes i en ikke fjern Fortid at have været en lille Vig. — Fundets samlede Vægt var $50\frac{1}{8}$ Lod (733 g). — Det store Bæger er beskrevet og afbildet i J. Brøndsted: *Early English Ornament*, S. 153, Fig. 128; en af de smaa Skaale er gengivet i SM Nr. 672.

1) Bæger af svært Sølv, med stejl, buet Væg og flad Bund. Højde 9,7 cm, Diameter indtil 10,5 cm. Bægret ligner i Formen ganske Ribe-Bægret (Nr. 16 foran), men adskiller sig derfra i Udsmykningen. Ydersiden er smykket med Ornamenter i to skarpt adskilte vandrette Bælter samt et smalt Bælte ved Foden. De to Hovedbælter er ved Arkader inddelt i buede Felter, seks i hvert Bælte; i disse Felter er paa glat Grund indgraveret nielloindlagte Figurer. I det øverste Bælte ses i hvert andet Felt et stiliseret Træ, i de andre Felter naturalistiske Dyrefigurer: en Rovfugl, en Løve og en tam Fugl. I det nederste Bælte veksler Motivet med Livstræet med en enkel Roset. Mellemrummene mellem Felterne er gennembrudt og udfyldt med Ormeslyngninger. Bæltet ved Bægrets Fod omfatter 12 Felter; i hvert andet ses det stiliserede Træ, i hvert andet en baandformet Ormeslyngning. — Bægret er noget beskadiget, dels i ny Tid af Plov eller Harvetand, dels allerede i gammel Tid. De gamle Skader er udbedret ved Lapper, der er paanaglet indvendigt, længe før Bægret er blevet nedlagt i Jorden.

2) 5 Sølvskaale. En Skaal af tyndt Sølv (lign. Aarb. 1912, S. 191, Fig. 2) med smal, skarpt udadbøjet Rand. Højde 3,9 cm, Tværmaal ca. 8 cm. Under Randen ses en indridset Zigzagrække med dobbelt Kontur. Den afrundede Bund er paa Midten affladet efter en indridset Cirkellinje. — Lignende Skaal, 3,6 cm høj, 7,8 cm i Tværmaal. Bundfladen er indrammet af to koncentriske Cirkellinjer. — Skaal, omtrent som foregaaende, 3,9 cm høj, 7,3 cm i Tværmaal. Mundingsranden er fortykket og udadvajet som paa SM 671. Langs Randen en Zigzagrække med dobbelt Kontur. — Skaal, afbildet SM 672, 2,4 cm høj, 6,2 cm i Tværmaal, med en enkelt Zigzaglinje under Randen. Dele af den ene Side mangler. — Den femte Skaal, der var mindre end de andre, gik helt i Stykker ved Optagelsen og er »forkommet« af Finderen.

Det store Fejø-Bægers nære Slægtskab med sydengelske Arbejder fra Slutningen af 8. Aarhundrede er paavist af J. Brøndsted¹. Baade irske, angelsaksiske og frankiske Elementer indgaar i Bægrets Dekoration. Ligesom Ribebægret er dette Stykke utvivlsomt Vikingebytte, der er bragt til Danmark. — Det lille Sæt af smaa Skaale, som ganske svarer til Skaalene i Ribe-Fundet, stammer antagelig først fra 900-Aarene (jfr. Ribe-Fundet S. 75).

¹ *Early English Ornament*, S. 152—58.

*36. Nørreballe, Østofte S., Fugle H. $\frac{16-90}{13}$. Møntsamling 1286.

I 1913 fandtes ved Pløjning paa Nørreballe Fattiggaards Mark (Østofte Matr. 7a) en Sølvskat, der bestod af Barrer, Ringe, Brudsølv og Mønter. Det øverste af Fundet laa kun ca. 20 cm under Overfladen. Efter Finderens Udsagn stod Barrerne lodret op; derunder fandtes de øvrige hele Genstande og Brudstykker; nederst laa Mønterne. Det hele var samlet i en lille Grube, ca. 40 cm bred, hvis Bund befandt sig 30—35 cm under Overfladen. Jorden i Gruben var ganske sort. Skattens samlede Vægt var 4175 g (deraf Barrerne 3725 g, Mønterne 55 g). En Prøve (af en Sølvkæde) viste en Sølvpro-mille paa 850—880.

1) 5 Armringe. Een svær Armring som SM 644b, stærkt sammentrykket. Tykkelse indtil 1 cm. Paa Midten ses Spor af et kraftigt Mejselslag. Vægt 100,1 g. — 2 tynde Armringe af samme Type og sammenklemt. Tykkelse indtil 0,4 cm. Vægt 12,8 og 15,2 g. — Snoet Armring, dannet af 2×2 svære Stænger og Traade, hvis Ender er samlet i et kort profileret Rør. Tværmaal 8 cm; Tykkelse indtil 1,1 cm. Paa Ringen hænger en mindre Ring, dannet af en trind Stang (Tværmaal 3,3 cm). Vægt 132,5 g. — Snoet Armring, som SM 651, dannet af tre snoede Dobbeltstænger, der er sammenhamret ved de delvis afbrudte Ender.

2) Ringsølv: Brudstykke af stor snoet Ring, dannet af seks tynde, kantede Stænger. Overhugget for Enderne. Længde 18,5 cm. — Afhugget Brudstykke af en tynd Armring som SM 644. — 5 større, afhuggede Brudstykker af Ringe, dannet af to runde, sammensnoede Stænger. — 2 mindre Brudstykker, som foregaaende. — 7 Brudstykker af trinde, tynde Stænger fra Ringe.

3) Brudstykke af en Kæde, 4,5 cm lang. — Brudstykke af en trind, sammenbøjet Stang, afhugget for begge Ender. Længde 8,5 cm; med Mejselspor og gamle Afskrabninger.

4) 51 Barrer: 12 svære, uhamrede Sølvbarrer, alle med ret ujævnt rundet Over-side og flad Underside med »Støbehud«. 11,2—12,5 cm lange. Vægt: 133,1 — 142,2 — 142,3 — 143,6 — 146,6 — 148,0 — 153,8 — 155,8 — 158,5 — 158,7 — 178,3 — 195,8 g. — Barre som foregaaende, men fir-sided. Længde 10,5 cm, Vægt 100,2 g. — 10 smaa og spinkle, nærmest tresidede Barrer; paa to af dem ses Spor af Mejselhug. Længde 5,4—8 cm. Vægt 18,2 — 19,9 — 25,4 — 28,3 — 30,0 — 32,4 — 32,7 — 41,4 — 43,1 — 47,1 g. — 4 Barrer som foregaaende, men 10,3—11,5 cm lange. Vægt 38,6 — 50,1 — 58,9 — 70,6 g. — 2 Barrer som foregaaende, men afhuggede for den ene Ende. 9,1 cm lange. Vægt 28,7 og 31,2 g. — 4 korte og tykke Barrer, 5,6—7,5 cm lange; paa tre ses Mejselspor. Vægt 40,8 — 51,0 — 70,9 — 71,2 g. — 8 svære Barrer af tre- eller fir-sided Form, 8—10,2 cm lange. De syv vejer 50,9 — 65,2 — 69,9 — 77,3 — 94,8 — 96,0 — 102,6 g. — 10 afhuggede Barrer, nærmest tresidede; de 5 er afhugget for begge Ender. Længde 2,1—6,6 cm. Vægt 11,8 — 12,6 — 24,7 — 24,9 — 25,3 — 26,2 — 26,8 — 28,2 — 33,0 — 46,7 g.

5) 18 kufiske Mønter. Heraf er een abbasidisk (Harun-al-Raschid 805), 15 samani-diske. Af disse har Østrup henført 3 til Ismail ibn Ahmed (892—907), 1 til Ahmed ibn Is-mail (907—13), 5 til Nasr ibn Ahmed (913—42). Fundets yngste Mønt er præget i Aaret 936.

Nørreballe-Skatten maa da antages at være nedlagt omkring Midten af 900-Aarene. Den store snoede Armring, der indgaar i Skatten, har et Side-

stykke i Terslev-Skatten, der er nedlagt noget efter Midten af Aarhundredet. Iøvrigt indtager Nørreballe-Skatten en Særstilling mellem de danske Skattefund fra 900-Aarene ved sit store Indhold af raa Barrer. I sin Sammensætning minder Nørreballe-Skatten om de sydslesvigske Fund fra Witzworth og Rantrum, der er omtalt foran S. 38 f. Den væsentligste Bestanddel er ogsaa her Barrer. Medens næsten alle Barrerne i de to sydslesvigske Fund (der stammer fra Slutningen af 800-Aarene) er tilpasset til en Vægt-Øre paa ca. 24,5 g eller et Multiplum deraf, ser det ikke ud til, at man har villet give Barrerne i Nørreballe-Fundet nogen bestemt Vægt i Forhold til denne Enhed.

*37. Vaalse, Falster Nr. H. 3494—96, 3515—46, 8434—39. Møntsamling XXVII.

I 1835 fandtes paa Vaalse Mark, kun ca. 20 Skridt fra Stranden, en stor Sølvskat, der bestod af Ringe, Brudsølv, Barrer og Mønter. Sølvsagerne havde ligget samlet i et fladt Bronzekar, der blev ramt af Ploven og gik i Stykker. Karret stod paa en almindelig flad Kampesten. Det store Fund, der vejede ca. 6500 g, er — navnlig for Mønternes Vedkommende — udførligt beskrevet af C. J. Thomsen og J. C. Lindberg i *Annaler f. nord. Oldk. 1842—43*, S. 22—141. En Række karakteristiske Genstande og Brudstykker fra Skatten er gengivet Fig. 20. (En mindre Del af Fundets Ringsølv, Barrer m. m. blev ifølge Museets Protokol afgivet til Museet i Kiel. De i det følgende meddelte Tal omfatter alle de fundne Sagers Antal.)

1) 2 hele Halsringe. Den ene dannet af 4×2 , den anden af 3 snoede Stænger. Imellem Stængerne er snoet fine Traade af Sølv. Tværmaal 11,5 og 11,8 cm.

2) 10 Armringe (eller Haandledsringe). 2 er som SM 644; Tværmaal 7,6 og 9 cm. — 2 er som SM 646; Tværmaal 6 og 6,7 cm. — 3 er som SM 648; Tværmaal 4,1 — 4,7 — 7,5 cm. — Svær Armring dannet af 3 snoede, facetterede Stænger, imellem hvilke er lagt en tosnoet Traad. Tværmaal 8,3 cm. Vægt 86,5 g. — Flettet Armring, dannet af 8 fine Stænger. Tværmaal 8,8 cm. — Spiralring, dannet af en tynd firkantet Stang, med 3 Vindinger. Den ene Ende er afsluttet i en Hage, den anden er afhugget. Tværmaal 6 cm. Vægt 22,4 g.

3) 9 spinkle Ringe, lidt større end Fingerringe, dannet af enkelte Sølvtraade. Har antagelig siddet paa større Ringe. Tværmaal 2—4,2 cm.

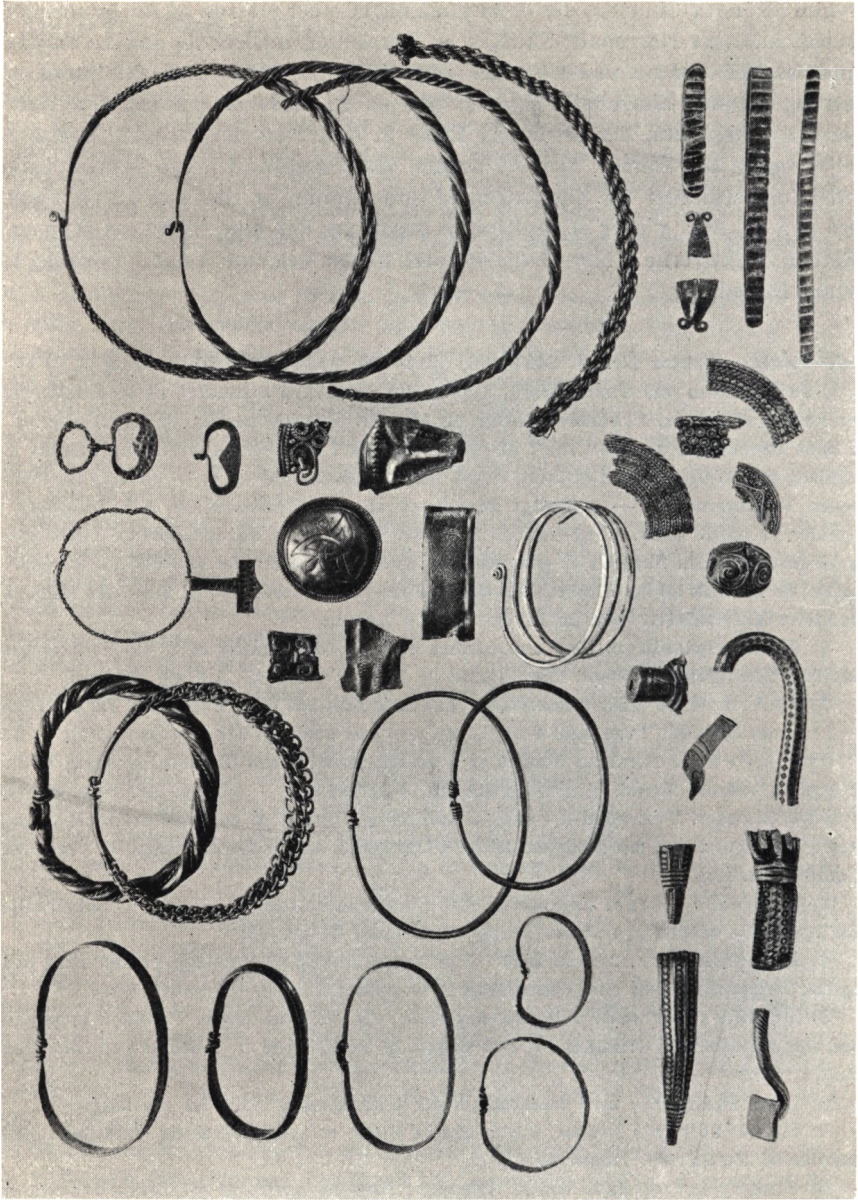
4) 2 Thorshamre, 2,8 cm lange. Paa begge Hamre er Forsiden prydet med indslaaede Trekanter. Den ene Thorshammer er ophængt i en lille snoet Ring.

5) 2 ildstaaformede Hængesmykker, 2,5—2,7 cm lange. Forsiden er prydet med smaa indslaaede Ornamentter. Det største af Smykkerne er ophængt i en lille snoet Ring.

6) Oval Sølvperle med Filigranspiraler i karolingisk Stil. 2,2 cm lang.

7) Hvælvet rund Plade, i hvis glatte Flade er indgraveret en Valknude. Indrammet af Perlesnore. Diameter 3,9 cm.

8) Brudstykker af flade runde Spænder: Randfragment af Filigranbroche af Gravlev-Terslev-Typen (Fig. 20 f. n.) — Randfragment af større rundt Spænde af Typen SM 660, med baandformede Dyr (Laarspiral). Afbildet *Annaler 1842—43*, Tab. II, 11 t. h. — Randfragmenter af to flade runde Smykker, med brede Indfatninger af

Sølvtraade lagt i Sildebensmønster eller lignende (Fig. 20 f. n.) — Randfragment af fladt rundt Smykke med S-Slyng og Dobbeltspiraler i Filigran (Fig. 20 t. v. for de store Ringe). — Randfragment af Smykke, hvis Overflade er dækket af smaa Traadkranse (Fig. 20 f. n.). — 6 Randfragmenter af forskellige Smykker.

9) Brudstykker af Ringspænder: Afhugget Dup med Rester af Kugle fra et Ringspænde. Den cylindriske Dup er gennemboret for Enden. — Facetteret Sølvstang med indslaaede Rhomber; Stangen er afhugget for begge Ender og forvredet. — Ende af bred Torn fra et Ringspænde med opadbøjet Spids. (De to førstnævnte Stykker ses Fig. 20).

10) Brudstykker af andre Genstande: Afklippet rektangulært Sølvblik (5 cm langt) med bevaret fortykket Rand. Stykkets Yderside er dækket af smukt og let indgraverede sammenflettede Baandmønstre, der er indlagt med Niello (Fig. 20). — 16 Stykker Sølvblik, hvoraf nogle har været Dele af Spænder. 7 har fortykket Kant og er Randfragmenter af Skaale. (2 Stykker ses Fig. 20 i Midten.) — Fragment af flad Stang, hvis Ende er formet og ornamenteret med indgraverede Linjer som et Ormehoved i Profil (Fig. 20, 2. Række fra neden). — Randfragment af lille rund Plade af Sølvblik med punkterede krumme Linjer, der danner et Hjulmønster. — Brudstykke af trefliget Sølvspænde, der er prydet med et Rankemotiv i Filigran i karolingisk Stil (Fig. 20 under Thorshammeren). — Brudstykker af 3 spidssovale Sølvblikplader, hvis Ydersider er prydet med indslaaede Trekanter og Cirkler (Fig. 20 f. n. t. h.). — Lille kapselformet rektangulær Perle, 2×2 cm. Gennem et smalt Rør foroven har den kunnet trækkes paa en Snor. Længs den nedre Kant er den prydet med Filigranbølgeinjer (jfr. Jynde vad-Skatten). — 3 smaa Sølvperler. — Ubetydelige Brudstykker af Øringer med vedhængende Kædestump (jfr. Tolstrup-Skatten Fig. 9). — Brudstykke af en flettet firsidet Kæde. — Et Par helt ubestemmelige Fragmenter.

11) Ringsølv: Ca. Halvdelen af 2 snoede Halsringe. — Enden af en vreden permisk Ring, der er afsluttet med en facetteret Knop (Fig. 20). — Enkelte Stykker af vrede skraariffede Ringe. — 3 Brudstykker af Ormehovedringe af gotlandsk Type (Fig. 20). — Brudstykke af bred baandformet Armrings med den ene Ende bevaret. Ringen er prydet med tungede Mønstre i kraftigt Relief (Fig. 20). — 2 Brudstykker af baandformede Ringe (afb. Ann. Tab. III, 27, 29). — Fladt baandformet Endestykke fra Ring med lige afskaaret bred Ende. Prydet med Trekantmønster. — 3 Brudstykker af baandformede Ringe med indslaaet Rudemønster. — 139 firkantede Sølvstænger fra Ringe. — 83 runde Stænger fra Ringe. — Henved 100 Sølvstænger fra snoede Ringe. — Afhuggede Stykker af flettede Ringe. — 10 afhuggede Stænger og Traade fra Ringe. I de fleste af ovennævnte Stænger ses Snit og Hak fra Afprøvning af Metallet. — 14 afhuggede Stykker af store ornamenterede Sølvringe. — 18 Brudstykker af Ringe som SM 646. — 4 Brudstykker af Ringe som SM 645. — 12 Brudstykker af Ringe som SM 648. — 25 afhuggede Endeplader fra Halsringe med indslaaede Ornamenter langs Randen. Kun enkelte er glatte paa begge Sider.

12) Barresølv: 15 hele og 130 afhuggede Barrer. Af de hele Barrer er en enkelt uhamret (Ann. 1842—43, Tab. II, 1); Vægt 14,1 g. De øvrige er glathamrede eller riffelhamrede. Størrelse 3,3—20,8 cm. De hele hamrede Barrers Vægt i g er 1,6 — 2,0 — 4,4 — 6,0 — 6,2 — 8,4 — 9,8 — 10,6 — 11,1 — 16,4 — 29,3 — 29,9 — 30,7 — 37,6.

— Disse Vægtstørrelser tyder ikke paa, at man har tilstræbt fast Forhold til nogen bestemt Vægt-Øre. De afhuggede Barrers Vægt synes ligesaa tilfældig.

13) Brudstykker af fladt Bronzekar, der rummede Sølvagerne.

14) Henved 700 Mønter, nemlig:

ca. 300 kufiske. Af 160 hele Mønter var 33 abbasidiske, 113 samanidiske, 9 bujidiske, 3 Brakteater, 2 Blanketter. Ældste Mønt 750—51; yngste Mønt 971—72.

371 tyske ottonske Kejsermønter. Yngste Mønt Otto III og Adelheid (ca. 991—94).

5 bøhmiske.

1 byzantinsk (948—59).

1 normannisk.

6 engelske. Yngste Mønt Ethelred, Type B (ret kort efter 978).

3 danske Halvbrakteater. 2 efterligner Dorestad-Mønter, 1 har Kors.

Vaalse-Skatten er antagelig nedlagt ganske kort før Aar 1000. Ved Siden af Terslev-Skatten er det den største samlede Sølvskat, der kendes fra Danmarks Vikingetid og ældste Middelalder.

Der findes ikke mange Former af Ringe og Smykker i de danske Skattefund fra 900-Aarene, som ikke er repræsenteret i denne Skat, i det mindste brudstykkevis. Vi finder her et Eksempel paa en Type fra 800-Aarenes Slutning som den permiske Ring (jfr. S. 32), men ganske vist i et slidt, fragmentarisk Eksempel. De hele Ringe i Fundet er alle af 900-Aarenes gængse Former, med Undtagelse af den flettede Armrings (Fig. 20, t. v. for Thorshammeren), der er uden Sidestykke i danske Fund. Endvidere indeholder Fundet de fra det 10. Aarhundredes senere Del velkendte Amuletter, nemlig Thorshammeren og Ildstaalet i Sølv (jfr. foran S. 63 ff. og 88 f.). Bortset fra den lille Sølvperle i karolingisk Stil (jfr. foran S. 74) er Resten af Skatten Brudsølv, Barrer og Mønter.

Der findes i Vaalse-Skatten ogsaa Brudstykker af Ringe, som aldrig eller yderst sjældent findes hele herhjemme, f. Eks. af den massive gotlandske Ormehovedring og af en bred baandformet Ring med tunget Relief (Fig. 20 fornedet t. v.). Disse Ringe og de sørgelige Stumper af Ringspænder i Fundet er formodentlig kommet med Østersøhandelen til Danmark; et af Ringspænderne har dog været af Kugletypen, der hører hjemme i Norge (jfr. foran S. 85 f.). — En Del af Brudstykkerne tilhører Former, der har hjemme i de vendiske Egne Syd for Østersøen, saaledes de smaa spidsovale Sølvblikplader, de smaa kapselformede Perler og Øreringene. — Det rektangulære Stykke Sølvblik med indgraverede symmetriske Baandfletninger (Fig. 20 i Midten) er af en Karakter, som vi aldrig finder i de sikkert hjemlige Arbejder; dette Stykke er antagelig vesterlandsk Import. Det treflagede Spænde, som Fundet indeholder et Brudstykke af, er ornamenteret i karolingisk Stil, men kan dog godt derfor være af hjemlig Udførelse.

Vaalse-Fundets Smykkebrudstykker viser da en Sammenblanding af Former, der har deres Oprindelse i vidt forskellige Egne. Siden disse Stykker var nye og hele fra Sølvmedens Haand og indtil de er naaet i Vaalse-Skattens Ejers Besiddelse, har de antagelig vandret fra Haand til Haand og fra Land til Land gennem adskillige Aar. En Sølvskat, der i mangt og meget minder om Vaalse-Skatten, er den sydnorske Sølvskat fra Tråen¹. Denne Skat, hvis yngste Mønter var fra Ethelred og Otto III (ligesom i Vaalse-Skatten), indeholdt en Række hele, snoede eller glatte Armringe (ligesom Vaalse), Smaaringe, Brudstykke af en Thorshammer, en rund hvælvet Plade med en Valknude (ganske Mage til Pladen i Vaalse-Fundet, der ses Fig. 20 under Thorshammeren), Brudstykke af et trefliget Spænde med nøjagtig samme karolingiske Rankemotiv som et tilsvarende Stykke i Vaalse-Skatten (Fig. 20 t. v. for Thorshammeren), et helt rundt Spænde af Typen SM 660 (hvoraf et Brudstykke fandtes i Vaalse), Kædebrudstykker, Barrer og Mønter. Sigurd Grieg skriver om dette norske Fund, at det utvivlsomt staar i Forbindelse med Vikingetidens Handel. »Det hele Fund maa rimeligvis forklares som en Handelsmands opsparede Kapital, ja man kunde fristes til at kalde Tråen-Fundet en »Skreppeskatt«². — Sammenligning mellem Tråen-Skatten og Vaalse-Skatten viser dog først og fremmest, at Smykkefragmenter fra vidt forskellige Egne cirkulerede som Betalingssølv paa samme Maade indenfor Norden og bevirkede, at Metalbeholdningerne hos Handelsmænd i Sydnorge og i Syddanmark ikke var af væsentlig forskellig Karakter. Hvis Brudsølvet i disse Fund var »nationalitetsmærket« paa samme Vis som Mønterne, vilde man faa at se, at Sættningen af Brudsølv mængden i de enkelte Fund er »international« ligesom Mønternes, selvom Hjemstederne for Brudsølvet ligger adskilligt nærmere vore Landemærker end det fjerne Samarkand og Shash, hvorfra Hovedparten af de arabiske Mønter stammede³.

38. Gaabense, Gundslev S., Falster Nr. H. $\frac{26}{32}$.

I 1932 fandtes paa Matr. 32 af Skovby, Gundslev S., et kringleformet Guld-smykke, der laa i opkastet Jord fra Grøftgravning i et inddæmmed Engdrag, der

¹ Grieg S. 213 ff.

² Anf. St. S. 216.

³ 37 a. I Lymose Skov, Nr. Vedby S., Falster Nr. H. (Møntsaml. 2048, 2063) fandtes i Sommeren 1942 en Sølvskat, bestaaende af Mønter og Brudsølv (samlet Vægt: 455 g, deraf Mønterne 395 g). — ¹) Brudsølv: 3 Brudstykker af flade baandformede Armringe med indslaaede Trekkanter. Sølvtraad og -stænger fra Ringe. Overhuggede tynde Sølvplader. ²) 378 Mønter: 1 kufisk (ubestemmelig), 1 byzantinsk (963—69), 9 engelske (978—1016), 366 tyske (y. M. Otto III og Bisp Alwigh, 999—1001) og 1 Blanket.

tidligere har hørt til Gaabense Vig. Findestedet ligger 1,72 m under Havets nuværende Stand. Guldsmykket er afbildet og udførligt beskrevet af J. Brøndsted i *Acta Archaeologica* V, 1934, S. 179 ff.

Smykkets Form er enestaaende. Dets Størrelse er $7,3 \times 5,7$ cm, dets Vægt er 49 g. Det kringleformede Smykke er inddelt i Bælter paa tværs med Bukler og Filigranbe-lægning; det afsluttes i to kraftige, stiliserede Dyrehoveder, der ses en face, ovenfra. Smykket er, som Brøndsted har paavist, paavirket i Stil og Motiver af et af Hornelund-Spænderne (jfr. foran S. 70) eller et Smykke af lignende Karakter. Efterligningen af dette Spændes fremmede, karolingiske Elementer er noget uehjælpelig, medens Dyrehovederne, der er rent nordiske i Stilen, er mere sikkert udformede. Gaabense-Spændet er uden Tvivl et hjemligt Guldsmedearbejde; det dateres af Brøndsted til første Halvdel af 900-Aarene.

39. Mandemark (I), Magleby S., Møn. C. 1774—87, 1801—02.

I 1874 fandtes paa en Mark ved Mandemark paa Møn, imellem den lille Skov Bud-sene Have og Brønhøj-Skansen, en Skat af Sølv- og Guldsager. Sagerne laa samlede, ca. 50 Alen fra Stranden, tæt ved en stor, omtrent 2 Alen høj opretstaaende Sten, der har hørt til en næsten oval Kreds af 8 oprejste Sten, hvoraf nu kun 3 staar tilbage. Sagerne laa $\frac{1}{2}$ Alen nede i Jorden, nedlagt mellem to runde Sten af Størrelse som almindelige Brosten. Over disse var lagt en flad Sten. Foruden de 8 oprejste Sten fandtes to liggende, væltede Stene. Tæt ved Stensætningen, der utvivlsomt har været en Skibs-sætning, laa en nu sløjfet Gravhøj fra Bronzealderen. Guld- og Sølv-sagernes samlede Vægt var 964,4 g. Skatten er gengivet Fig. 21.

1) Sølvkæde med Dyrehoveder, 106 cm lang. I begge Ender er Kæden af-sluttet med en Dyrefigur, dannet af et 5 cm langt og 1,6 cm bredt Rør, der er lukket for den ene Ende. Rørets Underside er flad, Oversiden er hvælvet og delvis forgyldt. Rørets lukkede Ende er formet som et plastisk Dyrehoved, der bider i en lille Sølvring. De to ens Dyrefigurer ses ovenfra og fra Siden med stærkt stiliseret baandformet Krop og frit modelleret Hoved, med fremstaaende Næsebor, Øjne og Øren. Konturerne heraf er fremhævet ved Nielloindlægning. Forbillede for disse Dyrefigurer har utvivlsomt været Arbejder udskåret i Træ; Filigran og Granulation er ikke anvendt. Kroppen er prydet med Indlægning af Guld og Niello; langs dens Midte gaar en Guldstribes; paa hver Side af denne Stribe ses smaa Kredse og pæreformede Figurer. Kroppen er bagtil afsluttet med en kort Hale og Flige, hvorfra der udgaar to Par smalle baandformede Lemmer paa fordybet Grund. — Dyrefigurerne er mesterligt udført; de er utvivlsomt de smukkeste plastiske Dyrehoveder, der kendes fra Danmarks Vikingetid.

2) 2 Thorshamre af Sølv. Den ene, som antagelig har hørt til ovennævnte Kæde med Dyrehovederne, er $3\frac{1}{2}$ cm lang; Hammerens flade Forside er indenfor en smal Rand af Sølv belagt med presset Guldblik, hvori et slynget Baandmønster træder svagt frem. Hammerens Skaft er foroven fortykket og formet som et udskåret Dyrehoved, der gaber over Skaftenden. En sigtets Træk er skarpt markeret. Øjnene er guldbelagt; over Øjnene ses udstaaende Øjenbrynsbuer, og i Panden Punkter og aflange Striber, der er udfyldt med Guld. Gennem et Hul i Dyrehovedet er trukket en lille Guldring. Paa Hammerens Bagside er indridset fine Konturlinjer langs Randen. — Den anden Thorshammer er mindre og simpel af Udførelse, 2,7 cm lang. Hammer-

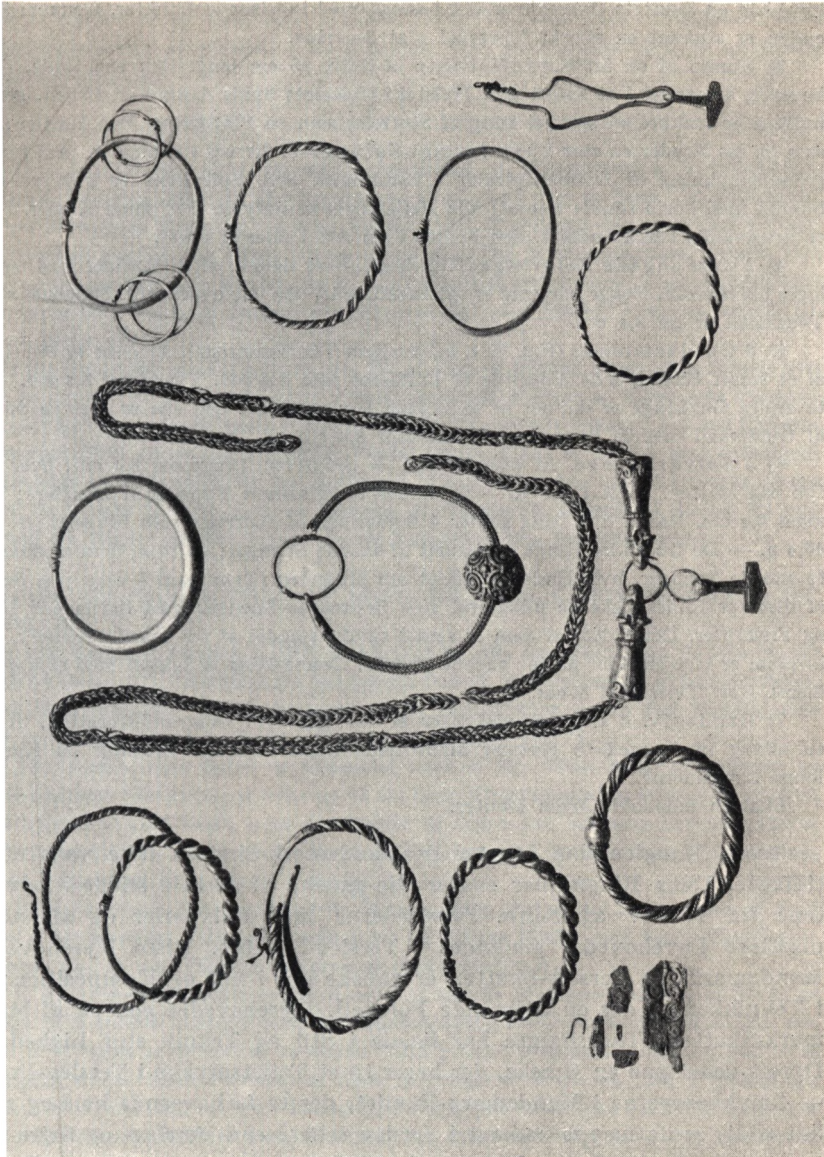

Fig. 21. Mandemærk I. Ca. 7/4.

hovedets og Skaftets Overside er tæt besaaet med indslaaede Punkter. Gennem Skaftenden er stukket en stærkt forvredet glat Sølvring.

3) Stump af en fin Kædefletning af Sølv, 25 cm lang. Den ene Ende, der er bevaret, er samlet i et spidst glat Hylster; Hylstrets Spids danner en Øsken, gennem hvilken er trukket en spinkel Ring af Størrelse som en Fingerring. Paa Kæden sidder som en løs Skyder en stor kugleformet Sølvperle, 2,7 cm i Diameter, med rig Filigranudsmykning af Dobbeltspiraler i karolingisk Stil. Spiralerne er indbyrdes forbundet med korte smalle Baand; alle Mellemrum er udfyldt med smaa Kugler. Perlen er usædvanlig smukt udført, den bedste i sin Art i danske Fund.

4) 2 store snoede Sølvringe (Halsringe), hver dannet af to Stænger med mellemlagte Sølvtraade. Begge Ringene er sammenbøjede, den ene overbrudt. Ringenes største Tværmaal er nu 9,5 cm.

5) 3 Guldarmringe (Fig. 21 t. h., imellem Thorshamrene). Af disse er een dannet af et smalt Baand, hvis Yderside er profileret som SM 646. Tværmaal 8,5 cm. — De to andre Guldringe er dannet af to snoede Stænger; paa den ene er lagt en Snoning af Guldtraad mellem Stængerne. Tværmaal 8,5 cm og 7,5 cm.

6) 5 Sølvarmringe. Af disse er een = SM 644b. Tværmaal 8,4 cm; over 1 cm tyk paa Midten. Vægt 132,4 g. — En anden er af samme Type, men spinklere; Tværmaal 8,2 cm. Paa denne Ring sidder 4 Smaaringe af Størrelse som Fingerringe. Vægt 48,6 g. — De tre andre Ringe er dannet af snoede Stænger; de to af dem er dannet af to snoede Stænger, hvis Ender er viklet om hinanden (Tværmaal 8 cm); paa den ene af disse er Endestykkerne udhamret som firkantede Stænger med indslaaede Kredse og Trekanter. Den sidste af dem er særlig smukt smedet af tre snoede Stænger, hvorimellem er lagt en Snor af fine snoede Traade. Denne Ring er lukket med et kort profileret Rør. Tværmaal 8 cm.

7) Brudsølv. 4 smaa Brudstykker af Sølvblik med Filigrandekoration, bl. a. af en aflang Plade med to Rækker modstillede Dobbeltspiraler indenfor en Kantsnor langs Langsiderne.

Skatten indeholdt ingen Mønter.

Trods Manglen paa Mønter er Mandemark-Skatten ikke vanskelig at tidfæste. Dens Ringformer svarer alle ganske til de hele Ringe i Sølvskattene fra Terslev og Sejro. Sølvkæderne med Sølvperler og afsluttende plastiske Dyrehoveder genfindes i Terslev-Skatten. Disse Dyrehoveder i Mandemark- og Terslev-Skatten er ganske ens i Stil og Komposition; kun i Teknikken er der en afgørende Forskel¹. Dyrehovedet paa en af Mandemark-Skattens Thorshamre har baade i Stil og Teknik stor Lighed med Dyrehovedet paa en Øreske, der hører til et Toiletsmykke i Terslev-Fundet. — Smykkesagerne i Mandemark-Fundet, der er forbavsende hele og meget lidt slidt, er da næppe nedlagt i Jorden senere end Terslev- og Sejro-Skattene, d. v. s. noget efter Midten af 900-Aarene.

Næsten alle Smykkerne i Mandemark-Skatten er af særdeles høj haandværksmæssig Kvalitet. Baade Thorshamrene, Dyrehovedkæden og sikkert

¹ Jfr. Friis Johansen i Aarb. 1912, S. 208 f.

ogsaa Ringene er af hjemligt nordisk Arbejde. Den store Sølvperle med Dobbeltspiralerne er smedet i karolingisk Stil, men ogsaa den er antagelig udført herhjemme.

40. Mandemark (II). $\frac{5-7}{18}$.

I 1918 fandtes paa Matr. 18, udfor Vestskellet af Skansegaarden, 3 velbevarede Guldringe. Finderen fandt en af Ringene ved at gaa hen over et Sted i Strandkanten, hvor en Tørvemose strækker sig ud i Vandet, idet Kystlinjen her er rykket tilbage. Paa Grund af vedvarende Blæst laa en meget stor Del af Strandkanten tørlagt. Den ene Ring laa næsten helt blottet, de to andre fandtes paa samme Sted, umiddelbart under hinanden. Finderen bemærkede intet særligt paa Stedet. Ringene vejede tilsammen 229,8 g.

De tre Guldringe er alle Armringe. En af dem er dannet af en trind Stang, hvis Ender er samlet i et profileret Lukke med et rhombisk Mønster af indslaaede Punkter. Tværmaal 8,5 cm. — De to andre Ringe er dannet af to snoede Stænger, der ved Enderne er sammenhamret til en lille rhombisk Plade. Denne Plade er prydet med indslaaede Punktrækker langs Randen og fire Punkter i Midten. Paa den ene af Ringene er der mellem de snoede Stænger lagt en Snoning af Guldtraad. Tværmaal 8,3 og 8,5 cm.

Disse tre Ringe tilhører Typer, der er karakteristiske for 900-Aarene.

*41. Sejro, Skippinge H. 18112—19, 18192—205, 18583, C. 4810. Møntsamling 187, 191, 195, 203.

En stor Sølvskat fandtes i 1858, dækket af en lille flad Sten, paa en lille Banke ved Sejro (Matr. 97), ikke langt fra den nordre Strand. Skatten bestod af hele Smykker, navnlig Hængesmykker og Ringe, samt nogle Brudstykker og en Del Mønter. Den vejede ca. 1880 g. De hele Sager i Fundet er afbildet Fig. 22.

1) Sølvkæde, hvis Ender er forbundet med en lille Ring, hvori er ophængt en Thorshammer. Sølvkæden er svær og 62 cm lang. Thorshammeren er bred og massiv, 3,5 cm lang, med kort Skaft, uden Dekoration af nogen Art. Igennem den fortykkede, kugleformet udvidede Skaftende er boret et Hul; igennem dette er den Ring stukket, hvorved Hammeren er ophængt i Kæden.

2) 3 Halsringe, dannet af snoede Stænger (den ene af 4×2, de andre af 3×2 Stænger), der nærmest Enderne er udhamret til aflange Plader med Krog eller Øsken. Tværmaal 12—15 cm. Et af Stykkerne er noget medtaget.

3) 6 Armringe. Af disse er tre dannet af snoede Stænger; den ene af 3×2, de to andre af 2 snoede Stænger med Sølvtraadssnoning imellem. Tværmaal 8—8,5 cm. — Een af Ringene er dannet af en enkelt trind Stang (Tværmaal 8 cm). — Paa to af Armringene sidder mindre Ringe; af disse Armringe er den ene, med 9 Smaaringe, dannet af et smalt, men ret tykt Baand med Furer paa langs (jfr. SM 646); Ringen er lukket med et kort profileret Rør. Tværmaal 8,5 cm. Vægt 107,5 g. — Paa den anden af disse Ringe, der er dannet af en ottkantet Stang, sidder 4 ens Smaaringe. Tværmaal 7,7 cm. Vægt 67,4 g.

4) Lille rundt Hængesmykke med vedhængende Kæder. Det lille velbevarede og smukt udførte Hængesmykke (Tværmaal 3,5 cm) er et Filigransmykke af samme Type som er behandlet under Gravlev-Fundet (foran S. 56 f.). Det er dannet af to

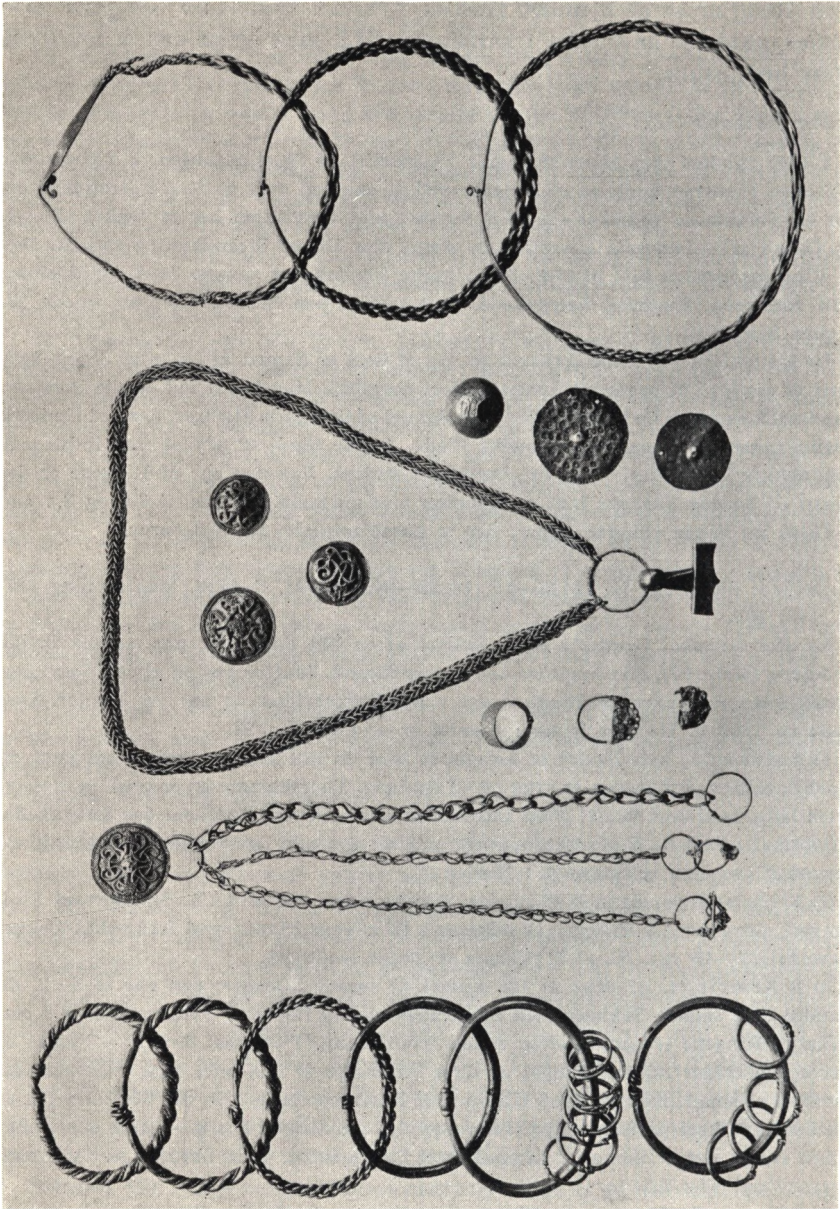

Fig. 22. Sejrø. Ca. 1/4

Bægret¹. Fælles Træk for Jelling-Bægrets og Sejrø-Smykkets Dyr er: Det gabende Hoved i Profil med den krøllede Snude, med Nakketop og med bugtet, skællet Krop. Fra Kroppen udgaar et kløftet Forlem og et Baglem under en Laarspiral. Den Forskel, der er, betinges af forskelligt Materiale, forskellig Form og forskellig Teknik, men Stilen er den samme: Jelling-Stil.

De øvrige hele Smykker i Sejrø-Skatten, Thorshammer-Kæden og de mange Ringe samt de smaa Sølvblikplader med Hjulmønstreet er utvivlsomt hjemlige Arbejder, for en stor Del af høj Kvalitet (jfr. S. 63 ff. og S. 89).

Et enkelt helt Smykke er dog af fremmed Oprindelse, nemlig det lille halvkredsformede Øresmykke (Fig. 22 t. v. for Thorshammeren). Det har kun ganske faa Sidestykker i danske Fund, medens lignende Smykker findes i Mængde i de slaviske Skatte fra Egnene langs Østersøens Sydkyst. Mellem Brudsølvet i Sejrø-Fundet laa endvidere et Par Brudstykker af Øresmykker af denne eller lignende Type². Største Delen af Brudsølvet var Ringsølv; et enkelt Stykke, den gennemborede Kugle fra et Ringspænde, stammer fra et Smykke, der sikkert er blevet indført til Danmark nordfra.

*42. Lerchenborg, Aarby S., Arts H. C. 6192—6202. Møntsamling 562.

I 1889 fandtes i Asnæs Dyrehave under Lerchenborg en lille Skat af Sølvsmykker, Perler m. m., som laa indeni to skaalformede Spænder af Bronze, der var lagt med Randene vendt imod hinanden. Findestedet var ca. 62 cm under en Grusgrav paa en flad Græsmark, der kun ligger 60—100 cm over Havets Overflade. Sølvsaagerne vejede 325 g. Skatten, der tidligere er omtalt i Aarb. 1892, S. 323 (Neergaard) og i *Acta Archaeologica* VII, S. 202 (Brøndsted), er gengivet Fig. 24.

1) 2 ens skaalformede Bronzespænder med stærkt leddet og gennembrudt forgyldt Dækplade med fremspringende Knopper. Ornamenteret med indskaarne Spiralslyngninger og i de smalle Felter langs Randen med Dyrehoveder. 10,7 cm lange.

2) Rund Sølvplade, 3,2 cm i Diameter, med fem symmetrisk anbragte Huller, hvoraf 1 i Midten, Resten ved Kanterne. Pladens Forside er prydet med indgraverede symmetriske baandformede Figurer: Dobbeltspiraler, der er forbundet med Tværbaand, Kranse m. m. De fordybde Linjer er indlagt med Niello; Overfladen bærer Spor af let Forgyldning. Denne Plade har vel oprindelig været beregnet til Paasyning paa Klæder, men er senere blevet forsynet med et klodset og skævt anbragt Øsken.

3) Aflang firkantet Sølvplade, 6,1 cm lang, 2,5 cm bred. Den buer opad paa Midten, og dens Overside er prydet med paaloddede Kugler langs Randen og Filigran-

¹ Afbildet *Nordisk Kultur*, XXVII, S. 145.

² Jfr. foran S. 50 f. under Tolstrup-Fundet. — Syd for Østersøen forekommer disse Øresmykker i Skattefund fra Brandenburg, Mecklenburg, Pommern, Westpreussen, Posen og det nordlige Schlesien. Særlig tæt udbredt er de i Egnene omkring Oders Munding, især ved Kammin. W. Lega (*Die Kultur Pommeraniens*, Danzig 1933) gør opmærksom paa, at de saa godt som aldrig forekommer i Gravfund, men mener alligevel, at vi her staar overfor en lokalbestemt Type, der er blevet fabrikeret i Pommern (S. 30 f.).

traade, der danner Bælter paa tværs af Pladen. Paa Midten er anbragt en S-Spiral. Smykket er helt glat paa Bagsiden. Dets Bestemmelse er uvis.

4) Brudstykke af Sølvkæde, 27 cm lang; dens ene bevarede Ende er samlet i et spidst Hylster af Sølvblik; i Hylstrets Spids er udsparet en Øsken, hvori der sidder en lille Ring.

5) 2 tenformede Sølvperler, dannet af spiralsnoet Sølvtraad, og 1 Perle, der bestaar af to smaa Sølvspiralringe, der griber ind i hinanden. Største Maal 1,5 cm.

6) Oval Sølvperle, 1,7 cm stor, med S-formede Filigranspiraler i karolingisk Stil.

7) Lille kegleformet Perle, dannet af spirallagt Bronzetraad, $\frac{1}{2}$ cm i Diameter.

8) 42 smaa Perler af Glas, Glasflus, Bjergkrystal m. m. Perlerne har antagelig hørt til et Halsbaand, men 7 af dem er trukket paa 3 særskilte Sølvtraade, der er lukket ved Snoning.

9) 4 Mønter. Heraf er:

2 kufiske (med ulæselig Paaskrift; den ene Mønt abbasidisk).

1 frankisk, Ludvig d. Fromme (814—40).

1 Efterligning af Dorestad-Mønt (ældste Møntgruppe).

Den frankiske Sølv mønt er gennemboret til Ophængning, og de kufiske har været forsynet med Øsken.

Skatten maa være nedlagt en rum Tid efter at Mønterne er præget. Alle Mønterne var stærkt slidt og sidst brugt som Smykker, ikke som Omsætningsmiddel. Skatten er antagelig nedlagt omkr. Aar 900.

Denne lille Skat indtager en Særstilling mellem de øvrige Skattefund herhjemme fra. De to fuldstændig ens skaalformede Spænder er typiske Kvindesmykker, der ellers ikke træffes i Sølvfundene, men derimod hyppigt træffes i Grave fra Vikingetiden, altid to og to sammen, saaledes som de har været baaret paa Kvindedragten. I dette Tilfælde har de tjent som Gemme for Smykkesager, men de smaa Sølvperler og Perlehalsbaandet tyder paa, at Smykkerne har tilhørt en Kvinde¹. — Fra Norge kendes ligesom fra Danmark kun eet Eksempel paa, at skaalformede Spænder optræder i Skattefund, i et Tilfælde, der ganske ligner Lerchenborg-Fundets. Det er i et Fund fra Haugen i Vestfold², hvor to skaalformede Bronzespænder laa hvælvet mod hinanden, og mellem dem laa et Vægtlod af Jern, en Sølvarming, 2 ildstaalformede Hængesmykker og 2 $\frac{1}{2}$ stærkt slidte kufiske Mønter, den yngste fra 910.

I sin S sammensætning minder Lerchenborg-Fundet iøvrigt en Del om det store svenske Skattefund fra Stora Ryk i Dalsland, der indeholdt et stort trefliget Sølvspænde, et stort Antal farvede Glasperler, Sølvperler af ganske samme Art som i Lerchenborg-Fundet, runde Hængesmykker af

¹ Jfr. det prægtige svenske Gravfund fra Tuna, Alsike, i Uppland med to skaalformede Spænder, forbundet med Perler af Bjergkrystal og Karneol. T. J. Arne: Das Bootgräberfeld von Tuna, Sth. 1934, Taf. XI.

² Grieg S. 217. Der saas intet Spor af Begravelse paa det Sted, hvor de to Spænder fandtes sammen.

Fig. 24. Lerchenborg. Ca. 1/2.

Sølv med Filigranspiraler, en Sølvkæde og 2 arabiske Mønter med Øsken til Ophængning (efter 915), samt endnu et Par mindre Smykker¹.

De skaalformede Spænder i Lerchenborg-Skatten tilhører en Type, der er ret almindelig i danske Gravfund fra 900-Aarene og som Jan Petersen har paavist er udbredt over hele Skandinavien fra Slutningen af 800-Aarene til Slutningen af 900-Aarene².

Den runde Sølvplade med Baandslyngninger i Niello er — saavidt jeg ved — uden Sidestykke i Fund fra Vikingetiden. Den er dog i Motiv og Stil beslægtet med de glatte runde Hængesmykker i Terslev-Fundet (Aarb. 1912, Pl. I—II), men Terslev-Smykkerne er alle smykket med Filigrantraade. Motivet er, som Friis Johansen har paavist for Terslev-Smykkernes Vedkommende, laant fra karolingisk Kunst. Ligesom ved de plastiske Dyrehoveder fra Mandemark og Terslev ser vi her en Overensstemmelse i Motiver mellem den Kunst, der arbejdede med Nielloindlægning i fordybede Linjer paa en glat Flade, og Filigrankunsten.

Et Smykke af ret sjælden Art er den aflangt firkantede Sølvplade med det opadbuede og indsnævrede Midterparti. Det eneste hele tilsvarende Stykke fra Danmark er et Smykke (C. 6238), hvis Findested er ukendt; dertil kommer et Brudstykke i Terslev-Fundet (Nr. 49 i Friis Johansens Fortegnelse). I det øvrige Skandinavien kendes et Smykke af denne Form fra en Grav i Birka (ca. 900) og et enkeltfundet Stykke fra Sogge, Grytten, Møre i Norge³. Ogsaa dette Smykke er i sin Ornamentik paavirket af karolingiske Motiver.

Medens de hidtil nævnte Smykker sikkert er hjemlige Arbejder, gælder dette næppe de brogede Perler af Glas, Glasflus m. m., der utvivlsomt er indført til Danmark, antagelig fra Rhinegnene.

Lerchenborg-Fundets Smykker har ikke været Betalingsmidler. Nogle af dem, f. Eks. Hængemønterne, er stærkt slidt, men Mønterne og Smykkerne er alle hele og uden de Hak eller Snit, som man altid finder paa Genstandene i Brudsølvfundene. Denne Skat indeholder sikkert en Kvindes personlige Ejendele, som hun i en Nødsituation har villet gemme bort til bedre Tider.

43. Kragerupgaard, Ørsløv S., Løve H. $\frac{9-11}{30}$.

I 1930 fandtes ved Vejen mellem Kragerupgaard og Rugskov 3 Guldarmringe. De fandtes ved Dræningsarbejde i omtrent 1 m Dybde og laa tæt sammen i en kugle-

¹ Arbman: Silverskatten från St. Ryk, Hembygden 1937, S. 10 ff.

² J. Brøndsted: Danish Inhumation Graves from the Viking Age, Acta Arch. VII, S. 126, 141, 198. — J. Petersen: Vikingetidens Smykker, Fig. 51 a.

³ Smykket fra Birka er afbildet hos Arbman: Schweden, Taf. 63, 8. Jfr. S. 207. — Det norske Eksemplar er afbildet hos Jan Petersen: Vikingetidens Smykker, S. 134, Fig. 153.

rund Samling Jord paa ca. 25 cm i Diameter; denne Jord var næsten sort, ret løs og kendelig afvigende fra den lysere farvede Jord rundt om. De tre Ringe vejede tilsammen 384,7 g.

Alle 3 Ringe er glatte og runde som SM 644. Overfladen er daarligt afpudset efter Støbningen. Den største af dem (Tværmaal 8,7 cm) har rørformet Lukke som SM 645, og paa dens tykkeste Del (Tykkelse 1 cm) er indgraveret grove Spiraler. Guldholdighed 960 ‰. Vægt 247,7 g. — Paa den anden af Ringene (Tværmaal 8 cm) sidder 5 Smaaringe. Denne Rings Holdighed er 930 ‰, dens Vægt 72,5 g. — Paa den tredje Ring (Tværmaal 8,3 cm) er de tilspidsede Ender viklet om hinanden i en stor Spiral. Holdighed 800 ‰. Vægt 64,5 g.

De tre Ringe tilhører Typer, der er karakteristiske for 900-Aarene.

*44. Sorø-Eggen. 12538—41. Møntsamling 120.

I 1852 indleveredes til Museet en lille Sølvskat, der var fundet af en Bondekarl ved Gravning i Jorden i Nærheden af Sorø. Den bestod af:

- 1) Armring, som SM 644; Tværmaal 7,8 cm.
- 2) Ringsølv. 9 Brudstykker, indtil 3,5 cm lange, af runde eller firsidede Stænger fra Ringe. — (Desuden fandtes et Stykke af Pladen til et rundt Spænde med Ornamenter paa begge Sider.)
- 3) Barresølv. 6 afhuggede Stykker af flade, udhamrede Sølvbarrer, indtil 3 cm store.

4) 14 Mønter. Heraf var:

2 kufiske, med ulæseligt Aarstal.

12 danske Halvbrakteater, hvoraf 4 efterligner Dorestad-Mønter, medens 8 har Kors.

Denne Skat er herefter antagelig nedlagt sidst i 900-Aarene.

*45. Terslev, Ringsted H. $\frac{9-89}{11}$. Møntsamling 1233.

En stor Sølvskat opgravedes i 1911 af nogle Drengene, der gravede Huller i en Have i Terslev By; Sagerne laa i omtrent 1 m Dybde, oven i Lerundergrunden, tæt samlede, uden at der saas Spor af nogen Beholder.

Denne Skat, Terslev-Skatten, er den største, der kendes fra Vikingetiden i Danmark. Den er blevet indgaaende og fyldestgørende behandlet af K. Friis Johansen i Aarb. 1912, S. 189 ff. Her har den faaet tilkendt den centrale Plads, den fortjener af indtage blandt de danske Skattefund. Mønterne er beskrevet af Hauberg og Østrup i Aarb. 1914, S. 63 ff.

Idet der iøvrigt henvises til disse Fremstillinger, skal der her af praktiske Grunde gives en kort Oversigt over Fundets Indhold. Skatten vejede 6576 g, deraf Mønterne 1858 g og Brudølvet ca. 1500 g.

1) Et Sæt af Skaale, der bestaar af 1 større Skaal af tyndt Sølvblik med ud-drevne Bukler, og af 4 mindre Skaale med indadbøjet Mundingsrand. Under Bunden er paa en af Skaalene indridset en Thorshammer, paa en anden en Triskele.

2) Sølvkæde, $1\frac{1}{2}$ m lang, afsluttet med plastiske Dyrehoveder, der bider i hver sin lille Ring. Paa Kæden sidder som Skydere Kugler med Filigranornamenter.

3) Toiletsmykke. I en lille Ring er ophængt 3 korte Kæder, i den ene hænger en Øreske, i den anden en Neglerenser. Disse to elegante Toiletredekskaber er udsmykket med Dyremotiver i nordisk Stil; Hovedet paa Øreskeen er formet som et plastisk, gabende Dyrehoved (jfr. Mandemark-Thorshammeren Fig. 21); Hovedet paa Neglerenseren er formet som en fladtrykt, baandformet slynget Dyrefigur (set ovenfra) med Niellolinjer og Spor af Forgyltning.

4) 4 hele Halsringe af forskellig Vidde, alle snoede af Sølvstænger og -traade. — 5 Brudstykker af Halsringe.

5) 11 hele Armringe. Af disse er 6 dannet af snoede Stænger, 3 af snoede Stænger og Traade; 1 af en rhombisk Stang med indslaaede Trekanter (som SM 645); 1 af et svært og bredt Rør med knoppet Yderside, denne Ring har været helt lukket. — 4 Brudstykker af Armringe; deraf har 1 været som den sidst beskrevne og 1 som SM 645.

6) Lille Brudstykke af Ringspænde.

7) 2 baandformede Fingerringe.

8) 11 smaa runde Hængesmykker, de 4 med Baandmønstre i Filigran, de 7 med Dobbeltspiraler i Filigran. Alle Smykkerne er dannet af runde Plader (i eet Tilfælde en kufisk Mønt), der er forsynet med rørformede Øskener til at trækkes paa en Snor. De 3 af disse Smykker, hvis Mønstre staar i gennembrudt Relief, ligner ganske dem, der kendes fra Gravlev-Fundet o. a. Fund (jfr. S. 56 f.), og er utvivlsomt hjemlige Arbejder; til denne Gruppe hører desuden et kunstnerisk udartet Smykke med en meget indviklet Baandslyngning¹. Paa de øvrige Smykker er Filigrantraadene lagt direkte paa den glatte Bundflade i symmetriske Dobbeltspiralmønstre. Disse Smykker er — som Friis Johansen har paavist² — af helt »klassisk« karolingisk Karakter; de er saaledes forsynet med de karakteristiske karolingiske smaa pæreformede Figurer i Vinklerne. Disse Smykker, hvortil der kun kendes Sidestykker i et Par skaanske og flere svenske Fund, staar dog efter Friis Johansens Opfattelse de øvrige runde Brocher saa nær i Teknik, at de maa anses for at være nordiske Arbejder. I saa Fald er der ingen hjemlige Arbejder i Vikingetidens Kunst, der staar de fremmede Motiver nærmere i Smag og Kultur end disse fornemme Smykker. En Mulighed, der vel ikke kan lades ude af Betragtning, er at disse Smykker skyldes en fremmed Mester, der er kommet i dansk Tjeneste. At de har været anset for store Kostbarheder fremgaar af, at to af Smykkerne har været skadet og er blevet repareret allerede i Oldtiden.

9) 1 rundt Hængesmykke, prydet med et Hjulmønster med krumme Eger, samt Brudstykke af et ganske lignende Smykke. (Jfr. simple Stykker af samme Art i Tarup-Skatten o. a. Fund, omtalt S. 89.)

10) Brudstykke af lille rund Smykkeplade, prydet med tæt paalagte Kegler af oprullet Sølvtraad. — Brudstykke af et større rundt Smykke, prydet med større Bukler.

11) Brudstykke af aflang firkantet Sølvplade, prydet med grove Dobbeltspiraler i Filigran (jfr. tilsvarende helt Stykke i Lerchenborg-Skatten, Fig. 24).

12) Brudstykke af rektangulært Lukke til et Bælte (?), prydet med opstaaende Pyramider.

¹ I Karakter beslægtet med et Smykke i et Sølvfund fra Kl.-Roscharden i Oldenburg, afbildet P. Paulsen: Der Goldschatz v. Hiddensee, Taf. XIX. Dette Funds Mønter er ældre end 1059.

² Aarb. 1912, S. 232 ff.

- 13) Lille Daase af Sølvblik, prydet med Filigranranker.
- 14) 13 Sølvperler, nærmest runde (med paalagte Dobbeltspiraler) eller aflange.
- 15) Ørering (jfr. tilsvarende i Fundene fra Tolstrup og Sejro, S. 50 f. og 107).
- 16) Brakteat omdannet til trekantet Kapsel.
- 17) Randbrudstykke af en Alterpatena med Indskrift.
- 18) Lille Snoning af to Stænger, hvorom er bøjet en kufisk Mønt.
- 19) Ubetydeligt Brudstykke af et korsformet Hængesmykke (jfr. Tolstrup-Fundet S. 53 f.).
- 20) Ringsølv. Afhuggede Snoninger af Stænger og Traade i stort Tal.
- 21) Barresølv. 11 hele Barrer, 19 overhuggede.
- 22) 1751 Mønter (434 hele, 1317 Brudstykker), nemlig:
 - 1708 kufiske (9 umajadiske, 149 abbasidiske, 903 samanidiske, 2 zaijdidiske, 1 volgabulgarsk, 6 Blanketter; 638 ubestemmelige Brudstykker. Ældste Mønt fra 706; yngste Mønt 940—44).
 - 3 franske. Yngste Mønt: Vilh. af Normandiet (927—43).
 - 11 tyske. Yngste Mønt: Otto I som Konge (936—62).
 - 1 italiensk. Berengar (887—924).
 - 10 engelske. Yngste Mønt: Anlaf af Northumberland (941—52).
 - 18 danske. Deraf 6 af ældste Gruppe; Resten Halvbrakteater (Dorestad-efterligninger).

Da Fundets yngste Mønt, den northumbriske, var fra 941—52, kan Terslev-Skatten ikke være nedlagt før ca. 960.

***46. Agersø, V. Flakkebjerg H. CXXIV.**

I 1819 indleveredes til Museet nogle faa Sølvgenstande, der var fundet af en Husmand paa hans Lod paa Agersø. De laa under en almindelig Sten paa et aldeles fladt Sted. Ifølge Antiquariske Annaler 1820, III, S. 378, fandtes der 3 hele slyngede Sølvringe samt Brudstykker af en større Sølvring af lignende Art, sammen med 3 hele og 2 halve kufiske Mønter. Sølvsgernes Vægt var 12 Lod (175 g). I Museet findes nu:

- 1) Sølvvarmring, snoet af to Stænger. Ringen er sammentrykket.
- 2) Fladt Brudstykke af Ring eller Barre, godt 4 cm langt.

Denne Skat er sandsynligvis nedlagt i 2. Halvdel af 900-Aarene.

***47. Bødstrup, Sørbymagle S., V. Flakkebjerg H. 14929—31. Møntsamling 147.**

I 1855 fandt en Gaardmand, der var ved at rydde en Stendysse paa sin Mark, en Sølvskat. Skatten laa nedlagt mellem to af Stenene. Den bestod udelukkende af Brudsølv og Mønter; dens Vægt var 27 $\frac{1}{4}$ Lod, deraf Mønterne 11 Lod (= 398 g ÷ 161 g).

1) Ringsølv. Endestykke fra snoet Halsring, prydet med indslaaede Cirkler. — 5 udrettede Stumper af snoede Ringe. — Et Par Stumper Fletning af Sølvtraade. — 17 overhuggede Stykker Sølvtraad fra snoede Ringe. — 40 afhuggede Stykker Ringsølv fra firkantede eller runde Ringe. — Brudstykke af profileret Armring som SM 646. — Forskellige Brudstykker, deriblandt af vreden, skraariflet Ring samt af en i Tværsnit 6-kantet Ring med indslaaede Trekanter paa de udadvendte Sider.

2) Barresølv. Afhugget Ende af flad Barre. — Brudstykke af flad tværhamret Barre.

3) 124 Mønter. Heraf var:

118 kufiske (18 hele, 100 Brudstykker). Af disse var 5 abbasidiske, 25 samaniidiske, 6 bujidiske. Den ældste Mønt var fra 775—85, den yngste præget 967 af Bujiden Rukn-ed-daulah.

3 tyske. De 2 fra Mainz, den tredje præget i Regensburg af Otto af Bayern 976—82.

3 danske Halvbrakteater (Dorestadefterligninger).

Denne typiske Kontantbeholdning af Værdimetal er nedlagt i Jorden efter 980—90 og næppe meget senere, da den ikke indeholder Ethelredmønt.

*48. Kulhusgaarden, Draaby S., Horns H. 21053, 21244, 21770. Møntsaml. 248, 250.

Ved Udgravning af en Mose ved Kulhusgaarden nær Jægerspris fandtes i 1863 en Sølvskat¹, som bestod af:

1) Ringsølv. 2 Brudstykker af snoede Sølvringe, med Snit og Hak. — 3 afhuggede Stykker af tykke Sølvtraade. — 3 afhuggede Stykker af Armbaand som SM 646. — Lille afhugget Stykke af ornamenteret Sølvbaand. — Et Par smaa overhuggede snoede Sølvtraade. — Nogle faa afhuggede Stykker af flade Sølvbaand.

2) Barresølv. 10 afhuggede Stykker af flade, tværhamrede Sølvbarrer. — Brudstykke af tyk, firkantet, hamret Barre.

3) Andet Brudsølv. Randbrudstykke af et Sølvbæger (ganske som Brudstykket af et Bæger paa Fig. 28). — Brudstykke af tyk Plade. — Brudstykke af snoet Sølvtraadssmykke og af Sølvsmykker af kornet Arbejde.

4) 83 Mønter, nemlig:

1 kufisk.

36 tyske (24 Otto III og Adelheid 991—94, 1 Erchembald af Strassburg 965—91, Resten fra Köln, Mainz og Regensburg).

1 bøhmisk, Boleslaus II (967—99).

1 byzantinsk, Nicephorus Phocas (963—69).

26 engelske (1 Eadgar 959—75; Resten Ethelred Type B, ret kort efter 978).

6 danske Halvbrakteater, alle med Kors.

3 ubestemmelige.

Dette Fund, der i sin Sammensætning af Brudsølv og Mønter minder om det foregaaende, indeholder i Modsætning til det et forholdsvis stort Tal tyske og engelske Mønter, men kun een arabisk. Denne Skat er antagelig nedlagt kort efter Aar 1000.

49. Sperrestrup, Hjørnlunde S., Lynge-Frederiksborg H. 19432, 20540.

I 1860 fandt en ung Pige, der gik hen over sin Husbonds nypløjede og harvede Mark, en Guldtring. To Aar senere fandt en lille Dreng paa den samme nypløjede Mark et Guldspænde.

1) Ringen var en snoet Guldarmring, 8,8 cm i Tværmaal, dannet af to Guldstænger, hvis tilspidsede Ender er viklet om hinanden. Vægt 10 Lod (146 g).

2) Rundt Guldspænde, afbildet Fig. 25. Spændet, der er 4,8 cm i Diameter, tilhører Typen SM 660 (jfr. Spændet Fig. 16). Paa den svagt hvælvede Underskive er der indenfor en Kantbort lagt en Plade med opdrevne og filigranklædte Baanddyr

¹ Omtalt Aarb. 1868, S. 141.

og Ornament, i elegant symmetrisk Udførelse. En Del af Kanten er beskadiget; ellers er Smykket velbevaret. Paa Bagsiden findes Charnier og Naaleskede samt Øsken med en lille Ring til Ophængning. Disse Led er dannet af rifledé Plader, omgivet af fine snoede Traade, der ender i Spiralslyng.

Sandsynligvis er disse Guldsager nedlagt sammen. De tilhører begge Typer, der var almindelige i 900-Aarene; det runde Spænde med de symmetriske Dyreslyng kendes kun fra Skatte, der er nedlagt i Slutningen af 900-Aarene eller kort efter Aar 1000.

50. Smørumovre, Smørum S. og H. C. 3438—39.

I 1879 fandt en Husmand i Mosen ved Værebro Aa, 4 Fod under Mosens nuværende Overflade (ved Sinnehøjsgaarden, Matr. 8), 2 Guldringe. Ringene laa i Dynd i det nyregulerede Aaløb.

Begge Ringene var Armringe, den største (Tværmaal 8,7 cm) dannet af to svære snoede Goldstænger med mellemlagt snoet Traad. Ringen er den sværeste af Nationalmuseets Guldringe fra Vikingetiden (324,8 g). De afhuggede Ender har været samlet i et nu delvis ødelagt Rørlukke.

Den anden Ring var som SM 644, dannet af en enkelt glat rund Stang, hvis tilspidsede Ender er snoet omkring hinanden i Spiral (Tværmaal 7 cm, Vægt 64,1 g).

Begge Ringene tilhører Typer, der er karakteristiske for 900-Aarene.

Fig. 25. Spærrestrup. $\frac{1}{1}$.

51. Kattinge, Herslev S., Sømme H. C. 2212—14.

I 1876 fandtes ved Tørveskæring paa en Mark ved Kattinge 3 Sølvringe. De laa sammen, 2 Spadestik dybt; der fandtes intet mere ved omhyggelig Eftersøgning.

De tre Ringe, der tilsammen kun vejede 57,5 g, var alle baandformede Armringe, de to af Form som SM 648, med indslaaede Trekanter eller Cirkler. Paa den ene af disse Ringe sidder en lille spinkel Ring. Armringenes Tværmaal er 7,1 og 7,8 cm. — Den tredje Ring er af Form som SM 646, med udvendig Rifling paa langs ad Ringen (Tværmaal 7,2 cm).

Disse Ringtyper er ret almindelige i Skatte, der er nedlagt i sidste Halvdel af 900-Aarene og i Begyndelsen af 1000-Aarene.

52. Lejre (I), Allerslev S., Voldborg H. 11373—78, 11482—83.

I 1850, da en Aftægtsmand og hans Hustru var ved at rydde Stubbe paa Skraaning af en meget høj Bakke i Lejre, fandt de her flere Sølvskaaale, Perler m. m. paa samme Sted. Konen brød den ene Sølvskaal itu og vilde sælge det fundne til en Guldsmid i Roskilde. Baade Mand og Kone blev anholdt og fængslet, men atter sat paa fri Fod, da det oplystes, at de kun havde handlet saaledes af Dumhed og Uvidenhed.

1) Lille Sølvbæger (afbildet SM 671 og i Tilskueren I 1936, S. 25). Bægret er rundbuget, 4,4 cm højt, 6 cm i Diameter. Dets Vægt er 115 g. Bægrets glatte Over-

flade, der er forgyldt langs Mundingen, er prydet med en imiteret Perlesnor, der afgrænser et Bælte langs Randen, og af stiliserede, symmetrisk anbragte Figurer i Relief. I Bæltet under Randen ses med lige stor Afstand fire ens Menneskehoveder en face, med bølget Haar, der afsluttes i en kort Spiral til hver Side. Hovedet er opdrevet; Mund, Næse og Øjne er angivet ved fordybede Linjer med Niello. Ved en Hals, der skjules af Perlesnoren, er hvert Hoved forbundet med en Fuglekrop med udspilet Hale. Kroppen er afgrænset ved fordybede Dobbeltlinjer og udfyldt med indslaaede Punkter. Fra hver Fuglekrop udgaar et Par Lemmer, der med brede Baandslyngninger forbinder den med de øvrige »Sirene«-Skikkelser. Ogsaa disse Baandslyng er afgrænset ved dobbelt Kontur og udfyldt med Punkter. Alle Fordybninger er udfyldt med Niello. Udsmykningen er enkel og fornemt behersket.

2) Rand og Bund af en glat Sølvskaal (itubrukt af Finderen). Tæt under den 13,5 cm vide Rand har der paa fire Steder symmetrisk været anbragt smaa Grupper af Trekanter, 3 i hver Gruppe, med Spidserne vendt imod Skaalens Bund (ses af 5 cm lange Skygger paa Skaalens Sider). Midt paa det 6 cm vide Fodstykke er fastgjort to runde forgyldte Plader prydet med smaa Ringe i koncentriske Felter.

3) Skaal af tyndt Sølvblik (omtr. som Aarb. 1912, S. 191, Fig. 2), itubrukt i Oldtiden, 4,8 cm høj, 8,6 cm i Diameter. Den smalle Mundingrand er ved en skarp Kant skilt fra Skaalens Side. Tæt under denne Kant er udvendig indridset en Zigzagbort med fine Dobbeltstreger. Under den afrundede Bund er ligeledes fint indridset et simpelt trearmet Ornament.

4) Randfragmenter af et i Oldtiden ødelagt Sølvbæger (ca. 9 cm i Tværmaal). Under den smalle og lige Rand er et 1,8 cm bredt Bælte forgyldt og prydet med et bølget Baandmønster, afgrænset af fordybede Dobbeltlinjer, der afbrydes af og afsluttes med kraftige Spiraler.

Resterne af de tre Skaale 2—4 vejede 299,6 g. De to sidstnævnte Skaale angives at være fundne i det lille hele Sølvbæger.

5) Flad rund Sølvplade, 8,1 cm i Diameter, med Ridse- og Filemærker. Vægt 146 g.

Foruden Sølvagerne, der tilsammen vejede 561 g, fandtes:

6) Vægtlod, som SM 635, med Vægtangivelse paa de afskaarne Flader (140,1 g).

7) 44 Perler. Heraf var 16 af Glasmosaik, 1 af Rav, 4 hvide, 1 rød og 1 grøn af en Slags Porcelænsmasse; 4 hvide, 2 blaa riflede og af Glas; 2 store, 4 mindre, hvide, af Bjergkrystal; 2 store af grønt Glas, ret flade; 4 røde, 1 blaa, 2 grønne af Glas.

8) Hvæssesten af Sandsten, 14,1 cm lang, gennemboret til Ophængning foroven.

Skattefundet fra Lejre er efter sin S sammensætning nært beslægtet med Fundene fra Ribe (S. 75) og Fejø (S. 93), der ligesom dette bestaar af et enkelt Pragtbæger og flere mindre Skaale. Ingen af disse Fund er ledsaget af Mønter, men i den sikkert tidfæstede Terslev-Skat (S. 111) findes et ganske lignende Sæt af Sølvskaale i Forbindelse med Mønter fra 1. Halvdel af 900-Aarene.

Det ejendommeligste Stykke i Lejre-Fundet er utvivlsomt det lille forgyldte Pragtbæger med den symmetriske Dekoration af Sirener og Baandslyng. Medens Sirenemotivet er klassisk og ikke nordisk, er Baandslyngene

nært beslægtede med nordiske Arbejder i Jelling-Stil, f. Eks. netop Jelling-Bægret og den store Jelling-Runesten. Lejre-Bægret vidner da — ligesom adskillige andre af Vikingetidens Sølvarbejder, der er fundet herhjemme, om en Sammensmeltning af nordiske og fremmede Elementer, der maa antages at være foregaaet paa nordisk Grund; dette kan skyldes, at en indkaldt vesterlandsk Mester har udført dette Arbejde¹.

*53. Rutsker (I), Bornholms Nr. H. CCCXXI.

I 1830 fandtes i Udkanten af en Gravhøj, »Hallebrønds Høj«, 6 tyske Mønter, nemlig Otto-Adelheid-Mønter og Mønt fra Henrik II (1002—24). (Jfr. Ant. Annaler IV, 1820, Side 162. — I Vedel: Bornholms Oldtidsminder I, S. 397, er dette Fund henført til Ibsker S.).

*54. Rutsker (II). 15362. Møntsamling 148.

I 1855 fandtes ved Sløjfning af et Dige ved Rutsker en lille Skat bestaaende af lidt Brudsølv og 32 Mønter. I Vedel: Bornh. Oldtidsm. I, S. 395, henføres dette Fund til 26. Selvejrgaards Grund.

1) Brudsølv. 2 tynde sammenbøjede Sølvtraade. — 2 overhuggede Stykker af tynde og smalle Sølvplader.

2) 32 Mønter, nemlig:

1 kufisk (Samaniden Ismail-ibn-Ahmed under Kalifen Mutadid, 902).

4 engelske (Ethelred, 978—1016).

27 tyske (heraf 10 Otto-Adelheid-Mønter; yngste Mønt Henrik II, 1002—24).

Denne Skat — saavel som den foregaaende — maa antages at være nedlagt kort efter Aar 1000.

*55. Skjeppeingegaard, Rø S., Bornholms Nr. H. C. 3309—23. Møntsamling 429.

I 1878 fandt en Arbejdsmand paa 22. Selvejrgaard, Skjeppeingegaards Grund en Sølvskat $\frac{1}{2}$ Alen under Jordens Overflade i Nærheden af en Klippe, omkring hvilken Jorden skulde bortgraves. Under Sølvagerne laa to smaa Stykker Skind med paa-siddende Haar. Sølvagerne vejede 711 g, deraf Mønterne 189 g. Det væsentligste af Skatten er gengivet Fig. 26. Den bestod af:

1) Halsring, dannet af to snoede Stænger, hvorimellem er lagt snoet Sølvtraad. Ved Enderne er Ringen udhamret i smalle Plader, der afsluttes i Kroge. Sammenrullet (Tværmaal derfor kun 8,5 cm).

2) Massiv trind Armring, hvis Ender er formet som stiliserede Dyrehoveder. Ringen er glat undtagen ved Enderne, hvor der er indslaaet Cirkler, Punkter, Streger og Zigzaglinjer. Tværmaal 8,1 cm; største Tykkelse 1 cm. Vægt 91,7 g.

3) Armring, dannet af to snoede Stænger, der ved Enderne er sammenhamret til Spidser, der har været viklet om hinanden. Ringen er bragt ud af Form. Længde 11,5 cm.

4) Lille Kors af Sølvblik, udskaaet af en cirkelrund Plade. Den ene Side er prydet med indslaaede Kredse. Loddessor efter afrevet Øsken. Diameter 2,9 cm.

¹ Jfr. Lis Jacobsen: Jelling-Stenenes Historie gennem 1000 Aar, Tilskueren 1936 I, S. 25.

5) Lille rund Sølvblikplade med opdreven Bukkel i Midten og med punkteret Hjulmønster (krumme Eger). Diameter 2,4 cm. I to Stykker.

6) Spidsoval Sølvblikplade med opdrevet Midtribbe og Spiraloпрulning i den ene Ende. Den anden Ende er afbrudt. Paa Pladens Overside er der langs Kanten og Midtribben indslaaet korte Tværstreger og Trekanter. Længde 3,9 cm.

7) Lille Sølvring, hvori hænger 6 korte Kæder (indtil 9,5 cm lange). I Enderne paa tre af disse hænger en lille Ring.

8) Brudstykker af Sølvblik: Af oval Plade som Nr. 6 ovenfor, med store Trekanter mellem Midtribbe og Rand (største Maal 2 cm). — Af kapselformet rektangulær Perle med smalt Rør til Ophængning i en Snor. 1,5 cm stort. Prydet med opdrevene, traadbelagte Bukler i rektangulære Felter; i smalle Bælter mellem disse er lagt bølget Sølvtraad. — Randfragment af rund Plade med Spor af Granulation. — 2 ubestemmelige Fragmenter.

9) Ringsølv. 12 Stykker af snoede eller flettede Sølvringe, hvoraf eet med aflangt fladt Endestykke prydet med indslaaede Punkter. — 6 Stykker af trinde Armringe, deriblandt af en vreden, skraariflet Ring; en anden er afsluttet i en 6-kantet Plade med indslaaede Ornamenten, som antyder et stiliseret Dyrehoved (se Fig. 26). — Brudstykke af Armring som SM 646. — Stykke af Endeplade til Armring med indslaaede Trekanter. — Flad afhugget Ringende med indslaaede Kredse. — Brudstykke af Armring som SM 648 med indslaaede Trekanter (Fig. 26 nederst t. v.). — 40 Brudstykker af Sølvtraade og -stænger fra snoede eller flettede Ringe. — 13 afhuggede Stykker af firkantede Sølvstænger. — Afbrudt Halvdal af lille Sølvring. — Lille hel Sølvring (2,6 cm i Tværmaal), dannet af trind Stang.

10) Barresølv: 6 afhuggede Barrer. Heraf er de 5 flade, een trind. Af de flade Barrer er een oprullet til en lille Ring, een er tværhamret. Vægt 20,9 g.

11) 36 Mønter, nemlig:

31 kufiske (3 abbasidiske, 2 samanidiske, 2 bujidiske; ældste Mønt fra Ismail ibn Ahmed 899; yngste Mønt fra Nuh ibn Nasr 954; af de 26 samanidiske Mønter var de 15 fra Nasr ibn Ahmed (913—42), kun 4 fra Nuh ibn Nasr).

3 tyske (Otto I, 936—73).

1 byzantinsk (Constantin X og Romanus, 948—59).

1 dansk Halvbrakteat (Dorestad-Efterligning).

Møntstokken i Rø-Skatten (yngste Mønt fra 954) gør det sandsynligt, at denne Skat er nedlagt omkring 970—80.

Ogsaa Rø-Skatten er karakteriseret ved sin store Mængde af ituslaaet Ringsølv; Fundet indeholder kun ganske faa hele Ringe. De er dels snoede, af Former som er almindelige i denne Tids danske Sølvskatte, dels massive trinde Armringe, hvis Ender er formet som stiliserede Dyrehoveder (Orme-hoveder). Den Type af disse Ringe, som findes i Rø-Skatten, kendes ikke fra danske Skattefund fra Vikingetiden Vest for Øresund (sammenlign Fig. 26 med Fig. 11 og Fig. 20), hvor Ormehovedringene altid er af kantet Tværnsnit og iøvrigt kun forekommer i Brudstykker. Ringen i Rø-Skatten er hel og uskadt; dens Tværnsnit er rundt. Denne Ring har sit nærmeste

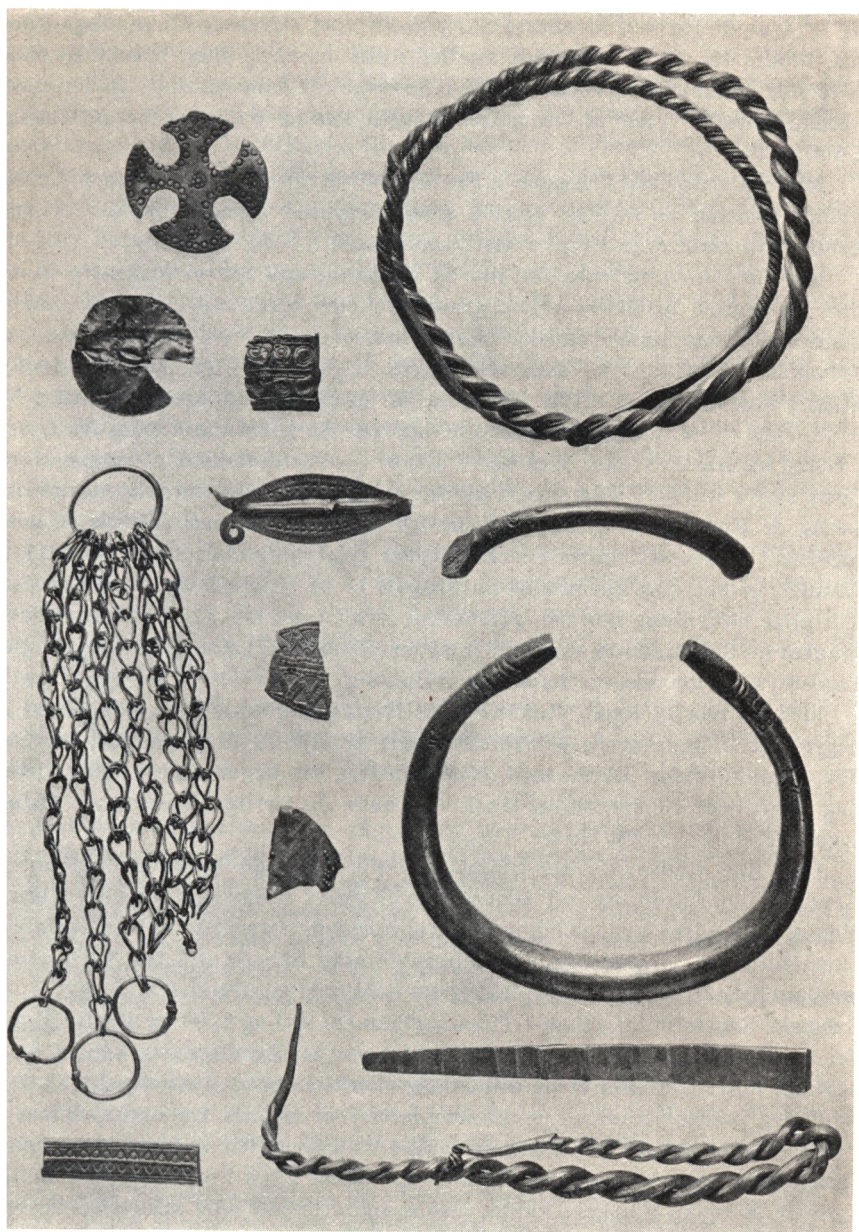

Fig. 26. Rø. 2/s.

og — saavidt jeg ved — eneste Sidestykke i det skaanske Glemminge-Fund (ca. 1000), der bl. a. indeholdt en hel støbt Armring med stærkt hvælvet Yderside, afsluttet i stiliserede Dyrehoveder¹. I Modsætning til den sædvanlige kantede Type af Ormehovedringene kendes den ikke fra gotlandske Fund.

Medens Ormehovedringene i Rø-Skatten staar omtrent isolerede, indeholder Skatten en Række ganske smaa Smykker af Sølvblik, der er velkendte fra samtidige Fund i Østersøområdet.

Her maa først nævnes det lille af en cirkelrund Skive udskaarne Kors, der har været brugt som Hængesmykke eller Amulet. Denne Korsform kendes ikke fra andre danske Skattefund, men derimod fra flere svenske Sølvskatte (Östjädra i Västmanland, St. h. M. 16217 (y. M. 973—1002); Stige i Medelpad, St. h. M. 12079 (y. M. 1016—35); Ölands alunbruk, St. h. M. 7589 (y. M. kuf.)); flere ganske lignende Sølvblikkors kendes fra Grave i Birka og fra et svensk Gravfelt i Kiew². — Udbredelsen af denne Korsform synes at være begrænset til det svenske Østersøomraade og ganske særlig de Egne, som Handelsskibene fra og til Birka maa antages at have passeret. At Korset findes i Grave, tyder paa at det har været brugt som Amulet; skønt det oprindeligt naturligvis er et kristent Symbol, bør dets kristelige Betydning dog næppe overvurderes; i det nævnte Fund fra Öland fandtes et Sølvblikkors sammen med en lille Sølv-Thorshammer og et Ildstaalsmykke, utvivlsomt hedenske Symboler.

Medens Korset hører hjemme i en Gruppe af Fund, hvis Udbredelse er begrænset til Østersøens østskandinaviske Kyster og Mälaregnene, har den lille skjoldformede Plade med Hjulmønstret en noget større Udbredelse, dog begrænset til svensk-østdansk Omraade og særlig Egnene ved Østersøen (jfr. foran S. 89, under Tarup-Fundet).

Den lille spidsovale Sølvblikplade hører derimod hjemme i en anden Kreds. Vi har tidligere set tilsvarende Stykker i Sølvskattene fra Tarup, Yholm og Vaalse; foruden i disse Fund er Formen repræsenteret i det skaanske Skattefund fra Glemminge, i det bornholmske Skattefund fra Tornegaard (nedlagt ca. 1050) og i det blekingske Johannishus-Fund (ca. 1100). I alt 7 danske Skattefund nedlagt i Tiden mellem ca. 970 og 1100 og alle fra Egne, der laa Østersøen nær. Fra Jylland og det øvrige Skandinavien kendes disse Stykker ikke. Derimod er de umaadeligt stærkt udbredt i nordtyske Skattefund. Og medens intet af de Eksemplarer, der kendes fra dansk-skaanske Fund, er ubeskadiget (det bedst bevarede Rø-Eksemplar er dog næsten helt), findes der mange velbevarede Stykker af denne Type i de nordtyske Fund, hvor de af tyske Forskere kaldes »Halsbandschliesse« eller »Gürtelschliesse«.

¹ Afbildet i Fornv. 1911, S. 258.

² Arbman: Schweden u. das karol. Reich, Pl. 63, 4, 6.

Deres Form er altid spidsoval med Midtribbe; de afsluttes gerne i den ene Ende med en Dobbeltspiral, i den anden med en lille Hage. Sandsynligvis har de tjent til at holde Perlekæder sammen. Tyske Videnskabsmænd har bemærket, at Stykker af denne Type hører til det stadigt tilbagevendende Inventar i vendiske Sølvskatte, medens Formen er fremmed for det skandinaviske Norden. R. Beltz formoder, at disse Smykkedele, ligesom de ejendommeligt vendiske »Schläfenringe«, der overhovedet ikke kendes fra nordiske Fund, stammer fra de sydøstslaviske Egne¹. De Skattefund Syd for Østersøen, hvorfra disse Stykker kendes, er nedlagt i Tiden mellem 960 og 1060; de pommerske Skattefund, hvori de indgaar, er dog alle yngre end Aar 1000, medens de polske (Posen-Vestpreussen) alle synes at være nedlagt før Aar 1000. At dette i de slaviske Egne Syd for Østersøen saa udbredte Smykke kun i ganske ringe Grad og aldrig i hel Stand er naaet til Danmark og kun til Østersøegnene herhjemme, tyder paa, at det er indgaet i Omsætningen over Havet som blot og bart Værdimetal og at Danskerne ikke i højere Grad har ladet sig paavirke af Vendernes fremtrædende Sans for den Slags »Nips«.

Fra de samme Egne Syd for Østersøen stammer den lille overbrudte kapselformede rektangulære Sølvperle med Traadmønstre. Denne Types Udbredelse i danske Fund er stærkt begrænset, medens den forekommer i stort Tal og med rige Variationer i de vendiske Kystegne (jfr. foran S. 81 under Jyndeivad-Fundet).

Indslag af Forbindelser med Østersøegnene mod Nord og Syd sætter saaledes deres Præg allerede paa dette Skattefund, et af de ældste fra Øen indenfor den Periode, der her behandles.

*56. Halsegaard, Østerlarsker S., Bornholms Ø. H. D. 1961. Møntsamling 498.

I 1884 fandt Ejeren af 45. Selvejergaard ved Pløjning af sin Mark Sydøst for Gaarden en Skat, der bestod af en Sølvring og mange Mønter. Disse syntes at have ligget i en Æske af Bark, der nu var opløst. Der var ingen Sten paa Stedet, og Marken havde været pløjet i Aarhundreder; Fundet kom frem ved at Ejeren pløjede noget dybere end sædvanligt. Fundets Vægt var 321 g, deraf Mønterne 300 g.

1) Armring som SM 644, dannet af en enkelt trind Stang. Tværmaal 8,2 cm. Vægt 20,9 g.

2) 217 Mønter, nemlig:

1 byzantinsk (Basilius II og Constantin XI, 976—1025).

146 tyske (deraf 26 Otto I, Köln; 7 Otto I—III, Köln og Worms; 71 Otto og Adelheid; 4 Henrik II, 1002—24, Köln og Strassburg; 4 Otto III, Mainz;

¹ H. Seger i Altschlesien 2, S. 132; Beltz i Baltische Studien, XXIX, 1927, S. 200. — Antallet af tyske Skattefund, hvori denne Form er repræsenteret, er over 30, deraf over $\frac{1}{3}$ pommerske, $\frac{1}{3}$ fra Posen og Vestpreussen, Resten fra Schlesien, Brandenburg, Mecklenburg og Wagrien.

- 2 Bernhard I af Sachsen, 973—1011; 1 fra Hameland, 5 Mainz, 4 Magdeburg, 8 Regensburg (Henrik IV, 995—1004).
 2 bøhmiske (Jaromir, 1004—12; Fundets yngste Mønt).
 61 engelske (alle Ethelred II, 978—1016).
 2 irske (Sihtric, 989—1029).
 1 svensk (Oluf Skötkonung, ca. 1000—22).
 4 utydelige eller Blanketter.

Skatten er antagelig nedlagt kort efter Aar 1000.

*57. Munkegaard, Ibsker S., Bornholms Ø. H. 21459—77. Møntsamling 259.

I 1864 fandt Ejeren af 16. Selvejergaard, Munkegaard, ved Pløjning og Skovling af et Terræn, der var blevet ryddet for Bevoksning med Tjørn og Egepur, ca. 150 Alen Nordøst for sin Gaard en Sølvskat. Findestedet laa mellem Højder og Kuler i en Dybde af $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Alen. Finderen mente, at Sølvsagerne havde været nedlagt i en Trækasse, der næsten var hensmuldret. Sølvsagerne vejede $40\frac{7}{8}$ Lod (597 g). En Del af Skatten er gengivet Fig. 27. Fundet er tidligere behandlet i Aarb. 1868, S. 140 f., 1871, S. 375, 1878, S. 147 og af C. J. Thomsen i Berliner Blätter f. Münz-, Siegel- und Wappenkunde III, 31—40, 1866. Skatten bestod næsten udelukkende af Brudsølv og Mønter.

1) Snoet Halsring (omtrent som SM 641), brudt i seks Stykker. Ringen er dannet af 6×2 tæt snoede Stænger. Tværmaal $14,2$ cm. Afsluttet med Endeplader, der er adskilt fra Snoningerne med et lille Tværbaand af flettet Sølvtraad. — Ganske lignende Ring; Enderne er afhugget og Ringen stærkt sammenbøjet.

2) Armring (som SM 644), dannet af en trind Stang. Tværmaal $8,3$ cm.

3) Rund Plade af Sølvblik, 4 cm i Diameter, skaaret i to Stykker. Prydet med et let indgraveret geometrisk Rosetmønster, hvis Centrum er et Kors.

4) Lille hjerteformet Plade af Sølvblik, største Maal 2 cm, med et simpelt opdrevet Mønster, der efterligner snoet Traad. Gennem et Hul i Pladen er stukket en lille Sølvring.

5) Ørering ($3,9$ cm stor), dannet af en tynd, ovalt bøjet Stang; dennes nedre Halvdel er kantet med snoet Traad og et smalt Gitterværk af stærkt foldet Sølvtraad. — Brudstykke af lignende Ørering; kun den nederste Halvdel med Stump af Gitterværk og en paasiddende granuleret Perle af Sølvblik er bevaret. — Halvrund Plade til Ørering ($1,8$ cm stor) med paaloddet Bukkel. I Underkanten ses Huller til Vedhæng, som mangler. — Brudstykke af Ørering; kun et Stykke af Bøjlen med 3 paasiddende gennembrudte Sølvperler er bevaret (ca. 2 cm stor).

6) Perler af Sølvblik. 9 buklede Perler, af kløverbladformet Gennemsnit, med granulerede Mønstre (Perlerader, Rosetter, Trekanter). Størrelse $1,3$ cm. Gennemborede for Enderne. — 2 ovale Perler (som SM 655), $1,8$ cm store. De gennemborede Perler er udvendig forbundet med granulerede Linjer og Rækker af Rosetter. — 6 ganske smaa ovale Perler (1 cm lange), granulerede. — 4 lignende smaa Perler med Ækvatorring og Granulation. — Ca. 25 Brudstykker af Perler, indtil 2 cm lange. (Saavel de hele Perler som Brudstykkerne er bulede og beskadigede.)

7) 4 kapselformede rektangulære Perler af Sølvblik (indtil $2,5$ cm store). Forsiden er prydet med Bælter af Traad, lagt i Zigzagmønster, og smaa opdrevne, knortede Figurer. I den øverste Kant er udsparet et Rør til Ophængning i en Snor. — 3 Brudstykker af lignende Perler, uden Ornamentter.

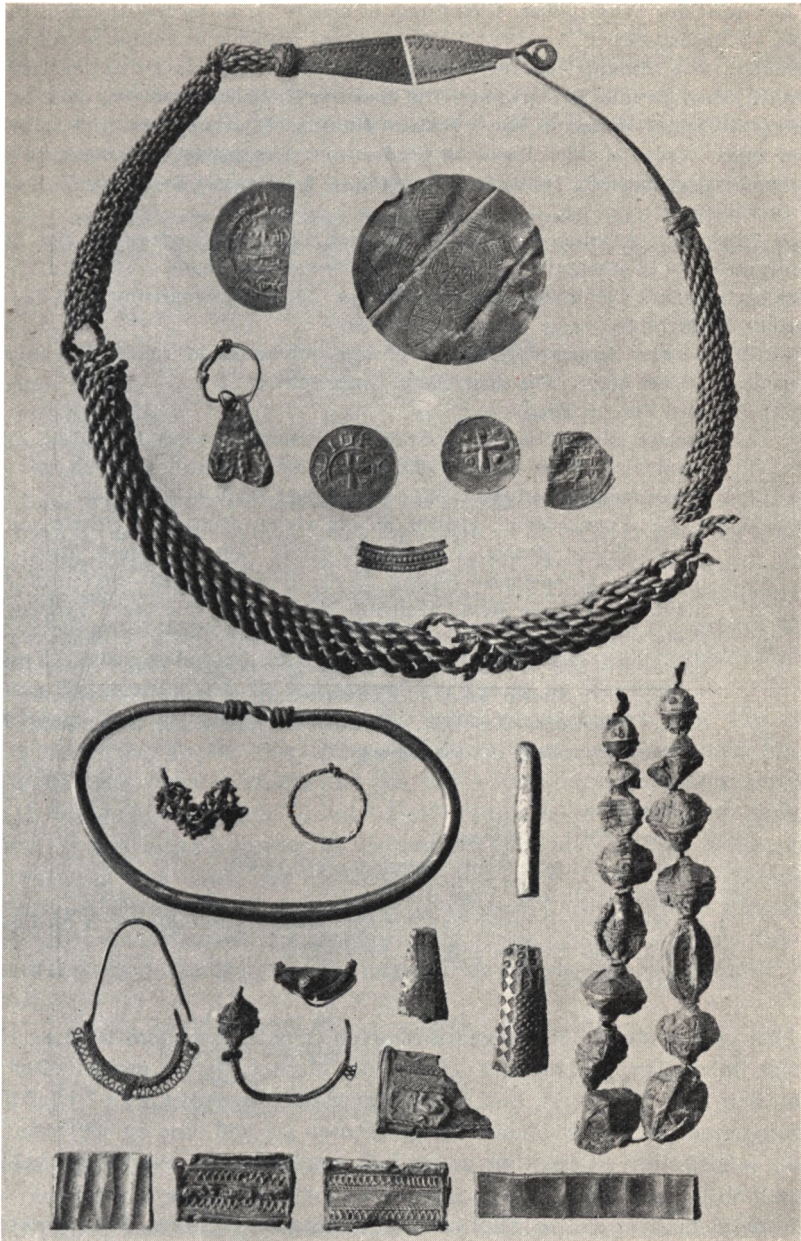

Fig. 27. Munkegaard. Ca. 2/s.

8) Forskellige Brudstykker: Endestump af massiv Ormehovedring af gotlandsk Type. — Brudstykke af hvælvet Blikarmring, prydet med indslaaede Cirkler og Trekanter. — 4 Stumper Kædefletning af fine Sølvtraade, indtil 3,2 cm lange. — 5 Brudstykker af runde Sølvplader; 1 af disse har Kantsnore med Perlerader og Indfatning til Plade i Midten; 1 har 7 Rækker Kanttraade ovenpaa en tynd Sølvplade; 1 har smaa Kranse af riflet Traad og Granulation; 1 er prydet med indslaaede Trekanter; Brudstykkerne er indtil 1,7 cm store. — 2 bittesmaa kegleformede Dupper fra Øringer.

9) Ringsølv: Afhugget Snoning til Halsring, dannet af tre Stænger. Med Stump af Endeplade. — 18 afhuggede Snoninger af Sølvstænger og -traade. — Ca. 40 afhuggede runde og firkantede Sølvtraade fra Snoninger. — Lille snoet Fingerring. — 2 Halvdele af trinde Fingerringe.

10) Barresølv: 10 Brudstykker af aflange Sølvbarrer af rundt eller firkantet Tværsnit, 1—8 cm lange. Alle med talrige Snitmærker.

11) 896 Mønter, nemlig:

32 kufiske (abbasidiske og overvejende samanidiske samt 1 bujidisk. Ældste Mønt: Ismail ibn Ahmed, 900; yngste Mønt: Mansur ibn Nuh, 961—75).

2 byzantinske (Constantin VII og Romanus II, 948—59).

597 tyske. Yngste Mønt: Henrik II som Konge, 1002—14. (Iøvrigt ca. 350 Otto-Adelheid Mønter, 2 fra Henrik II; 42 bayerske (yngste Mønt: Otto, 975—82); 13 sachsiske (yngste Mønt: Bernhard, 973—1011); 13 Augsburgbisper (yngste Mønt: Siegfried, 1000—1006, 12 af hans Forgængere); 2 Halberstadtbisper (yngste Mønt: Arnolf, 996—1023); 1 Hildesheimbisp (Bernward, 993—1022); 5 Strassburgbisper (yngste Mønt: Alwich, 999—1001); 37 fra Staden Köln, 40 fra Magdeburg og Mainz, 27 fra andre tyske Stæder (Costnitz, Deventer, Dortmund, Hildesheim, Strassburg, Trier, Worms, Würzburg og Regensburg).

2 karolingiske.

2 schweiziske.

1 italiensk (Otto I, Pavia).

10 bøhmiske. Yngste Mønt: Boleslaus, 937—1002.

169 engelske (Ethelred, Type A—C).

6 danske Halvbrakteater (2 Efterligninger af Dorestadmønt, 4 med Kors).

1 svensk (Oluf Skötkonung, ca. 1000—22).

79 ubestemmelige.

Den yngste Mønt i Munkegaard-Skatten er præget mellem 1002 og 1014; iøvrigt indeholder Skatten kun ganske faa Mønter, der er præget efter Aar 1000 (kun 2 fra Henrik II, kun 1 fra Siegfried af Augsburg, kun 1 Oluf Skötkonung), men et overvældende Antal Mønter fra 980'erne og 990'erne; det er da sandsynligt, at Skatten er nedlagt ret kort efter Aar 1000, vel omkring 1010¹.

Som Helhed er denne Skat en Værdimetalbeholdning; den indeholder

¹ Jfr. C. J. Thomsen anf. St. S. 31 ff.

ikke eet eneste ubeskadiget helt Smykke. Iøvrigt er Skatten nært beslægtet med Skattefundene fra Pommern og de øvrige vendiske Egne Syd for Østersøen. Dette gælder navnlig de mange smaa Sølvblikgenstande, de kapselformede rektangulære Perler (jfr. foran S. 81), de buklede og ovale granulerede Perler og Øreringene.

De ovale Perler af den Form, der er repræsenteret i Munkegaard-Skatten (Fig. 27), optræder først i danske Skattefund kort før Aar 1000.

De Skattefund, hvori Perler af denne Type (SM 655) indgaar, er følgende:

1. Jynde vad	nedlagt ca.	970	7. Munkegaard	nedlagt ca.	1010
2. Aalborg	— -	980	8. Sturkö, Blekinge	— -	1010
3. Siem	— -	990	9. Grönby, Skaane	— -	1020
4. Sandby, Skaane	— -	1000	10. Kelstrup	— -	1030
5. Lackalänga, Skaane	— -	u.M.	11. Bolbygaard	— -	1050
6. Glemminge, Skaane	— -	1000			

Medens de ovale Perler saaledes er ret sjældne i danske Fund — i hvert Fald udenfor det gamle Skaanelands Omraade — er de overordentlig almindelige i Skattefund fra de slaviske Egne Syd for Østersøen, og det samme gælder de buklede Perler af Munkegaardstypen. De ovale Perler forekommer i en Række Skattefund fra Mecklenburg i Vest til Polen og Schlesien i Øst, nedlagt i Tiden mellem ca. 960 og 1050; de er ligesaa karakteristiske for de vendiske Sølvskatte som de kapselformede Perler og Øreringe.

Øreringe kendes i tre Former fra Munkegaardsfundet (jfr. Fig. 27). Den ene af disse Typer, den cirkellagte Bøjle med den halvrunde Plade kendes fra flere danske Skattefund fra 900-Aarene og er nærmere omtalt foran S. 50 under Tolstrup-Fundet. Dette Smykke er utvivlsomt slavisk Import. — Det samme gælder de to andre Typer, den aflange Bøjle med Gitterværk og den Type, der er forsynet med paaskubbede gennembrudte kugleformede Perler. Begge disse Typer er talstærkt repræsenteret i Skattefundene Syd for Østersøen. I Danmark er da derimod yderst sjældne. Typen med Gitterværket kendes kun fra følgende gamle danske Skattefund:

1. Munkegaard (1)	nedlagt ca.	1010
2. Sturkö, Blekinge (2)	— -	1010
3. Kelstrup (1)	— -	1030
4. Bolbygaard (Fragment)	— -	1050

De to Stykker i Sturköfundet (afbildet Mbl. 1890, S. 82, og hos T. J. Arne: *Suède et l'Orient*, S. 209) er brillante Eksempler paa, hvor sirligt disse Prydelser kan være udformet. Men de er artsforskellige fra de samtidige nordiske Sølvsmedearbejder. De ældste og smukkeste Eksempler fra Nordtyskland er Øresmykkerne i Tempelhof-Skatten fra Brandenburg, ned-

lagt ca. 970 (afbildet i Hervorrag. Kunst- u. Altertumsgegenstände des Märk. Provinzialmuseums zu Berlin. Heft I, Die Hacksilberfunde, Taf. IV), men dertil kommer en Række Eksemplarer i mecklenburgske, pommerske, vestpolske og schlesiske Fund, nedlagt i Tiden mellem ca. 1000 og 1060. De faa Eksemplarer af denne Smykketype, der er naaet til Norden, er da utvivlsomt kommet hertil fra de slaviske Egne Syd for Østersøen; men de Egne, hvor denne Type er udformet, ligger sandsynligvis langt fjernere; den svenske Forsker Arne henfører disse Smykker til Sydvestrusland, hvor de formodentlig er lavet under byzantinsk Indflydelse¹. — Den tredje Type af Øreringe (med tætsiddende gennembrudte Perler anbragt paa en Bøjle) kendes i hele Norden kun fra dette Fund. Syd for Østersøen kendes den derimod fra adskillige Skattefund, navnlig i Pommern, Vestpreussen, Posen og Schlesien (f. Eks. Fundet fra Leissow, Hervorrag. Altertumsgegenstände Taf. I—III). Den tyske Arkæolog H. Seger mener, at de stammer fra Bøhmen, hvor de hyppigt findes i Grave².

Ligheden mellem de slaviske Skattefund fra Egnene Syd for Østersøen og Munkegaard-Fundet indskrænker sig ikke til de foran omtalte Eksempler. Dertil maa føjes den lille hjerteformede Plade af Sølvblik; denne Type er tidligere omtalt (S. 81 og 82); dette »Rasleblik« hører hjemme i samme Kreds som Øresmykkerne og Kapselperlerne (et ganske tilsvarende er fundet i en Skat fra Wollin i Pommern, Berliner Museum f. Vor- u. Frühgesch. II, 2542). — Endelig maa nævnes Brudstykket af den hvælvede Armring af Sølvblik; ogsaa denne Form hører udelukkende hjemme i slaviske Fund³.

Den runde Plade af Sølvblik er uden Sidestykke i danske Fund (bortset fra et Fragment i det skaanske Sandby-Fund og et Beslag til et Laag i Westerland-Fundet); skønt enkelte lignende Stykker kendes fra de slaviske Fund i Nordtyskland, kan kun eet siges med Sikkerhed om den: at dens Stil udelukker nordisk Oprindelse.

Munkegaard-Skatten vidner saaledes i sin Helhed om en stærk Forbindelse mellem Bornholm og de vendiske Egne ved Østersøens Sydkyst. Men de slaviske Smykkeformer er ikke faldet i Danskernes Smag; de indgik blot som søndret Metal i Handelsomsætningen paa samme Maade som de tyske Mønter; som Kulturprodukter er de blevet vejet og fundet for lette.

58. Blemme Lyng, Knudsker S., Bornholms V. H. C. 5.

I 1866 fandtes ved Blemme Lyng i Knudsker en Thorshammer af Sølv, 3,2 cm lang, ophængt i en oval Ring; i denne Ring hang desuden 4 korte Sølvpinde (jfr. Fig. 29). Fundet er omtalt i Vedel: Bornholms Oldtidsminder, S. 393, Nr. 7. (Om Thorshammersmykkerne jfr. foran S. 63 f.).

¹ Arne anf. St. S. 188, 209.

² Seger i Altschlesien II, S. 159. Jfr. Obzor praehistoricky IV, Tab. XIII.

³ Se H. A. Knorr: Mannus 1936, S. 188 ff. med Eksempler fra pommerske Skattefund.

***59. Brandsgaard, Knudsker S. Møntsamling 4.**

I 1840 fandtes paa 14. Selvejergaards Grund i Knudsker 85 hele Sølvmonter og 67 Fragmenter samt 3 Lod (44 g) Brudsølv. Monterne er udførligt beskrevet af J. C. Lindberg i *Annaler f. nord. Oldk.* 1842—43, S. 159—64. De

152 Monter fordelte sig saaledes:

67 kufiske (hvoraf 20 kunde bestemmes som abbasidiske, samanidiske og bujidske. Yngste Mønt: 972).

18 tyske (Yngste Mønt: Otto af Bayern, 977—82).

1 tysk-italiensk (Otto III, 983—1002).

1 ungarsk (Stefan, ca. 1000—38).

65 danske Halvbrakteater (Dorestad-Efterligninger og Monter af Korstypen). Skatten maa være nedlagt kort efter Aar 1000.

***60. Vester Marie, Bornholms V. H. Møntsamling 395.**

I 1876 fandtes ved en stor Sten ca. 480 Alen Nordvest for Tyskegaard (63. Selvejergaard)

34 engelske Monter, alle Ethelred-Monter af Type D (978—1016).

Monterne var saa godt bevaret, at de næppe har cirkuleret ret længe, inden de er blevet nedgravet. Det er formodentlig en Del af en Danegældbeholdning, der her er betroet til Jorden.

***61. Kongens Udmark, V. Marie S. 19602—20. Møntsamling 224.**

I 1861 fandt en Husmand fra Kongens Udmark, der var ved at bryde en hittid udyrket Del af sin Mark i Højlyngen lidt Vest for Enesbjerg, omtrent $\frac{1}{4}$ Alen under Jordens Overflade en 13 cm høj og vid, grov Lerkrukke med flad Bund. Krukken var forsynet med Laag (der gik tabt ved Optagningen) og Huller til Ophængning; den havde ingen Ører, men fremspringende Knopper paa Siden. I denne Krukke laa en Sølvskat, bestaaende af nogle enkelte hele Ringe, en Masse Brudsølv og for største Delen sønderbrudte Sølvmonter. Sølvsaagerne vejede $87\frac{7}{8}$ Lod (1284 g). Det væsentligste af Skatten er gengivet Fig. 28.

1) Sølvvarmring, 7,2 cm i Tværmaal, dannet af tre snoede Stænger, der er tilhamrede efter Snoningen og ved Enderne hamret ud til Spidser, der har været viklet om hinanden.

2) Lille glat Ring, 3,4 cm i Tværmaal, dannet af en enkelt trind Stang.

3) Fletning af Sølvtraad, 2 cm lang, dannet af flere jævnsides lagte Sølvtraade, der er sammenflettet til et fladt aflangt Bundt, der er ophængt i en Sølvring.

4) 2 smaa sammenhængende Sølvringe (1,4—1,7 cm i Tværmaal). — 5 smaa sammenhængende Sølvringe (1,9—2,8 cm i Tværmaal). — Lille riflet Sølvring.

5) Kædebrudstykke, bestaaende af 25 store Led (2,3 cm lange). — Ende af en Sølvkæde, 20 cm lang, flettet af fine Sølvtraade og afsluttet i et glat Hylster af Sølvblik, hvori sidder en lille Ring. Hylstret er adskilt fra Kædeledene ved et lille Tværbaand af flettet Sølvtraad. — Stykke af lignende Sølvkæde, 8,7 cm lang.

6) 9 smaa rudeformede Plader af Sølvblik, indtil 2 cm lange, ophængt i spinkle Sølvkæder. En 10. Plade er dannet af en overbrudt Endeplade fra en Ring med indslaaede Cirkler og Tvæstreger langs Kanten. Disse Plader har tjent som Vedhæng til Øringer som paa Fig. 22.

7) Forskellige Brudstykker: Lille rund Sølvplade med hvælvet Midterparti, 1,8 cm i Diameter. Smykket med brede Filigrantraade, lagt i Dobbeltspiraler, og med Granulation; Overfladen er stærkt slidt. — 2 smaa Brudstykker af Sølvplader med Filigranbelægning. — Lille oval hamret Sølvplade med Huller til Ophængning; overbrudt i den ene Ende (1,5 cm stor). — Firkantet Stump af Sølvplade med skarpt ophøjet Kantliste og indslaaede Trekantmønstre (1,3 cm stor). — Kant af Sølvbæger (4 cm lang), med en punkteret Buerække og et fint indridset Baandornament (jfr. lignende Stykke i Skatten fra Kulhusgaarden, omtalt foran S. 114). — 11 Brudstykker af Sølvperler med Filigranbelægning. — 4 Endestykker af Smykker, bestaaende af runde Sølvtraade, der er ombøjet som Spiraler for den ene Ende.

8) Ringsølv: 14 Brudstykker af svære og brede Sølvringe med indslaaede Ornamenter. Deriblandt 4 af massive Ringe med facetteret, ornamenteret Yderside; et af disse er et Endestykke med stiliseret Ormehoved. — Desuden 2 Brudstykker af Armringe som SM 646 med skarp Midtribbe. — Stump af bredt Armbaand med tunget Relief (1,3 cm stort). — 24 Brudstykker af flade Armbaand og af Endestykker til Halsringe, prydet med indslaaede Kredse og Trekanter. — 3 Stykker af baandformede, indtil 3 cm brede Ringe, hvis Yderside er dækket med aflange udhævede Ribber og Rhomber med indslaaede Punkter. — 13 Brudstykker af Endestykker til snoede Ringe med indslaaede Trekanter og Streger. — Afhugget Stykke af firkantet Sølvstang, paa hvis Sider fine Linjer er indridset. — 60 større og mindre Brudstykker af Hals- og Armringe af flettede og snoede Sølvtraade. — Ca. 30 Brudstykker af fine sammensnoede og vredne Sølvtraade, der har været indvundne mellem Stængerne i Ringe. — Ca. 130 Brudstykker af tykke og tynde Sølvtraade, der har været anvendt til Hals- og Armringe. — 6 Stykker Sølvtraad, delvis beviklet med fine Sølvtraade. — 17 afbrudte og afhuggede Stykker af runde Sølvstænger og -traade. — 34 Stykker af firkantede Sølvstænger, deriblandt 5 Endestykker; eet er ombøjet som en Spiral.

9) Barresølv: Trind Barre, 2,5 cm lang. — Afhugget Stykke af lignende Barre. — 2 støbte Sølv»draaber«, ca. 1 cm store. — 4 hamrede firsidede Sølvbarrer, 2—10¹/₂ cm lange. — 23 lignende, afhuggede Barrer. — 19 mindre Brudstykker af glatte, til dels hamrede Sølvplader, hvoraf maaske et Par har været Møntblanketter.

10) 124 Mønter; heraf er:

- 1 romersk Denar (Trajan, 116—17 e. Kr.).
- 76 kufiske (2 ummajadiske, 15 abbasidiske, 51 samanidiske, 3 hamdanidiske, 5 bujidiske; yngste Mønt fra 968).
- 9 byzantinske (yngste Mønt: Nicephorus-Phocas, 963—69).
- 20 tyske (deraf 5 ottonske præget i Mainz, Speyer og Strassburg; 6 slaaet af bayerske Hertuger, 5 af Udalrich af Augsburg, 1 af Burchard af Alemannien; yngste Mønt: Erchembald af Strassburg, 965—91).
- 2 italienske (Pavia).
- 3 danske Halvbrakteater (Dorestadefterligninger).

En af de byzantinske Mønter var forsynet med Øsken.

Kongens Udmark-Skattens Mønter staar i Sammensætning Rø-Skatten nær (jfr. S. 117 ff.); den overvejende Del af Mønterne er arabiske, et mindre Antal er tyske og enkelte danske; angelsaksiske Mønter mangler helt i

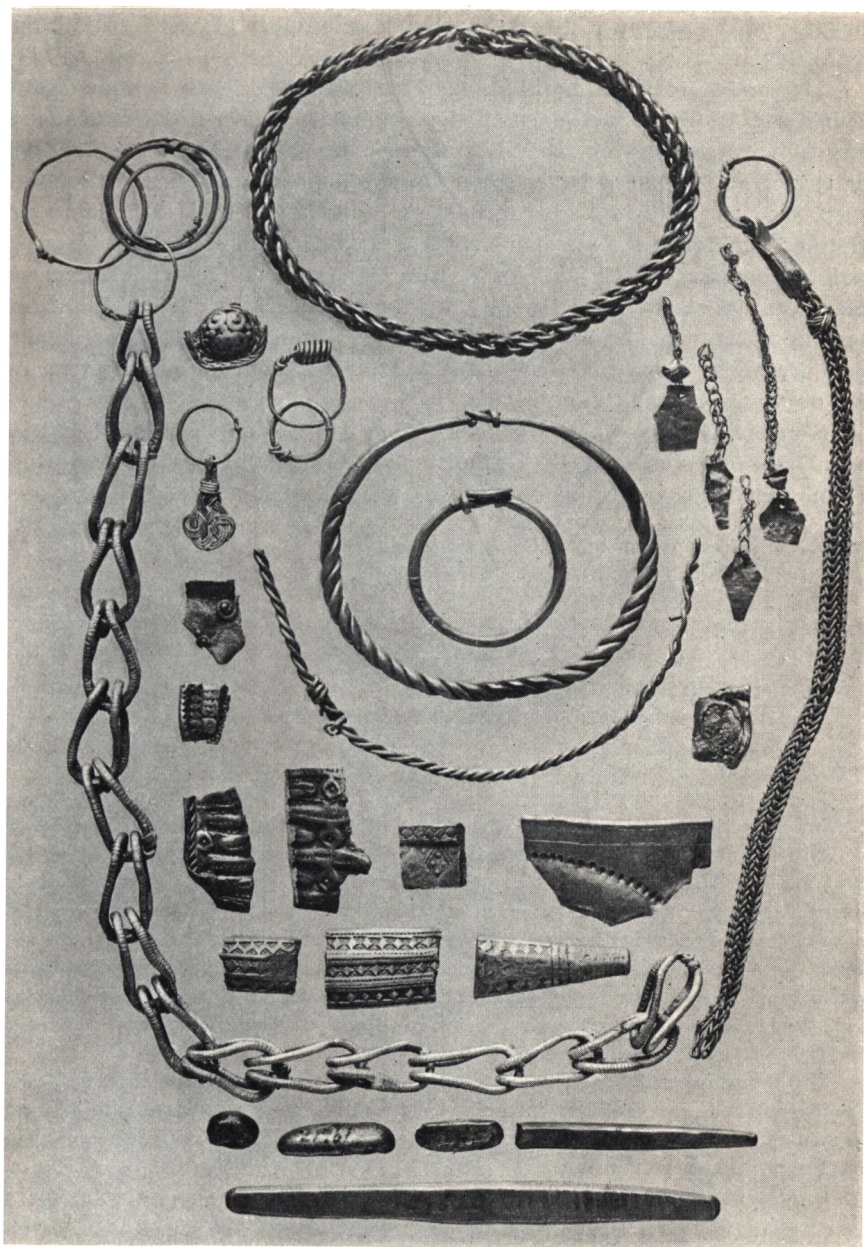

Fig. 28. Kongens Udmark. ²/_s.

begge Fund. Kongens Udmark-Skatten maa antages at være nedlagt omkring 980.

Ligesom de to andre bornholmske Skattefund fra denne Periode (Rø og Munkegaard) bestaar Kongens Udmark-Skatten næsten udelukkende af Brudsølv, altsaa rent og skært Værdimetal. En stor Del af dette Brudsølv er Rester af Smykker, der er særlig karakteristiske for Egnene ved Østersøen. De massive Ringe med skematiske Ormehoveder hører hjemme paa Gotland (jfr. foran S. 58), men iøvrigt svarer Skatten i sit Indhold meget nøje til de store Skattefund fra de slaviske Egne tæt Syd for Østersøen, bl. a. ved det store Tal af Endestykker fra snoede Halsringe; en Enkelthed som de smaa rudeformede Rasleplader til Øreringe (Fig. 28 t. h.) kendes ikke fra andre danske eller nordiske Skattefund, men derimod i stort Tal fra de vendiske Skattefund¹.

Kongens Udmark-Skatten slutter sig da nær til de øvrige hidtil omtalte bornholmske Sølvskatte, ikke mindst som Vidnesbyrd om en ikke ringe Handelsforbindelse med de slaviske Egne i Tiden henved Aar 1000.

*62. Nylarsker, Bornholms V. H. Møntsamling XI.

I 1813 fandtes her (jfr. *Annaler f. nord. Oldk.* 1842—43, S. 43):

45 Mønter; heraf var:

16 kufiske.

28 tyske (yngste Mønt: Otto af Schwaben, † 982).

1 engelsk (Ethelred, Type B).

Denne Skat maa være nedlagt henved Aar 1000.

*63. Rømersdal, Aaker S., Bornholms S. H. 593—601.

I 1811 indsendtes en Skat af Sølvager af Løjtnant Rømer. Den var opløjet i Nærheden af Rømersdal. Skatten vejede 80 Kvint (= 354 g). Den er afbildet Fig. 29.

1) 3 store Sølvringe; den største ca. 20 cm i Tværmaal, de to andre 11,7 og 12,7 cm i Tværmaal. Den største Ring er dannet af en tynd Stang, om hvilken tynde Sølvstænger er flettet. Enderne af Stangen er udhamret til aflange Plader, hvis Yderside er prydet med indslaaede Kredse. Pladerne afsluttes med Hager, der griber ind i hinanden. — Af de 2 mindre Ringe er den ene dannet paa samme Maade som den største, idet 5 tynde Sølvstænger er flettet omkring en spinkel Stang; den anden er dannet af 3 × 2 tynde snoede Stænger. Den ene af Endepladerne paa denne Ring ender i en Hage, der griber ind i et Hul i den anden Endeplade.

2) 3 Armringe af Typen SM 644, dannet hver af en enkelt trind og glat Stang. De tilspidsede Ender er viklet om hinanden i Spiral. Tværmaal 8,6 — 8,7 — 10 cm. Paa en af Ringene hænger 10 runde Smaaringe. Vægten af Ringen 595b er 33,9 g; Vægten af Ringen med Smaaringene: 34,1 g.

¹ Jfr. de beslægtede hjerteformede Rasleplader, der er omtalt foran S. 81 og 82. De rudeformede Plader kendes bl. a. fra det brandenburgske Tempelhof-Fund, ca. 970 Hervorrag. Altertumsgegenstände, Heft I, Taf. IV), fra pommerske Fund (Wollin, Curow, Paatzig, Kannenberg o. fl.), fra vestpreussiske og posiske Fund.

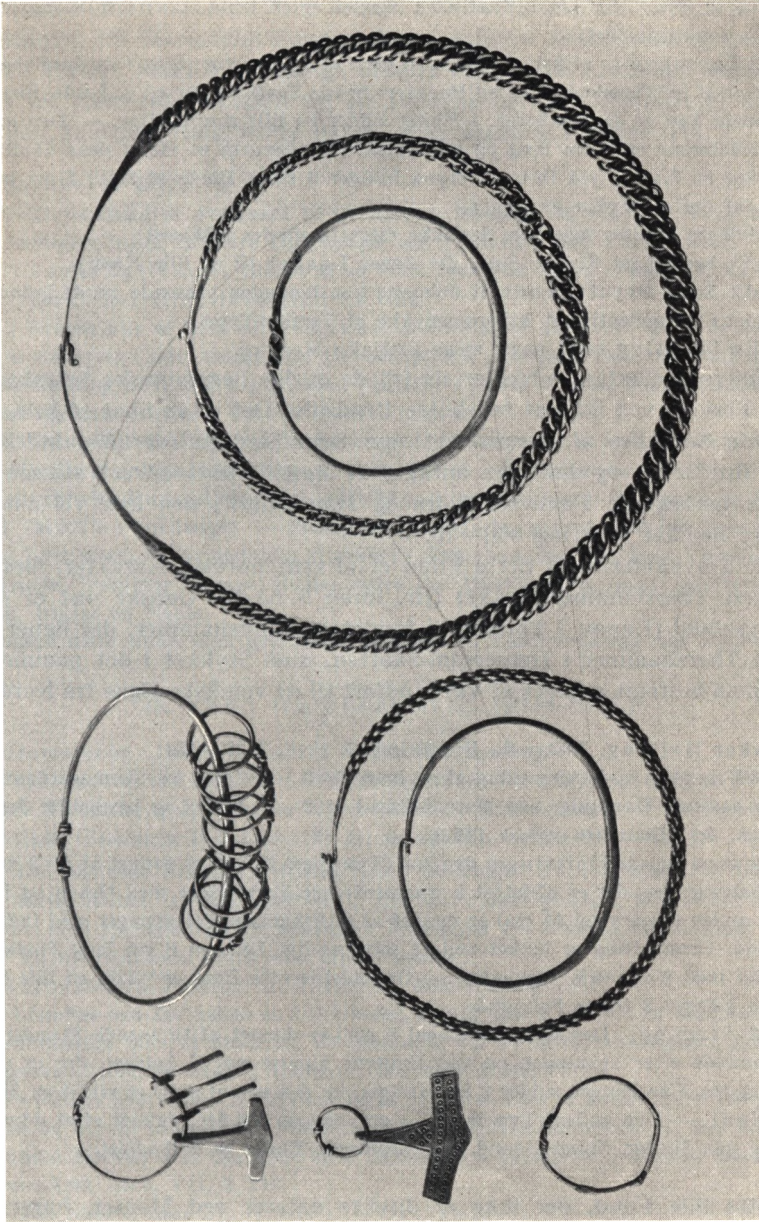

Fig. 29. Romersdal. Ca. 1/2.

3) Lille Ring, 3,6 cm i Tværmaal, dannet af en trind, tværriflet Stang. Overbrudt og sammenloddet.

4) 2 Thorshamre af Sølv. Den ene af disse er 4,1 cm stor; dens Forside er dækket af Rækker af indslaaede Kredse og Punkter; baade Skaft og Hoved er brede. Skaftets kileformede Top er gennemboret; i Hullet sidder en lille simpel Ring. — Den anden af Thorshamrene er 3 cm lang og uornamenteret; gennem et Hul i dens Skaftende er stukket en 3,5 cm vid Ring, hvorpaa hænger 3 smaa Pinde af Sølv, 3 cm lange. Vægten af dette Smykke er 16,6 g.

Endvidere fandtes følgende, der ikke mere forefindes i Museet:

5) »Et beskadiget Stykke Sølv, der ligner Laaget til en lille Kasse.«

6) »Et Sølv-Brystspænde af dobbelte paa hinanden passende runde indhulede Sølvplader,« formodentlig et Filigransmykke af Terslev-Typen.

7) En lille Ring samt nogle smaa kufiske Mønter.

Rømersdal-Skatten adskiller sig fra de øvrige bornholmske Sølvskatte i denne Periode ved ikke at indeholde Brudsølv. Det er en Skat af hele, velbevarede Smykker af samme Art som Sejro-Skatten (der dog indeholdt noget Brudsølv), og den maa antages at stamme fra omtrent samme Tid som de beslægtede Fund fra Sejro og Mandemark; den kan vel antages at være nedlagt omkring 960—70.

Alle Smykkeformer i dette Fund er af rent nordisk Karakter, først og fremmest Thorshammersmykket (jfr. foran S. 63 ff.). Ganske vist er der i Nordtyskland (Lupow i Pommern) fundet en Thorshammer, der ligner den største Thorshammer i Rømersdal-Skatten, men Stykket i det pommerske Fund maa bestemt antages at være indført til de vendiske Egne fra Norden¹.

64. Ibsker Højlyng, Ibsker S., Bornholms Ø. H. C. 2829—32.

I 1877 fandtes ved Oprensning af en bred Grøft, der fører fra Skomagerdam gennem en gammel Dæmning, paa Matr. 149ax i et 2—3" tykt Lag jernholdig Jord, 4 Sølvringe, der tilsammen vejede 112 g.

1) 2 smaa snoede Halsringe; den ene (Tværmaal 10 cm) er dannet af 4 × 2 snoede Sølvstænger, der er afsluttet i ornamenterede Endeplader med Øsken og Krog. — Den anden (Tværmaal 11 cm) er dannet af to firkantede Sølvstænger med indsoet Sølvtraad. Denne Ring er lukket ved et selvstændigt Led, en 8 cm lang Plade, der er prydet med indslaaede Trekanter. — Om sidstnævnte Ring er viklet en lille Ring, hvorpaa hænger 3 runde Sølvpinde.

2) 2 Armringe. Den ene (Tværmaal 8 cm) er dannet af to snoede Stænger, der er tilhamrede efter Snoningen og ved Enderne hamret ud til Spidser, der er viklet om hinanden. Paa Ringen sidder 2 Smaaringe; om den ene af disse er viklet en Stump af en Mønt. — Den anden (Tværmaal 7,4 cm) er som SM 646, dannet af et udvendig riflet og paa Midten ribbet Baand. De tilspidsede Ender er beskadiget.

Dette lille Fund, der ikke er direkte dateret ved Mønter, hører dog hjemme i Kredsen af bornholmske Skattefund fra Tiden henimod Aar 1000.

¹ Afbildet i Mannus 1936, S. 200, Fig. 65.

De smaa Pinde i den lille Ring kendes i Skandinavien fra Knudsker-Thorshammeren, fra Rømersdal-Fundet, fra et ølandsk Skattefund og fra Gravfund i Birka¹. Skikken at hænge mindre Ringe paa Armringe kendes foruden fra Rømersdal-Skatten fra en Mængde nordiske Skattefund fra 900-Aarene. Skattens Ringformer hører ogsaa hjemme i denne Tid.

65. Bornholm. 25579—80.

Dette Sølvfund er overgaaet til Oldnordisk Museum fra Frederik VII.s Samling. Der foreligger ingen nærmere Oplysninger om Findested eller Fundforhold.

1) 2 smaa Sølvringe, dannet af en trind tværriflet Stang (Tværmaal 3,8 cm). — Lille baandformet Ring (Tværmaal 1,3 cm).

2) Brudstykke af lille Sølvsmykke, dannet af et kort Rør, hvori er indsat en 1,5 cm stor oval Plade, belagt med Dobbeltspiraler i Filigran. Den ene Ende af Røret er udtunget og udvendig prydet med paalagte Spiraler i brede Filigrantraade. Sml. ganske lignende Stykke i Gravlev-Fundet (Fig. 11).

3) Forskellige Brudstykker: 2 overhuggede Brudstykker af Sølvplader, paa hvis forgyldte Bund er lagt grove Filigrantraade i Spiral- og Buemønstre (2,8—3,3 cm store). — 2 overbrudte Endeplader til snoede Ringe, med indslaaede Trekanter og Punkter m. m. (indtil 3,5 cm lange). — Stump af Sølvplade, prydet med indslaaede Ringe (knap 2 cm stort). — Brudstykke af massiv Armring med facetteret Yderside, hvor indslaaede Trekanter danner Rudemønstre. — Endvidere 5 smaa Brudstykker af Ringe, Kæder og Naale.

Ogsaa dette Fund maa utvivlsomt henføres til Tiden omkring Aar 1000².

B. Fund fra Sydslesvig. (900—1016.)³

*a. Gremmerup, Husby S. og H., Angel. Møntsamling.

I 1739 fandtes ved Pløjning (i et Muldvarpeskud) 314 hele Mønter og en Del Brudstykker. Mønterne er alle danske Halvbrakteater, Efterligninger af Dorestadmønter. De vejede tilsammen 9¹/₄ Lod (135 g); de enkelte Mønter 0,30—0,44 g⁴.

¹ Det ølandske Fund, fra Kinsta, afb. i Montelius: Sv. fornsaker, Nr. 585 (Ring med ildstaalformet Smykke og Pinde). Jfr. M. B. Mackeprang i Tilskueren 1938 II, S. 179 f. med Henvisninger til yderligere Eksempler fra Finland og Rusland.

² Til ovenstaaende Fund maa føjes følgende:

66. Koldemosen, Hjortdal S., V. Han H. Møntsamling 1301.

I 1914 fandtes ved Tørveskær en Del Mønter, hvoraf kun 6 indkom til Møntsamlingen. Resten ansedes ikke af Finderen. Af Mønterne var 3 kufiske (abbasidiske, y. M. 890), 2 engelske (Knud, — 894), 1 italiensk (Berengar I, 888—916).

To (tabte) Skattefund fra Hammershus og Øster Lars er anført under Gruppe IV, Nr. 48 og 50, S. 180. — Et Fund fra Rabekkegaard, Knudsker S., der indeholdt 15 kufiske Mønter, er et Gravfund og er behandlet af Brøndsted i »Danish Inhumation Graves«, Acta Arch. VII, S. 210.

³ Jfr. Note 1, Side 37.

⁴ Jfr. E. Nöbbe i Nordelbingen II, 1923, S. 280. — Galster i Nord. numismat. Aarsskr. 1937, S. 42 ff. (m. Fot.).

***b. Slesvig. (Tabt Fund).**

I 1712 opløjede en Bonde i Nærheden af Slesvig ved en lille Høj kufiske Mønter samt nogle massive Sølvstænger af Længde og Tykkelse som en Lillefinger (altsaa: Barrer) foruden sammenbøjede Stænger (Ringsølv). — Pastor J. E. Müller, Plön, meddelte Fundet i Staats- u. Gelehrte Zeitung des Hamburgischen unpartheyischen Correspondenten ¹⁰/₈ 1731, ledsaget af Tegning af en af Mønterne. Henr. Scholtz bestemte derefter i en hel lille Bog denne Mønt som »arabisk-saracenisck«. Mønten synes i Virkeligheden at have været en samanidisk Dirhem fra Al-Muqtadir og Nasr ibn Ahmed (913—32)¹.

***c. Ø, Gelting S., Kappel H.**

Længe før 1896 er fundet ca. 13 arabiske Dirhem'er fra omkring Aar 900 paa Oeher Drecht, ved Mundingen af Slien².

***d. List paa Sild.**

Her fandtes i 1937 kun 200 m fra Stranden i et Kohorn (nedgravet i ringe Dybde) 616 hele Mønter og 165 Brudstykker. Af de 616 hele Mønter var 546 engelske (Ethelred, 978—1016), 19 irske (Sihtric, 989—1029), 48 tyske (yngste Mønt: Otto III, 983—1002), 1 dansk Halvbrakteat (og 2 Brudstykker), 1 byzantinsk, anvendt som Hængesmykke (Basilius II og Konstantin XI, 976—1025) og nogle Brudstykker af arabiske Mønter. (Erw. Nöbbe i Nachrichtenblatt f. deutsche Vorzeit, 1940, S. 107 ff.).

C. Fund fra Skaaneland. (900—1016.)

Kortfattet Oversigt. (Her er Stumper af Mønter overalt regnet for hele Mønter.) Jfr. de anførte Værker i Note 1 og 2, Side 39.

***1. Mølle, Brunnby S., Luggude H. Hälsingborgs Museum. (Bror Schnittger i Hälsingborgs Hist. (1925) I, S. 96 f. og Fig. 153.)**

2 snoede Armringe.

Brudstykker af 2 Halsringe.

3 kufiske Mønter (905—07).

***2. Bräcke, Brunnby S. Statens hist. Museum, Stockholm, 5881, 5885, 5891. (Bror Schnittger anf. St. S. 97.)**

1 Thorshammer.

2 Armringe af kantede Stænger.

3 Armringe af snoede Stænger.

1 massivt Armbaand med indslaaede Trekanter.

1 Kæde med Smaaringe for Enderne. Heri har siddet

1 rundt Filigransmykke af Terslev-Typen.

4 Brudstykker af lignende Smykke.

¹ Jfr. Mestorf: Die Hacksilberfunde, S. 9. — Galster i Nord. numismat. Aarskr. 1936, S. 71 ff.

² Mestorf: Mittheil. des Anthrop. Vereins IX, 1896, S. 14.

Ca. 50 Brudstykker af Smykker, deriblandt en enkelt rektangulær kapselformet Perle.
Mønter: Ca. 125 kufiske indtil ca. 935, 1 engelsk (Edw. I, 901—25), 1 dansk Halvbrakteat.

*3. Kullaberg, Krapperup, Brunnby S. St. h. M. (Bror Schnittger anf. St. S. 97 og Fig. 163. — Montelius: Sv. fornsaker Nr. 638.)

I 1715 indleveredes et Fund af Sølvringe, hvoraf nu er bevaret:

1 Armrings som SM 644a med 7 vedhængende Smaaringe, hvorom er rullet
4 kufiske Mønter.

*4. Filborna, Hälsingborgs landsförsamling. St. h. M. 7858. (Schnittger anf. St. S. 96 f. og Fig. 149—51. — Arbman: Schweden u. das karol. Reich, S. 161, 202 (Note) og Taf. 51.)

1 Halsring af snoede Stænger.

1 Armrings med vedhængende Smaaringe (som SM 644a).

13 mindre Ringe, der har siddet paa større Ringe.

3 runde Hængesmykker med Filigranbelægning.

2 Remendebeslag med stiliseret Bladværk.

84 Brudstykker af Arm- og Halsringe, Kæder og Filigransmykker, desuden af Kugle til Ringspænde, Armbaand med tunget Reliefmønster, massive Armrings med facetteret Yderside og afsluttet med Ormehoved.

2 hele Sølvbarrer, 7 Brudstykker.

Mønter: 132 kufiske, 1 engelsk Fragment (Eadred, 946—55), 1 dansk Halvbrakteat.
Enkelte af de arabiske Mønter var forsynet med Øsken eller gennemhullede.

*5. Pålstorp, Raus S., Luggude H. St. h. M. 4313. (Schnittger anf. St. S. 97, Fig. 159. — Mbl. 1872, S. 54.)

1 Kæde med Thorshammer.

2 simple Armrings.

21 Brudstykker af Smykker, deriblandt skjoldformet Plade med Hjulmønster.

52 Stykker Stænger, Barrer og Sølvblik.

Mønter: 35 kufiske (yngste Mønt 916), 1 tysk (Otto I, 936—73), 1 dansk Halvbrakteat (Efterligning af Dorestadmønt).

*6. Reslöf, Onsjö H. St. h. M. 1025.

1 Halsring af snoede Stænger.

2 Armrings (som SM 644).

1 baandformet spinkel Armrings med indslaaede Trekanter.

3—4 Fingerringe.

Mønter: 3 kufiske (yngste Mønt 896), 382 tyske (— Otto og Adelheid, 991—94), 161 engelske (— Ethelred, 978—1016).

*7. Ramsåkern, Stävie S., Torna H. Lunds Univ. Mus. 3390, 3827. (Sundin i Från Lunds Univ. hist. Mus. 1918, S. 120 ff.)

155 Stykker Brudsølv, deriblandt af halvmaaneformet Hængesmykke, Randfragment

af rundt Filigransmykke, af Kæder, Hals- og Armringe, af skjoldformet Sølvblikskive med løbende Hjul-Mønster.

3 hele Barrer.

Mønter: 12 kufiske, 3 vesterlandske.

*8. Lackalänga, Torna H. St. h. M. 431. (Aarb. 1912, S. 228. — Paulsen: Der Goldschatz von Hiddensee, Taf. XIV, 1, 3—4.)

1 Guldhængesmykke med Baandmønstre i Filigran (Terslev-Type).

1 korsformet Guldhængesmykke (lidt anderledes end Hiddensee-Tolstrup-Typen).

2 egebladformede Guldhængesmykker med Filigranmønstre.

1 flad Skaal af Sølvblik med uddrevne Bukler.

3 Sølvarmringer som SM 644, de to med mindre Ringe, hvorom er viklet Stumper af arabiske Mønter.

5 Perler: 1 af Guld, 4 af Sølv, alle med Filigran og Granulation.

1 trefliget forgyldt Bronzespænde med Nielloindlægning.

*9. Igelösa kyrkogård, Torna H. St. h. M. 17532.

1 stort rundt Sølvsmykke med indgraverede Baand- og Zigzagornamenter.

Mønter: 2068. 14 kufiske, 134 tyske (yngste Mønt: Bernhard I, 973—1011 og Otto III, 983—1002), 900 engelske, deraf 828 Ethelred (yngste Mønt), 10 irske (Sihtric, 989—1029).

Skatten, som vejede over 3 kg, er utvivlsomt overvejende en Danegældbeholdning.

*10. Sandby kyrkogård, Torna H. St. h. M. 6997. (Mbl. 1882, S. 103 ff. og Fig. 39 ff. (Hildebrand). — Hauberg S. 163.)

1 Thorshammer ophængt i spinkel Ring.

1 snoet Halsring.

3 Armringer (1 som SM 644, 2 som SM 646).

1 rund Plade af Sølvblik med indslaaet Hjulmønster.

1 rund Perle med Filigranmønstre.

Brudsølv, deriblandt Kædefletning med lille Ring og Rasleblik, Brudstykke af Øresmykke, Brudstykker af runde Plader eller Hængesmykker, af kapselformede rektangulære Perler, af ovale Perler som SM 655, overhugget Ringsølv og Barresølv.

Mønter: 25 kufiske (yngste Mønt 954—62), 46 tyske (yngste Mønt Otto II, 973—83), 1 engelsk (Eadgar, 957—75), 85 danske Halvbrakteater (12 Efterligninger af Dorestadmønter, Resten med Kors).

*11. Kabbarp, Tottarp S., Bara H. (Tabt Fund, omtalt hos J. G. Liljegren og C. G. Brunius: Nordiska fornlemningar I, Sth. 1819, Tabel VII—VIII m. Tavle).

1 Thorshammer.

1 snoet Halsring.

1 lille Ringspænde (østskandinavisk Type).

Brudsølv, bl. a. af snoede Ringe og Barrer samt af en tynd Sølvplade fra rundt Smykke.

Mønter: Kufiske Fragmenter, 11 tyske (983—1002), 4 danske Halvbrakteater.

*12. Ryd, Skabersjö S., Bara H. St. h. M. 1057.

1 Barre.

Brudsølv (af Ringe, desuden Traadkant af rundt Hængesmykke).

Mønter: 1 kufisk (935), 1 engelsk (Ethelred), 18 danske Halvbrakteater (Dorestad-
 efterligninger).

13. Naffentorp, Bunkeflo S., Oxie H. St. h. M. 1848.

2 Armringe forbundne med 6 Smaaringe (som SM 644a).

*14. Hököpinge, Oxie H. St. h. M. 434.

420 Mønter: 2 byzantinske, 223 tyske (yngste Mønt: Otto III), 191 engelske (Ethelred
 II), 2 svenske (Oluf Skötkonung, ca. 1000—22).

*15. Assartorp, Gärdslövs S., Vemmenhögs H. St. h. M. 2184, 2310. (Mbl. 1872,
 S. 54 (Hildebrand).)

a. 1 Armring (som SM 644).

Brudstykker af runde Hængesmykker med bred Traadkant; af rund svagt hvælvet
 Plade med indgraveret bredt Baandmønster (med Valknude og trekantede Flige,
 mere sammensat end lignende Plade i Vaalse-Fundet Fig. 24); Stump af Sølv-
 skaal; Brudstykker af flettede eller snoede Ringe, desuden af massiv Armring
 endende i Ormehoved; afhuggede Barrer og et Par Smaaperler.

Mønter: 8 kufiske, 315 tyske (— Otto og Adelheid), 2 bøhmiske, 65 engelske (— Ethel-
 red, Type B), 26 danske Halvbrakteater (4 Efterligninger af Dorestadmønter,
 22 med Kors), 4 Blanketter.

b. 1 rund Plade af Sølvblik med indgraveret symmetrisk Baandmønster (5 hjerte-
 formede Slyngninger).

1 lille Thorshammer.

Brudsølv: Ringstumper og afhugget Barre.

Mønter: I alt 9, deriblandt 2 tyske (Otto og Adelheid) og 2 engelske (Ethelred).
 De to Fund stammer fra samme Sted.

*16. Ö. Torp, Vemmenhögs H. St. h. M. 3799, 6238.

2 Guldarmringe (den ene nærmest som SM 644, den anden med tunget Reliefmønster,
 afbildet Sv. fornsaker Nr. 602).

Stumper af Sølvsmykker.

Mønter: 41 tyske (Otto og Adelheid), 69 engelske (Ethelred II).

*17. Näsby, Tolånga S., Färs H. St. h. M. 6174.

3 Sølvarmringe (2 som SM 644, 1 som SM 645).

1 Ringspænde (østskandinavisk Type).

Brudsølv: Ringsølv, afhuggede Stænger, Plader m. m.

Mønter: 4 kufiske, 50 tyske, 1 bøhmisk, 77 engelske.

*18. Nær Ystad. (Tornberg: Numi cufici regii numophylacii Holmiensis, Upsala 1848,
 Nr. 54.)

23 kufiske Mønter.

*19. Kverrestad, Ingelstads H. (Tornberg: Numi cufici Nr. 48.)

Mønter (ukendt Antal kufiske, tyske og engelske Mønter).

*20. Glemminge, klockarebostället, Ingelstads H. St. h. M. 14452. (Fornv. 1911, S. 257 ff., Fig. 92—97.)

Lerkar, indeholdende:

1 massiv Armrings med hvælvet Yderside, afsluttet i stiliserede Dyrehoveder.

1 ildstaalformet Hængesmykke.

1 lille rund Plade med punkteret Hjulmønster.

Brudsølv: Af Skaal, af runde Hængesmykker med bred Traadkant, af ovale Perler som SM 655, af Øringer, af spidsovale Sølvblikplader, af kapselformede rektangulære Perler af Sølvblik, af snoede Ringe.

1 Barre.

Mønter: 8 kufiske, 1 byzantinsk, 613 tyske, 219 engelske (deriblandt Ethelred), 21 Brakteater, 9 Blanketter.

*21. Östra Herrestad, Ingelstads H. St. h. M. 6998. (Mbl. 1882, S. 104 ff. og Fig. 44.)

Lerkar, indeholdende:

1 trefliget forgyldt Sølvspænde med baandformede Dyreornamenter (Nielloindlægning). Naalen ender i Dyrehoved.

1 snoet Halsring.

1 Fingerring.

1 lille riflet Ring med afbrudt Kædefletning.

1 hel og flere Brudstykker af Barrer.

Stumper af Sølvstænger fra Ringe.

31 kufiske Mønter (yngste Mønt: 921).

*22. Oppmannasjön, Oppmanna S., Villands H. St. h. M. 2429.

1 snoet Armrings.

1 Hængesmykke med Baandmønster i Filigran (Terslev-Typen).

Brudsølv: Snoning fra ødelagt Ring; stærkt forbukket rhombisk Ring.

33 kufiske Mønter (yngste Mønt: 925).

*23. Holmö, Ousby S., Ö. Göinge H. St. h. M. 3978.

1 baandformet Armrings med riflet Yderside.

1 stort Ringspænde med Kugler (Tornen mangler).

Brudsølv (3 Brudstykker af Ringe).

9 kufiske Mønter (yngste Mønt: 949).

*24. Halmstad, Slottsmöllan, Halmstads H. St. h. M. 1315, 1603. (Hallands fornminnesförenings årsskrift 1869, S. 58 f. og Pl. II.)

a. 1 Spiralarmrings af trind, mod Enderne ottekantet Sølvstang med indslaaede Kredse.

Brudsølv: 13 Brudstykker af snoede Sølvringe; 8 Stumper af firkantede og runde Stænger; 2 Stumper af Plader med indslaaede Trekanter, 2 Stumper af Barrer. 29 kufiske Mønter (yngste Mønt: 932).

b. 2 Thorshamre, den ene ophængt i Ring og Kæde (afbildet Mbl. 1872, S. 52, Nr. 27).

1 svær snoet Armrings (Vægt 102,9 g).

1 Dobbelt-Armrings, dannet ved at 2 snoede Armrings ved Lukket er forbundet til een Ring (Vægt 53 g).

1 Armrings, dannet af en tyk firkantet Sølvstang, uornamenteret (Vægt 76,4 g).
 Brudstykke af Spiralarmsring (rhombisk Stang med indslaaede Trekanter).
 Brudsølv: Brudstykke af snoet Halsring; af 3—4 mindre Ringe; af Kæde.
 2 Stumper af kufiske Mønter.
 Disse to Skattefund fremkom med 4 Aars Mellemrum.

25. Bjälbo, Vapnö S., Halmstads H. St. h. M. 5020, 5399, 8821.

3 Fund:

- a. 1 Armrings med 3 vedhængende Smaaringe (som SM 644 a).
 Brudsølv (overhuggede snoede Stænger og Endestykke til Ring).
 b. 1 Armrings, snoet af to facetterede Stænger og Traad (Enderne afbrudt).
 c. 2 Armrings (den ene snoet, den anden baandformet som SM 646, med 2 vedhængende Smaaringe).

*26. Kvibille, Halmstads H. St. h. M. 13390, 13449. (Fornv. 1908, S. 225, 245 (med Afbildn.). — Person: Svenska myntfynd, S. 9 (Billede).)

6 snoede Armrings.

Brudsølv: Brudstykker af 2 massive, facetterede Ringe med stiliserede Ormehovedender; af Armbaand med Reliefmønter; af snoede Armrings; af Kædefletning; af trinde Ringe og Barrer.

78 kufiske Mønter.

*27. Stafsinge, Faurås H. St. h. M. 614. (Hallands fornminnesfören. årsskr. 1869, S. 65 f.)

Brudsølv: Brudstykker af snoet Halsring, af Armrings, af Kæder, af Barre.

25 kufiske Mønter (yngste Mønt: 916).

*28. Torstorp, Grimmeton S., Himle H. St. h. M. 2633. (Hallands forn. årsskr. 1869, S. 70 f.)

1 Armrings med 5 vedhængende Smaaringe (som SM 644 a).

1 større, snoet Ring (sammenkrøllet).

Brudsølv: Brudstykke af massiv, facetteret Ring med stiliseret Ormehoved; Endehage fra en Halsring; Stumper af en Kæde samt ubetydelige Stumper af Sølvtraade og Sølvblik.

18 kufiske Mønter (yngste Mønt: 942).

*29. Sølvborg, Bleking. St. h. M. 2291. (Mbl. 1886, S. 124.)

1 Armrings (som SM 644).

Brudsølv: Brudstykker af snoede Ringe; Barrer.

Mønter: 1 kufisk, 16 tyske, 4 engelske (Ethelred) + nogle Stumper, deriblandt irske Sihtrics, 989—1029.

30. Gräsvik, Eriksberg, Åryd og Hällaryds S., Bleking. St. h. M. 9015.

2 udrettede svære facetterede Armrings, der ender i stiliserede Ormehoveder (paa den ene af Ringene er det ene Hoved overhugget).

*31. Tärnö, Hällaryd S. St. h. M. 3004.

Brudsølv: Brudstykker af rektangulært Filigranbeslag, af Ringe, af Barrer samt Rand af Skaal.

Mønter: 5 kufiske, 1 tysk (falsk ottonsk Kejsermønt).

*32. Yxnarum, Listerby S., Bleking. St. h. M. 11618.

Lerkar, indeholdende:

1 snoet Guldarmring.

4 Sølvarmringe (1 som SM 644a med 2 vedhængende Smaaringe; 1 snoet og flettet af mange Stænger; 1 dannet af en spirallagt rhombisk Stang).

Brudstykker af rundt Hængesmykke, ophængt i Ring med Kæder.

155 kufiske Mønter.

*33. Sturkö, Bleking. St. h. M. 8770. (Mbl. 1890, S. 73 ff. og Fig. 6—13 (Hildebrand).

— Jfr. Arne i La Suède et l'Orient, S. 188, 209.)

2 Øreringe af Sølv (slavisk-byzantinsk Type).

10 Vægtlodder af Jern overtrukket med Bronze.

3 Blyvægte.

Brudsølv: Brudstykker af runde Plader af Sølvblik, ovale Perler af Typen SM 655, Stænger fra Armringe, 4 Knipper Sølvtraad.

1 cylindrisk, gennemboret Genstand af Ben med Jernbelægning.

1 Flintstykke og Brudstykke af Ildstaal.

312 Mønter: 14 kufiske, 1 byzantinsk (969—76), 176 tyske (— Henrik II, 1002—04), 1 italiensk (ottonsk, Pavia), 110 engelske (alle Ethelred, 978—1016), 10 danske Halvbrakteater (4 Dorestadefterligninger, 6 med Kors).

34. Torshamn, Bleking. St. h. M. 526.

2 snoede Guldarmringe (som SM 649).

35. Ytterön, Torshamns S., Bleking. St. h. M. 1452:80.

2 Guldarmringe (den ene dannet af trind Stang, den anden af snoede Stænger).

*36. Skåne. St. h. M. 1504, 1519.

Møntfund: 22 kufiske indtil 947, 1 dansk Halvbrakteat (Efterligning af Dorestadmønt).

*37. Skåne. Lunds Universitetsmus. 12495. (Sundin anf. St. S. 122.)

Brudsølv: 19 Stumper af snoede og støbte Ringe, samt Barrer.

3 kufiske Mønter.

*38. Skåne. Lunds Universitetsmus. 3618—52. (Sundin S. 125 ff. m. Afbildn.)

1 flettet Halsring.

6 Armringe (3 som SM 648, — i den ene af disse hænger 3 Smaaringe; 2 som SM 644; 1 er dannet af trind Stang med riflede Tværbælter).

2 Fingerringe.

1 Hængesmykke af flettet Sølvtraad (Thorshammer?).

1 lille rund Plade af Sølvblik med Krans af indslaaede Cirkler; gennemboret i Midten. Knap af Sølv til Dolk (?).

1 facetteret Knop til Ring af Erridsøtype (jfr. Fig. 3).

Brudstykker af rundt fladt Hængesmykke.

Mønter: 1 kufisk med Øsken, 2 tyske (yngste Mønt: Henrik II, 1002—24), 1 engelsk (Ethelred II), 22 danske Halvbrakteater (10 Dorestadefterligninger, 12 med Kors).

*39. Halland. St. h. M. 6123. (Hauberg S. 162.)

Sølv-sager.

Mønter: 131 kufiske, 2 danske Halvbrakteater (Dorestadefterligninger), 2 Blanketter¹.

Oversigt over Skattefundene 900—1016.

Af de i det foregaaende Afsnit behandlede 109 Skattefund fra det gamle danske Omraade er i alt 77 direkte dateret ved Mønter, som indeholdtes i Fundene. Kun ganske faa af disse Fund bestod udelukkende af Mønter (i alt 13); de fleste bestod overvejende af hele og itubrudte Smykkesager. Foruden disse Fund er der en Gruppe paa 32 Fund (hvori dog medregnes 9 enkeltfundne Genstande), der ikke indeholdt Mønter og udelukkende bestod af Smykkesager (jfr. Tabel 1). Enkelte af disse Fund viser dog saa stor Overensstemmelse med »Modesager« i de møntdaterede Skattefund, at en nøjere Tidsbestemmelse indenfor Perioden kan foretages. Tabel 11 viser en saadan kronologisk Gruppering af nogle af de større og vigtigere Fund; i Tabellen er angivet Fundenes yngste Mønt og nogle af de sikrest tidsbestemte Oldsagtyper, der gaar igen i en Række Fund fra denne Periode.

Ligesom der i Løbet af de godt hundrede Aar fra omkring 900 til ca.

¹ Ovenstaaende Fortegnelse kan suppleres med følgende Fund, der formodentlig hører til Gruppe II C:

Värpinge, Lunds St. Pedersklosters S., Torna H.

Lerkar, indeholdende 141 $\frac{1}{4}$ Lod engelske Mønter (deribl. mange Ethelreds). (Vitterhets Akademiens Handlingar, XIII, 1830, S. 201.)

Stora Slågarp, Skytts H. (St. h. M. 6830, 6960).

45 $\frac{1}{2}$ + 191 $\frac{1}{2}$ angelsaksiske Mønter.

Ivö, Villands H.

Flere Sølvringe og 4 kufiske (samanidiske) Mønter. (Tornberg: Numi cufici, Nr. 53.)

Bälteberga, Ottarp S., Luggude H.

Af et stort Fund indleveredes kun 1 byzantinsk og 1 kufisk Mønt. (Tornberg Nr. 49.)

Ovesholm, Träne S., Gärds H.

Her fandtes (1803) angelsaksiske Mønter. (Vitterh. Ak. Handl. XIII, S. 216.)

Gredby, Nättraby S., Medelstads H.

3 hele og nogle Brudstykker af kufiske Mønter (samanidiske, flest fra 915—16). (Tornberg Nr. 45.)

Tabel 11. Kronologisk Gruppering af Skattefund nedlagt indenfor nuværende dansk Omraade ca. 900—1016.

Anvendte Forkortelser:

E = Ethelredmønt (978—1016).

HS = Rund Filigranbroche af Terslev-Typen.

HK = Korsformet Filigransmykke af Tolstrup-Hiddensee-Typen.

KP = Kæde med plastiske Dyrehoveder.

SM 660 = Stort skiveformet Spænde med Baanddyr i Filigran.

SM 646, 648 = Armringe af paagældende Typer.

TH = Thorshammer.

II A	Findested	Yngste kuf. M.	Yngste vesterl. Mønt	Karakterist. Typer	Nedlægningstid
13.	Over Randlev	910	873	ingen Sølv-sager	for 950
42.	Lerchenborg	kuf. M.	æld. nord. M.	Skaalform. Spænde	—
15.	Vester Vedsted	913-42	ingen	HS - SM 646	ca. 950-60
11.	Englund	932	ingen	HS (Fragm.)	—
36.	Nørreballe	936	ingen	Armringe	—
33.	Stengade	912-42	925-40	Tværrifl. Armbaand	—
45.	Terslev	940-44	941-52	HS-Armringe-HK-KP	ca. 960-70
39.	Mandemark (I)	uden M.	uden M.	TH-Armringe-KP	—
41.	Sejrø	942	953-65	TH-HS-Armringe	—
10.	Ø Mose	uden M.	uden M.	TH-HS-Armringe	—
63.	Rømersdal	kuf. M.	ingen	TH-Armringe	—
5.	Gravlev	952	936-73	TH-HS-SM 646	ca. 970-80
22.	Sommersted	ingen	da. Halvbrakt.	ingen Sølv-sager	—
23.	Bovlund	942-54	ingen	HS	—
24.	Jynde vad	954-55	946-55	HS-SM 660 (Fr.)-HK	—
55.	Rø	954	936-73	HS (Fr.)-646, 648-Kors	—
26.	Harrendrup	907-13	da. Halvbrakt.	SM 648	—
31.	Tarup	971	962-73	HS (Fragm.)	ca. 980-90
28.	Odense	kuf. M.	da. Halvbrakt.	SM 660	—
30.	Hunderup	uden M.	uden M.	SM 660-SM 648	—
3.	Rørdal	961-70	ingen	—	—
2.	Aalborg	970	958-75	TH (Fragm.)	—
44.	Sorø-Eggen	kuf. M.	da. Halvbrakt.	Armring	—
7.	Grønnerup	907	da. Halvbrakt.	—	—
61.	Kongens Udmark	968	965-91	SM 646 (Fragm.)	—
47.	Bødstrup	967	976-82	SM 646 (Fragm.)	ca. 990-1000
6.	Siem	kuf. M.	973-83	HK	—
62.	Nylarsker	kuf. M.	978-(E)	ingen Sølv-sager	—
60.	Vester Marie	ingen	978-(E)	ingen Sølv-sager	—
9.	Graagaard	944	983-1002	SM 660-SM 646, 648 (F)	—

II A Findested	Yngste kuf. M.	Yngste vesterl. Mønt	Karakterist. Typer	Nedlægningstid
9a. Pihuse	kuf. M.	983–1002		–
37. Vaalse	971	991–94 (E)	TH-SM 646, 648–HS og SM 660 (Fragm.)	–
4. Tolstrup	927	991–94	SM 660–SM 648–HK	ca. 1000–10
48. Kulhusgaarden	kuf. M.	991–94 (E)	SM 646 (Fragm.)	–
59. Brandsgaard	972	c. 1000–38		–
32. Yholm	1002	1002–24 (E)	Armringe (bl. a. SM 648)	ca. 1010–20
57. Munkegaard	961–75	1002–24 (E)	Armrings	–
54. Rutsker (II)	902	1002–24 (E)		–
56. Holsegaard	ingen	1004–24 (E)	Armrings	–

1016 finder en gradvis Forandring Sted i Sølvskattenes Møntstok, ikke blot i de enkelte Mønters Præg, men ogsaa i deres Nationalitet (se Kapitlet Datering, S. 11 ff.), saaledes skifter ogsaa Sølvskattenes hele Smykkesager og Brudsølvbeholdninger til en vis Grad Karakter, hvad enten disse Forandringer skyldes skiftende Moderetninger eller skiftende Handels- og Kulturforbindelser. Her skal i Tilknytning til Tabel 11 nævnes nogle af de vigtigste af disse skiftende Typer.

Hals- og Armrings i Ædelmetalskattene fra 900-Aarene adskiller sig skarpt fra den foregaaende Perodes Typer (jfr. S. 40 f.), der nu kun træffes undtagelsesvis i Fundene (f. Eks. i Stengadefundet, Nr. 33). For Perioden som Helhed er de glatte, trinde Armrings SM 644 og navnlig de snoede eller flettede Ringe mest karakteristisk, og de findes foruden i Sølvskattene ogsaa hyppigt enkeltvis. Den simple Armrings SM 644 forekommer i næsten alle Skattefund fra V. Vedsted-Fundet (ca. 950) til Holsegaard-Fundet (ca. 1010–20), altsaa til Periodens Slutning; de snoede Ringe bevarer deres Yndest gennem hele Perioden og langt ud over Aar 1000. De baandformede Armrings SM 646 og 648 er ogsaa typiske for Perioden; den flade Ring SM 648 med indslaaede Ornamenten optræder dog først i Fund nedlagt efter ca. 970 og synes at tilhøre Periodens sidste Del (jfr. S. 82 f.).

De snævrest tidsbestemte Typer indenfor de hele Smykker i Skattefundene er følgende:

1) Den lille runde Filigranbroche med symmetriske Baandslyngninger af Gravlev-Terslev-Typen (jfr. S. 56 f.). De kendes indenfor det gamle danske Omraade i hele Eksemplarer kun fra Fund nedlagt mellem ca. 950 og 980.

2) Det skivetformede svagt hvælvede Filigranspænde med baandformede Dyrslings (Type SM 660). Det optræder først i Fund nedlagt efter ca. 970, og Typen anvendes endnu i Begyndelsen af 1000-Aarene (jfr. S. 51 f.).

3) Thorshammersmykket (jfr. S. 63 ff.) hører først hjemme i Skatte nedlagt efter 960; det er i de følgende Aartier et udbredt Symbol, men bliver sjældent efter Aar 1000 og kendes ikke fra gammeldanske Fund senere end ca. 1030.

4) Korsformede Hængesmykker af Tolstrup-Hiddensee-Typen (jfr. S. 53 f.) forekommer i Skattefund fra Tiden mellem ca. 960 og ca. 1000; i Bleking og paa Gotland dog ogsaa i noget yngre Fund (efter 1050).

5) Store runde Filigranperler med Spiralmønstre (SM 654); denne karolingiske Type gaar tilbage til 800-Aarene (Heljarp-Fundet S. 40), men bliver først almindelig udbredt i 900-Aarene, hvor den findes i en Række Skatte fra Lerchenborg-Fundet (før 950) til Tolstrup-Fundet (ca. 1000).

6) Mindre ovale Perler med Granulation (SM 655) findes paa gammelt dansk Omraade først i Skatte nedlagt efter ca. 970 og indtil ca. 1030 (jfr. S. 125).

Indenfor Brudsølvbestanden i Skattefundene kan — foruden Brudstykker af de omtalte hele Smykketyper — nævnes følgende Former som særlig karakteristiske for Perioden:

1) Brudstykker af massive, facetterede Ringe, der afsluttes med stillerede Ormehoveder. Typen er sikkert gotlandsk. I 15 Fund nedlagt ca. 970—1020 (jfr. S. 58).

2) Øreringe:

a) med halvkredsformet Plade. Slavisk Type. I 5 Fund nedlagt ca. 960—1020 (jfr. S. 50 f., 107).

b) med Gitterværk. Slavisk Type. I 4 Fund nedlagt ca. 1010—50 (jfr. S. 125 f.).

3) Rasleblik til Øreringe o. l. Slavisk Type. I 4 Fund nedlagt ca. 970—1020 jfr. S. 81, 82).

4) Kapselformede rektangulære Perler. Slavisk Type. I 10 Fund nedlagt ca. 950—efter 1100 (jfr. S. 81).

5) Spidsovale Sølvblikplader til Kæder eller Baand. Slavisk Type. I 7 Fund nedlagt ca. 970—1100 (jfr. S. 120 f.).

Disse »Typer« er dog alle ret sjældne indenfor Brudsølvet, men de tjener bedre til Tidsbestemmelse end de mange overhugne Barrer og navnlig Ringstumper, der udgør Hovedbestanden i Brudsølvet fra denne Periode.

Skattefundenes Indhold af Smykkesager er ligesaavel som Mønterne dels af hjemlig, dels af fremmed Oprindelse. Men medens Mønterne er nationalitetsprægede, er det forbundet med mange Vanskeligheder og tit umuligt at afgøre, hvor Smykkesagerne stammer fra. En samlet Oversigt over dette Spørgsmaal vil følge i sidste Afsnit af nærværende Behandling (S. 243 ff.).

Langt det største Tal af Fundene fra denne Periode har Karakter af

Værdibeholdninger, af deponeret Kapital. Dette gælder naturligvis først og fremmest de 13 Fund, der udelukkende bestaar af Mønter. Det gælder dernæst de 64 Fund, der dels bestaar af Mønter, dels af Smykkesager. Af disse Fund indeholder de 58 større eller mindre Mængder af Brudsølv; desuden findes Brudsølv i enkelte af de Fund, der ikke indeholder Mønt, dog kun i 4 af de 23 Fund, der hører til denne Gruppe. Alle de Fund, der for en væsentlig Del bestaar af Mønter eller Brudsølv, maa betragtes som kontante Værdibeholdninger, der er blevet betroet Jorden for senere ved Lejlighed at hæves igen — en Lejlighed, som ikke er indtruffet medens Ejeren var i Live.

En mindre Del af Skattefundene har en noget anden Karakter. Af de ca. 20 samlede Skattefund, der hverken indeholder Mønter eller Brudsølv, bestaar de 14 udelukkende af Sølv- eller Guldringe (2—5 Ringe), i Reglen hele og velbevarede Armringe. Dertil kommer et Par Fund, der foruden en Guldring indeholder et eller flere runde hvælvede Guldspænder (Hornelund (Nr. 14) og Sperrestrup (Nr. 49)), og endelig er der en lille Gruppe af Fund, der kun indeholder Sølvskaale og -bægre (Ribe (Nr. 16), Fejø (Nr. 35), Lejre (Nr. 52)).

At ogsaa de hele Ringe i mange Tilfælde har tjent som Værdimaalere, fremgaar af, at deres Vægt ofte staar i et bestemt, simpelt Forhold til en Vægtenhed — »Øre« — paa ca. 24,5 g (jfr. Ringene fra 800-Aarene, S. 38). Dette gælder dog vistnok kun Guldringene. Af 28 Guldringe i Nationalmuseet, der tilhører denne Periodes Typer (snoede Ringe og SM 644—46) og som er vejjet, havde de 20 en Vægt, som ret nøje svarede til et Multiplum af ca. 24,5 g¹.

Medens største Delen af vore Guldringe fra Vikingetidens Slutningsafsnit saaledes er »justerede« Ringe, synes det samme ikke at gælde Sølvringene. Kun et mindre Antal af dem er vejjet (ca. 30 Ringe), men kun ganske faa af disse havde en Vægt, der stod i Forhold til Vægt-Øren paa 24,5 g.

Rent bortset fra at Hals- og navnlig Armringe dengang hyppigt repræsenterede et »runt Tal« som Værdimaalere, ligger det nær at betragte ogsaa »Ringskattene« som Værdidepoter, der har været henlagt af Ejeren i det Haab, at han senere kunde hæve dem igen. Her maa dog ogsaa Fundforholdene tages i Betragtning.

Det viser sig da (jfr. Tabel 12), at af de 9 Fund fra det nuværende danske

¹ De 28 Ringe, der er vejjet, udgør $\frac{7}{10}$ af samtlige Guldringe i Nationalmuseet af de nævnte Typer. Under Krigsforholdene har det ikke været muligt at faa dem alle vejjet. — Af de vejjede Guldringe var:

1 paa 1 »Øre« (24,1 g); 6 paa 2 Øre (48,4—51,4 g); 4 paa 3 Øre; 4 paa 4 Øre; 1 paa 5 Øre (117,4 g); 1 paa 6 Øre (146 g); 1 paa 8 Øre (196 g); 1 paa 10 Øre (248 g); 1 paa 13 Øre (325 g). — Den vægtigste Guldring fra det gamle danske Omraade stammer fra Vipholm i Angel (Museet i Kiel) og vejer 396 g (= 16 Øre eller 2 Mark). — Af de anførte 20 Ringe var de 15 snoede.

Omraade, der udelukkende bestaar af Sølv- eller Guldringe, stammer de 7 fra Eng eller Mose (Nr. 8, 17—19, 20, 40, 50, 51, 64), 1 fra aaben Mark uden særlige Kendetegn i Nærheden (Nr. 43) og kun 1 fra Kanten af en lille let kendelig Høj (Nr. 1). I de Tilfælde, hvor Skatten er fundet i Eng eller Mose, skulde man synes, at det maatte have været vanskeligt for Ejeren at vide, hvor han kunde finde den igen; imidlertid viser det sig ved en Op-gørelse af Fundforholdene for samtlige Skattefund fra denne Periode (indenfor det nuværende danske Omraade), at Enge og Moser ogsaa har været et stærkt benyttet Gemmested for Skatte, som efter deres Indhold bestemt maa opfattes som Depoter.

Et Svar paa Spørgsmaalet om, hvad der har givet Anledning til Nedlæggelsen af disse Depoter, maa udskydes til et senere følgende Afsnit, hvor samtlige danske Skattefund fra Vikingetid og Begyndelsen af Middelalderen kan overses.

Tabel 12. Fundforhold ved danske Skattefund nedlagt ca. 900—1016.

Tabellen omfatter alle Fund indenfor det nuværende Danmarks Grænser, hvorom Oplysninger vedrørende Fundforhold haves. Numrene angiver Fundenes Løbenummer under Afsnit II A.

Fundforhold	Løbe-Nr.	I alt
Paa eller under flad Mark	2, 3, 4, 13, 15, 16, 21, 25, 36, 42, 43, 45, 49, 56, 59, 61	16
I Mose	6, 7, 8, 9, 9a, 10, 20, 48, 51, 64	10
I Eng ved Bæk eller Aa	11, 17—19, 27, 50	4
Ved Stranden	35, 37, 38, 40	4
I Nærheden af eller i Kant af Høj ..	1, 12, 31, 33, 53	5
Ved Skibssætning	39	1
Ved eller under stor Sten eller Klippe	22, 41, 46, 47, 55, 60	6
Mellem Smaahøje	57	1
Paa Bakke eller ved Fod af Banke ..	5, 14, 23, 26, 29, 30, 52	7
Paa Holm omgivet af Vand	32	1
Oplysninger mangler		9

III. Skattefund, nedlagt i Tiden 1016—1150.

Fundenes Nummer- eller Bogstavbetegnelse svarer til Angivelser paa Kortet Fig. 30: Skattefund 1016—1150. En Stjerne foran Fundets Løbenummer angiver, at Fundet er møntdateret.

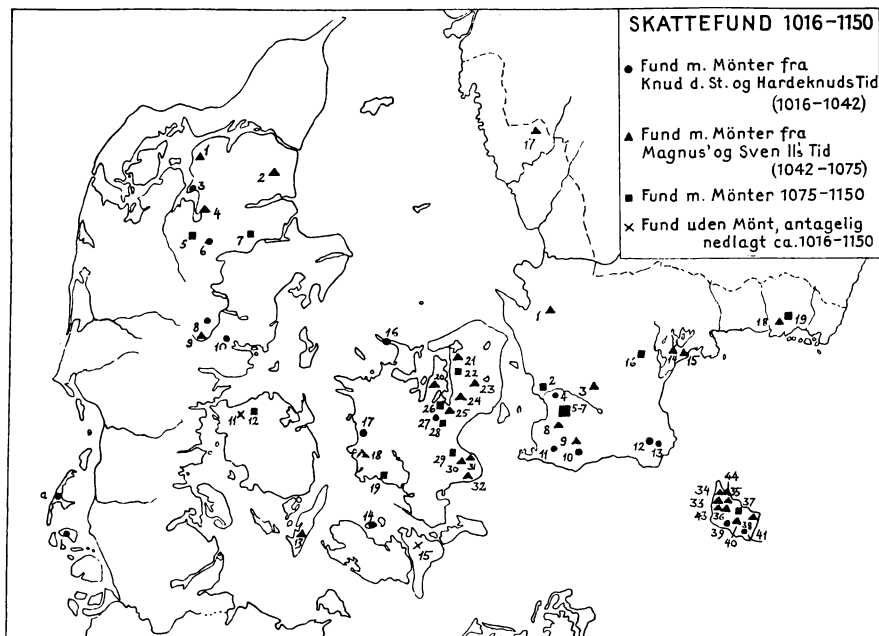

Fig. 30.

A. Fund fra det nuværende Danmark.

*1. Munksjørup, Bjørnholms S., Aars og Slet H. Møntsamling XXIII¹.

1829 fandtes i en Lergrav ved Landsbyen Munksjørup:
 312 Sølvmonter. Heraf er bestemt 134, af disse var:
 56 danske (Knud d. Store — Sven Estridsen, 1047—74).
 60 engelske (Ethelred — Edward Confessor, 1042—66).
 1 irsk.
 17 tyske.

*2. Lyngby, Hellum H. Møntsamling 226.

1861 fandt en Tjenestekarl ved Gravning paa en Mark:
 454 Mønter; deraf var:
 87 danske (Knud d. Store — Sven Estridsen, 1047—74).
 146 engelske (Ethelred — Edw. Confessor, 1042—66).
 124 tyske. (Af disse var 1 fra Otto-Adelheid (991—94), 2 Albert af Namur,
 1 fra Liège; 23: forskellige verdslige Fyrster; 27: gejstlige Fyrster fra Köln,
 Fulda, Groeningen, Halberstadt, Mainz, Metz, Trier, Utrecht, Würzburg. Fra
 forskellige Stæder, nemlig Augsburg, Emden, Köln, Deventer, Duisburg, Er-
 furt, Goslar, Huy, Magdeburg, Minden, Regensburg, Speyer, Stade, Tiel, Trier,
 Friesland. Yngste Mønt: Ærkebisp Lupold af Mainz, 1051—59).

¹ Jfr. Nord. Tidsskr. f. Oldk. I, S. 204.

2 ungarske (Stefan, ca. 1000—38).
95 ubestemmelige.

*3. Louns, Gislum H. Møntsamling 328—29, 341¹.

1870 fandt en 13 Aars Pige paa sin Husbonds Mark, i Skellet mellem sandet og opdyrket Hede, en Møntskat; den laa et lille Spadestik i Jorden, paa et jævnt Sted; Mønterne laa tildels spredte, saa de maa formodes at være opløjet fra et dybere-liggende Sted. I alt fandtes:

111 Mønter, nemlig:

79 danske (Knud d. Store — Hardeknud, 1035—42).

18 engelske (Harald Harefod — Knud d. Store, 1016—35).

13 tyske (Otto III — Konrad II, 1024—39).

1 ubestemmelig.

*4. Laastrup, Skals S., Rinds H. Møntsamling 433.

1878 fandtes ved Tørveskæring ved Laastrup Aa 9 Mønter, der laa sammen i Form af en Tut; ved nøje Eftersøgning fandtes ikke flere. De

9 Mønter fordelte sig saaledes:

6 danske (Sven Estridsen, 1047—74).

3 tyske (yngste Mønt: Lupold af Mainz, 1051—59).

*5. Jegstrup Mose, Ravnstrup S., Nørlyng H. Møntsamling 418².

1878 fandt en Tjenestekarl i Jegstrup Mose følgende Mønter, der sad i en Knold Møsejord, samlede i en lille Tut:

32 danske Mønter, alle fra Knud den Hellige, 1080—86.

*6. Viborg. (Tabt Fund).

Ifølge Bircherods »Specimen antiquæ rei monetariæ Danorum« 1701 fremdroges i Aaret 1700, da man gravede ved Viborg paa en Borgers Mark, »en ikke ringe Mængde Mønter«, der efter Beskrivelsen at dømme har været engelske Mønter fra Knud d. Store (1016—35). (Galster i Numismat. Forenings Medlemsbl. XIV, 1935, S. 325 ff.)

*7. Bjerregrav Mose, Sønderlyng H. Møntsamling 1521³.

1922 fandt en Tjenestekarl ved Tørvearbejde en Række Mønter i en Tørv, som han knækkede over:

33 danske Mønter, alle fra Knud d. Hellige, 1080—86.

*8. Kongsø, Bryrup S., Tyrsting H. D. 5793—99. Møntsamling 973.

1904 fandt en Husmand ved Bortkørsel af Sand fra en ikke synderlig høj Bakke i Kongsø Plantage (lidt Vest for Kongsøgaarden) en Række Mønter og nogle Sølvsgager samt Træstumper af noget, der lignede et Krus. Heri sad der nogle Læderstumper, rimeligvis af en Pung. I Læderet ses Aftryk af Mønterne. Sølvsgagerne vejede 22,75 g, Mønterne 638 g.

¹ Jfr. Aarb. 1871, S. 379 f. (P. Brock: Vidnesbyrd om vendiske Indfald i Danmark).

² Fundet er beskrevet af G. Galster i Aarb. 1934, S. 131 ff.

³ Fundet er beskrevet af G. Galster i Aarb. 1934, S. 129 ff.

1) Rosetformet Broche (Fig. 31), dannet af en rund Plade med tunget Rand, 3,1 cm i Diameter. Pladens Overside er med Filigrantraade inddelt i 8 tungede Felter; af disse er hvert andet prydet med et pæreformet vegetabilisk Ornament i Filigran, hvert andet med en opdrevet Bukkel. Paa Bagsiden er paaloddet Øsken til Ophængning, og der er Spor af Charnier. Kanten er beskadiget.

2) 3 bittesmaa Brudstykker af Filigransmykker, hvoraf eet med Laarspiraler som paa Spænder af Typen SM 660. De andre Brudstykker har bred Traadkant.

3) 4 afklippede Stumper af tynde Sølvplader, de 3 med indgraveret Figur.

4) Fingerring, dannet af en trind, mod Enderne tilspidset Stang. Tværmaal 2,4 cm.

5) Ringsølv: Overhugget Sølvstang, hvis Ende er ombøjet til Øsken. — 2 afhuggede runde Stænger, ca. $1\frac{1}{2}$ cm lange.

6) Sølvbarre, 3 cm lang, firsidet.

7) 666 Mønter, nemlig 558 hele og 108 halve:

80 danske (Knud d. Store—Hardeknud, 1035—42).

195 engelske (Ethelred—Hardeknud, 1040—42).

2 irske (Sihtric, 989—1029).

386 tyske (deraf 72 Otto-Adelheid, 19 fra Lothringen (yngste Mønt: Albert III af Namur, 1037—1105); 75 fra rhinske Byer, deraf 66 fra Köln, 26 fra Frisland, 22 fra Sachsen, 86 fra Franken (deriblandt 38 fra Mainz, 25 fra Worms), 1 fra Schwaben, 7 fra Bayern).

1 bøhmisk (Brecislaus I, 1037—55).

2 ungarske (Stefan I, ca. 1000—38).

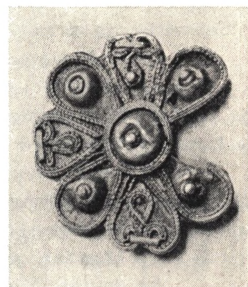

Fig. 31. Kongsø. $\frac{1}{1}$.

Da denne Skat ikke indeholder Mønter fra Hardeknuds Efterfølgere som danske Konger, men et meget stort Antal Mønter fra hans Kongetid (60 af de 80 danske Mønter; af de 195 engelske Mønter var kun 1 fra Hardeknud, men 73 fra Harald Harefod), er den sandsynligvis nedlagt ret kort efter ca. 1040.

Skattens Indhold af Smykkesølv er beskedent i Omfang, men Formerne adskiller sig ret stærkt fra Typerne i de Skattefund, der er nedlagt i Tiden mellem ca. 1000 og 1020. Fragmentet af et Spænde af Typen SM 660 er en Levning fra den foregaaende Periodes Kultur (jfr. S. 52 f. og 143); Rosetbrochen og Fingerringen tilhører derimod Typer, der ikke kendes fra Skattefund nedlagt før ca. 1040. De vil blive nærmere omtalt i Oversigten over Fundene fra denne Periode (S. 173).

*9. Tørring, Vrads H. Møntsamling XXI¹.

1830 fandtes ved Tørring Skole i en Sandbakke, som Skolebørnene kurede nedad i Frikvarteret, en Lerkrug med:

¹ Jfr. Nord. Tidsskr. f. Oldk. I, S. 209.

2593 Mønter. Heraf er følgende bestemt:

440 danske (Knud d. Store — Sven Estridsen, 1047—74).

504 engelske (Ethelred — Edw. Confessor, 1042—66).

1285 tyske, nederlandske, bøhmiske og ungarske.

*10. Enner, Tamdrup S., Nim H. 10749—53. Møntsamling 79¹.

1849 fandt man ved Landsbyen Enner en Sølvskat, da man var ved at rømme Jord bort for at bane Vej til en ny Mergelgrav. Skatten bestod af 3¹/₂ Lod (51 g) Smykkesølv samt en Mængde Mønter.

1) Ørering af Sølv, dannet af en spinkel rund Sølvstang, hvorpaa er trukket 3 Sølvperler og et Par Sløjfer af Sølvtraad.

2) 7 fladtrykte ovale Sølvperler med Granulation (SM 655).

3) Kapselformet rektangulær Perle af Sølvblik med rørformet Øsken foroven og Bukler paa Oversiden. Disse Bukler, der fremstiller stiliserede Dyrekroppe, er belagt med Filigrantraade og -ringe. Størrelse 1,3 cm.

4) Brudsølv: Hoved af Naal (fra Ringspænde?). — Randfragment af tyk Sølvplade med grove Filigranspiraler. — 2 ganske smaa Randfragmenter af Kantraade til rundt Sølvhængesmykke (1—2 cm store). — 4 Stumper af ituhuggede Smelteklumper.

5) 1318 Mønter. Af disse var:

24 danske (Knud d. Store, 1018—35).

680 engelske (Eadgar — Knud d. Store, 1016—35).

8 irske (Sihtric, 989—1029).

566 tyske (yngste Mønt: Konrad II, 1024—39. 170 Otto-Adelheid; 11 fra gejstlige Fyrster; 55 fra Köln, 19 fra Mainz, 9 fra Worms, 12 fra Dortmund).

2 karolingiske (Bisp Adalbert II og Theoderik af Metz, 1004—46).

4 bøhmiske (Udalrich, 1012—37).

1 italiensk (Otto, Verona).

6 byzantinske (yngste Mønt: Basilius II og Constantin XI, 975—1025).

3 kufiske (yngste Mønt: 934—40).

24 Blanketter.

Da Skatten fra Enner ikke indeholder Mønter fra Knud den Stores Efterfølgere, men iøvrigt har en overordentlig rig Repræsentation af Mønter fra Knud den Stores Tid, ogsaa udenfor hans Rige, maa det antages, at den er nedlagt senest omkring 1035 (i hvert Fald efter 1024). (Skatten indeholdt kun 207 Ethelred-Mønter, men 467 af Knuds engelske Mønter.) — Af Sølvsagerne kendes Øreringen, de ovale Perler og den kapselformede rektangulære Perle godt fra den foregaaende Periodes Skattefund, især fra Skatte nedlagt senere end ca. 970. De kendes dog navnlig i overvældende Mængde fra de slaviske Skattefund i Østersøens Sydkystegne (jfr. S. 144). — I Modsætning til Kongsø-Fundet indeholder Enner-Skatten ingen Former, der adskiller sig fra de Typer, som vi kender fra den foregaaende Periodes yngste Skattefund.

¹ Jfr. Ant. Tidsskr. 1850, S. 41, 123 (Herbst).

*14. Fejø Østerskov, Fuglse H. (Tabt Fund)¹.

Ved nogle Moradser i Østerskov fandtes i 1673 en Del gamle Penge, der vejede ca. 55 Lod (= ca. 800 g). Antagelig 7—800 Mønter fra 1000-Aarene. Et Par af disse Mønter, der er afbildet af Th. Bartholin i *Acta medica & philosophica Hafniensia* 1673, S. 98 ff., tilhører Konrad II (1027—39) og Knud d. Store (1016—35).

15. Gundslevmagle, Torkildstrup S., Falster N. H. 11465—66, 11563—65, 11690—94, 15318.

1851 fandt en Husmand paa Gundslevmagle Mark ved at bortgrave Jorden fra en stor Sten en Kæde og et Kors af Sølv foruden flere Sølv-sager m. m.

1) Sølvkæde, 78,5 cm lang. I denne Kæde har været baaret

2) Relikviarkors af Sølv, 9 cm højt, 6,7 cm bredt (Fig. 33). Paa Forsiden er i højt Relief indgraveret en Kristusskikkelse med Evangeliebogen; ved Siderne ses Brystbilleder af to Helgener. Korset er foroven forsynet med Charnier og en riflet Ring, hvori det har været ophængt. Korsets Bagside mangler.

3) Sølvfingerring, dannet af et fladt, 6 cm bredt, 9-sidet Baand. Paa hver af Baandets ni Sider er med Niello indlagt en firkantet Ramme, omfattende to Bogstaver. Herved fremkommer følgende Indskrift i romanske Majuskler: +T HE BA LG VT GV TG TT ΠN (Trylleformular).

4) Lille ovalt Stykke Bjergkrystal, med en skarpt slebet Kant langs Midten af den hvælvede Overside. Tilhørende Indfatning, 4 cm lang, bestaaende af et ovalt Sølvbaand, hvorover er lagt et smalt bølget Baand; dette er udadtil afgrænset af en snoet Sølvtraad.

5) 2 Brudstykker af støbt og cisereret Dyrefigur i forgyldt Sølv, Rest af et Spænde med to Øskener paa Bagsiden. Længde tilsammen 4 cm. Fig. 34 viser Hovedet i Profil med udspilet Gab, opadtrukket Snude, smalt Øje og bagudrettet Nakketop. Gabet er lukket med baandformede Slyngninger saaledes at der fremkommer Hul til en Ring. — Brudstykke af Sølvsmykke med graverede Ornamenten.

6) Perler. Lille Sølvperle af kornet Arbejde. — 6 Karneolperler; 1 af grøn Glasflus, 1 af grøn porcellænsagtig Masse, 1 af hvid Masse med rødt Zigzagbaand, 1 fladtrykt blaa med hvidt og rødt Baand, 3 af Bjergkrystal (2 runde, 1 aflang manglekantet).

Medens Relikviarkorset utvivlsomt er et importeret byzantinsk Arbejde, er det lille Dyrehovedrelief udpræget nordisk i Stil og Støbning. Det maa som en tidlig Repræsentant for Urnes-Stilen² henføres til 1000-Aarene. — Trylleformularen paa Fingerringen kendes fra en Guld-fingerring fra Erritsø, Elbo H. (MCMXXX) og fra en Ring fundet i Biskop Ulgers Grav i Angers Katedral († 1148; *Monum. Piot.* XXVIII, 1925—26, S. 56).

¹ G. Galster i *Numismat. Forenings Mbl.* XIV, 1935, S. 256, 260 ff., 279 ff.

² Jfr. H. Schetelig i *Foren. t. no. Fortidsminders Bevaring, Aarsberetn. f.* 1909, S. 98 f., Fig. 23.

*16. Overby Lyng, Oddens S., Ods H. Møntsamling 264.

1865 fandtes ovenpaa Jorden et stort Antal Mønter, hvoraf en Del bortsolgte.

Tilbage er:

83 Mønter, nemlig:

6 engelske (Knud d. Store, 1016—35) og

77 tyske (yngste Mønt: Konrad II, 1024—39).

G. Galster (Fra Holbæk Amt 1928, S. 56) antager, at denne Skat er hengemt i Midten af 1020'erne, før Kong Knuds danske Mønter kom i Omløb.

*17. Kelstrup, Stillinge S., Slagelse H. 18634—39. Møntsamling 207.

1859 fandtes ved Udjævning af en Møddingplads paa en Gaard i Kelstrup ca. $\frac{1}{2}$ Spademaal under Jorden en Lerkrukke, der indeholdt ca. 1100 Mønter samt en Del Brudsølv.

1) Rosetformet Broche af Sølv, 3,4 cm i Diameter, af Type som Fig. 31. Paa Undersiden er fastgjort Charnier og Naaleskede til en Torn, som mangler. Øskenpartiet er afrevet. Brochen fandtes i flere Stykker, der senere er sammenloddet.

2) Lille Sølvøring (2,7 cm stor) af Typen Fig. 27 f. n. t. v. Den bestaar af en spinkel Bøjle, der er kranset af et Gitter af bølget smalt Sølvbaand. I Bøjlen hænger en lille granuleret Perle.

3) Lille Ring, dannet af riflet Sølvtraad (1,8 cm i Tværmaal).

4) 10—15 Sølvperler, hele eller Brudstykker. Type SM 655 (ovale Perler) eller kantede Perler.

5) Ca. 10 ubestemmelige smaa Brudstykker.

6) 9 smaa afhuggede Stykker af Sølvbarrer; de 3 støbt, Resten tyndt udhamrede.

7) 2 runde Møntblanketter; 3 ottekantede Plader af Sølv.

8) 1098 Mønter. Af disse var:

22 danske (Hedeby-Halvbrakteater—Knud d. Store, 1018—35).

725 engelske (Ethelred—Knud d. Store, 1016—35).

4 irske (Sihtric, 989—1029).

307 tyske. (Yngste Mønt: Henrik II, 1002—24. 64 Otto-Adelheid, 98 fra Köln, 24 fra Mainz, 5 fra Worms, 15 fra Magdeburg, 13 fra Regensburg, mindre Tal fra andre Stæder.)

7 byzantinske (yngste Mønt: Basilius II og Constantin XI, 975—1025).

10 kufiske.

23 ubestemmelige.

Da Antallet af Mønter fra Knud den Store er overvældende stort, og ingen af hans eller Henrik II's Efterfølgere er repræsenteret, antages det, at Skatten er nedlagt ca. 1030 (Galster: Aarb. f. hist. Samf. f. Sorø A. 1929, S. 9 f.).

Skattens Smykkeformer viser tildels Lighed med Typer kendt fra de yngste af den foregaaende Periodes Skattefund, saaledes Øringen og Sølvperlerne af Typen SM 655 (jfr. S. 144); den rosetformede Broche kendes derimod først fra Skattefund nedlagt i denne Periode (jfr. S. 149 og 173).

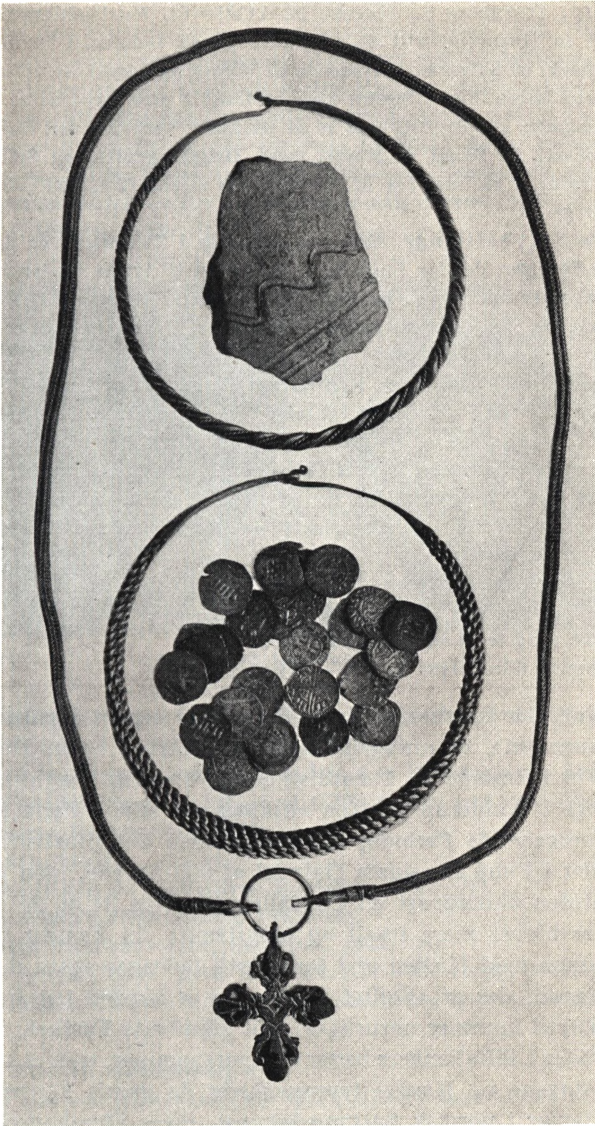

Fig. 35. Bonderup. Ca. 1/s.

*18. Bonderup, Taarnborg S., Slagelse H. 14188—91. Møntsamling 137.

1854 fandt to Husmænd ved Mergelgravning paa Bonderup Hovedgaard's Mark (Lille Bregensmark) en Sølvskat, bestaaende af Mønter og Smykkesølv; Sagerne fandtes samlede i et med løsere Jord tilkastet Hul, omtrent 2 Alen dybt nede, i en lille Høj. Omkring Sølvsagerne laa Brudstykker af et ituslaaet Lerkar, hvori Sagerne synes at have været nedsat. Et Skaar af Karret (med Bølgelinjefurer) og Sølvsagerne samt enkelte af Mønterne er afbildet Fig. 35. Sølvsagerne vejede $12\frac{1}{4}$ Lod (179 g), Mønterne $18\frac{1}{2}$ Lod (270 g).

1) 2 snoede Sølvhalsringe. Den ene (12,8 cm i Tværmaal) er dannet af 4×2 sammennoede Stænger, der for Enderne er udhamret til tynde Plader med indslaaede Trekanter; Ringen er lukket ved Hager. — Den anden (Tværmaal 11,8 cm) er dannet af to facetterede Stænger, imellem hvilke er lagt snoet Traad. Lukket er som paa foregaaende Ring.

2) Sølvkæde (ca. 80 cm lang), i fin firsidet Fletning. For begge Ender er Kæden afsluttet i et kort, smalt Rør, der er lukket for den ene Ende. Den lukkede Ende er formet som et Dyrehoved af langstrakt Type med smalle udstaaende Øjne; over Panden er indlagt Niellostriber. Dyrets Gab danner en Øsken, hvori hænger en Ring (2,4 cm i Tværmaal). I denne Ring er ophængt et fladt, gennembrudt Sølvkors ($5,4 \times 4$ cm) med ciselerede og nielloindlagte Rankeornamenter i Ringerike-Stil¹.

3) 240 Mønter, nemlig:

84 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74).

149 engelske (Eadgar—Edw. Confessor, 1042—66).

6 tyske (yngste Mønt: Konrad II, 1024—39).

1 bøhmisk (Brecislaus I, 1037—55).

Denne Skat, der indeholder Sven Estridsens senere Mønter (»Magnus«-Mønt og Runemønt), er antagelig nedlagt omkring 1070. Den udgør en rund Sum, 240 Penninge = 1 nordisk Mark, foruden Smykkesagerne². — De store Ringe i Bonderup-Skatten adskiller sig ikke i Form fra dem, der kendes fra foregaaende Periode, og Kæden med det plastiske Dyrehoved er ogsaa truffet i Fund fra sidste Halvdel af 900-Aarene. Men Dyrehovedet har i Mellemtiden undergaaet en Udvikling (jfr. Fig. 34 og 35 med Fig. 15 og 21); det er blevet mere smalt og langstrakt; det hænger ligesom mere organisk sammen med Kæden end før; hertil bidrager ogsaa den lille Fletning af Sølvtraad, der er anbragt paa tværs af Kæden tæt bagved Dyrehovedrøret. Dertil kommer naturligvis den afgørende Forskel, at den Ring, som Dyrene bider i, ikke længere bærer en Thorshammer, men et kristent Kors.

Medens Ringene og Kæden repræsenterer de gamle konservativt fastholdte Traditioner i nordisk Sølvmedekunst, giver Dyrehovedfigurerne og Korset Udtryk for den Fornylse af den gamle nordiske Stil, som fandt Sted saa sent som i 1000-Aarenes Begyndelse („Ringerike«- og »Urnes«-Stilen)³.

¹ Jfr. Kielland: Norsk Guldsmedkunst, S. 53 og Fig. 21.

² Jfr. G. Galster i Aarb. f. hist. Samf. f. Sorø A., 1929, S. 10 f.

³ Eks. paa Urnes-Stil foran S. 53.

*19. Holsteinborg, V. Flakkebjerg H. (Tabt Fund).

1739 fandtes paa Holsteinsborgs Omraade en meget stor Skat. Den blev samme Aar udførligt beskrevet (med Billeder af Mønterne) ved Historikeren Andr. Höjer. Derefter synes Skatten at have indeholdt 4—500 Mønter; den er senere blevet splittet, idet Kongen efter 1671 ikke paa Grevernes Omraade havde Ret til Danefæ (jfr. S. 8 her). Af Mønterne stammede ca. 130 fra Sven Estridsen (bl. a. Runemønter), 6 fra Harald Hen og ca. 300 fra Knud d. Hellige (1080—86). Næsten alle stammede de fra sjællandske Møntsteder. (G. Galster i Nord. numismat. Aarskr. 1937, S. 46 ff. og Aarb. f. hist. Samf. f. Sorø A., 1929, S. 5 f.).

Fig. 36. Græse. Ca. $\frac{2}{5}$.*20. Selsø, Skibby S., Horns H., Frederiksborg A. Møntsaml. XIII og Gaveprotokol 1518—19¹.

1822 fandtes ved Fjernelse af en stor Sten i en Pløjemark nær ved Bonderup en Møntskat, der vejede 2 Pund og $18\frac{3}{4}$ Lod (1209 g). Der saas ingen Spor af Kar, Pose eller andet Gemme. Skatten bestod af:

1287 Mønter, nemlig:

892 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74).

1 norsk (Harald Haarderaade, 1047—66).

44 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).

350 tyske (yngste Mønt: Anno af Köln, 1056—75; iøvrigt Mønter fra Stæderne Köln, Mainz, Andernach, Magdeburg, Strassburg samt ca. 50 gejstlige Mønter).

*21. Ølsted, Strø H. Møntsamling 413.

1878 fandt man ved at grave en Grav paa Ølsted Kirkegaard en Del Mønter, hvoraf enkelte kom i private Hænder; tilbage blev:

31 Mønter, nemlig:

13 danske (Magnus d. Gode—Sven Estridsen, 1047—74).

¹ Fundet er beskrevet af Prof. Ramus i Det skand. Litteratur-Selskabs Skrifter, 20. Bd., 1824, S. 151—203.

- 1 norsk (Harald Haarderaade, 1047—66).
- 1 engelsk (Hardeknud, 1040—42).
- 16 tyske (yngste Mønt: Henrik III, 1039—56).

***22. Græse, Lynge-Frederiksborg H. D. 8179—83. Møntsamling 1247.**

1912 fandtes ved Grusgravning i en Banke ved Græse Aa (den gamle Indsejling til Slangerup), paa Nordsiden af Aaen (Græse Matr. 3) 2 Lerkar, der indeholdt Mønter og Ringe. Karrene stod ca. 1,25 m under Jordens Overflade, omgivet af 2—3 Sten af en Brostens Størrelse. Karrene (afbildet Fig. 36) er 10—11 cm høje; det ene er tæt under Overkanten prydet med en Zigzaglinje i Spiral paa et Par Omgange, og neden under denne følger horizontale Furer. I Karrene laa Mønter og Ringe indsvøbt i Lærredstutter; de fleste og største af Mønterne, fra Kong Niels' Tid, var omhyggeligt stablede i en Skindpung, sammensnøret med Læderremme. Skatten bestod af 6 Fingerringe og flere Hundrede Mønter; de sidste vejede 642 g.

1) Fingerring af Guldblik, indvendig hul og aaben; lukket med sammenhamrede Ender. Tværmaal 2,3 cm. Vægt 28,5 g.

2) 5 snoede Fingerringe af forgyldt Bronze, med riflet Traad mellem to snoede Stænger. Ved Sammenhamring er Ringene helt lukkede. Tværmaal ca. 2,5 cm.

3) 895 Mønter, deraf:

842 danske (Sven Estridsen—Niels, 1104—34).

37 norske Brakteater.

Af de danske Mønter var den yngste fra Kong Niels' senere Aar og i alt 830 Stykker præget under denne Konge; kun 12 stammede fra Sven Estridsen. Skatten er sandsynligvis nedlagt i Uroaarene efter 1130 (jfr. Bemærkning af J. Olrik i Nationalmuseets haandskrevne Inventarprotokol).

***23. Kirke Værløse, Smørum H. D. 11453. Møntsamling 1725.**

1929 fandt en Landmand ved Pløjning paa sin Mark, paa et Bakkehæld Vest for Kirken, en Lerkrukke, der stod paa Lerundergrunden et Spadestik under Jordoverfladen. Den slanke, svagt udbugede Lerkrukke er ornamenteret med skødesløst indridsede Cirkler og Skraastreger. I den laa:

338 Mønter; heraf var:

240 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74).

1 norsk (Harald Haarderaade, 1047—66).

36 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).

61 tyske (Otto III—Grev Herman af Emden, 1059—86).

Ikke mindre end 234 af de danske Mønter stammede fra Sven Estridsens Kongetid. Skatten maa være nedlagt efter 1060.

(Skatten er publiceret af G. Galster i Fra Nationalmuseets Arbejdsmark 1930, S. 50 ff. og Numismat. Foren. Mbl. XII, S. 100 ff., 111 ff., 127 f., 139 ff., 155 ff.)

***24. Store Valby, Aagerup S., Sømme H. 5378. Møntsamling XXXVII.**

1839 fandtes ved en Sten paa Marken en Møntskat, nedlagt i »en Lerurne med flammede Zirater«. Skatten bestod af:

631 Mønter (samt nogle Brudstykker af Mønter), nemlig:

26 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74).

- 405 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).
 94 tyske (yngste Mønt: Bisp Herman af Köln, 1035—56).
 1 ungarsk (Stefan I, ca. 1000—38).
 1 kufisk.

Dertil kom 103 ubestemmelige vistnok tyske Mønter.

Af de danske Mønter var 10 fra Hardeknuds Kongetid, kun 1 fra Sven Estridsens. Af de engelske var over 300 fra Knud d. Store, 30 fra Harald Harefod, kun 1 fra Hardeknud og 3 fra Edward Confessor. Skatten synes da at være nedlagt tidligt i Svens Kongetid.

***25. Roskilde. Møntsamling XXXIII.**

- 1838 fandt man ved at grave en Grav paa Frue Kirkegaard
 16 Mønter, hvoraf:
 12 danske (Sven Estridsen, 1047—74).
 3 engelske (Edw. Confessor, 1042—66).
 1 nederlandsk (fra Deventer).
 (Jfr. Galster i Fra Københavns Amt 1929, S. 19).

***26. Haraldsborg, St. Jørgensbjerg S., Sømme H. 14467—70. Møntsaml. 139, 618.**

1854 fandtes paa Haraldsborg Slotsbanke tæt Nord for Roskilde en Sølvskat. Den fremkom ved at Fæsteren af Haraldsborg Mølle vilde udjævne den vestlige Side af Banken, der vender ud mod Roskilde Fjord. Kun et Par Tommer under Bankens Overflade (2—3 Alen inde fra Voldskrænten) fandt han flere Hundrede Mønter (Vægt 36 Lod = 526 g) og nogle beskadigede Sølvsaager (jfr. Drikkehorn og Sølvtoj i Nationalmuseet, v. J. Olrik, S. 55, fig. 1—2), nemlig:

- 1) Forgyldt Sølvskaal, beskrevet og afbildet hos Olrik, S. 55, Fig. 1.
- 2) Sølvskaal af sassanidisk Arbejde, Olrik Fig. 2.
- 3) Kalk og Disk af forgyldt Kobber, norditaliensk Arbejde.
- 4) Brudstykker af et tyndt Sølvbeslag (til Kniv- eller Dolkskede?) samt et Par smaa Stykker Læder.
- 5) Brudstykker af forgyldte Kobberbaand med isiddende Kobbersøm (Beslag).
- 6) 628 danske Mønter (deraf kun en fra Niels, Resten fra Erik Emun).

Denne sidste antog Kongenavn 1131. Skatten maa være nedlagt ca. 1133, da Erik Emun belejrede Harald Kesja paa Haraldsborg og indtog og ødelagde Borgen.¹

Sagerne i Haraldsborg-Skatten var ret stærkt beskadigede, men denne Skade skyldes antagelig, at Ploven i nyere Tid er gaaet hen over dem. Der er ingen Tvivl om, at vi her har for os nogle af Kongsgaardens største Kostbarheder, der i en kritisk Stund er gravet ned i Jorden. Fra Saxos Fortælling véd vi, ved hvilken Lejlighed det er sket; det er det eneste Tilfælde, hvor vi ved et dansk Skattefund, der stammer fra Tiden før 1150, har Besked om, hvilken historisk Situation der har ført til Nedlæggelsen af Skatten.

¹ Saxo Lib. XIII, ed. Müller & Velschow, I, p. 650. — J. Olriks Overs. 1076—1157, S. 144 ff.

Som »Kongsgaard-Skat« er Haraldsborg-Skatten derimod ikke uden Sidestykke. Det berømteste tilsvarende Eksempel er den prægtige Sølvskat, bestaaende af 5 Skaale, et Relikviekors, Kæder og Kædesmykker, der i 1891 fandtes i en Grøft tæt ved Tomten af Gamla Uppsala Kongsgaard i Sverige. Sølvsgernes Ornamentik viste, at disse Sager maatte være nedlagt engang efter Midten af 1000-Aarene. Flere lignende Fund kendes fra Sverige¹.

*27. Lejre (II), Allerslev S., Voldborg H. (Tabt Fund).

»Ikke saa mange Aar før« 1643 fandt en Bonde i en Gravhøj ved Lejre en stor Mængde Sølvpenninge nedlagt i en Urne tilligemed andre Værdisager. Ole Worm modtog af denne Skat 2 Penninge, den ene fra Ethelred, den anden fra Knud d. Store. Begge er afbildet i Monumenta Danica.²

*28. Allerslev, Voldborg H. Møntsamling 284.

1867 fandt en Tjenestekarl, der vilde bryde Sten i en tæt ved Ledreborg beliggende Kæmpehøj, »Flagedyssen«, et Lerkar, der stod i Højen og som gik itu ved Optagelsen. Lerkarret rummede:

524 danske Mønter (Sven Estridsen — Niels, 1104—34).

Af Mønterne, der vejede $25\frac{3}{8}$ Lod (371 g), tilhørte kun 1 Sven Estridsen, 1 Knud d. Hellige, 5 Erik Ejegod; Resten stammede fra Niels' Kongetid.

*29. Tesebølle, Herfølge S., Bjeverskov H. D. 1366. Møntsamling 415, 421.

1878 fandtes ved Tørvegravning et Lerkar, hvis bevarede Bund med skarpe horizontale Furer paa Siden er gengivet Fig. 37. Lerkarret havde indeholdt

590 danske Mønter (de 585 fra Niels' Kongetid; Resten Erik Emun, 1134—37).

Mønterne, hvoraf 535 var hele, Resten overhuggede, vejede $26\frac{1}{2}$ Lod (387g).

Denne Skat er udpræget sjællandsk: af dens 590 Mønter var de 587 Roskildemønter, kun 3 Lundemønter, og ingen jyske (jfr. Galster i Aarb. f. hist. Samf. f. Præstø A. 1923, S. 98).

Fig. 37. Tesebølle. $\frac{1}{2}$.

*30. Store Taarnby, Bjeverskov H. 4476—81. Møntsamling XXXII.

1837 fandt en Husmand, der var ved at grave en

¹ Sune Lindqvist: Gamla Uppsala fornminnen, Svenska fornminnesplatser Nr. 13, S. 32 ff.

² Worm: Monumenta Danica, 1643, S. 47. — G. Galster i Numismat. Foren. Mbl. XIV, 1935, S. 193 ff. — I Monumenta S. 440 er desuden omtalt og afbildet 2 Ludvig d. Fromme-Mønter, som er fundet ved Lejre, men de tilhører ikke denne Skat.

Grøft igennem en Mose paa sin Jordlod mellem Store og Lille Taarnby (Stolpehuse), en Skat, der laa $\frac{3}{4}$ Alen under Jordens Overflade. Der var ikke Spor efter at de havde været nedlagt i noget Gemme. Fundet omfattede ialt 2253 Mønter og enkelte Sølvsager:

1) Lille støbt Sølvkrucifix (Fig. 38), anvendt som Hængesmykke. Øskenen, hvori Korset foroven har været ophængt, er afbrudt. Paa Korsets Forside er i højt Relief fremstillet en raat udformet Kristusfigur. Øjne, Næse og Mund er markerede; den smalle Krop er dækket af en Klædning, der forneden er afsluttet med Flige, ovenfor Knæerne; i de stærkt udspilede Hænder og i Fødderne, der ses i Profil, er graveret Naglehoveder. Største Maal 2,8 cm.

2) Lille ildstaalformet Hængesmykke (Fig. 38), med indslaaede Trekanter langs Randen. Største Maal 2,6 cm.

3) Genstand af ubestemmelig Brug, dannet af en oval Ring, der paa Midten er udvidet til en omtrent 1 cm bred Plade; igennem det brede Parti er stukket et Som, der er bøjet saaledes, at det danner en Øsken, hvori Ringen har kunnet ophænges. Stykket er fuldt af Hak og Snit, hvor med Metallet er blevet prøvet. Længde 4,3 cm.

4) Kantbrudstykke af fladt, rundt Sølvspænde med 10 Rækker snoet Kanttraad; paa Bagsiden ses Rest af Charnier.

5) Brudstykke af lille Dyrefigur af Sølvblik.

6) Ringsølv. 10 Stykker, deriblandt Brudstykker af Endeplader til Halsringe med indslaaede Trekanter eller Cirkler.

7) Lille fladhamret afhugget Sølvbarre.

8) Af de 2253 Mønter beholdt Møntkabinettet (da Fundet ifølge Grevernes Privilegium tilhørte Vallø Stift) ca. 1600, hvoraf henvend 1200 bestemtes saaledes:

77 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74).

1 norsk (Harald Haarderaade, 1047—66).

153 engelske (Edw. Martyr—Edw. Confessor, 1042—66).

3 irske (Sihtric, 989—1029).

930 tyske (yngste Mønt Lupold af Mainz, 1051—59).

1 karolingisk (Karl den Skaldede, 840—77),

2 schweiziske.

4 bøhmiske.

3 ungarske (Stefan I—Andreas, 1047—61).

1 italiensk (Konrad II, 1027—39).

2 kufiske (yngste Mønt Nasr ibn Ahmed, 913—32).

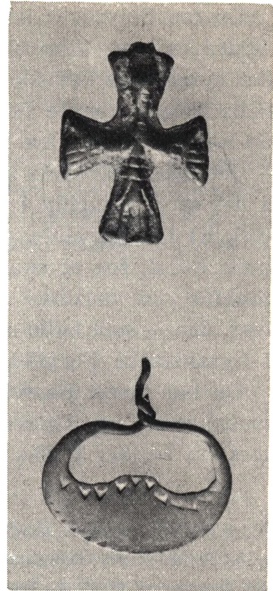

Fig. 38. Store Taarnby. $\frac{1}{1}$.

Taarnby-Skatten maa være nedlagt i Jorden nogle Aar efter 1051; af 42 bestemte Ærkebispemønter fra Mainz var 14 præget under Lupold.

De faa Sølv-sager i Taarnby-Skatten tilhører Typer, der hører hjemme i Tiden omkring Aar 1000. Det gælder Brudsølvet og især de to Amuletter eller symbolske Smykker paa Fig. 38: Ildstaalsmykket og Krucifixet. Ildstaalsmykket kendes fra adskillige skandinaviske, ogsaa danske, Fund fra 900-Aarene og især fra Tiden kort før og efter Aar 1000 (jfr. foran S. 88 f.). — Det simple Krucifix tilhører en mere sjælden Type. Et plumpt Sidestykke til det er et Krucifix i det vestnorske Sølvfund fra Horr, nedlagt omkring 1025. Et Par lignende, nok saa elegante smaa Krucifixer kendes fra et nordnorsk Fund, fra et skaansk og fra et gotlandsk Fund. I det hele kendes indenfor det nordiske Kulturomraade fra 1000-Aarene en Række smaa Kors, der — som Salin og Kielland har paavist — er primitive Efterligninger af byzantinske Forbilleder¹.

De har været baaret om Halsen ligesom andre Amuletter, f. Eks. Ildstaalsmykket og Thorshammeren og har maaske afløst de helt primitive Kors, vi kender f. Eks. fra Rø-Skatten (Fig. 26) og Grave i Birka.

***31. Strøby, Stevns H. Møntsamling 299.**

1868 fandt en Gaardmand paa en Skrænt, der vendte mod et Engdrag, en Møntskat liggende i et Hul, der var fyldt med Muldjord. Den vejede 4 Lod (58 g) og bestod af:

52 Mønter; af disse var:

8 danske (Hardeknud—Magnus d. Gode, 1042—47).

1 svensk (Anund Jakob, 1022—50).

23 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).

1 irsk (Sihtric, 989—1029).

15 tyske (yngste Mønt Herman af Köln, 1036—56).

1 ungarsk (Stefan, c. 1000—38).

3 ubestemmelige.

***32. Skørpinge. Havnelev S., Stevns H. Møntsamling 244.**

1863 fandtes ved Udgravning af en Høj paa en Husmandslod i Skørpinge en lille Møntskat, der vejede 2 Lod (29 g). Den bestod af:

22 Mønter, nemlig:

13 danske (Sven Estridsen, 1047—74).

1 engelsk (Edw. Confessor, 1042—66).

8 tyske (yngste Mønt Anno af Köln, 1056—75).

¹ B. Salin: Några crucifix och kors, Svenska fornminnesfören. tidskr. VIII, S. 277 ff. — Thor Kielland: Norsk Guldsmedkunst, S. 60 ff. — Horr-Krucifixet er afbildet i Bergens Mus. Aarb. 1896, XV, S. 27, Fig. 8; det nord-norske Fund er fra Skjervøy i Hålogaland; det skaanske er fra Espinge, afbildet hos Salin, anf. St. S. 305; det gotlandske er fra Sanda, afbildet i Fornv. 1907, S. 281.

*33. Tornegaard. Rutsker S., Bornholms Nr. H. 9398—9400, 9430. Møntsamling 56. 1846 fandtes ved Pløjning paa 2. Selvejergaards Marker et Oksehorn, der gik i Stykker ved Pløjningen. I Hornet laa en Del Mønter og enkelte Smykkesager.

1) En lille Ring, 1,4 cm i Tværmaal, af Sølvtraad, hvis Ender er viklet om hinanden og fladhamrede.

2) Brudsølv: 3 Brudstykker af tynde Plader, hvoraf de to er glatte, den tredje med indslaaede Trekanter. — Brudstykke af fladt Sølvbaand (Armring?) med indslaaede Trekanter og Cirkler. — Brudstykke af spidsoval Sølvblikplade med opdrevet Midtribbe og Spiraloprulninger i den ene bevarede Ende. Pladens Overside er dækket af indslaaede Trekanter.

3) 128 Mønter; deraf var:

16 danske (Hardeknud—Sven Estridsen, 1047—74).

9 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).

77 tyske (yngste Mønt Biskop Herman af Köln, 1035—56).

1 bøhmisk (Brecislaus I, 1037—55).

1 italiensk (Otto I, 936—73).

1 kufisk (904, Shash).

23 ubestemmelige.

Mønterne viser, at Skatten maa være nedlagt efter ca. 1050. Blandt Sølvsagerne er det eneste interessante Stykke den lille overbrudte spidsovale Plade af Sølvblik, der som foran anført (S. 121) kun kendes fra Fund i Østersø-Egnene og hører hjemme i den slaviske Kulturkreds Syd for Østersøen. (Jfr. om Tornegaard-Fundet Antiqu. Tidsskr. 1846, S. 50 ff.).

*34. Rosendalegaard. Rutsker S., Møntsamling 56.

1846 fandtes i en Høj ved 28. Selvejergaard:

27 Mønter, deraf var:

2 danske (Sven Estridsen, 1047—74).

1 engelsk (Knud d. Store, 1016—35).

24 tyske (yngste Mønt Herman af Köln, 1035—56).

(Jfr. Antiqu. Tidsskr. 1846, S. 55).

*35. Skellegaard, Olsker S., Bornholms Nr. H. Møntsamling 342.

1871 fandt en Husmand paa 10. Selvejergaards Grund en lille Skat bestaaende af 13 hele Mønter, nogle Brudstykker af Mønter og et lille forbukket Stykke af en Sølvperle. Sølvet vejede $1\frac{2}{32}$ Lod (16 g). Af de

13 Mønter var:

3 danske (Sven Estridsen, 1047—74).

1 engelsk (Knud d. Store) 1016—35).

9 tyske (yngste Mønt Henrik III, 1039—56).

*36. Bolbygaard, Klemensker S., Bornholms Nr. H. D. 711—17. Møntsamling 344, 347.

1872 fandt en Indsidder paa 16. Selvejergaards Grund ved at grave omkring en Sten, der skulde sprænges, et Lerkar, der indeholdt en stor Mængde Sølvmønter og en Del Sølvsager. Lerkarret var af sortagtig Masse, 17 cm højt og 18 cm bredt ved Mun-

dingen. Tæt under Mundingsranden er Karret svagt indsnævret; herunder ses en Række Skraastreger; den nederste Del af Karret er dækket med horisontale Streger. Bunden er kun 7 cm i Tværmaal. Sølvsmykkerne vejede $13\frac{1}{2}$ Lod (197 g), Mønterne 68 Lod (1014 g).

1) Sølvhalsring, 12,9 cm i Tværmaal, snoet af tre Stænger, hvoremellem er lagt dobbeltsnoet Traad. Stængerne er afsluttet med en smal Plade i hver Ende; Pladerne er prydet med indslaaede Ornamenten (langs Randen en Fure med udhævede Punkter; midt paa Pladen 4—5 Cirkler grupperet i Korsform).

2) Sølvvarmring, 7 cm i Tværmaal, snoet af tre Stænger, hvoremellem er lagt fint snoet Traad. Enderne er udhamret til flade spadeformede Plader, der er bøjet ind over hinanden. Disse Plader er langs Randen prydet med korte indgraverede Skraastreger.

3) Brudstykker af Ringe: Brudstykke af stor, sammenbøjet Sølvring, snoet af tre Stænger, ca. 60 cm lang, med mange Hak. — 2 sammenhørende Brudstykker af Armrings af Sølvblik, 1,7 cm bred med bredt afrundet Ende. Den baandformede Overside er prydet med indslaaede Trekanten i et Bælte langs Randen.

4) Andre Brudstykker: Største Delen af rund Plade af Sølvblik, 4 cm i Diam., omgivet af en 0,4 cm bred Perlerad. Midt paa Pladen er opdrejet en firføddet Dyrfigur med tilbagevendt Hoved; omkring Figuren er anbragt et bredt Indskriftbælte, men Indskriften er delvis ulæselig og ganske uforstaaelig: ISHDW..3XVXIMV (Agnus Dei?). — Brudstykker af ovale granulerede Perler som SM 655. — Lille Bukkel af Sølvblik, tæt belagt med Filigransnoning i Spiral og med Kugle paa Toppen; antagelig fra et Øresmykke. — Kanttraad og Gitterværk fra lille Ørering (jfr. Fig. 27 t. v.). — Lille Perle dannet af sammenflettede og -loddede Sølvtraade, med ringformede Aabninger, sikkert fra et Øresmykke (jfr. ogsaa Fig. 27). — Indfatning til Bjergkrystal eller lign. Perle; Indfatningen bestaar af Filigrantraade og udenom dem en støbt Perlerand. — 3 større og en lille Klump smeltet Sølv.

5) 1001 Mønter (deraf 898 hele), nemlig:

13 danske (Hardeknud—Magnus d. Gode, 1042—47).

19 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66).

944 tyske (yngste Mønt: Bisp Herman af Köln, 1035—56).

11 schweiziske (Theodorik II, 1041—55).

1 ungarsk (Stefan I, c. 1000—38).

13 ubestemmelige.

Bolbygaard-Skatten er antagelig nedlagt henved 1050. Dens Smykkesager viser — som saa mange andre bornholmske Skattefund — en forholdsvis stærk Indblanding af Smykkebrudstykker, der hører hjemme i de slaviske Egne Syd for Østersøen. Dette gælder Stumperne af Øresmykker (jfr. Fig. 27) og de granulerede ovale Perler (SM 655, jfr. S. 125); det gælder tillige den flade baandformede Armrings af Sølvblik med bredt afrundet Ende; denne Armrings er af en udpræget slavisk Form, der bl. a. kendes fra flere pommerske Fund¹.

¹ Jfr. H. A. Knorr i *Mannus* 1936, S. 188 f. (Afbildn.) og *Hervorrag. Kunst- und Altertumsgegenstände des Märk. Mus. I, Taf. III* (Leissow).

*37. Store Frigaard, Ø. Marie S., Bornholms O. H. D. 11305—19. Møntsamling 1701.

1928 fandtes paa Gaardspladsen i Store Frigaard en Sølvskat, der var gemt i et groft Lerkar med skraa Sider, prydet med flygtige horisontale Streger. Over Lerkarret var lagt en flad Lerskaal med indridsede koncentriske Cirkler indvendig, som et Laag. Mønterne og Sølvagerne, der ialt vejede 1478 g, er beskrevet og tildels afbildet i en Afhandling af Georg Galster i Aarb. 1929, S. 283 ff.

1) 2 snoede Sølvarmringe, begge snoet af tre tynde Stænger. Tværmaal 7,9 cm. Den ene er afbildet Aarb. 1929, S. 315, Fig. 12.

2) Hængesmykke, dannet af en rund Møntblanket, med indgraveret Fremstilling af en tilbedende Figur. Afbildet Aarb. 1929, S. 313, Fig. 6.

3) 4 Hængesmykker, dannet ved at Mønter er forsynet med Bæreøskener (Aarb. 1929, S. 314, Fig. 8—9).

4) Brudstykke af halvmaaneformet Hængesmykke med opdrevne Bukler og Granulation (Aarb. 1929, S. 314, Fig. 10).

5) 2 smaa kapselformede rektangulære Perler af Sølvblik (lign. Fig. 26 foroven og Fig. 27 forneden), med Rør i den ene Langside til Ophængning.

6) Kegleformet Sølvdup (afbildet Aarb. 1929, S. 315, Fig. 13), der har hørt til en Øring.

7) Stump af en Plade af Sølvblik med fint graverede Baandslyng i Urnes-Stil.

8) Sølvfingerring eller Øring, dannet af en enkelt Stang, der er tykkest paa Midten; Enderne er tilspidsede og mødes knap.

9) Andet Ringsølv: Stump af snoet Sølvring, 5 cm lang, med talrige Hak- og Snitmærker. — Stump af snoet Stang fra en Ring. — Glat Sølvtraad, ombøjet som Fingerring; den ene Ende er fladt udhamret og ombøjet til Øsken. — 5 Stykker Sølvplader, bøjet i Form som brede Fingerringe. — Brudstykker af Sølvtraad.

10) Barresølv: Overhuggede støbte Barrer, med Snit og Hak.

Hertil kom 52 Møntblanketter (Aarb. 1929, S. 294, Fig. 2), 27 helt udhamrede Sølvmønter og endelig

11) 1163 Mønter, nemlig:

60 danske (Knud d. Store—Niels, 1104—34).

2 norske (Slutn. af 1000-Aarene).

121 engelske (Ethelred—Vilh. d. Røde, 1087—1100).

3 irske (Sihtic, Slutn. af 1000-Aarene).

947 tyske (Otto I—Henrik V, 1106—11).

2 bøhmiske (Boleslav II—Udalrich 1012—37).

2 ungarske (Stefan—Andreas I, 1046—61).

1 italiensk (11. Arh.).

24 kufiske (samanidiske, yngste Mønt Nasr ibn Ahmed, 913—42).

1 romersk Denar (Hadrian, 119—38).

Allerede Galster har gjort opmærksom paa, at Store Frigaard-Skatten adskiller sig fra andre danske Skatte nedlagt i Niels' Kongetid ved at danske Mønter kun udgør en meget ringe Del af Skattens Møntbestand. Endvidere, at det er ejendommeligt for denne Skat i Forhold til andre fra samme Periode,

at den indeholder en Mængde Mønter, danske og især udenlandske, som har været i Omløb indtil et Par Hundredeaar.

Hvad Sølvagerne angaar, er det mest paafaldende Træk de overvejende fremmede Typer: Hængesmykket med den tilbedende Figur er en Efterligning af byzantinske Forbilleder; dets nærmeste Sidestykke er — som Galster har paavist¹ — et Smykke i et vendisk Skattefund fra Brandenburg. Det halvmaaneformede Hængesmykke (Galster Fig. 10—11) kendes slet ikke fra danske Fund Vest for Øresund; derimod fra enkelte skaanske Skattefund, nemlig:

Ramsåkern (kufiske Mønter),
Grönby (yngste Mønt 1024—39),
Villie (yngste Mønt 1018—35),

men kun i Brudstykker. Ogsaa i svenske Skattefund er disse Smykker yderst sjældne, og kun fra et Par Skattefund kendes hele Eksemplarer². Derimod kendes hele Eksemplarer af halvmaaneformede Smykker i stort Tal fra de slaviske Egne Syd for Østersøen, fra Brandenburg i Vest til Estland i Øst; endvidere kendes de fra Schlesien, Ungarn og i Mængde fra Polen og Rusland. I Norden er disse Smykker utvivlsomt indførte; hvorfra de er indført, er mere tvivlsomt. T. J. Arne mener, at de er kommet til Østersø-Egnene fra Sydvestrusland, hvor man med dem har efterlignet arabiske Smykker³. I hvert Fald vidner de faa Brudstykker, som kendes fra de østdanske Fund, om Forbindelser mod Øst og Sydøst over Østersøen. — Endelig peger ogsaa de kapselformede Sølvblikperler (jfr. S. 81) mod Forbindelser med de slaviske Egne Syd for Østersøen.

*38. Rabekkegaard, Ibsker S., Bornholms Ø. H. Møntsamling 380.

Fra Marken ved 29. Selvejergaard stammer et Fund, der fremkom ved Pløjning (før 1875). En Del Sølvmønter fandtes i et Skrin eller en Kasse, men Fundet paaagtedes ikke af Plovmanden, og Mønterne blev spredt omkring paa Marken ved Pløjningen. (Jfr. Vedel: Bornholms Oldtidsminder og Oldsager I, S. 397). Til Museet indkom dog:

31 Mønter; heraf var:

1 engelsk (Ethelred),

10 tyske (yngste Mønt Theodor af Verdun, 1046—89),

20 ubestemmelige og Blanketter.

¹ Aarb. 1929, S. 312. Jfr. foran S. 152 under Harrendrup Skov-Fundet.

² Torsta, Hälsingland (St. h. M. 6820) og Allmänninge, Gästrikland (St. h. M. 729). Det sidste er afbildet hos Montelius: Sv. fornsaker 589.

³ Arne: La Suède et l'Orient, S. 108 ff. — Jfr. R. Beltz i Baltische Studien, NF XXIX, 1927, S. 202 f.; H. Seger i Altschlesien II, 1929, S. 158; Schmiedehelm: Ein Depotfund aus Tartu, Esa IV, 265 (1929).

*39. Enegaard, Nylarsker S., Bornholms V. H. 20555—62. Møntsamling 241.

1862 fandt Ejeren af 2. Selvejergaard paa et Stykke af sin Jord, som ofte havde været pløjet og var ganske jævnt, men laa tæt op til en Grusbakke, en Sølvskat, som laa i eller ved et Lerkar af sortagtig Masse med lysegraat Overtræk. Lerkarret var prydet med horisontale Bælter af korte skraa Streger, indstukket med en spids Pind. Sølvskatten bestod dels af Mønter (71 Lod = 1038 g), dels af Smykkesager ($62\frac{7}{8}$ Lod = 919 g). (Jfr. om Mønterne: C. J. Thomsen: Der Oster-Larskjer Fund, Berliner Blätter für Münzkunde II, S. 51 ff.).

1) Snoet Sølvhalsring, 13 cm i Tværmaal, dannet af 3×2 Sølvstænger, der henimod Enderne er afsluttet i to aflange Plader; af disse er den ene prydet med en smal indslaaet Rende langs Kanten; i Renden ses udhævede Punkter; den anden Plade har langs Randen to Rækker modstillede indslaaede Trekanter. Den ene Plade ender i en Øsken, den anden i en Hage. Overbrudt, men sammenloddet.

2) 2 snoede Sølvvarmringe. Den ene (8,6 cm i Tværmaal) er dannet af to vredne Sølvstænger, der for Enderne er sammenhamret og viklet om hinanden. — Den anden (9,8 cm i Tværmaal) er dannet af 3×2 tynde Stænger, hvis Ender er smeltet sammen i cylindriske Klumper, der støder mod hinanden som Buffer.

3) Fladt Sølvvarmbaand, omtrent som SM 648, 8 cm i Tværmaal, indtil 1,7 cm bredt. Enderne er afsmalnet til Spidser, der er viklet om hinanden som Spiral. Langs Ydersidens Kant er indslaaet en Rende, hvori ses en Række udhævede Knopper. Indenfor Kantgruben følger en Række indslaaede Trekanter.

4) Ringsølv. 20 Brudstykker, deriblandt 4 afhuggede Stykker af snoede Halseller Armringe.

5) Barresølv. En tredobbelt sammenbøjet hel firsidet Barre med Tværhamring paa den ene Side, 26 cm lang. — 5 afhuggede Stykker af hamrede Barrer. — 28 større og mindre udsmedede Klumper af Sølv, der tildels er overhugget i gammel Tid.

6) 859 Mønter, nemlig:

34 danske (Knud d. Store—Hardeknud, 1035—42).

104 engelske (Ethelred—Harald Harefod, 1035—40).

701 tyske (yngste Mønt Herman af Köln, 1035—56).

3 bøhmiske (Brecislaus I, 1037—55).

3 polske (Miecislaus II, 1025—34).

2 ungarske (Stefan I, c. 1000—38).

7 kufiske (yngste Mønt Ismail ibn Ahmed og Nasr ibn Ahmed, 913—42).

5 ubestemmelige.

Skatten er altsaa nedlagt efter 1037.

*40. Frostegaard, Aaker S., Bornholms Sdr. H. Møntsamling 446 a.

1879 indkom som en ubetydelig Del af en større Skat af Mønter og Smykker, der var fundet paa 56. Selvejergaards Grund »for mange Aar siden«, 1 dansk Mønt fra Magnus d. Gode (1042—47) og 2 tyske Mønter fra Otto III (983—1002).

*41. Bodilsker, 32. Selvejergaard, Bornholms Sdr. H. Møntsamling 314.

Fra en Gravhøj paa denne Gaards Grund indleveredes 1869 3 tyske Mønter (yngste Mønt Albert af Namur, 1020—37), fundet »sammesteds hvor der for 40 à 50 Aar siden er fundet en Mængde lignende Mønter«.

***42. Øster Larsker, Bornholms Ø. H.**

Herfra stammer ifølge Efterretninger om nord. Oldsager S. 60 b (1808) »en Snes« Mønter, bl. a. en Runemønt fra Sven Estridsen, der fandtes omkring Aar 1788.

***43. Simblegaard, Klemensker S., Bornholms N. H. Møntsamling 1989.**

I 1939 fandtes i en Bunke Grus, der stammede fra en Grusgrav Vest for Simblegaard, 28 Mønter, nemlig:

1 dansk (Sven Estridsen, 1047—74).

26 tyske (yngste Mønt Grev Herman af Emden, 1059—86).

1 uden Spor af Præg.

(Jfr. Nord. numismat. Aarsskr. 1940, S. 162 f.)

***44. Krusegaard, Rutsker S., Bornholms N. H. Møntsamling 2020.**

I 1924 og 1941 er paa en nyrøddet Mark SØ. for 27. Selvejergaard fundet enkelte Mønter, der maa være nedlagt sammen. Af ca. 14 Mønter er kun 9 bevaret, nemlig:

1 dansk (Sven Estridsen, 1047—74).

8 tyske (yngste Mønt Biskop Bernold af Köln, 1046—54).

B. Fund fra Sydslesvig (c. 1016—1150)¹.***a. Vesterland, Sild. Kielermuseet.**

I 1905 indkom en Møntskat, der i 80 cm Dybde havde ligget i en drejet Trædaase, som var dækket af et kreds rundt fladthvælvet Laag af Sølv med indgraveret baandformet Stjernemønster. Mønterne vejede 139 g. Af de

128 Mønter, som Skatten bestod af, var:

8 danske (1 ældste Møntgruppe, Resten Hardeknud, 1035—42).

11 engelske (Ethelred—Harald Harefod, 1035—40).

108 tyske (yngste Mønt Burchard af Halberstadt, 1036—59).

1 ungarsk (Stefan I, c. 1000—38).

Skatten maa være nedlagt ca. 1040—50. (Litt.: E. Nöbbe i Mittheilungen 19, 1911, S. 78 ff. (med Billede). — P. Hauberg i Aarb. 1914, S. 79).

***b. Ütersum, Föhr. (Tabt Fund).**

I en Bog af Clement om Frisernes Liv, udkommet i Kiel 1845 (Lebens- und Leidensbeschreibung der Friesen) nævnes, at der for ca. 60 Aar siden (altsaa ca. 1785) ved Borgvolden ved Ütersum under en Træpæl blev fundet en Mængde angelsaksiske Mønter fra 1000-Aarene. (Omtalt af E. Nöbbe i Mittheilungen 19, 1911, S. 93).

C. Fund fra Skaaneland (c. 1016—1150)².***1. Öja, Kellna S., Norra-Åsbo H. St. h. M. 2795.**

369 Mønter: 119 danske (Knud d. Store—Magnus d. Gode, 1042—47), 125 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66), 124 tyske, 1 byzantinsk.

¹ Jfr. Note 1, Side 37.

² Jfr. Note 1—2, Side 39.

- *2. Löddeköpinge, Harjagers H. St. h. M. 3357. (Mbl. 1884, S. 135 ff.)
411 Mønter: 408 danske (Sven Estridsen—Harald Hen, 1074—80), 3 tyske.
- *3. Espinge, Hurva S., Frosta H. St. h. M. 6620. Vægt 8,75 kg. (Nordman: Karel-ska järnåldersstudier, S. 13, 28 f.)
Rundt Spænde med indgraveret Dyrefigur med tilbagevendt Hoved.
Sølvkæde, dannet af Ethelred-Mønter og Smaaringe (lign. Fig. 32 her).
Lille Krucifix (afbildet i Svenska fornminnesfören. tidskr. VIII, S. 305).
Forgylt Remtunge med nielloindlagt Fremstilling af firføddet oprejst Dyr.
9 Fingerringe af forskellige Typer (flettede, trinde med tilspidsede Ender, baand-formede).
Oval granuleret Perle.
Brudsølv: af snoede Ringe, af rund Plade med paalagte Filigrantraade i Dobbelt-spiraler, af Ørering.
Over 8000 Mønter: ca. 1000 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74), 3046 engelske (—Edw. Confessor, 1042—66), 6 irske, ca. 4000 tyske (de fleste fra 1. Halvdel af 1000-Aarene), 3 byzantinske, 5 kufiske.
- *4. Borgeby, Torna H. St. h. M. 11340.
Lidt Smykkesølv samt
32 Mønter: 3 danske, 7 engelske, 22 tyske.
- *5. Lund. St. h. M. 2585.
Flere danske Mønter sandsynligvis fra Erik Ejegod (1095—1103).
- *6. Lund, Vinellska Tomten.
66 danske Lundemønter, hvoraf 60 fra Oluf Hunger (1086—95).
- *7. Lund, Hjørnet af V. Mårtensgatan og Bankgatan. St. h. M. 18003.
64 danske Lundemønter, hvoraf 58 Oluf Hunger, 6 Erik Ejegod (1095—1103).
- *8. Borup, Hyby S., Bara H. (B. E. Hildebrand: Anglosachs. mynt, 1846, pag. XLIV).
Ca. 190 Mønter: ca. 60 danske (Sven Estridsen, 1047—74, ca. 30 engelske (Edw. Confessor, 1042—66), ca. 100 tyske, nederlandske og lothringske.
- *9. Börringe, Gustafs S., Vemmenhøgs H. St. h. M. 9030.
136 Mønter: 29 danske (Hardeknud—Sven Estridsen, 1047—74), 78 engelske (Knud, 1016—35), 28 tyske.
- *10. Grønby, Vemmenhøgs H. St. h. M. 2185.
2 svære snoede Ringe.
Brudsølv, bl. a. af rundt Filigranhængesmykke med Dobbeltspiraler, af halvmaane-formet Hængesmykke (jfr. St. Frigaard-Fundet, S. 165), af Ringe og Perler.
Ca. 1500 Mønter: 13 danske (Knud d. Store, 1018—35), 1 norsk (Olaf den Hellige, 1015—28), 1 svensk (Oluf Skötkonung, c. 1000—22), 755 engelske (Edw. Martyr—Knud d. Store, 1016—35), 26 irske (Sihtric, 989—1029), 695 tyske og nederlandsk-lothringske (yngste Mønt Konrad II, 1024—39), 1 byzantinsk og 6 Imitationer (Constantin X og Romanus, 944—63), 8 kufiske (til 916).

- *11. Villie. L. Slågarp S., Skytts H. St. h. M. 5870.
 Gennembrudt Kors i Filigran af slavisk-byzantinsk Karakter.¹
 Rund hvælvet Plade med indgraveret symmetrisk Baandslyngning.
 Lignende Plade med groft indridset Kors.
 Øreske og Neglerenser med Huller til Ophængning.
 Brudsølv, bl. a. Brudstykke af halvmaaneformet Hængesmykke, udrettet Fingerring, afhuggede Sølvplader, overhugget Ring, smeltet Sølvklump.
 936 Mønter: 5 danske (Knud d. Store, 1018—35), 230 engelske (Athelstan-Ethelred, 978—1016), 6 irske, 689 tyske, 3 byzantinske, 3 kufiske.
- *12. Gärnsnäs, Ö. Herrestads S., Ingelstads H. St. h. M. 116. (Tornberg: Numi cufici Nr. 47).
 Lerkar indeholdende ialt 204¹/₂ Lod Sølv:
 Thorshammer i Ring.
 Armrings.
 Rundt Spændesmykke.
 Ringsølv.
 Ukendt Antal Mønter: Danske og engelske fra Knud d. Store, 5 irske (Sihtric, 989—1029), tyske og kufiske.
- *13. Östra Herrestad, Ingelstads H. St. h. M. 3699.
 2 Armrings (1 som SM 644, 1 snoet).
 Brudsølv, deriblandt afhugget Endestykke af Halsring, Brudstykker af overhugget Armbaand med indslaaet Rudemønster, et Stykke Kædefletning, afhugget Sølvbarre m. m.
 375 Mønter: 1 svensk (Oluf Skötkonung, c. 1000—22), 117 engelske (Ethelred—Knud, 1016—35), 248 tyske, 1 byzantinsk (Constantin XI og Basilius II, 976—1025), 8 kufiske (til 954).
- *14. Fjälkinge, Villands H. St. h. M. 3453. (Mbl. 1884, S. 135 ff.)
 Armrings, omtrent som SM 648.
 635 Mønter: 200 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74), 72 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66), 363 tyske og nederlandsk-lothringske (yngste Mønt Anno af Köln, 1056—75).
- *15. Vanneberga, Trolle-Ljungby S., Villands H. St. h. M. 1373.
 Stumper af Guldstænger.
 2 afhuggede riflede Sølvtraade.
 2 riflede smaa Bronzeringe.
 Ca. 250 Mønter: 32 danske (Knud d. Store—Sven Estridsen, 1047—74), 174 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66), 49 tyske.
- *16. Åkesholm (Ovesholm?), Träne S., Gärds H. St. h. M. 2109.
 40 danske Mønter (Erik Lam, 1137—46).

¹ Jfr. Arne: La Suède et l'Orient, S. 211 f.

- *17. Löseback, Fagereds S., Faurås H., Halland. St. h. M. 7977. (Har. Wideen: En västsvensk silverskatt från Vikingatiden, Göteborgs och Bohusläns fornminnesfören. tidskr. 1935, S. 124 ff.)

Brudsølv, bl. a. af stort Sølvfilligranspænde, af flade Armringe med indslaaede Trekanter, af snoede Halsringe, af Sølvblik med eller uden pressede Ornament, af Sølvperler med Bukler, af Stænger og Traade fra Ringe.

2 støbte Barrer.

Et mindre Antal Mønter: danske (Knud d. Store—Hardeknud, 1035—42), engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66), tyske indt. 1000-Aarenes Midte.

- *18. Gärestad, Edestads S., Medelstads H., Blekinge. St. h. M. 8503.

3 Armringe (1 som SM 644, 2 som SM 648).

Brudstykke af stor flettet Ring.

Barrer.

1415 Mønter: 34 danske (Sven Tveskæg—Sven Estridsen, 1047—74), 1 svensk (Oluf Skötkonung, c.1000—22), 275 engelske (—Edw. Confessor, 1042—66), 2 irske, ca. 1070 tyske, nederlandsk-lothringske, 1 ungarsk, 5 bøhmiske, 23 kufiske, 7 Blanketter.

- *19. Johannishus, Hjortsberga S., Medelstads H. St. h. M. 3491. (Mbl. 1874, S. 81 ff.)

I et Kopperkar laa et Guldsmykke og en Række Sølvsaager samt Mønter:

Rundt Guldspænde med Filigranornamentik.

5 snoede Halsringe.

7 Armringe (1 af flettede Stænger med korte spadeformede Endestykker; 4 af snoede Stænger; 1 baandformet som SM 648; 1 støbt, svær, baandformet med indslaaet Buemønster paa Ydersiden).

Kæder, dannet af vekselvis 32 arabiske og vesteuropæiske Mønter (bl. a. Magnus d. Gode) og Smaaringe (jfr. Fig. 32 her).

3 smaa Kors, anvendt som Hængesmykker (det ene med Fremstilling af den korsfæstede).

Lille Smykke, formet som en fri baandformet Ormeslyngning.

2 smaa Stykker, det ene formet som en Fugl, det andet som ulvelignende Dyr, der bider sig i Halen.

Lille hestekoformet Smykke med tungede Ornament.

Brudsølv, bl. a. Brudstykker af større og mindre runde Filigranhængesmykker, 2 smaa Brudstykker af korsformede Hængesmykker som Fig. 9; trekantet Plade af Sølvblik med Hul til Ophængning; Brudstykke af spidsoval Sølvblikplade som Fig. 26 lidt ovenfor Midten; Brudstykker af Halsringe og af Armring som SM 644.

Over 4000 Mønter: 134 danske (Knud d. Store—Knud d. Hellige, 1080—86), 2 svenske (Anund Jakob, 1022—50), 480 engelske og irske (yngste Mønt Vilh. Erobreren, 1066—87), 3414 tyske og nederlandsk-lothringske, 2 bøhmiske, 10 ungarske, 1 byzantinsk (Constantin XIII, 1059—67), 25 kufiske.

- *20. Hvitaby, Albo H. (Tabt Fund. — Nord. numismat. Aarsskr. 1939, S. 125 ff.)

I en Krukke laa et stort Antal Mønter. Heraf kendes 127: 32 danske (Knud d.

Store—Sven Estridsen, 1047—74), 40 engelske (Ethelred—Edw. Confessor, 1042—66), 55 tyske (yngste Mønt Bernold af Utrecht, 1046—54)¹.

Oversigt over Skattefundene 1016—1150.

Næsten alle de Skattefund, der er omtalt i dette Afsnit, er direkte mønt-daterede, — det gælder 64 af 66 Fund fra det gamle danske Omraade. Ikke mindre end 44 af disse Fund bestod udelukkende af Mønter; kun 2 udelukkende af Smykkesager; Resten var blandede (jfr. Tabel 1). Indenfor de blandede Fund udgør Mønterne i denne Periode langt Hovedparten; der er forholdsvis faa og navnlig faa hele Smykkesager; og Skatte, der er nedlagt efter ca. 1050, indeholder kun undtagelsesvis Smykkesager.

Da Smykkesagernes Antal i Skattefundene fra denne Periode er saa indskrænket i Forhold til den foregaaende Periodes Sølvskatte, er Grundlaget for spinkelt til at man kan udpege skiftende Typer bestemt af skiftende Moder eller Paavirkninger blandt denne Periodes Smykker. Men det er muligt at gøre op, hvilke Smykkeformer fra den foregaaende Periode, der til en vis Grad fastholdes i Tiden fra ca. 1020 til 1150, og hvilke nye Typer der dukker op i denne Periode (jfr. Oversigten over Skattefundene 900—1016, S. 141 ff.).

Gamle Typer: Man holder endnu fast ved den Form for Hals-, Arm- og Fingerringe, der er stærkest udbredt i Fundene fra foregaaende Periode, nemlig Ringe, der er snoet af flere Stænger og Traade (se Fig. 35); endvidere træffes stadig den baandformede Armrings med indslaaede Ornamenter (SM 648) og den helt glatte, simple Armrings af Typen SM 644. (Eksempler i Tidsfølge: Halsringe: Grönby, Enegaard, Bolbygaard, Bonderup, d. v. s. til ca. 1050. — Snoede Armrings: Ö. Herrestad, Bolbygaard, Enegaard, Johannishus, St. Frigaard, d. v. s. til ca. 1100. — Fingerringe: Græse, ca. 1130. — SM 648: Enegaard, Fjälkinge, Gärestad, Johannishus, d. v. s. til ca. 1080. — SM 644: Ö. Herrestad, Gärestad.) — Bortset fra en enkelt Thorshammer i et skaansk Fund (Nr. 12) savnes dog de mest karakteristiske nordiske Smykker fra 900-Aarene: Filigranhængesmykker og -spænder og de runde Sølverperler. Hvad der findes i Skatte nedlagt efter 1020 af disse Smykketyper, er kun Brudsølv (f. Eks. af Spænde som SM 660 i Kongsø-Fundet, af Tolstrup-Kors i Johannishus-Fundet). — Derimod træffes mere almindeligt — særlig paa Bornholm og i Skaaneland —

¹ Ovenstaaende Fortegnelse maa suppleres med følgende 2 Fund:

Fuglie kyrkogård, Skytts H. Lunds Univ. Myntkabinett.

I en Grav fandtes

9 danske Mønter (Oluf Hunger, 1086—95). (N. Wimarson i Hist. Tidskr. f. Skåneland II, S. 23 ff.)

Lunds Domkyrka.

6 Mønter fra Kong Niels (1104—34). (Person i Moneta I, 1935, S. 65).

i Skattefundene fra 1000-Aarene Smykker af slavisk Herkomst, f. Eks. Øreringe (Eksempler: Kelstrup, Enner, Bolbygaard), ovale Sølvperler som SM 655 (Kelstrup, Enner, Espinge, Bolbygaard), kapselformede rektangulære Perler (Enner, St. Frigaard); hertil kommer Brudstykker af spidsovale Plader af Sølvblik (Tornegaard, Johannishus), af bred Arming af Sølvblik (Bolbygaard) og af halvmaaneformede Hængesmykker (Grønby, Villie, St. Frigaard). — En af de gamle nordiske Typer, der vel fastholdes, men undergaar en Ændring, er den lange Kæde med plastiske Dyrehoveder, der griber omkring en Ring med et religiøst Symbol. I 900-Aarene var disse Dyrehoveder udført i Jelling-Stil, og Symbolet var en Thorshammer; i 1000-Aarene er Dyrehovederne i Urnes-Stil, og Symbolet er et kristent Kors (jfr. foran S. 156 og Orø-Korset, S. 179).

Nye Typer: Enkelte af de snoede Arminge er ikke lukket, men er afsluttet med korte spadeformede Endestykker (Bolbygaard, Johannishus); Fingerringene er hyppigt dannet af en enkelt trind Stang med spidse Ender (Kongsø, Espinge, St. Frigaard). — I flere Fund er truffet Kædesmykker, dannet af vekselvis Mønter med Øskener og smaa Ringe (Espinge, Bjerre Banke, Johannishus), som Fig. 32, hvori der har hængt et Kors. — Kors af vidt forskellige Typer kendes fra denne Periodes Skattefund; nogle er bragt her til Landet fra Udlandet, fra Byzants eller fra slavisk Omraade (Gundslevmagle-Korset, Fig. 33; Villie-Korset); andre er udført herhjemme, mere eller mindre dygtigt, efter udenlandske Forbilleder (Bonderup-Korset, Fig. 35; Taarnby-Korset, Fig. 38; Orø-Korset, Fig. 42; jfr. Kors fra Espinge og Johannishus). — I et Par Fund er truffet smaa runde Hængeplader med Fremstillinger af tilbedende Figurer, utvivlsomt Efterligninger af byzantinske Forbilleder (Harrendrup og St. Frigaard). — Som en Type, der kun kendes fra Skatte nedlagt i 1000-Aarene, maa endelig nævnes den lille rosetformede Broche med Filigrandekoration, der kendes fra et Par Fund (Fig. 31; Kongsø og Kelstrup; stort Brudstykke af lignende Perle kendes fra et Skattefund fra Värmland (Uddeby, St. h. M. 6619, y. M. 1016—35).

Alle de i dette Afsnit (III) behandlede Fund har Karakter af Værdisbeholdninger. Kun et enkelt Fund (Bjerre Banke) er af en saadan Art, at Sølvet kan formodes at være tilfældig tabt; alle de andre er sandsynligvis forsætligt nedlagte Depoter. Dette er ganske indlysende i de Tilfælde, hvor Sølvskatten er gemt i et Lerkar, Oksehorn eller andet bevaret Gemme, men det gælder kun om 15 af de 42 Fund fra det nuværende danske Omraade. Fundforholdene, som er belyst ved Tabel 15, taler dog stærkt for, at Sagerne med Vilje er gemt bort paa Steder, hvor Ejeren ret nemt maatte kunne finde dem igen. De Lokalteter, man har foretrukket, er i det væsentlige de samme som ved Skattene fra 900-Aarene (Tabel 12); dog er — som Tabel 15 viser — hertil føjet Kirkegaarden (eller en Plads i Nærheden af Kirken).

Hvornaar Sølvskattene er nedlagt, kan kun angives omtrentligt paa Grundlag af de yngste Mønter i hvert Fund. Det viser sig ved en Opstilling af Fundene i Rækkefølge, ordnet efter Slutmønt (Tabel 13—14), at de klumper sig sammen i kronologiske Grupper. Saaledes har ikke mindre end Halvdelen af Fundene paa Tabel 13—14 Slutmønt fra Sven Estridsøn og i ingen af disse Fund, der alle indeholder udenlandsk Mønt, forekommer udenlandske Mønter, der er præget efter 1066. Disse Skatte er da efter al Sandsynlighed nedlagt før 1066 eller i Aarene nærmest derefter. Andre, mindre Grupper udgør de Skatte, der efter Slutmønten maa være nedlagt mellem ca. 1020—35, mellem 1080—86 og i 1130'erne. Et lignende Forhold gjorde sig gældende ved den forrige Periodes Skattefund, hvor et paafaldende stort Antal Skatte efter Slutmønten at dømme maatte være nedlagt i Tiden mellem ca. 980—1000 (jfr. Tabel 11).

Tabel 13. Kronologisk Gruppering af Skattefund nedlagt ca. 1016—1150.

III A	Findested	Yngste danske M.	Yngste udenl. M.	Oldsager	Nedlægningstid
6.	Viborg (Jyll.)	?	1016—35	ingen	ca. 1020—35
17.	Kelstrup (Sjæll.)	1018—35	1016—35	Rosetbr., Ørering	—
16.	Overby Lyng (Sjæll.)	ingen	1024—39	ingen	—
10.	Enner (Jyll.)	1018—35	1024—39	Brudsølv	—
3.	Louns (Jyll.)	1035—42	1024—39	ingen	ca. 1040—50
8.	Kongsø (Jyll.)	1035—42	1040—	Rosetbr., SM 660	—
39.	Enegaard (Bornh.)	1035—42	1037—55	Hals-Armringe	—
36.	Bolbygaard (Bornh.)	1042—47	1042—66	Halsringe-Ørering	—
31.	Strøby (Østsjæll.)	1042—47	1042—66	ingen	ca. 1050—66
30.	St. Taarnby (Østsjæll.)	1047—74	1051—59	Kors-Ildstaalsm.	—
32.	Skørpinge (Østsjæll.)	1047—74	1056—75	ingen	—
25.	Roskilde	1047—74	1042—66	ingen	—
24.	St. Valby (Nordsjæll.)	1047—74	1042—66	ingen	—
23.	Kirke Værløse (Nordsjæll.)	1047—74	1059—86	ingen	—
21.	Ølsted (Nordsjæll.)	1047—74	1047—66	ingen	—
20.	Selsø (Nordsjæll.)	1047—74	1056—75	ingen	—
18.	Bonderup (Vestsjæll.)	1047—74	1042—66	Ringe-Kæde-Kors	—
1.	Munksjørup (Jyll.)	1047—74	1042—66	ingen	—
2.	Lyngby (Jyll.)	1047—74	1051—59	ingen	—
4.	Laastrup (Jyll.)	1047—74	1051—59	ingen	—
9.	Tørring (Jyll.)	1047—74	1042—66	ingen	—
33.	Tornegaard (Bornh.)	1047—74	1042—66	Brudsølv	—
34.	Rosendalegaard (Bornh.)	1047—74	1035—56	ingen	—

III A	Findested	Yngste danske M.	Yngste udenl. M.	Oldsager	Nedlægningstid
35.	Skellegaard (Bornh.)	1047-74	1039-56	Sølverperle	ca. 1050-66
38.	Rabekkegaard (Bornh.) . .	ingen	1046-89	ingen	-
44.	Krusegaard (Bornh.)	1047-74	1046-54	ingen	-
43.	Simblegaard (Bornh.)	1047-74	1059-86	ingen	-
5.	Jegstrup Mose (Jyll.)	1080-86	ingen	ingen	ca. 1080-90
7.	Bjerregrav Mose (Jyll.) . .	1080-86	ingen	ingen	-
19.	Holsteinborg (Sjæll.)	1080-86	ingen	ingen	-
37.	Store Frigaard (Bornh.) . .	1104-34	1106-11	Ringe-Hængesm.	ca. 1100-30
12.	Særslev (Fyn)	1104-34	ingen	ingen	-
28.	Allerslev (v. Roskilde) . . .	1104-34	ingen	ingen	ca. 1130-40
22.	Græse (v. Roskilde)	1104-34	no. Brakt.	Fingerringe	-
26.	Haraldsborg (v. Roskilde)	1134-37	ingen	Sølvskaale	-
29.	Tessebølle (v. Roskilde) . .	1134-37	ingen	ingen	-

Tabel 14. Skattefund fra Skaaneland nedlagt
ca. 1016—1150.

III C	Findested	Yngste danske Mønt	Yngste udenl. M.	Oldsager	Nedlægningstid
13.	Östra Herrestad	(Sv. 1000-22)	1016-35	Armringe	ca. 1020-30
11.	Villie	1018-35	978-1016	Slav. Kors-Halvmaanesmykke	-
12.	Gärnsås	1018-35	989-1029	Thorshmr.-Armrings	-
10.	Grönby	1018-35	1024-39	Ringe-Halvmaanes.	-
17.	Lösebäck	1035-42	1042-66	Brudsølv	ca. 1040-50
1.	Öja	1042-47	1042-66	ingen	-
3.	Espinge	1047-74	1042-66	Krucifix-Kæde m.m.	ca. 1050-66
8.	Borup	1047-74	1042-66	ingen	-
9.	Börringe	1047-74	1016-35	ingen	-
14.	Fjälkinge	1047-74	1056-75	Armrings	-
15.	Vanneberga	1047-74	1042-66	Brudsølv	-
18.	Gärestad	1047-74	1042-66	Armringe	-
20.	Hvitaby	1047-74	1046-54	ingen	-
2.	Löddeköpinge . .	1074-80	ingen	ingen	ca. 1080
19.	Johannishus	1080-86	1066-87	Guldspænde-Ringe-Hængesmykker	ca. 1080-90
6.	Lund	1086-95	ingen	ingen	ca. 1090-1100
5.	Lund	1095-1103	ingen	ingen	-
7.	Lund	1095-1103	ingen	ingen	-
16.	Åkesholm	1137-46	ingen	ingen	ca. 1140-50

Tabel 15. Fundforhold ved danske Skattefund nedlagt
ca. 1016—1150.

Omfatter alle Fund indenfor det nuv. Danmarks Grænser, hvorom Oplysninger
haves. Numrene angiver Fundenes Løbenr. under Afsnit III A.

Fundforhold	Løbenr.	I alt
Paa eller under flad Mark.....	2, 3, 16, 17, 18, 33, 37, 38	8
I Mose	5, 7, 14, 30	4
Nær ved Bæk eller Aa.....	4, 22	2
I Kant af Gravhøj	27, 28, 32, 34, 41	5
Ved eller under stor Sten	15, 20, 24, 36	4
Paa Bakkeskrænt eller ved Fod af Banke ..	1, 8, 9, 13, 23, 31, 39	7
Paa Kirkegaard	12, 21, 25	3
Paa Borgvold	26	1
Oplysninger mangler		10

IV. Andre Fund.

Enkeltfundne Ringe og Smykker samt samlede Fund, der ikke med
Sikkerhed kan henføres til de to sidst omtalte Grupper (900—1016 og
1016—1150). (Samlede Fund er mærket med † foran Nummeret. — Enkelt-
fundne Fingerringe er ikke medtaget; det samme gælder enkeltfundne Sager
uden angivet Findested.)

A. Fund fra det nuværende Danmark.

1. Fladeby Fælleder v. Frederikshavn. — 2 Sølvbarrer MDCCLVI (f. 1827).
2. Aalborg, Blegkilde, Frue S., Kær H. — Massiv Sølvarmring (Fig. 39) med stiliserede
Dyrehoveder i højt Relief. Vægt 174 g. C. 10016 (f. 1900 faa Alen fra Bleg-
kildestrømmen, kun ca. 700 m fra Ringen Nr. 3).

3. Frydendal, Nr. Tranders S., Fleskum H. — Sølvarmring ganske som fore-
gaaende. Vægt 132 g. $\frac{3}{4}$ (f. 1912 ved Foden af stor Bakkeskraaning, i Nærheden af Findested for
Nr. 2). — I en Afhandling af Hanna Rydh (Arkeol. Studier tillägn. Kronprins Gustaf Adolf 1932, S.
107 ff.) er disse to Ringe sammenstillet rent typologisk med lignende gotlandske Ringe fra 900-Aarene.
(Begge Ringene er afbildet og omtalt i Fra Danmarks Ungtid, Festskr. t. Brøndsted, 1940, S. 193).

4. Ryde, Ginding H. — Sølvarmring, som SM 645, med indslaaede Kredse. Vægt ca. 50 g. 14884
(f. 1855 i Grusgrav ved Brodbek Gaard).

Fig. 39. Aalborg. ca. $\frac{1}{2}$.

Fig. 40. Kollund. ca. 2/s.

— 4 afhuggede Endeplader til Halsringe, med indslaaede Trekanter langs Randen. Brudstykke af et Sølvfund indleveret 1837. Kiel 1195 (J. Mestorf i Mittheilungen VIII, S. 8).

11. Lunding, Starup S., Haderslev H. — Guldarmring, snoet. 8508 (f. 1792).

12. Barsmark, Løjt S., Rise H. — Sølvvarmring, snoet (afbildet Sønderjyllands Hist. I, S. 299). C. 9531 (f. ved Pløjning 2—300 Alen fra Pynten Knudshoved).

13. Kollund, Bov S., Vis H. — Rundt Guldspænde med opdrevene Ornamentter og Filigranornamentik (Fig. 40). 8539 (f. ca. 1805). Dets nærmeste Sidestykke er et Guldspænde i Johannishus-Fundet (yngste Mønt: 1080—86); dette er afbildet hos H. Hildebrand: Sveriges Medeltid I, S. 170. Smykket er utvivlsomt ældre end 1100. Jfr. Frederiksborg-Smykket Fig. 52 og foran S. 70.

14. Nr. Næraa, Skam H. — Guldarmring, snoet; i Stængerne ses Hak og Snit. Vægt 76,6 g. C. 10017 (f. 1909 i Præstegaardshaven).

15. Maale, Viby S., Bjerger H., Odense A. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 42 g. C. 1457 (f. 1872 ved Pløjning).

16. Baagø, Assens Landsogn, Baag H. — Guldarmring, omtrent som SM 644. Vægt 44,9 g. C. 3701 (f. 1880 ved Harvning).

17. Baagø. — Guldarmring, snoet. Vægt 155,4 g. C. 5515 (f. 1886 ved Drænggravning et Par Hundrede Alen fra Gravhøj).

18. Brahesminde, Fyn. — Sølvvarmring, lign. Fig. 41, men bredere. Privateje (f. 1845; Kopi i NM: 8775).

19. Langeland. — Sølvvarmring, dannet af rhombisk Stang med riflede Ydersider. 10185 (f. 1848 i en Mark paa den østre Side af Øen).

20. Nordenbro, Lindelse S., Langelands Sdr. H. — Guldarmring, snoet; den ene Ende er afhugget og Ringen udrettet. Vægt 25,2 g. C. 3469 (f. i 1870'erne).

5. Gerrild, Randers Nr. H. — Guldarmring, snoet. 2/4 (f. 1812 i Tørvemose).

6. Villersø, Randers Nr. H. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 51 g. 20607 (f. 1862 ved Pløjning i Dalstrup tæt ved Villersø Mose).

7. Velling, Bryrup S., Tyrsting H. — Guldarmring, snoet. Vægt 51,4 g. C. 1852 (f. 1874 paa Banke tæt Syd for Velling Skov, nær ved Tingdalen).

8. Skanderborg-Egnen. — Sølvhalsring, snoet. Vægt ca. 122 g. 13336 (f. i 1850'erne i Grusgrav ved Jenling).

9. Bjært, Nr. Tyrstrup H. — Sølvvarmring, snoet (afbildet Sønderjyllands Historie I, S. 299). MCMXXXI (indleveret 1828).

†10. Aalkærgaard, Nustrup S., Gram H.

Fig. 41. Meelse. ca. 1/s.

21. Onsevig, Købelev S., Lollands Nr. H. — Sølvhorn til Ringspænde, 18 cm lang, sammenbøjet. Vægt 95 g. Naalen er forneden af trekantet Tværnsnit, midt paa trind og foroven afsluttet i en bredt oprullet Plade. Typen er østskandinavisk fra 900-Aarene og iøvrigt ikke repræsenteret i hele Eksemplarer i danske Fund (jfr. Hildebrand: Sveriges Medeltid I, S. 171, Fig. 91). C. 5073 (f. i 1880'erne ved Harvning paa Mark ved Stranden).

22. Asserstrup, Sandby S., Lollands Nr. H. — Sølvvarmring, snoet og rørformet; Enderne er afhugget. 11588 (f. 1850 i Døsendrup).

23. Lolland. — Stor grov Sølvring, snoet, overhugget i den ene Ende (69 cm lang); mellem Endeplade og Snoning er anbragt en Tværfletning af Sølvtraad (jfr. Ringen Fig. 27). Nationalm. Boye 377.

24. Riserup, Nr. Vedby S., Falster Nr. H. — Sølvvarmring, som SM 644. $\frac{6}{3\frac{1}{2}}$ (f. 1932 paa Gaarden Lenesgaves Jord).

25. Nr. Kirkeby, Falster Nr. H. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 40 g. 6476 (f. 1841 ved Pløjning).

26. Meelse, Horbelev S., Falster Sdr. H. — Massiv Sølvvarmring (Fig. 41) med kraftigt tunget Relief. Vægt 139 g. C. 9530 (f. 1899 ved Harvning). Den sjældne Form tilhører antagelig tidlig Vikingetid (jfr. Witzworth-Fundet, S. 38, og Brahesminde-Ringen).

†27. Ulslev, Idestrup S., Falster Sdr. H. — Sølvhalsring, snoet. — Sølvkæde, 77 cm lang. C. 4417—18 (f. 1881 ved Harvning).

28. Rytsebæk, Damsholte S., Mønbo H. — Guldarmring, snoet. Vægt 73,4 g. $\frac{1}{4}$ (f. 1914 i Strandkanten).

29. Onsbjerg, Samsø. — Sølvhalsring, snoet. C. 5508 (f. i 1880'erne).

29a. Tafftebjerg Mark, Samsø. — Baandformet Sølvvarmring med indslaaede \times -formede Mønstre, fra tidlig Vikingetid. Overgaaet til Nationalmuseet 1941 fra Brattingsborg-Samlingen.

30. Sejro, Skippinge H. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 48,5 g. C. 1617 (f. 1873 i Strandkanten udfor Marbjerg Banke).

31. Sejro. — Brudstykke af snoet Sølvhalsring, 27 cm langt. 17270 (f. 1858 paa Skraaningen af Banke).

32. Overby Lyng, Oddens S., Ods H. — Sølvvarmring, snoet. Vægt 30 g. C. 5472 (f. 1885 under Sten paa flad Mark).

33. Højby, Ods H. — Guldarmring, snoet. 5037 (f. 1839 ved en lille Høj mellem Trønnebjerg og Stenbjerg Bakker).

34. Ellinge, Højby S., Ods H. — Sølvvarmring, snoet. Vægt 83 g. $\frac{10}{3}$ (f. 1929 ved Harvning paa lavtliggende Grund ved Ellinge Hovedgaard).

35. Ornum, Gørlev S., Løve H. — Massiv baandformet Guldarmring med kraftigt tunget Relief af lignende Art som paa Fig. 41, men Tungerne gaar paa tværs og ikke paa langs ad Ringen. Vægt 68,8 g. C. 5509 (f. ca. 1872 i Nærheden af Halleby Aa).

36. Næsby, Stillinge S., Slagelse H. — Sølvvarmring, snoet. Vægt ca. 46,5 g. 13909 (f. 1854 ved Pløjning).

37. Boeslunde, Slagelse H. — Guldarmring dannet af en enkelt facetteret Stang, Tværmaal kun 6,9 cm. 9571 (f. 1847 paa lavtliggende Terræn ved Pløjning).

†38. Stenmagle, Alsted H. — Sølvvarmring, snoet. Vægt 66 g. — Endestump

af Sølvring med facetteret Knop (som paa Erridsøringene, Fig. 3). C. 5012, 5211 (f. 1883—84 paa Stenmagle Mølle-
gaards Jorder).

39. Transbygaard, Tjæreby S., V. Flakkebjerg H. — Sølvvarmring, snoet. Vægt 40,6g. Odense Mus. 4851. (Kopi i NM C. 3699).

40. Kyndby, Horns H., Frederiksborg A. — Sølvvarmring, som SM 644. C.6530 (f. i 1850'erne).

41. Orø, Horns H. — Relikviar-kors af Guld (Fig. 42) med Kæde, der ender i Dyrehoveder. 10861 (f. 1849 i Pløjjord paa Næsby Mark). Korsets Højde med Charnier er 10,5 cm, Br. 6,3 cm, Tykkelse 1,6 cm. Med Fili-granornamentik og graverede Fremstillinger paa begge Sider: 1) Den korsfæstede Kristus; over ham: velsignende Haand fra Himlen, mellem Solen og Maanen; under ham: Drage; ved Siderne: Maria og Johannes (?). Indskrift: Isacos — Olaf Kununce. — 2) Nedadflyvende Fugl, derunder kvindeligt Skikkelse med Slør over Hovedet og med Evangeliebog. Ved Kvindens Sider Brystbilleder af Helgener. — De graverede Fremstillinger er i byzantinsk Stil, men Tekniken, Filigranornamentiken og navnlig Indskriften er nordisk. »Olaf Konning« er antagelig Olaf den Hellige (død 1030), og denne Paaskrift kan betegne, at Korset rummer Relikvier af denne Helgenkonge; Korset kan efter hele sin Stil næppe være yngre end Slutningen af 1000-Aarene. (Jfr. Thor Kielland: Norsk Guldsmedkunst S. 63, Fig. 25—26).

42. Græse, Lyng-Frederiksborg H. — Sølvring til Ringspænde med stærkt af-fladede, lige afskaarne Ender. 22340 (f. 1865 paa »Skovbakken« ved Pløjning).

43. Frederiksborg. — Sølvspænde af Typen SM 660 (jfr. Fig. 16), med 4 stilise-rede Dyrefigurer i Filigranrelief; Ornamentiken virker opløst og degenereret. Diam. 10 cm; Randen er flosset. 8409 (f. ved Frederiksborg sammen med (?) Nr. 44, indleve-ret 1707).

44. Frederiksborg. — Rundt Guldspænde (Fig. 43) med opdrevne Bukler og Filigranornamentik. I Midten Stumper af en indfattet Sten. Smykket er af samme Type som Kollund-Spændet Fig. 40 og Johannishus-Spændet, der ikke kan være yngre

Fig. 42. Orø. ca. $\frac{1}{2}$.

end ca. 1080. 8538 (indleveret 1707, skal være fundet ved Frederiksborg sammen med det foregaaende Smykke og 14 Sølvmonter, deriblandt 4 Blanketter).

45. Gundsøllille, Kirkerup S., Sømme H. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 51 g. C. 219 (f. 1868 i en Plovfure).

46. Ramsøllille, Gadstrup S., Ramsø H. — Brudstykker af stor Guldarmring. MMCCXXIII (f. ved Pløjning).

47. Skallerup, antagelig Udby S., Baarse H. — Guldarmring, snoet. Enderne er afhuggede. 8509 (f. mellem Dynd, som var opkastet fra Gadekæret).

Fig. 43. Frederiksborg. ca. $\frac{2}{3}$.

†48. Hammershus, Allinge Landsogn, Bornholms Nr. H. — I et Skrift fra 1725, af J. C. Dippel, der var Livsfange paa Hammershus, meddeles, at man »for faa Aar siden« ikke langt fra Hammershus fandt »nogle tusind Stykker fremmede Sølvmonter«, der blev udgravet i en Tørvemose. En af Mønterne, der kom Dippel i Hænde, var kufisk. Fundet er ikke bevaret. (Jfr. G. Galster i Nord. numismat. Aarskr. 1936, S. 76 f.)

49. Kongens Mark, Klemensker S., Bornholms Nr. H. — Ovalt Guldhængesmykke, bestaaende af en Plade med bred filigranornamenteret Kant, der har tjent som Indfatning til en Bjergkrystal. Paa

Bagsiden Øsken, Charnier og Naaleskede. Længde 6 cm, Vægt 20,5 g. $\frac{7}{8}$ (f. 1902 i Kongens Mark ved Rø Plantage). — Smykket stammer sikkert fra 1000-Aarene.

†50. Øster Lars, Bornholms Ø. H. — Her fandtes Syd for Krogegaard »for mange Aar siden« (før 1880) nogle Sølv-sager, deriblandt et Hammertegn af Sølv, samt. en Mængde Sølvmonter, af hvilke dog kun een er blevet indsendt, nemlig en nederlandsk Mønt fra 1000-Aarene (Møntsamling 455).

†51. Øster Marie, Bornholms Ø. H. — Her fandtes før 1808 en Del gamle Sølvmonter samt nogle Sølvstykker (Efterretninger om nord. Oldsager S. 39 i).

52. Brogaard, Nyker S., Bornholms V. H. — Guldarmring, snoet. Vægt ca. 117,5 g. 19117 (f. 1860 ved Harvning).

53. Pilegaard, Vestermarie S., Bornholms V. H. — Sølvarmring, snoet. Vægt 66,3 g. C. 10012 (f. 1900 ved Pløjning).

54. Vester Marie Lyng, Bornholms V. H. — Bjergkrystal indfattet af en oval Sølvplade med Filigrandekoration. Længde 5 cm. D. 1154 a (f. 1876).

55. Nylarsker, 27. Selvejergaard, Bornholms V. H. — Ovalt Guldhængesmykke, lign. Kongens Mark-Smykket. Guldpladen med Filigrandekoration tjener som Indfatning for ædle Stene og Celleemaille. I Midten en Bjergkrystal. Længde 4,9 cm, Vægt 19,1 g. C. 1856 (f. paa Stubmark).

Anm. 1: Om Fundforhold, se S. 198, Note 1.

Anm. 2: Sandsynligvis stammer endnu flere mindre Guldspænder i National-

museet fra 1000-Aarene, men de er antagelig tilfældig tabt. Her skal lige nævnes: 1) Guldspænde m. Cellemaille og Filigran (kvindeligt Brystbillede), f. i Kolding; 2) Guldspænde m. Korslam. f. i Baremose ved Ringsted (8939); 3) Guldspænde med Filigran, f. i et Vænge Vest for Roskilde; 4) Lille Guldspænde med Cellemaille mellem de snoede Traade, f. i Egeslevmagle ved Skelskør.

B. Fund fra Sydslesvig.

(Enkeltfund fra Hedeby er udeladt; m. H. t. disse henvises til H. Jankuhn: »Die Wehranlagen der Wikingerzeit« og »Haithabu«).

a. Vipholm, Sørup S., Angel. — Stor Guldarmring, snoet. Vægt 396 g. (Afbildet hos Paulsen: Der Goldschatz von Hiddensee, Pl. XVI, 2). Dette er den vægtigste Guldring fra Vikingetiden, der er fundet indenfor det gamle danske Omraade. Kieler-museet 6421. (Zeitschr. f. Schl.-Holst. Gesch. XVI, S. 408 f.)

C. Fund fra Skaaneland.

1. Skaane. — Lille Ringspænde af Sølv. Lunds Univ. Mus. 13056.
2. Skaane. — Thorshammer med Filigranudsmykning. St. h. M. 9822: 810 (afbildet i Ekholm: Fortid och fornforskning i Skandinavien, S. 304).
3. Lund, St. Södergatan. — Sølvarmring som SM 644. L. U. M. 19330.
4. Lund, St. Gråbrödersgatan. — Del af Guldarmring, afsluttet med kantet Endeknop. L. U. M. 11026.
5. Harjagers Hrd. — Rundt Guldspænde med Filigranornamentik (Dobbeltspiraler) og i Midten en blaa Glasperle. 5,2 cm i Diam. Fra 1000-Aarene (afbildet hos Sundin: Från Lunds Univ. hist. Mus. 1918, S. 139, Fig. 11). L. U. M. 12870.
6. Segelstorp, Hovs S. — Guldarmring omtrent som SM 645, men glat. St. h. M. 1469.
7. N. Vallåkra, Fjärestads S. — Guldarmring, snoet (afbildet i Hälsingborgs Hist. I. S. 97, Fig. 164). St. h. M. 460.
8. Hässleberg, Lyngby S. — Guldarmring som SM 645, med indslaaede Trekanter. St. h. M. 16078.
9. Husie. — Guldarmring som SM 646, med skarp Midtribbe. Paa Ringen hænger 6 Smaaringe. St. h. M. 7143.
10. Vintrie, Fosie S. — Stor snoet Sølvring med afbrudte Ender. St. h. M. 771.
11. Hammarlöf. — Sølvarmring som SM 644, med 4 paasiddende Ringe. L. U. M. 24995.
12. Årsjö, Krageholms Slott, Sövestads S. — Guldarmring som SM 644. St. h. M. 16297.
13. Gärsnäs, Östra Herrestads S. — Hængesmykke, dannet af Efterlign. af byzantinsk Kejsermønt, indfattet i Ramme af 5 Perleringe. Paa Bagsiden Naalefæste. L. U. M. 6609 (afbildet hos Sundin: anf. St. Fig. 10).
14. Gärsnäs. — Sølvarmring, dannet af spidsoval Plade, der løber ud i tynde Stænger; disse er viklet om hinanden. Pladen er prydet med indslaaede Cirkler. St. h. M. 85.

15. Vidskövle. — Sølvarmring, snoet. Enderne er afbrudt. St. h. M. 6000.
 16. Rinkaby. — Sølvkæde, afsluttet med Ringe, hvori hænger en rhombisk Plade med stiliserede Ansigter i Hjørnerne. St. h. M. 4578.
 17. Fjälkestad. — Guldhalsring, snoet. St. h. M. 2353.
 18. Ivöns Strand, Ivö S. — Sølvarmring med gennembrudt Knopmønster (ganske som Aarb. 1912, S. 197, Fig. 10—11). St. h. M. 2406.
 19. Guldbranna, Eldsberga S., Halland. — Guldarmring, af trind Stang med rhombisk Lukke. St. h. M. 3034.
 20. Ahllöv, Halland. — Sølvarmring, svær, facetteret. St. h. M. 497.
 21. Hörby, Mellby S., Bleking. — Guldarmring, snoet af firkantede Stænger. St. h. M. 3497.
-